Congresul pan-ortodox de la Constantinopol din 1923

O prezentare succintă a contextului istoric în care a avut loc congresul – prima adunare de acest gen din lumea ortodoxă

Începutul secolului XX a constituit o perioadă extrem de tulbure pentru întreaga Biserică Ortodoxă. Patriarhia Constantinopolului se afla într-o situaţie foarte dificilă după prăbuşirea Imperiului Otoman, înfrângerea grecilor în Războiul Greco-Turc (1919-1923) şi izgonirea unui număr însemnat de greci din Republica Turcă în urma schimbului de populaţie din 1923.

În urma înfrângerii forţelor greceşti în Asia Mică, pe 11 octombrie 1922 s-a încheiat Armistiţiul de la Mudanya. În cursul negocierilor de pace încheiate în cele din urmă la Lausanne, pe 24 iulie 1923, turcii au cerut cu insistenţă expulzarea Patriarhiei Ecumenice de pe teritoriul turc. Ei socoteau că patriarhia şi conducătorii ei din acea vreme – **mitropolitul Dorotei de Prussa**, *locum tenens* al scaunului patriarhal între anii 1919-1921 şi urmaşul său, **patriarhul Meletie Metaxakis (1921-1923)** – au luat parte la eforturile de război ale grecilor. Oricum, turcii considerau patriarhia una dintre instituţiile Imperiului Otoman pe care Republica Turcă dorea să le desfiinţeze.
Puterile europene participante la tratativele de pace s-au opus mutării patriarhiei Constantinopolului, dar aceasta **nu a însemnat sfârşitul presiunilor făcute de turci asupra ortodocşilor greci**.

De asemenea, prăbuşirea Imperiului Austro-Ungar a dus la înfiinţarea de noi state în Europa de Răsărit, fapt care a fost urmat de acordarea autocefaliei de către Patriarhia Constantinopolului Bisericilor Ortodoxe din ţările respective, printre care Serbia, Grecia şi România. Aceste Biserici naţionale s-au desprins din trupul Patriarhiei Ecumenice, contribuind la pierderea puterii ecleziastice pe care o avea.

Tot la începutul secolului XX, **Biserica Ortodoxă Rusă a devenit prizoniera puterii bolşevice**, care s-a străduit din răsputeri să eradicheze creştinismul de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Armele de care au uzitat comuniştii au fost dintre cele mai crude: uciderea şi întemniţarea unui număr foarte mare de clerici, monahi şi credincioşi, închiderea sau distrugerea lăcaşurilor de cult, sfintelor moaşte, icoanelor şi a oricăror obiecte şi instituţii aparţinând Bisericii.

În mijlocul acestor frământări din lumea ortodoxă, domnia Patriarhului Meletie al IV-lea al Constantinopolului era ameninţată de numeroasele activităţi politice întreprinse de el, care nu erau văzute cu ochi buni de guvernul turc. În cursul negocierilor de pace, turcii au cerut, în schimbul

rămânerii Patriarhiei Ecumenice pe teritoriul Republicii Turce, ca patriarhul Meletie să părăsească tronul patriarhal. În cele din urmă, în ianuarie 1923, s-a convenit ca patriarhul să se retragă. Cu toate acestea, el şi-a amânat retragerea, afirmând că acţiunea sa ar stârni panică în rândul populaţiei greceşti, provocând plecarea acestora în număr mare şi slăbirea şi mai mult a prezenţei ortodoxe în Constantinopol.

Profitând de această amânare, pe 3 februarie 1923, patriarhul Meletie adresează o scrisoare întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe ale Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Ciprului, Greciei şi României, cerându-le opinia şi acordul pentru înfiinţarea unui ,,comitet alcătuit din unul sau doi reprezentanţi din fiecare din ele, care, (…) să studieze în amănunt atât problema calendarului, cât şi orice altă problemă pan-ortodoxă de natură urgentă”.

Problema calendarului este ridicată ca fiind una dintre cele mai importante şi presante în epocă, fără însă a aduce argumente duhovniceşti şi a arăta care ar fi folosul mântuitor al dezbaterilor şi modificării calendarului bisericesc. La invitaţia patriarhului ecumenic răspund doar Bisericile Serbiei, Ciprului, Greciei şi României, care vor trimite reprezentanţi la această întrunire ortodoxă.

Fără a aştepta discuţiile şi hotărârile comitetului, pe 15 februarie 1923, Sfântul Sinod al Patriarhiei Constantinopolului introduce calendarul gregorian pentru a fi folosit în relaţiile civile ale patriarhiei. Hotărârea a fost anunţată clerului arhiepiscopiei pe 15 februarie şi introdusă începând de a doua zi, 16 februarie, care devine 1 martie 1923.

Pe 10 mai 1923 are loc deschiderea oficială a lucrărilor Comitetului Inter-Ortodox, care îşi va schimba denumirea în Congresul pan-ortodox în timpul celei de-a treia sesiuni din 18 mai 1923. Lucrările congresului se vor încheia pe 8 iunie 1923.

Participanţii la congres

Cu greu s-ar putea socoti participarea la congres ca pan-ortodoxă. Patriarhiile tradiţionale nu au trimis nici un reprezentant, iar documentele oficiale au fost semnate de doar 6 ierarhi, un arhimandrit şi 2 mireni.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/133-arhiva-revistei/cuprins/1555-pagini-de-istorie-cont-nr-06

Patriarhia Ecumenică a fost reprezentată de patriarhul Meletie Metaxakis (1871-1935), Vasilios Antoniades (1851-1932) şi Kallinikos Delikanes (1855 sau 1860-1934).

Vasilios Antoniades a absolvit Şcoala Teologică de la Halki (1874), după care a studiat la Heidelberg şi Gottingen, primind mai târziu un doctorat la Leipzig (1890). Între anii 1890-1926, a fost profesor de teologie morală la Halki; a publicat diverse cărţi şi articole.

Ultimul membru al delegaţiei constantinopolitane, Kallinikos Delikanes a absolvit Colegiul Sfântul Atanasie din Roma, după ce s-a convertit la romano-catolicism (1877-1884) şi a fost hirotonit la Roma ca preot catolic. El a fost primit înapoi în Ortodoxie, ocupând diferite poziţii în Constantinopol, inclusiv ca profesor la Seminarul Patriarhal, superintendent al şcolilor, arhivar, şi editor al publicaţiei *Adevărul ecleziastic*. Ulterior a fost succesiv mitropolit de Belgrad (1909-1911), Berroia (1911-1922), Cizic (1922-1932) şi Cezareea (1932-1934). În timpul cât a fost mitropolit de Berroia, a publicat un studiu extins împotriva căsătoriei clerului şi episcopatului căsătorit în periodicul *Grigorie Palama*, revista oficială a Bisericii din Thessaloniki. În vremea congresului, el era mitropolit de Cizic.

Biserica Sârbă a fost reprezentată de Gavrilo Dozici (1881-1950), mitropolit al Muntenegrului, ulterior patriarh al Serbiei (1938-1950) şi supravieţuitor al lagărului de concentrare de la Dachau. În vremea congresului, mitropolitul deţinea un doctorat la Şcoala Teologică din Atena (1909), studiase în Europa apuseană şi ocupase diferite funcţii bisericeşti, printre care slujirea la Patriarhia Ecumenică înainte de primul război mondial. Din delegaţia sârbă făcea parte şi astronomul, matematicianul şi fizicianul Milutin Milankovici (1879-1958), profesor din Belgrad a cărui principală lucrare la acea vreme se concentra pe radiaţia solară.

Biserica Ciprului l-a avut ca reprezentant pe Vasilios Georgiades (1846 sau 1848-1929), la acea vreme mitropolit al Niceei, ulterior patriarh ecumenic sub numele de Vasile al III-lea (1925-1929). El a absolvit Universitatea din Atena (1867), a dobândit un doctorat în filozofie la Universitatea din Munchen (1884) şi a fost cunoscut pentru studiile sale patristice, inclusiv descoperirea şi publicarea unui fragment important al comentariului Sfântului Ipolit la *Cartea lui Daniil*.

Atena a fost reprezentată de Iakovos Nikolaou (1878-1958), absolvent al Şcolii Teologice de la Halki, care a fost mitropolit de Dyrrachion (1911-1925) şi ulterior de Mitilene (1925-1958). El s-a distins prin calităţile sale diplomatice păstrând mitropolia sa din Albania, chiar fiind ales vice-preşedinte al senatului albanez, însă în cele din urmă în 1917 a fost silit de austrieci să plece. El a întreprins câteva misiuni diplomatice şi ecleziastice pentru Atena şi Constantinopol până la numirea sa la Mitilene.

Delegaţia română a fost alcătuită din Dragomir Demetrescu (1852-1926), care a absolvit Facultatea de Teologie din Atena (1874-1878), a făcut studii de teologie, filozofie şi literatură clasică la Universităţile din Munchen, Leipzig, Halle şi Berlin (1887-1890), dobândind un doctorat în filozofie şi litere la Universitatea din Leipzig (1891); 'doctor honoris causa' al Facultăţii de Teologie din Atena (1887); profesor de studii biblice şi patrologice la Seminarul Veniamin Costachi din Iaşi şi ulterior titular la catedra de Istorie bisericească universală a Facultăţii de Teologie din Bucureşti; decan al facultăţii între anii 1915-1919; director în Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii (1895-1899); senator (1902-1905); delegat la Congresul Alianţei mondiale pentru înfrăţirea popoarelor prin Biserică la Copenhaga (1922).

Alt membru, arhimandritul Iuliu Scriban (1878-1949) a absolvit Facultatea de Teologie din Bucureşti (1898-1902, cu licenţa în 1903 şi doctorat în 1920). A fost tuns în monahism la Mânăstirea Neamţ (1904), hirotonit ieromonah, hirotesit protosinghel şi numit superior al capelei ortodoxe române din Baden-Baden (1904-1909). În acest timp, el a frecventat cursuri la facultăţile de teologie catolice şi protestante din Strasbourg şi la cea de filozofie din Heidelberg, tot în această perioadă fiind hirotesit arhimandrit (1906). Rechemat în ţară, a fost numit director al Seminarului Central din Bucureşti (1909-1919), apoi doar profesor de istorie bisericească şi omiletică până în 1928. Din 1928 va fi profesor de omiletică şi pastorală la noua Facultate de Teologie din Chişinău (1928-1941), transferat apoi la catedra de Omiletică şi Catehetică a Facultăţii de Teologie din Bucureşti (1941-1943).

Arhimandritul Iuliu Scriban a fost un propovăduitor fervent al ecumenismului, îndeosebi al colaborării dintre Biserici pentru pacea lumii şi al apropierii de Biserica Anglicană, participând la diferite întruniri ecumeniste: Congresul pan-ortodox de la Constantinopol (1923), Conferinţa mondială a creştinismului practic de la Stockholm (1925), Conferinţa şi Congresul Internaţional al Alianţei mondiale pentru înfrăţirea popoarelor prin Biserică de la Praga (1928) şi unele conferinţe regionale ale acestei Alianţe

(Sinaia 1924, Cambridge 1931, Bucureşti 1933), Congresul profesorilor de teologie ortodoxă de la Atena (1936) şi altele.

Ultimul membru al delegaţiei române era Petre Drăghici (1857-?), economist, jurist şi senator.

Pe lângă delegaţii menţionaţi mai sus, congresul a recunoscut doi reprezentanţi ruşi, pe Arhiepiscopii Alexandru Nemolovski al Americii (1875-1960) şi Anastasie Gribanovski al Chişinăului (1873-1965), care ulterior a condus Biserica Ortodoxă Rusă din Diaspora (1936-1964). Aceasta s-a petrecut în ciuda faptului că Bisericii Ortodoxe Ruse nu i-a fost trimisă nici o invitaţie oficială pentru a participa.

Congresul pan-ortodox din 1923 a fost o premieră în istoria Bisericii Ortodoxe din multe puncte de vedere. În primul rând, Biserica a întrunit Sinoade Ecumenice sau locale, nu congrese, nici conferinţe, nici alt gen de adunări pentru a dezbate diferitele probleme cu care s-a confruntat de-a lungul veacurilor. În al doilea rând, mai mult de jumătate din Bisericile Ortodoxe locale nu au fost reprezentate, ceea ce înseamnă că titulatura de 'congres pan-ortodox' nu are nici un temei. Este demn de remarcat şi faptul că cei care au participat la această întrunire de sorginte străină au avut opinii şi convingeri neortodoxe: majoritatea dintre ei au studiat la universităţi apusene, împărtăşindu-se de curentele ideologice ale timpului; despre unii dintre ei se ştie cu certitudine că au fost masoni (patriarhul Meletie Metaxakis, Vasilios Georgiades, care va fi mai târziu patriarhul Vasilie al III-lea, Iakovos Nikolaou, mitropolit de Dyrrachion şi ulterior de Mitilene, arhimandritul Iuliu Scriban); au fost oameni iscusiţi, capabili să manipuleze situaţii şi conjuncturi spre a le face favorabile scopurilor lor – într-un cuvânt, apostaţi.

O istorie adevărată a Bisericii Ortodoxe din secolul XX ar trebui să numere acest congres pan-ortodox în rândul adunărilor tâlhăreşti, care au luat cu forţa frâiele Bisericii pentru a impune hotărâri anti-dogmatice şi/sau anti-canonice, potrivnice rânduielilor statornicite de Sfinţii Apostoli şi Părinţi în Biserica lui Hristos.

În cele ce urmează vom prezenta documentele oficiale ale acestei întruniri aşa-zis pan-ortodoxe, însoţite de mici note de subsol.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1349-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-i

» Scrisoarea Sinodală către ierarhia Tronului Ecumenic
» Februarie 1923. Hotărârea către clerul Arhiepiscopiei Constantinopolului
» Scrisoarea patriarhală către prea fericiţii şi prea sfinţiţii întâistătători ai Sfintelor Biserici Ortodoxe ale Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Ciprului, Greciei şi României
» Deschiderea oficială a lucrărilor Comitetului Bisericilor Ortodoxe

* * *

Scrisoarea Sinodală către ierarhia Tronului Ecumenic

† Meletie
Prin darul lui Dumnezeu, arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă, şi patriarh ecumenic

Protocol 802
Număr emitere 445

Către Excelenţele lor mitropoliţii şi prea sfinţiţii episcopi ai prea sfântului nostru Tron ecumenic patriarhal şi apostolic

În cursul acestor ultimi ani de război, dezvoltarea comunicării dintre Răsărit şi Apus a făcut şi mai urgentă nevoia deja existentă de a utiliza unul şi acelaşi calendar pentru uşurinţă în viaţa cotidiană. Din acest motiv, toate statele ortodoxe şi mai general statele din Răsărit, care până la această vreme au păstrat calendarul iulian şi au lăsat în seama universităţilor discuţiile privind un calendar mai precis ştiinţific care ar trebui să înlocuiască ambele calendare, gregorian şi iulian, amândurora lipsindu-le acurateţea ştiinţifică, au trecut, unul după altul, în timpul războiului european şi după acesta, la calendarul folosit de Europa, America şi restul lumii politice. Până şi ultimul dintre aceste state, Grecia, a făcut această schimbare[1].

Biserica a recunoscut nevoia din care s-au născut hotărârile diferitelor state ortodoxe, şi nu numai că nu a împiedicat autorităţile de pretutindeni, ci chiar le-a susţinut prin opinii bisericeşti favorabile care sprijineau această hotărâre, afirmând în mod corect ideea că nimic nu împiedică folosirea de către ortodocşi a două calendare, cel european pentru toate problemele civile şi cel iulian doar pentru cele religioase. Deşi este de dorit şi se speră ca întreaga lume creştină să poată sărbători în aceeaşi zi Naşterea şi Învierea Domnului, ca şi celelalte praznice sfinte stabilite de ele, hotărârea privind aceasta este un drept al întregii Biserici Ortodoxe, pe de o parte pentru ca unitatea Ortodoxiei în sărbătoririle religioase să poată rămâne neîntreruptă şi pe de alta pentru că litera canonului unui Sinod Ecumenic este privită ca un impediment, a cărui interpretare juridică constituie un drept al întregii Biserici Ortodoxe.

Şi printr-o hotărâre sinodală, noi înşine ne-am adresat deja pe acest subiect întâistătătorilor Sfintelor Biserici ale lui Dumnezeu cerând o hotărâre canonică asupra sa, şi voi, păstorii scaunelor Tronului ecumenic, fiecare în parte v-aţi învăţat turma că schimbarea apărută deja în urma deciziei fiecărui stat este acceptată într-o anumită măsură, adică, chiar după acceptarea calendarului european în ce priveşte problemele civile, Biserica continuă să păstreze calendarul iulian pentru praznicele sale până astăzi şi nu acordă nici cea mai mică atenţie faptului că prima zi din anul civil precede praznicul Naşterii Domnului, deoarece Biserica sărbătoreşte cu cântări şi rugăciuni ca pe un praznic al intrării în noul an al preabunului Domn nu ziua de 1 ianuarie, ci pe cea de 1 septembrie, reglementând din această zi ciclul anului.

Darul Domnului să fie cu voi cu toţi.

3 februarie 1923

Meletie de Constantinopol, iubitul frate întru Hristos
Nicolae de Cezareea, iubitul frate întru Hristos
Calinic de Cizic, iubitul frate întru Hristos
Vasilie de Niceea, iubitul frate întru Hristos
Grigorie de Chalcedon, iubitul frate întru Hristos
Apostol de Rhodos, iubitul frate întru Hristos
Ioachim de Korytsa, iubitul frate întru Hristos
Nicodim de Varna, iubitul frate întru Hristos
Iacov de Dyrrachion, iubitul frate întru Hristos
Ioachim de Belgrad, iubitul frate întru Hristos
Ioachim de Metrai şi Athyra, iubitul frate întru Hristos

* * *

Februarie 1923

Hotărârea către clerul Arhiepiscopiei Constantinopolului

Calendarul gregorian

Din ultima joi care este datată 1 martie, a început aplicarea calendarului gregorian în problemele civile ale eparhiei noastre ortodoxe. Legat de aceasta, în conformitate cu decizia Bisericii, de asemenea, începând din aceeaşi zi, *Adevărul Ecleziastic*[2] socoteşte zilele după calendarul gregorian pentru ca toate instituţiile naţionale şi parohiale dependente de patriarhie să fie de acord cu practica, potrivit encliclicei referitoare la aceasta a marelui protosinghel, publicată mai jos.

Ne rugăm ca Comitetul Inter-ortodox care se întruneşte după Sfintele Paşti, la care face referire scrisoarea patriarhală către întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe, publicată în prezentul număr, să contribuie la împlinirea dorinţei generale, care este introducerea de asemenea a unui calendar comun în biserici. Însă, între timp, Biserica va continua să păstreze calendarul iulian pentru praznicele sale, precum este afirmat limpede în enciclica patriarhală şi sinodală adresată ierarhiei Tronului.

Către prea sfinţiţii arhipreoţi conducători, sfinţiţii preoţi conducători, prea cinstiţii epitropi ai parohiilor Arhiepiscopiei Constantinopolului

Protocol 1001
Număr emitere 550

De vreme ce Sfântul Sinod a hotărât introducerea noului calendar, aşa-numitul calendar gregorian, pentru problemele civile, în timp ce continuă cu cel iulian doar în *Heortologion*, Consiliul Permanent Naţional Mixt[3] a decis ca folosirea noului calendar să fie introdusă în toate instituţiile naţionale şi parohiale dependente de patriarhie, ziua de mâine fiind socotită ca 1 martie 1923, şi din această zi toate documentele emise de păstorii parohiilor, autorităţile parohiale, superintendenţi, epitropi ai diferitelor instituţii şi directori de şcoli să poarte numai noul mod de datare.

Ca o consecinţă a introducerii noului calendar, s-a hotărât ca *Oikonomos* al sfintelor biserici şi al tuturor instituţiilor de mai sus să poată ajusta anul la noul calendar, şi astăzi, 15 februarie potrivit calendarului iulian aflat în uz până acum să poată fi considerată ca 28 a acestei luni şi în consecinţă toată administraţia şi cărţile administrative să poată fi ajustate. S-a prevăzut ca plata salariilor pentru luna încheiată, februarie 1923, pentru toate sfintele biserici ca şi pentru instituţiile naţionale şi parohiale să fie socotită cu 13 zile mai puţin, adică cu 13/30 din salariul lunar.

Comunicându-vă decretul de mai sus spre adoptare potrivit hotărârii cinstitului Consiliu Permanent Naţional Mixt şi cu aprobarea venerabilă a prea sfinţitului patriarh ecumenic, al vostru credincios,

În patriarhie, 15/28 februarie 1923

Marele protosinghel
Panteleimon

* * *

Scrisoarea patriarhală

Către prea fericiţii şi prea sfinţiţii întâistătători ai Sfintelor Biserici Ortodoxe ale Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Ciprului, Greciei şi României[4]

Protocol 872
Număr emitere 467

Prea fericiţi şi prea sfinţiţi etc,

Există multe probleme ecleziastice care preocupă una, multe sau chiar toate Sfintele Biserici locale, care nu pot fi rânduite altfel decât printr-o hotărâre comună a întregii Biserici Ortodoxe. Multe probleme care au existat anterior s-au amplificat, precum este firesc în aceste timpuri nemaipomenite, în care instabilitatea globală a depăşit toate hotarele. De aceea, în multe părţi, s-au dovedit nu numai utile, ci şi necesare iniţiativa studierii acestor probleme şi preocuparea pentru dezbaterea lor de către întreaga Biserică, cu scopul soluţionării lor canonice.

Existentă de mulţi ani şi dobândind o mai mare importanţă în vremurile noastre, problema calendarului este una din chestiunile care trebuie reglementate printr-o decizie comună. De vreme ce necesitatea utilizării unui calendar unic cu restul Europei şi Americii a devenit mai evidentă în timpurile păcătoase ale războaielor generale, toate statele ortodoxe, care mai înainte aşteptau introducerea unui al treilea calendar, superior, au dorit să adere unul după altul la calendarul european[5].
Şi această mişcare civilă către calendarul gregorian a lăsat neatinsă sărbătorirea praznicelor de către Biserică, care a introdus folosirea noului calendar doar pentru problemele civile. Cu toate acestea, este evident că problema folosirii a două calendare prezintă nu puţine dificultăţi, mai cu seamă într-o societate a cărui organism ecleziastic constituie majoritatea organizaţiei civile[6]. Din această pricină, Bisericii îi sunt adresate rugăciuni şi cereri din toate direcţiile, pentru a se putea găsi o cale de stabilire a unui singur calendar în problemele civile şi religioase, nu numai pentru armonia acestui calendar ortodox care să fie atât civil cât şi creştin, ci şi pentru a sluji astfel unităţii pan-creştine, când toţi cei ce cheamă numele Domnului să poată prăznui aceeaşi zi a Naşterii şi Învierii Sale.

Exprimarea urgentă a opiniei comune a Sfintelor Biserici Ortodoxe asupra chestiunii calendarului este necesară cu siguranţă şi din alt motiv nu mai puţin important decât cele discutate. În multe ţări industriale din Europa şi mai ales America, există deja statornicite multe zeci de mii de imigranţi, care au venit din toate Bisericile Ortodoxe, ca să spunem aşa. Toţi aceştia, care sunt siliţi să înceteze lucrul potrivit datelor sărbătorilor religioase din calendarul gregorian, în conformitate cu regulile de la locul de muncă, fie nu mai prăznuiesc sărbătorile Bisericii lor, fie prăznuiesc spre ruina vizibilă a bunăstării lor materiale[7]. Datorită faptului că numărul ortodocşilor numai din America depăşeşte deja 2 milioane, se impune ca o datorie sfântă ca păstorii Bisericii să se preocupe de reglementarea problemei calendarului.
Prin urmare, adresându-ne prea fericiţilor şi prea sfinţiţilor întâistătători ai Sfintelor Biserici Ortodoxe, întrebăm dacă ei ar putea binevoi să fie de acord cu înfiinţarea unui comitet[8] alcătuit din unul sau doi reprezentanţi din fiecare din ele, care, adunaţi la Constantinopol imediat după următoarea prăznuire a Sfintelor Paşti, să studieze în amănunt atât problema calendarului, cât şi orice altă problemă pan-ortodoxă de natură urgentă; şi de asemenea să indice modul reglementării lor canonice, adică dacă este necesară convocarea unui anume sinod sau dacă doar decizia sinodală a fiecărei Biserici locale este suficientă pentru o rezolvare canonică a fiecăreia dintre acestea.

Cu nădejdea sigură că prea fericirea voastră va binevoi înainte de praznicul Sfintelor Paşti să ne informeze despre acceptarea propunerii noastre şi imediat după sărbători să trimită, de asemenea, reprezentantul său, vă îmbrăţişăm cu mare dragoste şi suntem al vostru credincios.

3 februarie 1923

Prea fericirea sa sârguincioasă,
Iubitorul frate întru Hristos şi dorindu-vă tot binele,
† Meletie al Constantinopolului

* * *

Deschiderea oficială a lucrărilor Comitetului Bisericilor Ortodoxe

Prezidând P.S. Meletie al IV-lea, patriarhul ecumenic, şi fiind prezenţi prea sfinţiţii membri ai Sfântului Sinod, prea cinstiţii consilieri, demnitarii Curţii Patriarhale şi multe notabilităţi clerici şi mireni, astăzi la 10:30 a.m., pe 10 mai 1923, în Marea Sală a Tronului Patriarhiei, a avut loc deschiderea oficială a lucrărilor Comitetului Bisericilor Ortodoxe, care a fost constituit precum urmează:

Reprezentând Biserica Constantinopolului, Mitropolitul Kallinikos al Cizicului şi Vasilios Antoniades, profesor de teologie la Şcoala Teologică din Halki,

Pentru Biserica Rusiei, Arhiepiscopul Anastasie al Chişinăului şi Hotinului care se află în trecere aici, însoţit de Arhiepiscopul Alexandru al Insulelor Aleutine şi Americii de Nord, de asemenea în trecere aici, invitaţia lor din oficiu de la Biserica Constantinopolului,

Pentru Biserica Serbiei, Mitropolitul Gavrilo al Muntenegrului şi Parathalassiei şi dr. Milutin Milankovici, profesor de matematică şi mecanică la Universitatea din Belgrad,

Pentru Biserica Ciprului, Mitropolitul Vasilios de Niceea,

Pentru Biserica Greciei, Mitropolitul Iakovos de Dyrrachion, şi pentru Biserica României prea cuviosul arhimandrit Iuliu Scriban cu juristul Petre Drăghici drept consilier tehnic. Pe lângă aceştia, arhimandritul Ghermano, secretarul şef al Sfântului Sinod.

Ceremonia sfântă s-a desfăşurat precum urmează: P.S. Meletie, înveşmântat cu mantie, epitrahil şi omofor şi ţinând cârja episcopală, a intonat 'Binecuvântat …' stând pe treptele tronului. După cântările corurilor patriarhale (,,Hristos a înviat" de 3 ori şi cântările ,,Binecuvântat eşti Tu Hristoase", ,,Când Te-ai pogorât la moarte", ,,Împărate ceresc", pe care le-a condus prea sfinţia sa), cel de-al doilea şi cel de-al treilea diacon au rostit pe rând ,,pentru arhiepiscopul, pentru patriarhii, mitropoliţii, arhiepiscopii, episcopii Uneia Sfinte Biserici Ortodoxe şi pentru toţi fraţii noştri întru Hristos şi pentru pacea şi întemeierea a toată lumea, pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi unirea tuturor", după care prea sfinţia sa a citit următoarea rugăciune:

,,Hristoase, Lumina, Adevărul şi Viaţa, care ai spus: *Unde sunt doi sau trei adunaţi întru numele meu, acolo sunt şi eu în mijlocul lor*[9], fii cu noi smeriţii robii Tăi adunaţi întru numele Tău reprezentând

toate Sfintele Tale Biserici. Revarsă în inimile noastre dragostea Ta şi luminează minţile noastre cu lumina poruncilor Tale. Fii pentru noi ajutor şi sprijin în căutarea soluţiilor corecte şi drepte ale problemelor bisericeşti puse înaintea noastră spre examinare, şi fă ca opiniile şi hotărârile noastre să fie călăuzite spre zidirea Sfintei Tale Biserici, pe care o voi hrăni cu Însuşi Sângele Tău, spre slava Tatălui Tău cel fără de început şi a Prea Sfântului şi de viaţă făcătorului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".
După încheiere, care a fost făcută de prea sfinţitul patriarh ecumenic, şi *Polychronion*[10], care a fost cântat de coruri şi întreaga adunare prezentă, dezbrăcând veşmintele sfinte, patriarhul ecumenic s-a aşezat pe tron, şi toţi demnitarii şi ceilalţi s-au aşezat şi ei, cinstiţii membrii ai Sfântului Sinod de-a dreapta lui, demnitarii şi consilierii de-a stânga lui, şi clericii şi mirenii reprezentanţi pe două rânduri în faţa lui, potrivit rangului Bisericilor reprezentate de ei.

Aşezat pe tron, **patriarhul ecumenic** a citit discursul de deschidere, care a fost imediat tradus direct în rusă şi română, şi a fost precum urmează:

Fraţi şi fii întru Domnul,

Cu prea dreaptă bucurie ne adresăm reprezentanţilor Prea Sfintelor Biserici ale Constantinopolului, Rusiei, Serbiei, Ciprului, Greciei şi României, care s-au adunat în acelaşi loc, la invitaţia noastră, pentru a putea discuta problemele de natură canonică ce preocupă în prezent întreaga Biserică Ortodoxă, printre care cea a calendarului este prima. Ne exprimăm recunoştinţa noastră faţă de prea sfinţiţii întâistătători ai Bisericilor, care au fost bucuroşi să răspundă prin acţiune la invitaţia frăţească adresată lor în numele prea sfântului Tron patriarhal al Constantinopolului. Prin această bunăvoinţă, se dovedeşte prin fapte că fraţii şi împreună-păstorii întru Domnul sunt cu adevărat dornici *să păzească unirea Duhului întru legătura păcii*[11], potrivit poruncii. Însă în această bunăvoinţă a 6 Sfinte Biserici ale lui Dumnezeu, avem de asemenea dovada că problema calendarului reprezintă o chestiune vitală a vremurilor pentru cea mai mare parte a Ortodoxiei, de vreme ce statele ortodoxe – ca şi cum ar fi căzut de acord la un semnal concertat[12] – au purces la înlocuirea prin lege a vechiului calendar cu cel nou.

Dacă, după creşterea în importanţă pe care au primit-o relaţiile internaţionale în cursul ultimului deceniu de războaie, introducerea calendarului utilizat în general de restul lumii civilizate în viaţa guvernamentală şi civilă era o necesitate inevitabilă pentru guvernele popoarelor ortodoxe, pentru conducătorii bisericeşti ai aceloraşi popoare, după o asemenea reformă a guvernului, era o datorie obligatorie pe care să nu o amâne nici în intenţie, nici în strădanie pentru a face viaţa civilă mai uşoară prin reglementarea *Heortologionului* Bisericii într-un mod în care credincioşii să urmeze acelaşi calendar atât în viaţa civilă, cât şi în cea religioasă.

Dificultăţile lucrării pe care Comitetul Bisericilor Ortodoxe trebuie să o realizeze sunt pe măsura importanţei sale. Însă nădăjduim că, cu ajutorul harului dumnezeiesc, va fi atins ţelul evlavios căutat, care în forma sa generală poate fi definit ca ,,prăznuirea Naşterii şi Învierii lui Hristos în aceeaşi zi de către toţi cei ce cred în El".

O asemenea problemă a preocupat multă vreme Biserica în perioada de început, dar Sinodul Ecumenic I a rezolvat-o alături de alte probleme mai importante. În urmă cu 350 ani, decizia unilaterală a conducătorului unei mari Biserici creştine[13] a rupt unitatea restabilită anterior în prăznuirea Sfintelor Paşti, care a fost menţinută vreme de 13 secole consecutive. Credem că a venit vremea pentru o altă restabilire a unităţii creştinilor, cel puţin la acest nivel. Fie ca întrunirea reprezentanţilor a 6 Biserici Ortodoxe să fie dovada că această credinţă nu este unilaterală. Rămâne ca acest comitet să arate prin lucrările sale că această credinţă este deschisă faţă de realitate.

În numele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, proclamăm deschiderea lucrării Comitetului Sfintelor Biserici pe tema calendarului.

În numele celorlalţi reprezentanţi a răspuns **mitropolitul Muntenegrului** precum urmează, în greacă:

Prea sfinţia voastră,

Comitetul pan-ortodox mulţumeşte cu recunoştinţă, sinceritate şi în chip frăţesc prea sfinţiei voastre şi Marii Biserici a lui Hristos a Constantinopolului pentru iniţiativa plină de evlavie pe care a luat-o de

a convoca acest congres pan-ortodox[14] care are cea mai înaltă datorie, ca, în unitatea frăţească şi dragostea creştină, să poată dezbate problemele bisericeşti serioase şi în special să poată analiza problema calendarului.

Noi, cei ce reprezentăm Bisericile Ortodoxe, care ascultăm cu respect şi evlavie cuvintele luminătoare şi înţelepte ale prea sfinţiei voastre, nădăjduim că congresul care se întruneşte sub preşedinţia voastră va împlini scopul important şi înalt încredinţat lui pentru binele Bisericii Ortodoxe, naţiunilor ortodoxe şi întregului popor creştin.

La importanta inaugurare a lucrării Comitetului şi în numele reprezentanţilor tuturor Bisericilor, am marea cinste de a exprima încă o dată recunoştinţa noastră faţă de prea sfinţia voastră, ca şi faţă de Sfântul şi Sacrul Sinod al Marii Biserici a lui Hristos pentru iniţiativa strălucită a convocării.

În plus, privesc ca pe o datorie sfântă şi obligatorie să exprim recunoştinţa noastră pentru primirea şi ospitalitatea caldă şi frăţească pe care Patriarhia Ecumenică ne-a oferit-o cu această ocazie.

Ne rugăm fierbinte bunului Dumnezeu ca prea sfinţia voastră să poată conduce ca patriarh mulţi ani şi cu izbândă spre slava credinţei noastre ortodoxe.

Patriarhul ecumenic a continuat cu următoarele:

Ca preşedinte al Comitetului Bisericilor în chestiunea calendarului, exprim nu numai recunoştinţa acestui grup faţă de membrii Sfântului Sinod şi ai Consiliului Permanent Naţional Mixt, ci şi faţă de ceilalţi prezenţi, clerici şi mireni, pentru că cei care au venit la ceremonie au participat la rugăciunile pentru izbânda lucrării Comitetului.

Primul în rang printre membrii Sinodului, **Mitropolitul Nikolaos al Cezareei** a răspuns în numele celor două organisme administrative ale Patriarhiei:

Ne-am rugat şi vom continua să ne rugăm pentru izbânda deplină a lucrării pe care Comitetul pan-ortodox a început-o sub conducerea prea sfinţiei voastre, pentru ca să se împlinească cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos *ca toţi să fie una, precum noi suntem una, pentru ca lumea să poată crede că tu m-ai trimis*[15].

Patriarhul ecumenic a declarat încheierea ceremoniei inaugurale, afirmând în acelaşi timp că într-o jumătate de oră se va relua întrunirea exclusivă a Comitetului.

† Meletie al Constantinopolului

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Aici s-ar putea face 3 observaţii:

1. Patriarhul ecumenic notează că ,,statele ortodoxe … au trecut, unul după altul, în timpul războiului european şi după acesta, la calendarul folosit de Europa, America şi restul lumii politice”. Până în acest moment al istoriei, statul creştin îşi orienta legile şi rânduielile după cele ale Bisericii, nu invers. Prin urmare, din acest punct al istoriei avem de-a face cu o răsturnare treptată a acestei stări de lucruri, statele moderne – creaţie a revoluţiilor de sorginte masonică – impunând Bisericii să le urmeze şi să le susţină în hotărârile şi rânduielile pe care doresc să le introducă, care de cele mai multe ori se dovedesc a fi potrivnice Bisericii.

Totodată, se poate remarca dorinţa cel puţin a unora dintre ierarhii Bisericii de a se alinia acestei noi stări de lucruri, nicidecum de a se împotrivi … Astăzi, după un secol de dezrădăcinare a creştinismului din ţesătura intimă a societăţii şi a statului ca instituţie, se vede unde s-a ajuns …

2. Credem că nu ar trebui trecut cu vederea modul în care au fost operate aceste schimbări. La începutul secolului XX, statele ortodoxe traversau o perioadă extrem de dificilă şi este foarte probabil că această schimbare a calendarului la nivel de stat să le fi fost impusă fiecăruia în parte, în funcţie de context. De exemplu, Bulgaria, pe atunci în alianţă cu Puterile Centrale, a fost prima care a cedat în faţa noului calendar. În 1916, Ferdinand I (1861-1948), regele romano-catolic al Bulgariei, hotăra:

,,Începând cu 1 aprilie 1916, cronologia Bulgariei va urma calendarul gregorian de stil nou. Data de 31 martie 1916 va fi ultima zi socotită potrivit stilului vechi. Ziua următoare va purta data de 14 aprilie 1916, inaugurând începutul noii cronologii a regatului".

A urmat Rusia. La doar câteva zile după ce bolşevicii au pus în scenă Revoluţia din octombrie (24-25 octombrie 1917, stil vechi), noul regim comunist, ce şi-a mărturisit deschis ateismul, lua deja în considerare adoptarea noului calendar. Pe 24 ianuarie 1918 (stil vechi), Sovietul Comisarilor Poporului a ratificat *Decretul cu privire la introducerea calendarului european apusean în Republica Rusă*. Semnat de Vladimir Ilici Ulianov Lenin (1870-1924) şi publicat în ziua următoare, acesta începe cu cuvintele: ,,Dorind să stabilească în Rusia o metodă de calculare a timpului, similară celei folosite de toate popoarele cultivate, Sovietul Comisarilor Poporului hotărăşte prin prezentul decret ca, după luna ianuarie a acestui an, să fie introdus un nou calendar pentru uzul civil".

3. Până în prezent nu s-a întocmit un calendar care să fie mai precis din punct de vedere astronomic decât cel iulian. Calendarul gregorian este mai imprecis decât cel iulian – astăzi se ştie prea bine că a fost o minciună care, repetată la nesfârşit, a fost socotită adevăr – şi nu poate fi considerat o soluţionare a imperfecţiunilor calendarului iulian. Prin urmare, lăsând deoparte nenumăratele minciuni şi manipulări din jurul schimbării calendarului, ne întrebăm: chiar dacă s-ar ridica problema acurateţei acestui calendar, chiar şi astăzi, unde este rezolvarea ?

[2] Oficiosul Patriarhiei Ecumenice.

[3] Consiliul Permanent Naţional Mixt a fost înfiinţat în 1863 şi era alcătuit din 4 episcopi şi 8 membri mireni aleşi de grecii din Constantinopol. Îndatoririle sale erau de natură financiară şi filantropică. Sfântul Sinod şi Consiliul Permanent Naţional Mixt erau cele două organisme administrative ale Patriarhiei Ecumenice. A se vedea Alexis Alexandris, *Minoritatea greacă din Istanbul şi relaţiile greco-turce, 1918-1934*, Centrul pentru Studii despre Asia Mică, Atena, 1992, p. 33-34.

[4] Se ridică o întrebare cu totul legitimă: de ce această scrisoare patriarhală nu a fost trimisă şi Bisericii Rusiei ? Nu este rezonabil să credem că dacă în Rusia se instaurase regimul bolşevic era de la sine înţeles că ea nu va putea trimite reprezentanţi la acest congres. Nu cumva conducătorii Patriarhiei Constantinopolului nu aveau nici un interes în a convoca Biserica Ortodoxă Rusă, condusă la acea vreme de patriarhul Tihon ? Este demn de notat că Patriarhia Constantinopolului avea relaţii cu Biserica Vie – o structură bisericească paralelă, gândită de statul sovietic pentru a substitui adevărata Biserică Ortodoxă a Rusiei şi a distruge definitiv creştinismul din Rusia. Mai mult, patriarhul Meletie a stabilit contacte cu conducătorii acesteia, cărora le-a recunoscut succesiunea apostolică şi a slujit cu ei.

[5] În acest context îşi face apariţia termenul de 'calendar european', înlocuind termenul de 'calendar gregorian'. Pare că se doreşte inculcarea ideii că aparţinem cu toţii Europei şi se cuvine să acceptăm un calendar european, depăşind vechile divergenţe dintre calendarul iulian şi cel gregorian. Termenul de 'calendar european' este neutru şi tinde să pregătească terenul pentru un alt calendar.

[6] Cu alte cuvinte, o societate în care majoritatea cetăţenilor sunt membri ai Bisericii.

[7] Astăzi, după 90 de ani de la schimbarea calendarului, s-a dovedit cu vârf şi îndesat că acestea sunt pretexte. Dacă ar fi să-i amintim doar pe ruşii din diaspora – aflaţi în număr mare în ţări cu diferite calendare civile, care au urmat vreme de decenii calendarul iulian pentru rânduielile bisericeşti – ar fi de ajuns pentru a vădi absurditatea unor astfel de idei. Cât priveşte 'ruina vizibilă a bunăstării lor materiale', acesta este un pretext care-i poate speria doar pe cei slabi în credinţă.

[8] Iniţial, patriarhul Meletie nu a avut în vedere organizarea unei conferinţe sau întruniri pan-ortodoxe, ci înfiinţarea unui fel de organism permanent care să se întrunească regulat pentru a dezbate problemele – un organism creat după modelul celor existente în lumea protestantă.

[9] Matei 18, 20.

[10] Cântarea 'Întru mulţi ani, stăpâne'.

[11] Efeseni 4, 3.

[12] Precum am mai spus, statele ortodoxe nu au schimbat de bunăvoie calendarul civil, ci această schimbare a fost impusă fiecărui stat în parte în conjunctura potrivită. Fiindcă ele nu au schimbat calendarul civil în acelaşi an, ci în ani diferiţi, în circumstanţe diferite. Dacă am merge mai departe cu investigarea, am descoperi – nu în mod surprinzător – că aceleaşi forţe care au împins Bisericile Ortodoxe locale către acceptarea calendarului gregorian s-au aflat şi în spatele schimbării calendarului civil de către statele ortodoxe.

Pentru detalii despre când şi în ce circumstanţe au schimbat statele ortodoxe calendarul civil, a se vedea**Capitolul VI. ,,Congresul pan-ortodox" din 1923şi inventarea calendarului ,,nou iulian"**.

[13] Se referă la Papa Grigorie al XIII-lea şi reforma calendarului de la 1582.
[14] Având în vedere că patriarhul Meletie nu a intenţionat iniţial să convoace un congres sau alt gen de întrunire pan-ortodoxă, ci să înfiinţeze un comitet care să se ocupe cu studierea modalităţii canonice de implementare a unui nou calendar bisericesc, ca şi a altor măsuri moderniste, este posibil ca aceşti termeni care apar aici – 'congres', 'pan-ortodox' – să provină în urma traducerii actelor originale ale întrunirii din limba greacă în limba engleză. Nouă ne-au parvenit doar actele traduse în limba engleză, nu şi originalul în greacă.
[15] Ioan 17, 21 (parafrazare).

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1366-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-ii

Prima sesiune

(Joi, 10 mai 1923)

Comitetul Bisericilor Ortodoxe s-a reunit în sesiunea sa regulată sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic a declarat că problema calendarului este adusă în mod limpede şi specific înaintea Comitetului de scrisorile de invitaţie trimise de el întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe şi de cuvântarea sa de deschidere. Pe baza acestora, el a cerut în mod oficial reprezentanţilor să prezinte şi să formuleze o propunere pertinentă din partea Bisericilor lor.

Abordând această chestiune, **mitropolitul de Dyrrachion** a afirmat următoarele:

Biserica Greciei, pe care am cinstea să o reprezint, într-un sinod general al ierarhilor ei care s-a întrunit cu ceva vreme în urmă la Atena, a discutat problema calendarului şi a luat o hotărâre care exprimă opinia sa. Deoarece poate că în prezent este singura hotărâre luată de un sinod de ierarhi al uneia dintre Sfintele Biserici locale ale lui Dumnezeu, îmi voi permite să vă propun, prea sfinţiei voastre şi cinstiţilor şi prea iubiţilor reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe, ca hotărârea în chestiune, supusă de mine ca propunere, să fie utilizată ca bază de discuţie pentru reforma calendarului în studiu dintr-un punct de vedere ecleziastic. Precum veţi vedea din hotărârea Bisericii Greciei care va fi prezentată, ea acceptă adăugarea a 13 zile la calendarul iulian, fără a schimba însă şi *Pascalia* şi *Heortologionul* Bisericii Ortodoxe. Însă, acest lucru nu împiedică Biserica Greciei să declare că ar putea fi acceptată orice hotărâre a Comitetului nostru privind altă soluţie pentru prăznuirea Paştelui, cu condiţia să respecte decizia sinodală, canoanele şi tradiţia Bisericii.

După cele de mai sus, mitropolitul de Dyrrachion a introdus ca propunere hotărârea relevantă a Bisericii Greciei, care este următoarea:

Sinodul ierarhilor Bisericii Greciei hotărăşte:

Se acceptă concluzia raportului preşedintelui [Sfântului Sinod], potrivit căreia sunt adăugate 13 zile la calendarul iulian, fără a modifica deloc *Pascalia* şi *Heortologionul* Bisericii Ortodoxe. Cu toate acestea, dacă s-ar întâmpla ca Congresul pan-ortodox care se va întruni la Constantinopol referitor la această chestiune să ia o hotărâre privind altă soluţie pentru prăznuirea Paştelui, pe de-a întregul conformă cu decizia relevantă a primului Sinod Ecumenic, tradiţia şi canoanele Bisericii, Biserica Greciei o va accepta.

Patriarhul ecumenic: Aici este o propunere concretă. Mai există alta ?

Mitropolitul Muntenegrului: Problema calendarului preocupă deja de multă vreme Biserica Serbiei şi a avut loc o lucrare serioasă, mai ales cu scopul de a găsi un calendar mai precis. În opinia noastră, această lucrare satisface atât cerinţele canonice cât şi pe cele ştiinţifice încât Comitetul se va convinge când va studia planul nostru, care va fi depus de îndată.

Patriarhul ecumenic: Comitetul, care începe discutarea unei probleme atât de serioase, trebuie să definească clar întinderea pe care o va avea aceasta. Cu alte cuvinte, se va concentra numai sau mai

degrabă în primul rând pe mulţumirea unei nevoi presante printr-o reformă temporară a calendarului, pentru ca să se poată dobândi armonie între viaţa bisericească a credincioşilor şi vieţile lor civile şi lumeşti şi va amâna pentru altcândva dezvoltarea unui sistem calendaristic mai perfecţionat, care ar putea fi acceptat de întreaga lume creştină, sau numaidecât de la început ar trebui să se concentreze pe acest al doilea punct, adică pe elaborarea unui calendar mai precis ?

Profesorul Milankovici, expunându-şi opiniile privitoare la reforma calendarului, face cunoscut că el a susţinut un nou sistem calendaristic, cu anumite schimbări minore ale calendarului acum în uz. El afirmă că anii şi lunile vor rămâne ca în prezent, că întreaga schimbare se concentrează îndeosebi pe anularea celor 13 zile din actualul calendar, că noul calendar cu o nouă aranjare a anilor bisecţi generează o armonie mai precisă a anului mediu cu anul astronomic decât calendarul gregorian, şi că praznicele cu dată neschimbătoare îşi vor păstra datele şi cele cu dată schimbătoare vor fi stabilite potrivit cu legislaţia ecleziastică.

Arhimandritul Iuliu Scriban: Potrivit opiniei adunării, este o problemă de anulare a 13 zile. Cu acest punct, suntem toţi de acord, şi în ţările noastre nu va fi nimeni care să aibă ceva de spus împotriva acestei anulări.

Prin urmare, cred că este bine că suntem de acord asupra acestui punct ca fiind mai uşor. Pentru că ar trebui să începem dintr-un punct care nu generează neînţelegere, ca apoi să putem aborda chestiuni mai dificile. Fiind de acord asupra acestui lucru, trecem apoi la alte probleme.

Mitropolitul Muntenegrului: Este posibilă elaborarea unui calendar mai precis care mai târziu să poată fi privit ca atare de savanţii din alte Biserici şi, în cele din urmă, să poată fi acceptat de cele din urmă. Noi nu susţinem adoptarea calendarului gregorian, pentru că un asemenea lucru ar avea o influenţă vătămătoare nu numai asupra sentimentelor religioase ale propriilor creştini, ci în general asupra bunăstării Ortodoxiei. Fără îndoială, dacă rezultatele studiilor nu ar fi oferit rezultate bune privind elaborarea unui calendar mai precis, atunci ar putea fi aprobată acceptarea calendarului gregorian, ca fiind mai precis decât calendarul iulian, de către Bisericile Ortodoxe, moment în care de asemenea Biserica Serbiei nu se va separa de restul Bisericilor surori.

Cer permisiunea ca delegaţia sârbă să prezinte o propunere relevantă şi să-şi explice opiniile pe larg înaintea unui comitet special, înaintea căruia să depună materialul referitor la problema calendarului.

Patriarhul ecumenic: Când este posibil a se prezenta propunerea ?

Mitropolitul Muntenegrului: Mâine.

Arhimandritul Scriban: Dacă este o întrebare adresată delegaţilor Bisericilor care prezintă propuneri, dacă ei s-au pregătit privind problema calendarului, atunci eu însumi voi prezenta o propunere alcătuită de juristul Drăghici, pe care o voi explica de asemenea pe larg în cursul discuţiei viitoare. Însă, în ce priveşte discuţia actuală, afirm că nimeni dintre noi nu este înclinat să accepte calendarul gregorian, ci mai degrabă o îndreptare a celui iulian, o problemă pe care propunerea noastră o are în vedere.

Arhiepiscopul Chişinăului: Noi nu am primit încă o călăuzire fermă în chestiunea calendarului din partea ierarhilor ruşi din Karlowitz.

Mitropolitul Cizicului: Cred că reglementarea calendarului va fi realizată în primul rând prin adăugarea a 13 zile.

Patriarhul ecumenic: Am început să ne familiarizăm cu diferitele puncte de vedere asupra chestiunii. Toţi rămânem de acord în ce priveşte îndepărtarea diferenţei de 13 zile, deoarece, din punct de vedere ştiinţific, această diferenţă este o greşeală şi pentru că trebuie adusă armonia între viaţa religioasă a creştinilor şi viaţa lor lumească, pentru ca noi să prăznuim praznicul Bunei Vestiri şi

praznicul Schimbării la Faţă a Domnului în acelaşi timp, când spunem că astăzi este 25 martie sau 6 august. Cu toate acestea, apar şi probleme care nu pot fi neglijate. Şi anume, este în avantajul nostru dintr-un punct de vedere ortodox să spunem că acceptăm calendarul gregorian ? Care sunt rânduielile canonice primare ale Bisericii referitoare la sistemele de măsurare a timpului, şi este Biserica legată de aceste rânduieli ?

Rânduielile cu privire la prăznuirea Paştelui au o semnificaţie dogmatică, astfel că utilizarea altui calendar, opus acestora, să fie socotită inacceptabilă, chiar dacă acest calendar ar putea fi apreciat de oamenii de ştiinţă din alte puncte de vedere ? Vom reuşi să atingem ţelul deosebit de preţios al prăznuirii comune în întreaga lume creştină a celor două mari praznice ale sale, Naşterea lui Hristos, care este în fruntea praznicelor cu dată neschimbătoare, şi Învierea Sa, care este în fruntea praznicelor cu dată schimbătoare; şi trebuie subliniat doar că noi nu acceptăm calendarul gregorian pentru că s-a dovedit a fi greşit ?

Deoarece reforma pe care o vom introduce trebuie să nu aducă tulburare unei comunităţi creştine, trebuie să avem în vedere cu seriozitate că nu este un lucru lipsit de însemnătate cum va reacţiona mulţimea creştinilor noştri la o reformă care include sistemul gregorian.

Dacă unele Biserici din cauza tradiţiilor lor particulare, pe care le păstrează, nu doresc să accepte viitorul calendar ca fiind corect, va fi necesar atunci ca majoritatea Bisericilor să accepte reforma ?

Biserica Ierusalimului ne-a transmis deja printr-o telegramă că o concordanţă a praznicelor ortodoxe cu cele ale Bisericii Romane este considerată nerecomandabilă pentru ortodocşi în ce priveşte rânduiala liturgică stabilită la Sfintele Locuri, care face parte din tipicul Sfintelor Locuri. În consecinţă, acesta ar fi un impediment pentru investigarea unui calendar, de vreme ce în practică se va produce situaţia despre care vorbeşte telegrama Bisericii Ierusalimului.

Ar trebui ca Biserica Ortodoxă ca întreg să-şi limiteze strădaniile sale numai la necesitatea de a anula diferenţa de zile, care există între cele două calendare în uz, sau să folosească prilejul pentru a lua iniţiativa şi a urmări elaborarea, în colaborare cu Bisericile Anglicană şi Romană, a unui calendar mai perfect ?

Acestea şi alte asemenea întrebări se nasc în acest moment, în timp ce discutăm problema calendarului. Este necesar ca noi să luăm în considerare aceste chestiuni şi să le examinăm. Cred că astăzi putem să ne limităm la aceste puncte, însă mâine trebuie să purcedem la înfiinţarea sub-comitetelor cărora le vor fi înaintate diferite aspecte ale întregii chestiuni.

Toţi reprezentanţii Comitetului sunt de acord.

După aceasta, patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Anastasie de Chişinău
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1386-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-iii

Cea de-a doua sesiune

(Vineri, 11 mai 1923)

Comitetul Bisericilor Ortodoxe s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

La propunerea patriarhului ecumenic, Comitetul a purces mai întâi la înfiinţarea a trei subcomitete pentru studiul diferitelor probleme legate de subiectul calendarului: şi anume, primul pentru probleme de **dogmă şi canoane**, al doilea pentru probleme de **matematică şi astronomie**, şi al treilea pentru probleme de **practică**. Primul subcomitet era alcătuit din mitropoliţii de Cizic şi Niceea şi profesorul Vasilios Antoniades, cu Ghermano, secretarul şef al Sfântului Sinod, drept secretar; cea de-al doilea subcomitet era alcătuit din arhimandritul I. Scriban, M. Milankovici şi P. Drăghici, cu diaconul Dorotei, subsecretarul Sfântului Sinod, drept secretar; şi cel de-al treilea subcomitet era alcătuit din mitropoliţii de Muntenegru şi Dyrrachion, arhiepiscopii de Chişinău şi Insulele Aleutine, cu Chr. Papaioanou, secretarul directorului Primului Departament Patriarhal drept secretar.

Imediat, el a stabilit că fiecare subcomitet are dreptul de a angaja un membru din afară ca fiind util, dacă ar socoti acest lucru necesar, întotdeauna cu permisiunea patriarhului ecumenic. După împărţirea problemei calendarului în 8 teme diferite, ca un plan parţial ca să spunem aşa, el le-a înaintat subcomitetului adecvat spre analiză şi propunerea unei opinii relevante până vinerea viitoare, când el dorea să aibă loc o întrunire a Comitetului în sesiune plenară, pentru discuţii ulterioare. Cele 8 teme sunt următoarele:

1) Dogma şi chestiunea calendarului.

2) Canoanele şi chestiunea calendarului. În ce măsură poate Biserica să fie liberă de textele legislaţiei canonice ?

3) Este necesară reformarea *Pascaliei* sau este suficientă ajustarea praznicelor cu dată fixă la datele corespunzătoare ale calendarului civil ?

4) Reforma calendarului poate aduce vreo vătămare ortodocşilor, care poate fi anticipată, şi cum poate fi evitată ?

5) Care dintre calendarele propuse sunt socotite cele mai bune şi care dintre ele este potrivit pentru a fi susţinut de Biserica Ortodoxă ?

6) În ce fel poate fi introdusă cu autoritate în întreaga Biserică Ortodoxă hotărârea Comitetului care studiază chestiunea ? Poate fi necesar un sinod pan-ortodox sau este suficientă acceptarea hotărârii de către Bisericile locale ?

7) Dacă se vădeşte că unele Biserici sau părţi din Biserici nu acceptă reforma, care va fi poziţia lor în cadrul Ortodoxiei ca întreg ?

8) Biserica Ortodoxă poate fi de acord cu propunerea referitoare la stabilirea praznicului Învierii la o dată fixă ?

Patriarhul ecumenic: Există şi alte probleme, canonice şi ecleziastice, şi într-adevăr unele dintre ele de o natură presantă şi ar fi necesară discutarea lor în cadrul Comitetului care să-şi formuleze opinia. Acestea sunt:

1) **Problema prăznuirii sfinţilor în cea mai apropiată duminică**. Această chestiune, care a fost ridicată cu oarecare timp în urmă de preşedintele Sinodului Bisericii Române, a fost evaluată în chip adecvat de patriarhul ecumenic ca fiind o chestiune de mare importanţă. Sfânta noastră Biserică, care a aşezat duminica drept zi de odihnă şi anumite praznice mari, a analizat dacă ar trebui să reducă celelalte zile de odihnă prin transferarea praznicelor sfinţilor în duminica următoare şi astfel să călăuzească viaţa fiilor ei în lupta vieţii cotidiene, ale cărei cereri sunt tot mai mari.

2) **Impedimente la căsătorie**. Precum se ştie, două canoane ale Sinodului V-VI Ecumenic, 53 şi 54, discută impedimente la căsătorie. Însă, dreptul canonic ulterior a adăugat şi alte impedimente la cele 3 înrudiri prin consangvinitate, relaţie colaterală şi botez. Aceste impedimente suplimentare variază în sânul diferitelor Biserici Ortodoxe care le aplică riguros sau vag, din care pricină trebuie luată o decizie care să stabilească o gradaţie uniformă a impedimentelor la căsătorie pentru întreaga Biserică Ortodoxă. O asemenea decizie este posibilă cu atât mai mult cu cât de asemenea în prezent Biserica foloseşte iconomia pentru anumite măsuri interzise, lucru care arată că duhul Bisericii este în favoarea limitării impedimentelor la căsătorie.

3) **Problema căsătoriei clerului**. Această problemă apare în următoarele forme:

a) **Poziţia episcopală şi căsătoria**. Pentru celelalte Biserici Ortodoxe, această chestiune ia doar o formă teoretică, însă pentru Biserica Rusă în acest moment are şi o semnificaţie practică, deoarece reprezentantul nostru la Moscova ne-a informat printr-un raport că, în ultimele luni, 21 preoţi căsătoriţi au fost hirotoniţi episcopi fără a renunţa la convieţuirea cu soţiile lor[1], aşa cum cere canonul care se referă la aceasta, al Sinodului V-VI Ecumenic.

b) **Cea de-a doua căsătorie a diaconilor şi preoţilor văduvi**. Această problemă este ridicată atât de Biserica Serbiei, cât şi de cea a României, mai ales de prima într-o formă presantă.

c) **Dacă este esenţial să existe o precedenţă permanentă între cele două taine: căsătoria şi preoţia**. Practica Bisericii doreşte ca taina cununiei să aibă loc înainte de cea a preoţiei. Dat fiind că cel de-al 10-lea canon al Sinodului de la Ancira permitea căsătoria diaconilor, este posibil ca această măsură să fie reînviată şi extinsă, de vreme ce este cerută de mulţi ?

d) **Chestiunea slujbei dumnezeieşti**. Pretutindeni se cere scurtarea sfintelor slujbe. Însă în ce măsură se poate face acest lucru ? În plus, mulţi doresc ca veşmintele preoţeşti să revină la simplitatea lor străveche.

e) **Posturile**. Ar trebui ca unele dintre ele să fie respectate în mod obligatoriu de către întregul trup al Bisericii ? Abţinerea de la anumite alimente constituie elementele postirii ?

f) **Cât de des se cuvine să se întrunească sinoadele pan-ortodoxe pe bază de necesităţi** având în vedere că un asemenea lucru constituie cea mai bună tovărăşie între Bisericile Ortodoxe ?

Aceste chestiuni şi altele similare au fost aduse înaintea Comitetului spre analizare.

Mitropolitul Muntenegrului: Pe lângă chestiunile expuse mai sus de patriarhul ecumenic, care toate, cu excepţia celei dintâi, sunt incluse în programul Bisericii Serbiei, există următoarele probleme care necesită atenţia Comitetului:

1) Care sunt temeiurile pentru desfacerea căsătoriei ?

2) În ce condiţii este posibilă săvârşirea unei căsătorii mixte[2] ?

3) Care sunt limitele de vârstă pentru hirotonia întru diacon, preot şi episcop ?

4) Cum trebuie primiţi clericii Bisericii Romano-Catolice în Ortodoxie dacă ei doresc să se căsătorească ?

5) Care ar trebui să fie veşmântul exterior al clerului în parohie ?

Legat de cea de-a treia întrebare de mai sus, **profesorul V. Antoniades** crede că ar trebui definite limitele de vârstă, iar după ce se ajunge la limita de vârstă este necesar ca clericul să se retragă din slujba activă a Bisericii, însă **mitropolitul Niceei** crede că nu contează în primul rând atât de mult la ce vârstă[3], ci până la ce vârstă poate fi cineva hirotonit.

Între timp, **mitropolitul Muntenegrului** introduce o rezoluţie alcătuită de el şi dl. Milankovici şi care este relevantă pentru poziţia actuală a Bisericii Rusiei, care necesită a fi citită.

La porunca patriarhului ecumenic, este citită în traducere din limba sârbă precum urmează:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Este cunoscut înalt prea sfinţiei voastre şi celorlalţi reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe că sora noastră Biserica Ortodoxă Rusă, conducătorul şi clerul ei se află deja de multă vreme într-o situaţie de prigoane înspăimântătoare şi chinuri inumane din partea guvernului bolşevic, care a înrobit şi oprimă naţiunea rusă şi ţara ei.

Reprezentanţii Bisericii Ortodoxe a Serbiei socotesc că este datoria lor sfântă şi urgentă ca prin această rezoluţie să ceară înalt prea sfinţiei voastre şi membrilor Congresului pan-ortodox ca cel din urmă, în numele dreptăţii încălcate, să ridice glasul nobil al Bisericii Pan-Ortodoxe înaintea omenirii civilizate pentru a mărturisi împotriva persecuţiilor teribile şi crimelor fără precedent pe care actualul guvern rus şi instituţiile sale le comit sistematic împotriva Bisericii Ortodoxe a Rusiei, patriarhului şi întregului cler.

Reprezentanţii Bisericii Ortodoxe a Serbiei nădăjduiesc că înalt prea sfinţia voastră şi ceilalţi reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe doriţi ca această rezoluţie a noastră să fie acceptată.

Reprezentanţii Bisericii Ortodoxe a Serbiei.
15 mai 1923
Constantinopol

(Semnată)
Gavriil, Mitropolitul Muntenegrului
Profesorul Milankovici

Arhiepiscopul de Chişinău introduce o rezoluţie similară care, la porunca patriarhului ecumenic, este citită precum urmează:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

O întreagă serie de articole din presă relatează că Sinodul necanonic al ,,Bisericii Vii", care s-a întrunit la Moscova, lucrând într-o înţelegere deplină cu autorităţile sovietice şi slujindu-le ca o unealtă obedientă pentru activitatea contra-revoluţionară, l-a condamnat pe Patriarhul Tihon al Moscovei şi întregii Rusii, răpindu-i titlul şi readucându-l la starea de mirean. Prin această decizie, aşa-numitul Sobor al Moscovei a pregătit baza pentru cazul civil sovietic împotriva patriarhului, care va fi socotit de el deja ca fiind mireanul Belavin şi va fi condamnat la moarte cât de curând posibil, care este hotărârea lor luată dinainte. Înaintea tuturor, numele şi persoana patriarhului Tihon constituie simbolul vitejiei şi curajului creştine în lupta cu puterile Iadului care atacă Biserica lui Hristos.

Oricare ar fi urmarea, hotărârea privind soarta sa nu este o problemă doar a Bisericii Ruse, ci a întregii Ortodoxii, care cu un singur glas, printr-o declaraţie răsunătoare a Bisericii Mamă, îl cinsteşte pe el ca pe un mărturisitor.

Adunarea pan-ortodoxă actuală, care reprezintă aproape întreaga lume ortodoxă, reunită în jurul tronului ecumenic, în opinia mea, îşi va face datoria numai dacă dă o sentinţă definitivă cu privire la nelegiuirea care se petrece la Moscova.

Vocea sa autentică va fi ascultată de întreaga lume creştină, cu atât mai mult de cei din Rusia, unde va face impresie nu numai asupra turmei credincioase a patriarhului, ci şi asupra duşmanilor lui, care îndrăznesc să invite la hulitoarea adunare clerul conducător al Bisericilor Ortodoxe Răsăritene.

Din cauza naturii urgente şi grave a acestei chestiuni, vă rog fierbinte pe înalt prea sfinţia voastră şi întregul Comitet pan-prtodox să examineze actuala mea rezoluţie cât mai curând posibil.

Constantinopol, 28 aprilie 1923

(Semnată)
Anastasie, Arhiepiscopul Chişinăului

Patriarhul ecumenic: Chestiunea este într-adevăr cât se poate de gravă, însă tocmai din această cauză nu putem lua decizii acum. Pentru că noi nu trebuie numai să mărturisim împotriva nenorocirii care se abate asupra întâistătătorului Bisericii Ruse şi în general asupra Bisericii Ruse însăşi, ci să determinăm un rezultat. Prin urmare, trebuie ca înainte de a face paşii necesari, să adunăm informaţia necesară pe care nădăjduiesc că o vom avea în scurt timp de la reprezentantul nostru la Moscova, care se străduieşte să ne ţină informaţi cu privire la acţiunile şi deciziile importante ale aşa-numitului Sobor a toată Rusia de la Moscova. Nădăjduiesc să am permisiunea Comitetului de a aduce această chestiune la momentul potrivit.

Toţi membrii au acceptat această poziţie a patriarhului ecumenic.

Mitropolitul Muntenegrului, continuând enumerarea temelor de care trebuie să se ocupe Comitetul, arată că pentru întărirea relaţiilor dintre Bisericile Ortodoxe nu este suficient numai schimbul de scrisori, chiar dacă acest lucru are loc atât de des şi regulat pe cât doreşte cineva să-şi asume, ci este de asemenea necesară o reprezentare permanentă şi trainică a Bisericilor Ortodoxe la Patriarhia Ecumenică şi invers.

Mitropolitul Cizicului socoteşte că este necesar să aibă loc şi o examinare a strângerii relaţiilor Bisericii noastre cu anglicanii şi vechii catolici.

Mitropolitul Niceei care generalizează chestiunea propune Comitetului pan-ortodox să analizeze de asemenea unirea tuturor Bisericilor, inclusiv cea Romano-Catolică.

Patriarhul ecumenic crede că în primul rând, în ce priveşte unitatea Bisericilor, trebuie făcută o menţiune specială referitoare la Biserica Bulgară ca aparţinând prin natură şi loc sferei Bisericii Ortodoxe.

Mitropolitul Muntenegrului observă că printre alte chestiuni este de asemenea cea legată de hirotonia anglicană, dar după scrisoarea relevantă a patriarhului ecumenic, în Serbia, această chestiune a fost supusă examinării unui comitet special pentru studiu şi opinie.

Arhimandritul I. Scriban afirmă că şi în România această chestiune a fost supusă examinării unui comitet special, din care face parte.

Patriarhul ecumenic afirmă că Biserica Greciei a făcut acelaşi lucru, iar Bisericile Ierusalimului şi Ciprului au ajuns la aceeaşi concluzie cu Sinodul Patriarhiei Ecumenice, care a acceptat validitatea hirotoniilor anglicane.

Arhimandritul I. Scriban: Binecuvântată fie clipa în care, după atât de mulţi ani de izolare, Bisericile confederaţiei[4] ortodoxe se reunesc pentru a discuta şi a rezolva multe probleme de interes imediat pentru ele, care au rămas nerezolvate atât de multă vreme. Ar trebui să înţelegem că izolarea este întotdeauna distructivă pentru unitate, deoarece absenţa relaţiilor face ca o persoană să se simtă înstrăinată, să nu fie percepută de ceilalţi şi în cele din urmă să fie despărţită, astfel că nimic nu este deţinut în comun[5]. În acest mod a avut loc marea schismă dintre Răsărit şi Apus. Este un principiu psihologic că cei care trăiesc departe unii de alţii se obişnuiesc să simtă că sunt străini unii pentru alţii.

Acest principiu psihologic deţine un loc printre Biserici. În fiecare Biserică Ortodoxă au fost introduse deja datini particulare, care în viitor este posibil să vatăme unitatea şi să ne conducă în punctul în care să ne simţim înstrăinaţi unii de alţii. Conferinţa noastră trebuie să marcheze începutul unei noi perioade. Ea trebuie să întărească duhul unităţii şi să aşeze de acum încolo bazele lucrării care să continue în viitor. Sunt extrem de bucuros văzând această nouă activitate a Ortodoxiei şi mă rog ca ceea ce începe astăzi să nu înceteze în viitor. Din această cauză, am de asemenea cinstea să vă prezint şi să propun următoarea rezoluţie:

În interesul promovării unităţii Bisericii Ortodoxe, pentru ca în acest fel relaţiile canonice dintre diferitele ei ramuri să continue să se întărească, este necesară înfiinţarea unei **organizaţii permanente**, prin care Bisericile să-şi poată rezolva problemele comune, deoarece pentru orice slujire există o instituţie potrivită. Şi slujirea acestei unităţi necesită ca această instituţie să existe.

Profesorul V. Antoniades: Referitor la modul de înfiinţare al instituţiei propuse, cred că ar fi bine ca tinerii din fiecare Biserică să fie trimişi în alte Biserici Ortodoxe şi ca ei să studieze în şcolile teologice ale celorlalte Biserici Ortodoxe pentru ca ulterior să slujească drept instrumente potrivite pentru întărirea relaţiilor dintre Biserici.

Patriarhul ecumenic: Pe marginea acestei chestiuni, pe care a ridicat-o prea cuviosul arhimandrit, vom putea discuta în prezent unele puncte de vedere generale, care vor sluji probabil la limpezirea eforturilor de a introduce o rezoluţie adecvată. Cauza principală care a generat schisma dintre Răsărit şi Apus a decurs din opiniile privind modul de guvernare a Bisericii şi rezolvarea problemelor înlăuntrul ei.

Ambele [Biserici, de Răsărit şi Apus] privesc Biserica ca având însuşirea infailibilităţii, însă Biserica Romei socoteşte că această infailibilitate este concentrată într-un episcop, care este înălţat deasupra celorlalţi şi având puteri extraordinare, în timp ce Bisericile Răsăritene rămân în credinţa Bisericii primare nedivizate, potrivit căreia însuşirea infailibilităţii Bisericii rezidă în întregul corp al episcopatului Bisericii, urmaşii apostolilor, când se întrunesc în acelaşi loc într-un sinod care urmează pilda apostolică. În consecinţă, avem două sisteme de guvernare a Bisericii contrare unul altuia care, potrivit unei comparaţii cu sistemele lumeşti de guvernare, sunt prezentate ca o **monarhie absolută** şi o **confederaţie constituţională**.

Dar deoarece toţi ortodocşii menţin propriile sisteme atât de posesiv, nu trebuie să neglijăm baza sa fundamentală, întrunirea în acelaşi loc a întregului corp al episcopatului la vremi stabilite sau nu. Sistemul sinodal este introdus în guvernarea fiecăreia dintre Bisericile locale, cu toate acestea nu funcţionează uniform în întreaga Biserică. Este evident că neglijarea principiului sinoadelor generale nu este fără primejdie pentru unitatea Ortodoxiei. Această neglijare este extrem de vizibilă în ultimele câteva decenii. Fie ca faptul că de la căderea Constantinopolului (1453) până în 1873 s-au întrunit aproape 50 de sinoade generale să fie dovada că afirmaţia noastră că neglijarea primară a instituţiei este un fenomen al ultimilor 50 ani. Scaunul ecumenic, care prin canon şi tradiţie are responsabilitatea rangului de a prezida[6], va privi cu multă recunoştinţă stabilirea prin acord cu restul Bisericilor Ortodoxe a chestiunii introducerii unui sistem de adunări pentru întreaga Biserică Ortodoxă într-un mod potrivit cu scopul dorit.

În completare la aceste opinii ale mele, afirm că există un întreg popor înaintat în cultură, păstrând un simţământ de evlavie, care este manifest în lucrări filantropice. Acesta este poporul american, pe care l-am observat îndeaproape şi care aşteaptă ca Biserica Ortodoxă să lucreze pentru răspândirea principiilor ei de guvernare. Există americani care cred că Biserica Ortodoxă este o comoară nepreţuită, care se află între autoritarismul Bisericii Romane şi libertatea fără limite a protestantismului şi care aşteaptă ca Biserica Ortodoxă să-şi poată prezenta propriul sistem modernizat pentru a fi adaptat în întregime vederilor care predomină acum în întreaga lume civilizată cu privire la o comunitate a omenirii.

Arhimandritul I. Scriban: În numele mitropolitului Transilvaniei, propun următoarea rezoluţie:

,,Peste 2 ani, în 1925, va avea loc cea de-a 1600-a aniversare a Primului Sinod Ecumenic de la Niceea. Cred că ar trebui să ne pregătim pentru această zi mare. Ar trebui să luăm măsuri pentru alcătuirea unei mărturisiri a credinţei noastre, adică, a străvechii noastre credinţe, dar într-un mod care ia de asemenea în consideraţie starea noastră duhovnicească actuală. În plus, ar trebui să compunem un mesaj către toţi episcopii romano-catolici invitându-i să intre în unitatea creştină”.

Rezoluţia de mai sus a fost acceptată în unanimitate, s-a aprobat să poată fi inclusă pe ordinea de zi.

Mitropolitul Muntenegrului: Într-un timp scurt, eu am enumerat multe chestiuni. Înalt prea sfinţia voastră a prezentat de asemenea multe altele, pe care le susţin. Dar există încă alte probleme concrete, pe care le voi prezenta ulterior în numele Bisericii Serbiei şi care necesită o discuţie comună. În Sinodul nostru general, noi am analizat problema întăririi relaţiilor dintre Bisericile Ortodoxe, însă deoarece această chestiune privea toate Bisericile autocefale, s-a apreciat că ar trebui ridicată în congresul pan-ortodox. În ce priveşte modul de întărire a relaţiilor, ar putea fi văzută ca necesară înfiinţarea unui comitet permanent, sau încă mai preferabil ar fi ca noi să avem delegaţii reciproce ale Bisericilor Ortodoxe[7].

În orice caz, acest lucru este înfăţişat în amănunt. Credem că problema este necesitatea urgentă de legături strânse între Bisericile Ortodoxe. Uneori, sunt luate în discuţii chestiuni grave, a căror întârziere devine periculoasă.

Aduc ca exemplu chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului văduv. Uniunea preoţilor, care este susţinută şi de o mare parte a poporului ca şi de cercurile politice şi militare, caută o soluţie imediată a acestei probleme. Într-adevăr, ni s-a dat un termen limită până la sfârşitul lunii aprilie şi doar epistola oportună a înalt prea sfinţiei voastre ne-a oferit posibilitatea de a le spune că Patriarhia Ecumenică se preocupă de această problemă care îi interesează, şi astfel a fost obţinută amânarea oricărei decizii şi acţiuni din partea lor, cu speranţa că congresul pan-ortodox va ajunge la o hotărâre favorabilă. Dacă congresul pan-ortodox nu va putea lua o decizie contrară dreptului canonic, Biserica Serbiei este de părere că ar putea fi permisă aplicarea iconomiei în această chestiune şi ar fi în

mâinile noastre, după analizarea fiecărei circumstanţe în parte, dacă vom permite sau nu cea de-a doua căsătorie pentru clerul văduv.

Sunt de părere că ierarhia Bisericii Ortodoxe trebuie să ia în considerare în mod serios duhul revoluţionar al lumii contemporane şi cererile justificate ale clerului, care critică cu tărie ierarhia că este de neclintit şi ataşată de vechiul *status quo*, a cărui păstrare în era modernă se dovedeşte imposibilă. Într-adevăr, mă tem foarte tare că dacă noi nu anticipăm evenimentele posibile la timp, ne vom confrunta cu urmări nefericite pentru unitatea şi rânduiala Bisericii, şi poziţia ierarhiei ar putea deveni dificilă şi nu va fi scutită de primejdii.

Biserica Ortodoxă a aplicat întotdeauna iconomia pentru chestiuni de importanţă secundară şi va trebui să găsească o soluţie de iconomie şi pentru problema celei de-a doua căsătorii a clerului văduv, pentru că orice amânare suplimentară va fi foarte periculoasă îndeosebi pentru Biserica Serbiei.

Patriarhul ecumenic: Cu multe argumente convingătoare, prea sfinţia voastră a susţinut decizia Bisericii Serbiei într-o problemă aflată pe listă imediat după problema principală, cea a calendarului. Suntem nevoiţi să recunoaştem că în decursul ultimilor 10 ani, în sufletul societăţii ca întreg şi în cel al persoanelor luate individual s-a născut o confuzie pe care, în 1914, cu greu ar fi socotit cineva că este posibil să apară în 100 ani.

Astăzi ne aflăm noi înşine în faţa unei atât de mari tulburări duhovniceşti şi, prin urmare, trebuie să acordăm atenţia potrivită. Oportunităţile nu ne vor aştepta. Dacă Biserica doreşte ca ierarhia să aibă prestigiu şi autoritate, atunci nu trebuie să amâne rezolvarea problemelor care pot fi soluţionate, ca nu cumva altfel masele de oameni şi clerul de parohie să se plaseze în fruntea mişcării descrise. În acest moment, sunt în toi pregătirile pentru un congres comun al Uniunilor Clerului Român şi Bulgar, la care a fost invitată şi o asociaţie greacă similară, de către români.

Mitropolitul Muntenegrului: Şi clerul sârb a fost invitat, însă clericii au fost prudenţi, deoarece au avut în vedere convocarea congresului pan-ortodox, ale cărui decizii le aşteaptă cu mari speranţe.

Patriarhul ecumenic: Imaginaţi-vă atunci pentru o clipă că clerul de parohie din statele balcanice s-ar aduna laolaltă şi ar lua decizii. Ierarhii ar deveni atunci simpli administratori ai hotărârilor. Din această cauză, conducerea Bisericii pregăteşte calea pentru cuvântul Adevărului şi pune fiecare chestiune în mod potrivit la locul ei, nepermiţând fisuri într-o edificiu unit. Neîndoios, trebuie să fim conservatori, însă fie ca conservatorismul să fie raţional, fără a ignora legea progresului, în măsura în care are legătură cu forma temporală a Bisericii luptătoare.

Arhimandritul I. Scriban: Continuând să se menţină în astfel de vremuri tulburi, Biserica nu trebuie să se abată de la instituţiile străvechi, călăuzită prost de acest sau acel curent al vremii. Trebuie să păstreze temeliile şi să dorească să ia hotărâri justificate de circumstanţe, dar să nu încalce instituţiile străvechi. Este esenţial să fim conservatori. Altminteri este posibil ca astăzi să luăm o hotărâre într-un fel şi mâine, când vremurile se schimbă, să decidem altfel. Nu trebuie să fim călăuziţi prost de curente. Putem stabili în mod particular chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului văduv; cu toate acestea, cred că aceasta va fi acceptată cu greu de Biserica Rusă.

Patriarhul ecumenic: Ar fi necesar ca de acum încolo să vorbim deschis, cu privire la semnificaţia viitoarelor hotărâri luate de Comitet. Scrisoarea noastră, care invită Sfintele Biserici Ortodoxe să trimită delegaţi la acest Comitet, exprimă limpede faptul că opinia Bisericii Constantinopolului este aceea că noi nu suntem adunaţi într-un sinod, ale cărui decizii vor trebui să fie impuse ca legislaţie canonică. Noi lucrăm ca un Comitet al întregii Biserici, ale cărui hotărâri primesc validitate pentru implementare de la un sinod pan-ortodox sau prin primirea lor de către sinodul fiecăreia dintre Sfintele Biserici locale.

După aceea, **arhimandritul Scriban** şi **profesorul Milankovici** au prezentat propunerile delegaţiilor lor.

A) Propunerea **arhimandritului Scriban** este următoarea în traducere din limba română:

Săptămâna intercalată

1) Duminică a mucenicului Severian
2) Luni a Proorocului Iezechiil
3) Marţi a Sfântului Anatolie
4) Miercuri a Mucenicului Neofit
5) Joi a lui Dometian
6) Vineri a lui Teoctist
7) Sâmbătă a mucenicului Gordie

Calendar perpetuu din anul 1926 după Hristos,
pentru o perioadă de 328-400 ani

Note

1) Anul civil comun are 364 zile. Este împărţit în 4 trimestre. Fiecare trimestru are 91 zile, cu alte cuvinte 13 săptămâni. Lunile fiecărui trimestru au fiecare câte 30, 30 şi respectiv 31 zile.

2) Lunile ianuarie, aprilie, iulie şi octombrie încep duminica şi se încheie luni. Lunile februarie, mai, august şi noiembrie încep marţi şi se încheie miercuri. Lunile martie, iunie, septembrie şi decembrie încep joi şi se încheie sâmbătă.

3) Zilele săptămânii au întotdeauna aceleaşi date ale lunilor.

4) Cea de-a 365-a zi a anului comun şi ziua bisectă sunt combinate într-o săptămână care este inserată în fiecare ciclu de 5 ani după prima jumătate a anului care este divizibil cu 5 (după 31 iunie).

5) Corecţia este: nu ar trebui să inserăm săptămâna la sfârşitul unei perioade de 40 ani, ci în fiecare an al unui secol care se divide cu 200, dar nu şi cu 400.

6) Ca o consecinţă a acestei inserări, la sfârşitul unui ciclu de 3 ani, anul civil comun este egal cu anul solar, şi într-o perioadă de 2.000 ani diferenţa va fi mai mică de o jumătate de zi, luând ca bază de calcul valoarea medie pe care a calculat-o ştiinţa pentru anul tropic solar variabil.

7) Pe întreaga durată a unei perioade de 400 ani, anul civil nu deviază de la echinocţiul de primăvară, ca punct fix, decât temporar, astfel că revine din nou la acelaşi timp fixat în mod automat şi continuu.

8) Prăznuirea Paştelui şi a altor praznice dependente de Paşti este stabilizată, prin determinarea lunii Paştelui, la date calendaristice fixe pentru toţi anii.

9) Toate celelalte praznice rămân neschimbate, la datele lor lunare actuale.

10) Praznicul Bunei Vestiri cade la echinocţiul de primăvară şi Naşterea Domnului la solstiţiul de iarnă.

În Constantinopol, 10 mai 1923.

B) Propunerea profesorului **Milankovici** este următoarea în traducere din limba sârbă:

1) Este necesară eliminarea a 13 zile din calendarul actual.

2) Există două tipuri de ani, cel comun de 365 zile şi cel bisect de 366 zile. Ani bisecţi vor fi cei care se divid cu 4 (cum era până în prezent). Anii seculari reprezintă o excepţie, pentru care va fi valabilă următoarea regulă:

3) Anii seculari (adică, cei care se termină cu două zerouri) vor fi bisecţi doar dacă numărul secolului împărţit la 9 va da rest 2 sau 6. Toţi ceilalţi ani vor fi comuni.

În consecinţă, potrivit acestei reguli, din anii seculari notaţi mai jos numai cei subliniaţi vor fi bisecţi:

2000	2100	2200	2300	2400	2500	2600	2700	2800
2900	3000	3100	3200	3300	3400	3500	3600	3700

A. Notă

Lungimea comună a anului civil este, potrivit acestui aranjament, de 365 zile, 5 ore, 48 minute şi 48 secunde, şi astfel se potriveşte exact cu lungimea comună a anului astronomic, astfel că între anul astronomic şi cel civil poate apărea o diferenţă de o zi numai după 40.000 ani, în timp ce această diferenţă apare în calendarul gregorian după 3.300 ani. Noul calendar este de 13 ori mai precis decât cel gregorian.

B. Notă

Dintre anii seculari de mai sus, cei subliniaţi mai jos sunt ani bisecţi în calendarul gregorian: 2000, 2100, 2200, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700 şi 2800. Astfel, între noul calendar şi calendarul gregorian apare o diferenţă doar în 2.800 ani, prin urmare după 877 ani.

4) Toate lunile anului vor avea acelaşi număr de zile pe care le au în prezent. În anii bisecţi, luna februarie are 29 de zile. Construcţia anului nu se schimbă.

5) Praznicele cu dată fixă vor avea data pe care o au în prezent (Anul Nou pe 1 ianuarie, Epifania pe 6 ianuarie, Buna Vestire pe 25 martie, ş.a.m.d.).

6) Praznicele cu dată schimbătoare merg după Paşti. Paştile vor fi prăznuite:

1) după echinocţiul de primăvară din 21 martie

2) într-o zi de duminică

3) care cade după prima lună plină (a lunii pascale), sau dacă nu are loc[8], în cea mai apropiată duminică.

7) Calcularea lunii pline pascale se va face prin ciclul de 19 epacte sau prin folosirea zilelor intercalare cu epacte.

8) Numerele de aur sunt determinate în modul următor: se adaugă 1 anului în discuţie şi suma este împărţită la 19. Restul este numărul de aur.

9) Ca o consecinţă a eliminării a 13 zile din calendar, se schimbă epactele actuale. Până în anul 1999 inclusiv vor fi valabile următoarele epacte:

Numărul de aur	Epacte	Numărul de aur	Epacte
1	XXIX	11	XIX
2	X	12	(0)
3	XXI	13	XI
4	II	14	XXII
5	XIII	15	III
6	XXIV	16	XIV
7	V	17	XXV
8	XVI	18	VI
9	XXVII	19	XVII
10	VIII	----	----

C. Notă

Aceste epacte au fost extrase din cele actuale în modul următor: de vreme ce au fost eliminate definitiv 13 zile, a fost necesar ca epactele să fie reduse cu 13 unităţi. Însă, deoarece acestea sunt deja mai mici cu o unitate decât era necesar, ele au fost reduse cu 12 unităţi.

D. Notă

Noile epacte sunt aceleaşi cu epactele calendarului gregorian, din care cauză în viitor, data Paştelui [calculată potrivit acestui aranjament] va coincide întotdeauna [cu data Paştelui în calendarul gregorian], cu excepţia următorilor ani: 1926, 1930, 1950, 1957, 1970, 1974, 1977, 1994, 1997, pentru că potrivit calendarului gregorian Paştele este mutat în următoarea duminică atunci când potrivit calculului actual va cădea odată cu luna plină.

10) Epactele pentru următoarele secole vor fi determinate în modul următor:

Pentru a obţine armonie între calendar şi schimbările reale ale lunii, epactele vor fi mărite la fiecare 300 ani cu o unitate, şi acest lucru va avea loc de 6 ori, apoi din nou numai cu o unitate după alte 400 ani, după care mărirea va avea loc din nou după 300 ani, ş.a.m.d.. Dar în fiecare an secular comun (a se vedea paragraful 3), epactele vor fi micşorate cu o unitate.

Constantinopol, 15 mai 1923

Ambele propuneri au fost supuse, precum au fost expuse mai sus, unui al doilea subcomitet, după care patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Anastasie de Chişinău
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Se face referire la clerici care aparţineau Bisericii Vii. Precum am notat într-un episod anterior, Biserica Vie a constituit o structură bisericească paralelă care a funcţionat în Rusia între anii 1922-1946, gândită de statul sovietic pentru a substitui adevărata Biserică Ortodoxă a Rusiei şi a distruge definitiv creştinismul din Rusia. Patriarhul Meletie a stabilit contacte cu conducătorii acesteia, cărora le-a recunoscut succesiunea apostolică şi a slujit cu ei, sfidându-l pe patriarhul Tihon al Moscovei şi întregii Rusii şi adevărata Biserică Ortodoxă a Rusiei.
[2] Este vorba de căsătorii între ortodocşi şi heterodocşi.
[3] Adică, cât de tânăr poate fi candidatul la hirotonie.
[4] Nu cunoaştem dacă termenii 'pan-ortodox' sau 'confederaţie' există realmente în originalul în limba greacă, sau aparţin traducătorului din limba greacă în limba engleză. Dacă ele există realmente în original, nu putem decât să ne cutremurăm încă o dată văzând cât de distorsionată şi îndepărtată de adevăratul duh ortodox era mentalitatea ierarhilor din acea vreme.
[5] Discursul arhimandritului Scriban uluieşte prin asemănarea cu discursurile ţinute în zilele noastre de ierarhii ortodocşi ecumenişti, care militează pentru ieşirea Ortodoxiei din izolare şi implicarea într-un dialog cu toate religiile lumii. ,,Dacă Ortodoxia nu este în dialog cu cei dinafară, (...) va deveni un 'ghetou' la marginea istoriei", perora în 2010 Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului.

[6] Nu cunoaştem să existe un canon sau o tradiţie care să afirme aceasta. Istoria ne consemnează însă următoarele: cele 7 Sinoade Ecumenice au fost prezidate după cum urmează: Sinodul I Ecumenic a fost condus de Episcopul Osie de Cordova, Sinodul al II-lea Ecumenic de Patriarhul Meletie al Antiohiei, Sinodul al III-lea Ecumenic de Patriarhul Chiril al Alexandriei, Sinodul al IV-lea Ecumenic a fost prezidat de reprezentanţii Papei Leon, Sinodul al V-lea Ecumenic de Patriarhul Eutihie al Constantinopolului, Sinodul al VI-lea Ecumenic de însuşi împăratul Constantin Pogonatul, iar Sinodul al VII-lea Ecumenic de Patriarhul Tarasie al Constantinopolului.

De asemenea, deşi, de la patriarhul Meletie Metaxakis încoace (cunoscut pentru dorinţa sa de acaparare a puterii în Biserică), se avansează adeseori această afirmaţie – anume că scaunul ecumenic are responsabilitatea rangului de a prezida sinoade – nicicând n-au fost prezentate canoanele sau tradiţia acceptată de întreaga Biserică cu privire la această responsabilitate. La începutul domniei sale, actualul patriarh al Constantinopolului, Bartolomeu I, a elaborat o teză teologică prin care a încercat să întemeieze responsabilitatea scaunului ecumenic de a convoca şi prezida Sinoade Ecumenice, pe baza canoanelor existente, însă încercarea sa depăşeşte cadrul dreptului canonic ortodox şi alunecă în principii vecine cu primatul papal.

Că o asemenea tradiţie s-ar fi putut instaura de-a lungul secolelor, între anii 1453-1873, perioadă în care patriarhul Meletie susţine că s-au întrunit 50 sinoade generale – termenul 'general' este puţin forţat; cel mai probabil, la aceste sinoade au luat parte patriarhii Răsăritului (Constantinopol, Antiohia, Alexandria, Ierusalim), foarte probabil după 1589 patriarhul Rusiei, şi un număr mic de ierarhi – este îndoielnic. Conjunctura istorică extrem de defavorabilă, când aproape întreaga lume ortodoxă se afla sub jugul otoman, ar fi putut necesita o soluţie de moment, ţinând cont şi de faptul că în acele veacuri patriarhia Constantinopolului era net superioară ca număr de credincioşi şi clerici celorlalte patriarhii răsăritene. Dar istoria nu ne-a pus înainte nici o dovadă a existenţei unei tradiţii, cu atât mai puţin a unor temeiuri canonice. Dacă acestea ar fi existat, neîndoios, patriarhul Bartolomeu le-ar fi prezentat lumii ortodoxe pentru a-şi justifica şi întări poziţia de astăzi ...

[7] Probabil, reprezentanţe gen consulat, ambasadă.

[8] Text neclar.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1404-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-iv

Cea de-a treia sesiune

(Vineri, 18 mai 1923)

Comitetul Bisericilor Ortodoxe s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic l-a prezentat membrilor comitetului pe Arhonul Nomofilax al Marii Biserici a lui Hristos, Dragomir Demetrescu, care a sosit de la Bucureşti, profesor de teologie la universitatea de acolo. Patriarhul ecumenic a cerut imediat ca în cursul şederii sale el să participe la întrunirea Comitetului, putând prin opiniile sale să contribuie la lucrarea acestuia.

Profesorul, care a mulţumit călduros şi a sărutat dreapta patriarhului ecumenic, a cerut permisiunea de a-şi exprima opinia cu privire la lucrarea Comitetului. După ce patriarhul ecumenic i-a dat permisiunea, profesorul a afirmat următoarele:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Prea Sfinţiţilor Ierarhi,

Onorabili domni,

Întrunirea noastră aici năzuieşte la pregătirea terenului pentru convocarea unui sinod pan-ortodox. Ideea convocării unui asemenea sinod pan-ortodox este veche. Cu toate acestea, după războiul mondial, în rândul Bisericilor Ortodoxe locale s-a amplificat nevoia stringentă pentru păstrarea unităţii de credinţă, introducerea unui sistem şi a unei organizări canonice uniforme, ca şi întărirea lor în viitor.

Şi semnificaţia importanţei păstrării acestor lucruri este limpede deoarece credinţa noastră creştină izvorăşte din cuvântul dumnezeiesc, pe care Domnul nostru Iisus Hristos l-a adus în lume. Acest cuvânt al lui Dumnezeu a fost păstrat atât în Sfânta Scriptură, cât şi în Sfânta Tradiţie Apostolică şi

fiind menţinut în Biserică este propovăduit întregii lumi. În acest fel, Evanghelia mântuirii noastre nu a rămas un simplu sistem filozofic, ci s-a cristalizat şi s-a întrupat în Biserica Creştină, care îi cuprinde pe păstorii şi turmele ei. Astfel s-a întemeiat o instituţie dumnezeiască în lume care oferă viaţă şi putere credincioşilor şi dumnezeiescul har pentru mântuire. Misiunea ei a fost de a păstra curată această nădejde şi prin aceasta să reverse daruri dumnezeieşti şi să fie un izvor de viaţă morală şi sfinţenie pentru credincioşi. Prin apostoli s-a întemeiat ierarhia ca păzitori ai ei, dându-le puterea de a lega şi a dezlega totul în Biserică. Potrivit însuşi cuvântului Domnului, autoritatea de a soluţiona probleme de interes pentru Biserică prin dezbatere comună a fost dată episcopatului.

Noi întâlnim aplicarea acestei porunci dumnezeieşti chiar din perioada apostolică, în adunarea apostolilor într-un sinod. Această poruncă dumnezeiască a fost păstrată cu credincioşie de-a lungul veacurilor în viaţa Bisericii. Sinoadele convocate din când în când se îngrijeau de nevoile Bisericii, luau decizii întotdeauna în unanimitate rezolvând chestiunile care apăreau de fiecare dată şi menţineau nestricată nădejdea pe care o primiseră. În acest fel, noi avem până în secolul VIII aşa-numitele sinoade locale şi cele şapte Sinoade Ecumenice, la care s-au adăugat ulterior sinoadele din 842 şi 879. Aceste sinoade ale Uneia, Sfântă, Soborniceascǎ şi Apostolească Biserică, care s-au întrunit pentru nevoile urgente ale Bisericii, au hotărât şi au emis legi de credinţă şi canoane privitoare la rânduiala sfântă a Bisericii în general. Deşi Biserica lui Hristos din Răsărit nu s-a mai adunat într-un sinod de 13 veacuri, ea a rămas neclintită ca o Biserică Ortodoxă în ce priveşte hotărârile deja menţionate ale Sinoadelor Ecumenice şi locale. În acest chip, rânduind cu cuviinţă nevoile Bisericii şi neatingând nimic din ce a fost hotărât anterior, ea a continuat până în prezent.

Cu toate acestea, se naşte întrebarea: de-a lungul secolelor până astăzi s-a ivit necesitatea convocării unui Sinod Ecumenic ? Cu siguranţă. Dar situaţia în care s-a aflat Răsăritul nu a permis convocarea unui asemenea sinod. În consecinţă, toate chestiunile care ar fi revenit Sinoadelor Ecumenice au fost tratate prin decizii luate de marele centru al Ortodoxiei, ca mamă a Bisericilor, Patriarhia Ecumenică, în consultare cu toate Bisericile Ortodoxe locale[1]. În acest mod, de exemplu, Biserica Rusă a fost ridicată la rangul de patriarhie. În acest mod, diferite Biserici Ortodoxe au fost declarate autocefale, odată cu restabilirea independenţei ţărilor în care ele există. În acest mod, a fost declarată schisma bulgară[2]. Şi Biserica Ortodoxă a rămas neclintită întru toate în ce priveşte hotărârile Sfintelor Sinoade amintite mai sus, în timp ce Biserica papală după schismă a continuat să convoace sinoade, şi socoteşte că ultimul este al XX-lea.

Dar dacă problemele Răsăritului nu au permis continuarea convocării de Sinoade Ecumenice, circumstanţele actuale create după războiul mondial impun adunarea unui sinod pan-ortodox care:

1) să ia hotărâri privind chestiunile din trecut;

2) să soluţioneze chestiunile actuale presante pentru Biserică;

3) să o ferească de primejdii pe viitor.

Această natură a problemelor fiind prezentată astăzi necesită adunarea sa [a Bisericii]. Înalt prea sfinţia voastră îşi aminteşte discuţiile relevante de la Atena din 1919, când împreună cu membrii Sfântului Sinod şi profesorii şcolii teologice a universităţii, printre care se număra şi Î.P.S. Hrisostom actualul mitropolit al Atenei, am căzut de acord cu toţii cu privire la aceasta, deoarece de la început Asociaţia diferiţilor teologi ortodocşi din diferite Biserici au examinat chestiunile contemporane referitoare la Biserică şi au pregătit terenul. Întorcându-mă în ţara mea natală, am împărtăşit aceste vederi în cercurile bisericeşti şi politice, care s-au umplut de bucurie anticipând bunele evoluţii pentru viitorul Bisericilor Ortodoxe.

Aşa stăteau lucrurile în 1920, când Biserica Română a luat iniţiativa şi, consultându-se cu Ministerul Cultelor, a hotărât prin decizie sinodală să trimită o persoană potrivită în vizită la diferite Biserici pentru un schimb de opinii. Această sarcină onorabilă mi-a revenit mie, dat fiind faptul că venind în oraşul imperial m-am consultat cu membri ai Sfântului Sinod, care fiind de acord cu mine, au binecuvântat lucrarea. Apoi călătorind la Atena, exact în vremea în care se desfăşurau sărbătoririle victoriei, am venit înaintea Sfântului Sinod care se întrunea, fiind de faţă şi delegatul regal, care au acceptat cu entuziasm recomandările mele şi după suficiente discuţii noi am semnat de asemenea un protocol.

Aceeaşi primire a însoţit recomandările mele înaintea Sfintelor Sinoade de la Belgrad şi Karlowitz[3], unde ei în mod special mi-au cerut ajutorul pentru grăbirea soluţionării anumitor chestiuni stringente, dintre care cea dintâi este cea de-a doua căsătorie a preoţilor. Vizitând Sofia cu acelaşi scop, am

participat vreme de 2 zile la discuţii cu Sinodul, văzând într-adevăr în aceasta ridicarea schismei. O concluzie a tuturor acestor discuţii este că toţi au fost de acord şi au sprijinit principiul că Biserica Ortodoxă ar trebui să fie o Biserică care trăieşte şi acţionează în comuniunea credincioşilor, în timp ce oferă o soluţie benefică tuturor problemelor actuale care preocupă întreaga Ortodoxie.

Şi îngăduiţi-mi, înalt prea sfinţia voastră, să enumăr câteva dintre cele mai arzătoare probleme care preocupă Congresul nostru şi în privinţa cărora ierarhia întregii Ortodoxii întrunită într-un sinod pan-ortodox va oferi o decizie:

1) **O sfântă mărturisire de credinţă**, care există printre apuseni şi protestanţi, lipseşte pentru Biserica Ortodoxă, deoarece mărturisirile lui Ghenadie Scholarios, Petru Movilă, Kritopoulos, Dositheos şi Meletie Pigas poartă un caracter personal şi nu sunt o expresie deplină a Ortodoxiei. Alcătuirea unei asemenea mărturisiri pe baza Sfintei Scripturi, Sfintei Tradiţii şi sinoadelor va întări enorm Biserica noastră Ortodoxă şi îi va dezarma pe toţi duşmanii ei. Din această mărturisire, ca dintr-un izvor, orice teolog îşi va scoate argumentele şi se va inspira, şi în general orice faţă bisericească care susţine unitatea credinţei şi întreaga structură a Bisericii Ortodoxe se va inspira pentru a combate orice învăţătură eretică.

2) Luarea unei hotărâri privind toate chestiunile ecleziastice, care **au un caracter pan-ortodox** şi care au apărut de la Sinoadele Ecumenice până în prezent.

3) Stabilirea **poziţiei Patriarhiei Ecumenice** în relaţie cu celelalte Biserici autocefale şi a **drepturilor** ei o va întări de asemenea într-o asemenea măsură încât să devină într-adevăr un centru al întregii Ortodoxii.

4) Aprobarea înfiinţării Bisericilor Ortodoxe autocefale naţionale.

5) Luarea unei hotărâri privind **viaţa şi organizarea lor uniformă**, ca şi relaţiile Bisericilor între ele.

6) Luarea unei hotărâri privind acele probleme care chiar dacă **au un caracter intern pentru o Biserică**, **sunt de interes** pentru întreaga Biserică Ortodoxă. De pildă, situaţia Bisericilor Ortodoxe din Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria şi relaţiile actuale neregulate dintre diferitele Biserici.

7) Luarea unei hotărâri referitoare la **poziţia canonică a acelor ierarhi** care din cauza schimbării politice au rămas fără eparhie, ca şi a episcopilor care sunt hirotoniţi însă rămân fără biserică şi eparhie.

8) Aceeaşi problemă în cazul unui **transfer de eparhie de la o Biserică la alta**, când ierarhul ei rămâne fără eparhie şi prin urmare există doi ierarhi cu numele aceleiaşi eparhii. De pildă, există un mitropolit de Ohrida în Bulgaria şi unul în Serbia.

9) Stabilirea unui **sistem de conducere uniform** pentru toate Bisericile autocefale, patriarhii sau mitropolii, astfel ca sistemul mitropolitan să nu apară ca fiind inferior celui patriarhal, de vreme ce acest lucru încă se petrece şi pe care, cu regret, noi l-am observat în pomenirea dipticelor în Biserica Constantinopolului. Şi legat de aceasta, stabilirea unui sistem administrativ şi de conducere uniform.

10) Stabilirea **poziţiei Bisericii şi ierarhiei în raport cu statele** şi reuşirea găsirii poziţiei potrivite în toate statele ortodoxe, pentru a îndepărta astfel diferenţele observate în metoda de alegere a ierarhilor în diferite Biserici şi pentru a-i dezarma pe duşmanii Ortodoxiei.

11) Stabilirea **hotarelor şi sferei de activitate a Bisericii** în stat şi a relaţiilor cu acesta.

12) Hotărârea **modului de alegere şi numire a ierarhilor**, care sunt cele mai înalte organe de păstorire şi conducere a credincioşilor în Biserică, şi legat de aceasta stabilirea poziţiei canonice a episcopilor lor vicari.

13) Luarea unei hotărâri privind soarta **Bisericilor din diaspora** şi aici ne referim la minorităţile care există în mijlocul **celor care împărtăşesc aceeaşi credinţă dar o naţionalitate diferită, sau o credinţă şi naţionalitate diferite**.

14) Examinarea validităţii **canonului 28 al celui de-al IV-lea Sinod Ecumenic** care recunoaşte drepturi exarhale, şi dacă naţionalitatea sau credinţa ar trebui luate ca bază pentru acestea. În prezent, această chestiune are o mare însemnătate deoarece drepturile minorităţilor au fost recunoscute după războiul mondial prin acorduri internaţionale. Diverse naţiuni ortodoxe asemenea nouă au un interes din pricina fraţilor noştri din străinătate.

15) Luarea unei decizii privind **cea de-a doua căsătorie a preoţilor văduvi** şi în general **căsătoria întregului cler ortodox**. Cu alte cuvinte, să se ia o hotărâre dacă taina căsătoriei poate fi un impediment pentru ridicarea la oricare din rangurile preoţiei, adică, diaconie, preoţie, episcopie de

vreme ce noi recunoaştem deja căsătoria ca fiind respectabilă şi o taină a Bisericii noastre, iar în vechime nu a fost nicicând socotită o piedică chiar pentru arhipreoţie.

16) Stabilirea **cadrului legilor Bisericii în raport cu cele ale statului** privind **căsătoria** şi **divorţul**.

17) Luarea unei hotărâri privind starea actuală a **slujbelor şi riturilor în general**, aşa cum există ele în Biserica Ortodoxă.

18) Luarea unei hotărâri referitoare la **calendar**, pentru că această chestiune pune aproape toată Ortodoxia în opoziţie cu statul, care a adoptat calendarul gregorian în toate relaţiile sale. Toate Bisericile Ortodoxe sunt interesate de o calculare uniformă a timpului şi de prăznuirea simultană a marilor sărbători ale creştinătăţii, atât a celor cu dată schimbătoare, cât şi a celor cu dată fixă.

19) Realizarea unui studiu şi luarea unei hotărâri privind respectarea **postului**.

20) Realizarea unui studiu şi luarea unei hotărâri privind **uniformitatea procedurilor legale ale clerului** în toate Bisericile Ortodoxe, deoarece diferenţele obsedează conştiinţele celor vinovaţi.

21) În *molitfelnic*, nu există rugăciuni pentru felurite evenimente care au loc în viaţa socială a naţiunilor şi statelor. Numeroase circumstanţe au necesitat astfel de rugăciuni şi ierarhia de pretutindeni a fost silită să introducă rugăciuni improvizate. Prin urmare, trebuinţa cere ca Biserica să ia în discuţie această chestiune şi să introducă, pe baza Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii, o **rugăciune uniformă şi potrivită** pentru fiecare eveniment care are loc.

Acestea sunt, înalt prea sfinţia voastră, problemele principale despre care am vorbit cu întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe autocefale şi cu teologii lor, şi care cred că ar trebui să fie supuse cele dintâi studiului de către Congresul nostru. Ca o Biserică ce învaţă, este necesar ca ea să le analizeze şi rezultatele studiului ei să fie supuse întregii ierarhii întrunite într-un sinod pan-ortodox, fiindcă acestuia îi aparţine puterea de a lega şi a dezlega.

Patriarhul ecumenic i-a mulţumit călduros profesorului pentru că a furnizat o bază de la care Comitetul să pornească să examineze chestiunile care nu au fost atinse până în prezent şi într-adevăr pentru că a lămurit problemele analizate de el, care i-au preocupat în ultimii ani pe teologi şi mai ales Bisericile Ortodoxe pe care el le-a vizitat.

După ce s-a acceptat rezoluţia de a distribui discursul profesorului membrilor Comitetului, s-a intrat în ordinea de zi.

Mitropolitul de Dyrrachion: Înainte de a continua ordinea de zi şi discuţia despre chestiunea calendarului, ar vrea patriarhul ecumenic să-mi îngăduie să depun o rezoluţie cu privire la numele organismului nostru ? Numele de **Comitet Inter-Ortodox** sau **Comitet al Bisericilor Ortodoxe** nu corespunde nici cu realitatea, nici cu însemnătatea deosebită a acestui organism. Dacă numele de **Congres**, şi nu de **Comitet**, este dat adunărilor reprezentative ale diferitelor Biserici străine, organisme religioase sau chiar naţiuni (Berlin, Geneva, Lausanne etc) pentru că are alt sens şi mai important decât celălalt, cu atât mai mult ar fi necesar să dăm acest nume organismului nostru, de vreme ce un asemenea nume corespunde marii semnificaţii pe care o are convocarea sa.

Mâine vom trece la decizii, dintre care unele probabil, după primirea de către Bisericile locale, vor fi anunţate întregii lumi creştine. Doar că anunţurile au o autoritate diferită ca hotărâri ale unui Congres pan-ortodox decât ca decizii ale unui Comitet inter-ortodox al Bisericilor Ortodoxe. În hotărârea sa referitoare la calendar, Sinodul ierarhilor Bisericii Greciei a dat organismului nostru – foarte corect după părerea mea – numele de Congres pan-ortodox. Prin urmare, recomand ca organismul care lucrează sub conducerea patriarhului ecumenic să se numească fie **Congresul pan-ortodox din Constantinopol**, fie **Congresul Bisericilor Ortodoxe din Constantinopol**.

Mitropolitul Muntenegrului: Apreciind observaţiile făcute de mitropolitul de Dyrrachion, sunt în favoarea rezoluţiei, cu atât mai mult cu cât la noi, sârbii, termenul *comitet* nu exprimă deloc sensul pe care îl are în prezent organismul întrunit la patriarhie, sens pe care numai cuvântul *congres* îl poate exprima, mai degrabă decât *conferinţă*.

Arhiepiscopul Chişinăului afirmă şi el acelaşi lucru.

Arhimandritul I. Scriban, făcând o distincţie între cuvintele *congres* şi *conferinţă*, primul având un caracter general, iar cel din urmă un caracter particular, se declară în favoarea acceptării termenului *conferinţă*(Συνδιάσκεψις).

Patriarhul ecumenic: În limba greacă contemporană, cuvântul *congres* (συνέδριον) înseamnă o reuniune de persoane adunate ca să poată dezbate subiecte raportate la cunoaşterea lor şi să poată lua decizii cu un caracter neobligatoriu. În limbajul mai vechi, cuvântul înseamnă ceea ce se înţelege că semnifică termenii *întrunire* (σὺναξις) şi *sinod* (σὺνοδος). Folosirea cuvântului *congres* acoperă ambele sensuri. Deoarece în limba bisericească contemporană cuvântul *congres* (συνέδριον) nu a fost deloc în uz pentru că până astăzi nu au existat întruniri de acest fel, însă oricât de neobişnuit ar apărea numele, mai degrabă cuvântul *congres* (συνέδριον) decât *conferinţă*(συνδιάσκεψις) exprimă cu siguranţă mai complet caracterul organismului nostru. Fiindcă, în orice caz, noi nu ne aflăm aici ca reprezentanţi ai Bisericilor care negociază termenii unui acord. Astfel că atunci când am alcătuit scrisoarea de invitaţie către Biserici noi am întâmpinat aceste dificultăţi şi ne-am gândit să le evităm folosind termenii de **Comitet al Sfintelor Biserici**. Cu toate acestea, deoarece problema numelui său este pusă deja înaintea organismului întrunit, sunt de acord cu cei care susţin că numele de **Congres pan-ortodox** este mai potrivit.

Adunarea este de acord cu numele de **Congres pan-ortodox**.

După ce Congresul a intrat în ordinea de zi, au fost citite rapoartele celor trei subcomitete privind diferite aspecte ale problemei calendarului care le-au fost încredinţate în sesiunea anterioară.

1) Raportul comitetului privind aspectul dogmatic-canonic este următorul:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Potrivit cu însărcinarea primită, comitetul nostru a purces la studierea aspectelor problemei calendarului care i-au fost încredinţate şi, ajungând deja la finalul lucrării sale, supune spre examinare concluziile dezbaterilor sale după cum urmează, începând cu punctele cele mai de seamă şi cruciale, anume dacă părţi din calendar legate de *Pascalie*şi *Heortologion* au un caracter dogmatic şi canonic.

Referitor la primul punct, aşa-numitul caracter dogmatic al aspectelor menţionate mai sus ale chestiunii, analiza noastră a ajuns la o concluzie negativă. Într-o asemenea chestiune, în opinia noastră, nu este implicată dogma.

Neîndoios, este adevărat că problema definiţiei celei mai exacte cu putinţă sau neclintite a anului şi, dacă este realizabilă, dorita celebrare simultană, de către toţi creştinii, a marilor evenimente mântuitoare ale credinţei noastre a fost în trecut şi rămâne încă demnă de atenţia Bisericii. Doar că este un fapt admis şi cunoscut istoric că această atenţie a avut uneori unele cauze, şi are elemente şi motive (motive care nu au nimic în comun cu ceva de-a dreptul **dogmatic** sau chiar cu importanţă **dogmatică**, religioasă sau morală a chestiunii), pe care apostolul le-a explicat scriind credincioşilor din Corint: *Curăţiţi dar aluatul cel vechi, ca să fiţi frământătură nouă, precum sunteţi fără de aluat. Că Paştele noastre Hristos pentru noi s-au jertfit; pentru aceea să prăznuim, nu întru aluatul cel vechi, nici întru aluatul răutăţii şi al vicleşugului; ci întru azimele curăţiei şi ale adevărului* (I Corinteni 5, 7-8).

Acesta nu este singurul punct. Comitetul crede că poate adăuga, într-adevăr poate sublinia şi aceasta, că orice altă interpretare, altă ridicare a unor asemenea chestiuni la rangul de dogme cu autoritate absolută şi legi cu caracter mântuitor izvorăşte dintr-o conştiinţă bolnavă sau în alt fel coruptă. Ar aduce la lumină o perspectivă discutabilă, o perspectivă care se întemeiază mai degrabă pe vechimea literei decât pe originalitatea duhului. Ar aduce la lumină o perspectivă copilărească sau iudaizantă, de care acelaşi dumnezeiesc apostol s-a străduit să protejeze credincioşii de pretutindeni, în timp ce îi îndemna pe alţii să fie atenţi şi să vegheze *ca să nu vă fure pre voi cineva cu filosofia şi cu înşelăciunea deşartă, după predania oamenilor, după stihiile lumii şi nu după Hristos* (Coloseni 2, 8), sau *să nu vă judece pentru mâncare, sau băutură, sau pentru parte a sărbătorii, sau a lunii nouă, sau*

a Sâmbetelor; care sunt umbră celor viitoare (Coloseni 2, 16-17), şi care găseşte greşeală în alţii şi îi mustră că *după ce aţi cunoscut pre Dumnezeu, iar mai vârtos după ce v-aţi cunoscut de Dumnezeu, cum vă întoarceţi iarăşi la cele slabe şi sărace stihii, (…) zilele păziţi, şi lunile, şi vremile şi anii"* (Galateni 4, 9-10)[4].

Noi nu am considerat că prevederile celor câteva canoane relevante existente sunt incompatibile cu cele menţionate mai sus. Este suficient ca ele să fie înţelese corect, fiind interpretate potrivit cu raţiunile care au justificat formularea lor. Cuvântul apostolic: *Dreptului lege nu este pusă* (I Timotei 1, 9) care se aplică pentru întreaga legislaţie, se aplică şi chestiunii în cauză, în sensul că atunci când nu există nici o raţiune sau necesitate de nici un fel, nici nu este introdusă o lege.

Diferenţele şi conflictele din Biserica primară care au existat multă vreme cu privire la această problemă sunt bine cunoscute din istoria bisericească. În timp ce unii sărbătoreau praznicul Învierii Domnului după Pascha Legii Vechi şi într-o zi de duminică, alţii, invocând o tradiţie diferită nu mai puţin veche şi pentru motivul că Domnul Însuşi a mâncat Paştile cu propriii Săi ucenici în ziua în care au mâncat şi evreii, păstrau praznicul în aceeaşi vreme. Şi astfel a luat naştere în sânul uneia Biserici un fenomen deloc înveselitor, similar celui observat astăzi printre creştini, că unii plângeau şi posteau în timp ce alţii prăznuiau cu veselie, având aceeaşi credinţă şi închinare în alte aspecte (Eusebiu, *Istoria Bisericii*, 5. 23-25, *Viaţa lui Constantin*, 3. 18-19; Sozomen, 1. 16; Socrate, 1. 9; Teodorit al Cirului, *Istoria Bisericii*, 1. 10, *Istoria ereziilor*, 3). Istoriile subliniază râvna pe care a arătat-o Constantin cel Mare faţă de reglementarea acestei chestiuni de către Primul Sinod Ecumenic de la Niceea pentru a se ajunge la acord şi înţelegere.

În ce priveşte astfel de probleme, erudiţii încă dezbat dacă canonul 7 din cele 85 de canoane atribuite sfinţilor apostoli precede acest sinod, canon care afirmă următoarele: ,,Dacă vreun episcop, ori presviter, ori diacon prăznuieşte sfânta zi a Paştilor **înainte de echinocţiul de primăvară**, să fie depus". Din nefericire, nu este preocuparea noastră dacă renumitul canon al Sfântului Sinod amintit mai sus este identic cu acesta. O cunoaştere incompletă ne este oferită de ceea ce aflăm indirect din alte surse şi din ce afirmă canonul 1 al celui de-al doilea Sinod local din Antiohia:

,,Toţi cei ce îndrăznesc a dezlega hotărârea sfântului şi marelui sinod, cel adunat în Niceea, în fiinţa bunei cinstiri a preaiubitorului de Dumnezeu împăratului Constantin, pentru sfânta sărbătoare cea mântuitoare a Paştilor, să fie neîmpărtăşiţi, şi lepădaţi de biserică de vor stărui împotrivindu-se mai cu prigonire celor bine dogmatisite. Şi acestea să fie zise pentru mireni. Iar dacă vreunul dintre proestoşii Bisericii, episcop, sau presviter, sau diacon, după hotărârea aceasta ar îndrăzni pentru răzvrătirea popoarelor şi tulburarea bisericilor, **a se osebi, şi cu iudeii a săvârşi Paştile**, pe acesta sfântul sinod din dată acum străin de biserică l-a judecat, ca pe unul ce nu numai luişi s-a făcut pricinuitor de păcat, ci şi multora de stricăciune şi de răzvrătire".

Ambele canoane citate, combinate cu ceea ce se cunoaşte din altă parte referitor la scopul canonului pierdut din nefericire al Primului Sinod Ecumenic de la Niceea, justifică suspiciunea că ce s-a dorit prin acest canon nu a fost atât o stabilire exactă a momentului prăznuirii Sfintelor Paşti, cât eliminarea neînţelegerii larg răspândite în teorie şi practică cu privire la această problemă, care exista de mult timp la acea vreme în Biserică. Dumnezeieştii Părinţi au căutat eliminarea acestui dezacord când au confirmat opinia şi practica majorităţii Bisericilor şi i-au condamnat pe cei înclinaţi spre altă opinie şi practică care stăruiau în contradictoriu a cinsti în continuare ca zi a Sfintelor Paşti această zi a Paschăi Legii Vechi (a 14-a lună plină a lunii Nisan[5]). Fără îndoială, interdicţia sinodală de a prăznui odată cu evreii este legată de luarea de măsuri în mod coerent pentru acest motiv şi nu este legată de aceia şi – ca să spunem aşa – de coincidenţele nevinovate ale Paştelui cu cel evreiesc, care au ca singură cauză o anumită confuzie privitoare la calcularea anilor şi anotimpurilor.
Şi există încă mai multe. Având în vedere că au dispărut de multă vreme opiniile şi practicile iudaizante ale unora dintre Bisericile străvechi din Asia, se poate spune că respectivele canoane sunt de fapt deja scoase din uz în ce priveşte prevederile lor negative sau prohibitive, lucru valabil şi pentru alte canoane, care sunt în întregime sau parţial scoase din uz, când raţiunile adoptării lor nu mai există. *Cessante legis rationae, cessat ipsa lex*[6].

Indiferent de ce a predominat la acea vreme şi domneşte încă printre noi referitor la calculul *Pascaliei* şi *Heortologionului*, este doar parţial şi indirect legat de canoanele mai sus amintite; se datorează în alte privinţe cunoaşterii şi experienţei astronomice din acea perioadă; şi în nici un caz nu obligă Biserica. Este suficient numai ca ea să aibă duhul şi scopul canoanelor existente relevante ale Bisericii străvechi. Nu există nimic care să o împiedice dogmatic sau pur şi simplu canonic de la a restabili echinocţiul de la actualul 8 martie la 21 al aceleiaşi luni, aşa cum se presupune că a fost pentru Sinodul de la Niceea. Şi după ce este restabilit, nimic nu împiedică Biserica să nu ţină seama în principiu de această zi a primei luni pline de după echinocţiul de primăvară, deoarece acest lucru

îngreunează orice simplificare oportună a problemelor prin fixarea permanentă a datei Paştelui în orice duminică a lunii aprilie. În acest fel, duhul canoanelor străvechi este respectat privitor la prăznuirea comună (dacă este cu putinţă) a Sfintelor Paşti în prima duminică din primăvară.

În opinia noastră, Biserica este liberă de dogmă şi canoane în ce priveşte schimbările menţionate mai sus, în stabilirea zilelor altor praznice, cu dată fixă şi schimbătoare, ştiindu-se că nici în prezent toate praznicele Domnului şi Născătoarei de Dumnezeu nu sunt ţinute potrivit cu data şi ora exactă a anului când au avut loc evenimentele propriu-zise. Adeseori, Biserica a avut în vedere alte motive pentru a stabili multe praznice.

Referitor la punctele rămase, comitetul nostru este de părere că fiecare hotărâre a membrilor, ca o hotărâre *ad referendum*, va fi comunicată de Biserica Constantinopolului Bisericilor locale autocefale. Acceptarea a ceea ce se hotărăşte aici de către sinoadele Bisericilor locale, de către toate sau cel puţin de către majoritatea Bisericilor participante la Congresul pan-ortodox prin propriii reprezentanţi, poate fi considerată suficientă, astfel încât o hotărâre validă a întregii Ortodoxii să fie înaintată de Biserica Constantinopolului însăşi Bisericilor locale autocefale spre acceptare şi confirmare. În acest fel, neacceptarea de către una sau chiar mai multe dintre Bisericile locale nu va fi văzută ca o cauză pentru ruperea relaţiilor frăţeşti din cauza naturii problemelor.

Rămânem ai dvs. cu cinste şi respect.

În patriarhie, 18 mai 1923

Comitetul
(Semnată)
† Calinic de Cizic
† Vasilie de Niceea
V. Antoniades

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

2) Raportul comitetului privind aspectul practic este următorul:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Opinia comitetului nostru privind cele 3 probleme legate de calendar, de importanţă practică, atribuite ei, este prezentată cu respect mai jos.

1. Întrebare

Este necesară reformarea *Pascaliei* sau este suficientă doar potrivirea praznicelor cu dată fixă cu datele echivalente din calendarul civil ?

Răspuns

După acceptarea de către Biserică a noului calendar din pricina necesităţilor lumeşti, devine inevitabilă conformitatea cu el, şi într-adevăr rapid, a *Heortologionului*. Dificultăţile în utilizarea vechiului calendar de către ortodocşi în prezent apar pur şi simplu în relaţiile şi tranzacţiile lor externe sociale şi comerciale. Cu toate acestea, în viaţa lor internă şi morală nu numai că nu a existat nici o dificultate, ci dimpotrivă, calendarul diferit a fost util ca o legătură specială care i-a unit puternic ca o comunitate creştină aparte.

Dacă acum, după acceptarea noului calendar, nu are loc simultan conformarea *Heortologionului*, există pericolul creării unei dezbinări a comunităţii ortodoxe în cadrul propriei Biserici.

Prin urmare, din pricina raţiunilor ecleziastice interne, o necesitate incontestabilă şi absolută impune conformarea corespunzătoare a calendarului. Prin această conformare potrivită logic şi ştiinţific, este necesar încă de la început a plasa problemele la locul lor şi a nu oferi timp pentru crearea de confuzie, care va deveni tot mai mare şi mai periculoasă pe măsură ce trece timpul.

Eliminarea celor 13 zile în cursul primului an din calendar pentru conformarea cu noul calendar poate avea loc în cursul oricărei perioade din an când praznicele mari şi binecunoscute sunt rare în *Heortologion*. Şi pot fi găsite 13 zile consecutive în calendar fără mari praznice, mai ales în timpul lunilor de vară. Cu toate acestea, deoarece este benefic pentru Biserică ca eliminarea celor 13 zile să se facă simultan de către toate Bisericile Ortodoxe locale, ca nu cumva să existe o diferenţă temporală în prăznuirea sărbătorilor de către ele; va fi necesară o perioadă interimară pentru colaborare prin acţiune comună şi convenită. Suntem de părere că ultimele 13 zile ale lunii septembrie ce vine pot fi recomandate pentru eliminare, perioada interimară până atunci fiind adecvată, în opinia noastră, pentru introducerea a ceea ce este necesar.

Aceste lucruri privesc în mod special praznicele cu dată fixă ale *Heortologionului*.

Însă, aceeaşi necesitate de conformare la instituirea noului calendar se pune şi pentru *Pascalie*.

Fiecare Biserică creştină, călăuzită de duhul dragostei lui Hristos, trebuie să năzuiască spre apropierea şi unitatea creştinilor, nu spre divizarea şi separarea lor. Părinţii de la Primul Sinod Ecumenic care au fost inspiraţi de acest duh al unităţii au adoptat o hotărâre referitoare la prăznuirea Paştelui, a cărei temelie principală este cerinţa de a prăznui cea mai mare dintre sărbătorile creştine de toate bisericile de pretutindeni în acelaşi timp.

Nevoia pentru prăznuirea simultană a marilor sărbători creştine, a Crăciunului şi Paştelui, de către toţi creştinii este subliniată în mod special în invitaţia Patriarhiei Ecumenice către Bisericile autocefale de a participa la actualul Comitet inter-ortodox. Raţiunile beneficiilor şi necesitatea practică impun de asemenea Bisericii Ortodoxe şi poporului ortodox prăznuirea simultană a Paştelui, Crăciunului şi sărbătorilor legate de acestea. Prăznuirea simultană va atenua paguba materială a oamenilor, care decurge în prezent din prăznuirea de două ori şi dubla sărbătoare în multe ţări în care comunitatea creştină este amestecată. În plus, în aceste ţări, mai ales acolo unde ortodocşii nu predomină numeric – precum este cazul în prezent, iar în viitor va fi încă mai grav –, dacă nu este reformat calendarul, sărbătorile occidentalilor care au loc primele cronologic, la care participă persoane importante de la putere printre heterodocşi, vor umbri aceleaşi praznice ortodoxe care urmează, riscând astfel pierderea prestigiului lor în ochii oamenilor, în detrimentul Bisericii Ortodoxe.

Alt motiv pentru conformarea imediată a *Pascaliei* este marea însemnătate morală şi impresie pe care o va produce apropierea dintre cele două lumi creştine ale Răsăritului şi Apusului asupra întregii lumi civilizate, prin sărbătorirea marilor praznice creştine, prin această iniţiativă voluntară a Bisericii Ortodoxe. În perioada istorică şi critică a omenirii, această impresie nu este lipsită de cinste şi folos pentru Biserica Ortodoxă. Puritatea şi desăvârşirea duhului creştin ortodox vor fi cunoscute şi adeverite în contrast cu altă Biserică, care din nefericire nu Îl caută şi nu Îl urmează întotdeauna pe Hristos în opiniile şi acţiunile ei[7].

Cu toate acestea, neacordarea *Pascaliei* cu noul calendar care va fi introdus în uzul general este practic imposibilă pentru Biserica Ortodoxă. Căci dacă, atunci când lunile şi zilele sunt socotite potrivit cu noul calendar şi echinocţiul de primăvară şi datele legate de el continuă să fie calculate ca înainte, pe baza vechiului calendar greşit, în viitor se va întâmpla că Paştele va fi prăznuit spre sfârşitul lunii aprilie după calendarul vechi, adică în cursul lunii mai după calendarul nou, când caracterul nepotrivit al prăznuirii Paştelui în luna mai va supăra conştiinţa poporului ortodox.

2. Întrebare

Se prevede din reforma calendarului vreo vătămare pentru Ortodoxie şi cum poate fi aceasta evitată ?

Răspuns

Singura vătămare, care ar putea veni probabil din reforma *Pascaliei* şi suprapunerea marilor praznice ortodoxe cu cele ale Apusului, va fi exploatarea posibilă a chestiunii de către cercurile propagandistice cunoscute. Cu toate acestea, pericolul acestei propagande pentru ortodocşi nu este în prezent acelaşi cu cel care ar fi putut avea loc în trecut, când toate populaţiile ortodoxe erau guvernate politic de heterodocşi, care cultivau şi susţineau propaganda[8]. Astăzi, din fericire, majoritatea popoarelor ortodoxe şi-au câştigat libertatea politică şi propaganda nu mai are sprijinul puternic de acţiune împotriva lor.

În plus faţă de aceasta, deoarece în noul calendar ca şi în *Pascalia* Bisericii apusene există anumite puncte care nu sunt pe de-a întregul corecte ştiinţific sau corecte în ce priveşte rânduielile Primului Sinod Ecumenic, Biserica noastră poate face rectificările potrivite. Acestea pot fi făcute cu siguranţă

fără vătămarea conformităţii calendarelor şi prăznuirea simultană a sărbătorilor astfel ca, în acest fel, noul nostru calendar să nu fie o acceptare servilă a celui gregorian, ci un calendar mai perfect ca acela, fiind prezentat ca un ,,calendar pan-ortodox” nou corectat.

3. Întrebare

Poate fi Biserica Ortodoxă de acord cu propunerea ca praznicul Paştelui să fie un praznic cu dată fixă ?

Răspuns

Această întrebare constituie un subiect de examinare şi decizie comună pentru toate Bisericile creştine, pentru că numai în acest fel ar fi posibil ca o decizie luată să fie acceptată de toţi şi introdusă. Prin urmare, Biserica Ortodoxă nu poate în prezent să ia în considerare şi să hotărască în această privinţă.

În Constantinopol, pe 18 mai 1923

Membrii Comitetului
(Semnată)
† Gavriil de Muntenegru
† Iacov de Dyrrachion
† Alexandru de America de Nord

Secretar
Chr. Papaioannou
Mare Protonotar al Tronului Ecumenic

3) Raportul comitetului privind aspectul ştiinţific este următorul:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Înaintea comitetului ştiinţific al Congresului pan-ortodox au fost prezentate 2 planuri pentru corectarea calendarului iulian folosit în Biserica Ortodoxă, unul alcătuit de profesorul Milankovici din Belgrad şi celălalt de juristul român Petre Drăghici din Sibiu, România. Ambele sunt de acord în ce priveşte chestiunea care ne-a preocupat în cursul discuţiilor de la prima sesiune şi la care toate opiniile au coincis, anume că trebuie eliminate 13 zile, prin care calendarul iulian diferă de calendarul popoarelor din Apus. Din acest punct, cele 2 planuri dezvoltă proiecte complet diferite.

Cel al dlui Milankovici se bazează pe planurile străvechi ale calendarelor iulian şi gregorian, adică, ia în considerare mişcările lunii, în timp ce planul dlui Drăghici este mai radical luând în considerare numai mişcările soarelui.

Primul păstrează sistemul lunilor care există în prezent, adică după eliminarea celor 13 zile, rămâne în acelaşi plan cu calendarul gregorian, fără nici o diferenţă. Reglementarea diferită a praznicului Paştelui pare să fie singura inovaţie a acestui calendar. Această inovaţie este dezvăluită în 3 metode de calcul pentru stabilirea praznicului:

1) în folosirea diferită a epactelor gregoriene;

2) în metoda diferită de intercalare a anului bisect;

3) în a putea sărbători Paştele în duminica în care cade luna plină, în timp ce potrivit calendarului gregorian, dacă luna plină cade duminica, Paştele este mutat în duminica următoare.

Amănuntele tuturor acestor diferenţe sunt cuprinse în acest plan ataşat de dl. Milankovici.

Înseamnă că, practic vorbind, vom avea aproape calendarul gregorian doar după anul 2000. În anii 1926, 1930, 1950, 1957, 1970, 1974, 1977, 1994 şi 1997 vom avea altă dată pentru praznicul Paştelui, în particular răsăritenii vor sărbători praznicul înaintea apusenilor. În cursul tuturor celorlalţi ani, răsăritenii vor avea Paştele în aceeaşi duminică cu apusenii. În consecinţă, cu excepţia acestei

diferenţe în practică, planul dlui Milankovici se potriveşte cu calendarul gregorian şi este destinat pentru o unificare concisă şi rapidă a calendarului creştin în monarhia iugoslavă. Cineva nu ar distinge că este alt calendar cu excepţia doar a unui număr mic de ani în care ortodocşii vor avea altă zi pentru Paşti decât apusenii.

Diferenţa, precum am spus, derivă din faptul că, potrivit planului dlui Milankovici, va fi posibil ca Paştele ortodox să fie prăznuit în duminica în care cade luna plină, adică înainte de apuseni, în timp ce în calendarul gregorian este mutat în duminica următoare. Congresul va trebui să aprecieze dacă o asemenea diferenţă este un avantaj sau un dezavantaj.

Planul dlui Drăghici are o structură care, deşi este simplă, intră mult mai profund în esenţa calendarului. El dă un aranjament diferit al lunilor. Ele vor fi întotdeauna 12, ca şi în prezent, însă aranjamentul zilelor va fi întrucâtva diferit. Primele 2 luni ale fiecărui sfert de an vor avea 30 zile şi cea de-a treia va avea 31. Dintr-un asemenea aranjament vom ajunge la uniformitate prin care orice dată, oricare ar fi ea, va cădea în fiecare an în aceeaşi zi a lunii corespunzătoare. Dacă, de pildă, 3 februarie va cădea în acest an miercuri, va fi miercuri întotdeauna.

Această uniformitate nu va avea loc decât dacă într-un an există un număr suficient de zile. Prin urmare, acest plan elimină cea de-a 365-a zi a anului şi o pune deoparte astfel încât să fie adăugată ca o a şaptea zi intercalară în fiecare al 5-lea an, între sfârşitul lunii iunie şi începutul lunii iulie. Deoarece aceste 5 zile împreună cu ziua anului bisect nu constituie exact o săptămână, ziua intercalară este adăugată de 7 ori într-o perioadă de 40 ani, însă a opta oară nu mai este adăugată. În acest fel, anul civil se va potrivi cu anul solar de aşa natură încât chiar după 2.000 de ani diferenţa dintre ele va fi mai mică de o jumătate de zi. Astfel, structura acestui calendar este prezentată cu privire la aranjamentul lunilor şi modul de menţinere a lui întotdeauna în ciclul anului solar tropic.

Revenind acum la fixarea praznicului Paştelui.

În planul dlui Drăghici, Paştele va avea loc întotdeauna într-o zi fixată precum propun în prezent apusenii.

Acest calendar are principiul că Duminica Învierii trebuie prăznuită la aceeaşi dată a lunii când a avut loc acest eveniment în istorie şi deoarece zilele săptămânii vor avea mereu aceleaşi date în toate lunile, precum am arătat mai sus, ziua fixată pentru prăznuirea Paştelui va cădea întotdeauna duminica.

Din faptele că Răstignirea Mântuitorului s-a petrecut pe 3 aprilie a anului 33 a erei iuliene şi Învierea pe data de 5 a aceleiaşi luni, înseamnă că prin adăugarea a 13 zile vom avea în noul calendar 18 aprilie ca zi a Învierii. Şi dacă sunt adăugate de asemenea 3 zile, prin care calendarul iulian rămâne în urmă în perioada dintre Sinodul de la Niceea şi anul 33, vom avea în noul calendar 21 aprilie şi deoarece 22 aprilie este duminică, aceasta va fi ziua Paştelui. Pentru a evita pericolul sărbătoririi cu evreii, este posibil ca data Paştelui să fie amânată încă mai mult către sfârşitul lunii *Pascaliei*, adică, 29 aprilie, care ar corespunde cu 16 aprilie din actualul calendar iulian.

Acesta este planul dlui Drăghici.

Categoric, nu este posibil să fie introdus imediat, din cauză că nu ne va pune în acord cu toţi ceilalţi creştini, însă ar fi posibil să fie prezentat unei **conferinţe mondiale pentru Biserici în tovărăşia internaţională a naţiunilor** ca un plan al Bisericii Ortodoxe şi are toate şansele să fie acceptat deoarece anticipează acele planuri ale Apusului pentru obţinerea unui calendar mai stabil cu sărbători fixe şi fără actualele fluctuaţii, prin care o zi a săptămânii nu este întotdeauna aceeaşi pentru o zi dată a unei luni date.

Cu toate acestea, ce ar trebui să se petreacă până atunci ? Nu ne-a rămas nimic altceva decât planul dlui Milankovici.

Însă este posibil să se întâmple alt lucru, deoarece planul dlui Drăghici poate fi introdus în două feluri: o implementare totală, însă mai târzie, şi cealaltă parţială, precum dorim să vedem.

Cu reţinerea posibilei introduceri depline a planului dlui Drăghici în viitor, pentru prezent, se poate începe cu următoarea implementare prin fixarea praznicului Paştelui, fixare care ar fi complet diferită de Paştele gregorian. Va fi posibil să se accepte în prezent data Paştelui într-un interval de timp cu o mică variaţie, cu alte cuvinte, în loc de a permite fluctuaţia într-un interval de 35 zile, precum este cazul acum, [variaţia] va fi restricţionată la un interval de o săptămână între 18 şi 12 aprilie[9] din calendar după eliminarea celor 13 zile. În acest interval va exista o singură duminică, în care poate fi aşezată ziua Paştelui din an[10].

Cu siguranţă, ideea aşezării Paştelui la o dată fixă ar putea fi privită ca o inovaţie, ar putea părea bizară din acest punct de vedere, şi ar exista o mică posibilitate să fie acceptată. Însă nu numai Apusul (de exemplu, Congresul Astronomic din 1922 de la Roma) caută în prezent stabilizarea acestei limite de timp, ci şi mulţi ortodocşi recomandă stabilizarea ca fiind preferabilă unei date a Paştelui care variază atât de mult.

Mitropolitul Antim de Bizye afirmă aceasta în lucrarea sa, ***Referitor la calendar***. El propune convocarea unei Conferinţe (Συνδιάσκεψις) care fie să micşoreze intervalul de 35 zile în cursul căruia fluctuează praznicul Paştelui, fie mai degrabă să-l fixeze la o dată desemnată pentru a deveni praznic cu dată neschimbătoare.

În România, dl. Gabriel Fainous, un membru respectat al Societăţii Astronomice din Franţa, s-a exprimat el însuşi în favoarea celei de-a doua duminici din aprilie ca dată pentru Paşte, de unde ar decurge o fluctuaţie între 8 şi 14 aprilie.

Prin urmare, chestiunea pusă astăzi înaintea Comitetului inter-ortodox este următoarea:

1) Să aleagă între planul dlui Milankovici şi planul dlui Drăghici.

2) Să accepte ambele planuri, pe cel al dlui Milankovici ca o soluţie provizorie până la soluţionarea definitivă şi pe cel al dlui Drăghici ca plan final, pe care Biserica Ortodoxă îl va prezenta Adunării Mondiale a Bisericilor[11]corespunzătoare. În practică, planul dlui Milankovici ar putea fi introdus numai ca o măsură temporară, dat fiind faptul că Apusul însuşi doreşte să-şi modifice calendarul actual, cu care vom fi în acord.

3) Să accepte planul dlui Drăghici ca o măsură temporară de asemenea, adică să păstreze planul său întreg pentru Adunarea Mondială, dar să-l introducă parţial înainte de această adunare în ce priveşte Paştele. În ultimul caz, vom avea Paştele cu o fluctuaţie minoră între 18-24 aprilie în calendarul corectat.

Pe scurt, trebuie să alegem între:

1) Planul dlui Milankovici.

2) Planul dlui Milankovici şi planul dlui Drăghici simultan, unul ca măsură provizorie şi celălalt ca măsură finală.

3) Doar planul dlui Drăghici ca plan pentru implementare finală şi totodată ca măsură introdusă parţial.

Comitetul pentru aspectul ştiinţific are cinstea de a supune cele de mai sus Congresului pan-ortodox pentru a putea alege sau accepta o soluţie şi, în cele din urmă, pentru a lua o decizie.

În Constantinopol, 18 mai 1923

Membrii Comitetului
(Semnată)
Arhimandrit Scriban
Petre Drăghici
M. Milankovici

Profesorul Milankovici a declarat că a semnat cel de-al treilea raport precum s-a citit mai sus, fiind de acord cu recomandările generale exprimate în el, însă în discutarea chestiunii între membrii Comitetului a exprimat o opinie diferită.

Mitropolitul Muntenegrului: Scopul Congresului este de a îndeplini două puncte referitoare la problema calendarului: 1) de a rezolva aspectul ştiinţific al chestiunii şi 2) de a pune de acord calendarul bisericesc cu cel civil, pe care guvernele şi popoarele l-au acceptat. Planul dlui Tripkovici, pe care dl. Milankovici l-a dezvoltat, rezolvă ambele puncte. Din acest motiv, este necesar să se

acorde atenţie implementării imediate, dat fiind că planul dlui jurist Drăghici nu este aplicabil în prezent, deşi poate fi prezentat, asemenea altor planuri suplimentare, unui viitor sinod pan-ortodox care se va întruni. În prezent, problema este de a găsi o cale astfel încât calendarul nostru să fie în acord cu calendarele civile ale guvernelor şi naţiunilor.

Arhimandritul Scriban, referindu-se la punctul important al raportului, afirmă că planul dlui Drăghici este posibil şi poate fi introdus parţial în prezent.

Patriarhul ecumenic: În opinia mea, problema este o combinaţie a două chestiuni separate, una fiind complet ortodoxă şi de natură urgentă, cealaltă pan-creştină, legată de cei care urmează calendarul gregorian. La Roma, nu cu mult timp în urmă, a avut loc un congres ştiinţific, ca o continuare a unor asemenea întruniri similare. Acolo s-a discutat alcătuirea şi aplicarea unui calendar pentru toţi, mai corect din punct de vedere ştiinţific şi mai benefic practic decât actualul calendar gregorian[12]. Cu siguranţă, noi, ca Biserică, ne alăturăm scopului ştiinţific al congresului de mai sus. Însă, noi avem încă un scop în vedere: eliminarea diferenţei care a intrat în viaţa noastră prin inovaţia guvernelor statelor ortodoxe.

În concluzie, afirm că ambele opinii ale Comitetului privind aspectul ştiinţific sunt demne de multă atenţie şi considerare. Este necesară studierea lor şi, din acest motiv, discutarea lor este amânată până lunea viitoare.

După ce Congresul a acceptat amânarea discuţiei pentru lunea viitoare, ca şi propunerea mitropolitului de Dyrrachion privind multiplicarea şi împărţirea raportului Comitetului pentru aspectul ştiinţific membrilor Congresului, patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Anastasie de Chişinău
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Aceeaşi teză extrem de vehiculată, potrivit căreia Patriarhia Ecumenică este centrul Ortodoxiei.
[2] Toate aceste cazuri: ridicarea Bisericii Ruse la rangul de patriarhie, acordarea autocefaliei unor Biserici Ortodoxe sau chestiunea schismei bulgare au ţinut în mod jurisdicţional de Patriarhia Ecumenică. Toate aceste Biserici s-au născut sub oblăduirea Patriarhiei Ecumenice şi este firesc ca ea să fi fost în drept să le acorde rangul de patriarhie şi/sau autocefalie. Prin urmare, acest lucru s-a petrecut în virtutea faptului că ele ţineau jurisdicţional de Patriarhia Ecumenică, şi nu fiindcă ea este marele centru al Ortodoxiei, mama Bisericilor.
[3] Este posibil să fie vorba de Sinodul rus din diaspora, deoarece în 1921, la invitaţia Sinodului Bisericii Ortodoxe a Serbiei, acesta se mută în Iugoslavia, stabilindu-şi reşedinţa la Sremski-Karlovci. În acel an se întruneşte primul Consiliu Bisericesc al episcopilor, preoţilor şi mirenilor ruşi a toată diaspora, la care participă 16 episcopi şi 155 de reprezentanţi aleşi din toate regiunile din afara Rusiei. Condus de mitropolitul Antonie, consiliul studiază problemele referitoare la organizarea şi administrarea vieţii Bisericii în diaspora (a se vedea **Mai 2007. De Înălţarea Domnului, Biserica Ortodoxă Rusă din Diaspora s-a reunit cu Biserica Ortodoxă Rusă, condusă de Patriarhul Alexie al II-lea al Moscovei şi întregii Rusii (I)**).
[4] În original, aceste texte scripturistice au fost parafrazate.

[5] Probabil este o greşeală de traducere: s-ar putea referi la cea de-a 14-a zi a lunii Nisan, sau la luna plină a lunii Nisan.
[6] Maxima ar trebui citită corect: *Cessante ratione legis, cessat ipsa lex*, adică atunci când raţiunea pentru lege încetează de a mai exista, legea însăşi încetează de a mai exista.
[7] Iată ce-i preocupă în realitate pe ierarhii vremii: paguba materială a oamenilor care decurge dintr-o dublă prăznuire (!?); pierderea prestigiului credincioşilor ortodocşi în faţa celor heterodocşi; impresia pe care o va produce apropierea dintre cele două lumi creştine prin iniţiativa voluntară a Bisericii Ortodoxe, deşi se recunoaşte deschis că Biserica Apusului ,,din nefericire nu Îl caută şi nu Îl urmează întotdeauna pe Hristos în opiniile şi acţiunile ei" (şi, prin urmare, de ce s-ar căuta apropierea de ea); capacitatea Bisericii Ortodoxe de a anticipa necesităţile popoarelor etc.

Aşadar, la baza schimbării calendarului au stat raţiuni sociale, economice, politice, preocupări continue ca turma ortodoxă dar îndeosebi ierarhii săi să nu-şi piardă prestigiul în lume, ci a căuta să şi-l sporească prin orice mijloace, **nicidecum raţiuni duhovniceşti**.

[8] Este posibil să fie o eroare de traducere şi să fie vorba de necredincioşi, în speţă turci, şi nu de heterodocşi. În acest caz, este real că, în timpul dominaţiei otomane asupra popoarelor ortodoxe, sultanii au permis catolicilor şi protestanţilor să facă propagandă pe teritoriile cucerite de ei. Despre această mezalianţă între musulmani şi heterodocşi, a se vedea **Enciclica patriarhilor răsăriteni din 1848. *Conjunctura istorică în care Papa Pius al IX-lea le scrie răsăritenilor pentru a-i invita să se unească cu Biserica Romei, iar patriarhii ortodocşi răspund printr-o mărturisire de credinţă*.**
[9] Este o eroare. Cel mai probabil pare a fi vorba de intervalul 18-25 aprilie, socotind că 25 aprilie este data din calendarul gregorian corespunzătoare zilei de 12 aprilie din calendarul iulian. Doar aşa intervalul este de o săptămână.
[10] Se referă la planul dlui Drăghici, iar ziua Paştelui, ca dată fixă, va fi 22 aprilie.
[11] În 1923 nu exista încă Consiliul Mondial al Bisericilor. Acesta a luat fiinţă abia în 1937.
[12] Iată o nouă problemă: Ortodoxia Răsăriteană socotea că este într-o concurenţă cu Apusul, aşa cum odinioară Biserica Catolică, aflând că protestanţii vor să schimbe calendarul, a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a le-o lua înainte.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1425-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-v

Cea de-a patra sesiune

(Luni, 21 mai 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic a anunţat următoarele:

Eminenţa sa Gore, un ierarh erudit al Bisericii Anglicane, ulterior episcop de Oxford, se află aici, venind de la Praga prin Bucureşti, Belgrad şi Sofia şi pe cale să viziteze Atena şi probabil alte centre bisericeşti ale Răsăritului. Eminenţa sa cere să se adreseze Congresului nostru.

Reprezentanţii şi-au exprimat dorinţa ca eminenţa sa să se prezinte în cursul sesiunii de miercurea viitoare.

După aceea, referindu-se la ordinea de zi, patriarhul ecumenic a declarat că în cursul prezentei sesiuni calendarul va fi prima chestiune asupra căreia se va lua o hotărâre, pe care suntem dispuşi să o acceptăm imediat şi într-o formă provizorie. După aceea, va urma analizarea unui nou calendar, pe care Biserica Ortodoxă va dori să-l propună unei viitoare întruniri a Congresului în acest scop.

Mitropolitul Ciziciului. Propun ca înainte de orice hotărâre să se cadă de acord ca echinocţiul să fie restabilit de la actuala dată de 8 martie la 21 ale aceleiaşi luni, precum era în timpul primului Sinod Ecumenic de la Niceea.

Mitropolitul Muntenegrului. Acest lucru este menţionat în planul de reformare a calendarului expus de mine şi dl. Milankovici în sesiunea precedentă, şi este de asemenea opinia Mitropolitului Antim de Bizye (acum Maroneia), care este explicată în lucrarea sa, **Problema calendarului**, Constantinopol, 1922, p. 96 şi următoarele, unde propune restabilirea Sfintelor Paşti de acum încolo pe baza tabelelor astronomice, determinând astfel prin ele cu exactitate adevăratul echinocţiu de primăvară şi luna

plină care urmează după el potrivit timpului Ierusalimului, adică al locului unde Domnul nostru S-a născut, a pătimit şi a înviat. Socotesc că această opinie a mitropolitului este corectă, şi atât dl. Milankovici cât şi eu o acceptăm modificând totodată şi puncte importante din planul nostru cu note suplimentare, pe care le prezint acum. Adaug de asemenea că, în raportul său, comitetul ştiinţific a recomandat planul sârb ca fiind mai potrivit pentru reglementarea problemei calendarului, motiv pentru care cer Congresului pan-ortodox să ia acest lucru în considerare.

Patriarhul ecumenic. Deci trebuie să supun votului Congresului următoarea decizie:

1) Este admisă îndepărtarea diferenţei dintre calendarul religios şi cel civil, ca o necesitate de neevitat şi de natură stringentă, îndeosebi pentru Bisericile din statele ortodoxe.

2) Este stabilit că, din punct de vedere canonic, nu există nici un impediment pentru corectarea actualului calendar bisericesc potrivit cu datele ştiinţei astronomice.

3) Calendarul iulian este corectat prin eliminarea a 13 zile din el, care constituie eroarea sa faţă de anul solar ştiinţific din timpul primului Sinod Ecumenic până în prezent.

4) Prin eliminarea a 13 zile s-a hotărât că 1 octombrie 1923 va fi socotit ca 14 octombrie, praznicele din zilele eliminate le vom sărbători simultan pe 14 octombrie sau oricând ar putea decide ierarhul eparhiei.

5) În timp ce prevederile sfintelor canoane referitoare la praznicul Sfintelor Paşti sunt respectate cu stricteţe, stabilirea praznicului se va face pe baza datelor ştiinţei astronomice.

6) Punctele legislaţiei canonice păstrate neatinse sunt următoarele: a) sărbătorim duminica, b) după echinocţiul de primăvară, c) după prima lună plină[1]. Toate aceste puncte sunt înţelese după timpul sfintei cetăţi a Ierusalimului şi mai precis potrivit cu timpul meridianului care trece prin locul răstignirii de pe Golgotha.

7) Observatoarele din statele ortodoxe Grecia, Serbia, România şi Rusia sunt desemnate ca pe baza circumstanţelor canonice de mai sus să alcătuiască tabele cu praznicul Sfintelor Paşti pentru anii 1924-2000 şi să comunice aceasta Patriarhiei Ecumenice până la 1 noiembrie 1923 pentru a informa toate Bisericile Ortodoxe.

8) Actuala reformă a calendarului iulian şi *Pascaliei* asociate nu se opune planului introducerii unui calendar mondial mai practic şi mai corect din punct de vedere ştiinţific. Dimpotrivă, nădejdea obţinerii unui acord general pentru un calendar gregorian sau iulian mai precis fac actuala reformă să fie temporară.

Explicând aceasta, propunerea mea, subliniez că perspectiva referitoare la îndreptarea calendarului este o consecinţă imediată – care este într-adevăr de natură stringentă – a hotărârilor guvernelor statelor ortodoxe care au adoptat calendarul civil[2]. Dacă un asemenea lucru nu ar fi avut loc, noi ortodocşii am putea aştepta, mai mulţi sau mai puţini ani nu contează cât, până când academiile ar fi pregătit un calendar care să-l înlocuiască pe cel gregorian[3]. Cu toate acestea, întrucât pentru motivele arătate necesitatea corectării calendarului se prezintă ea însăşi de o manieră stringentă, fără a mai aştepta un calendar mai perfect şi fără a-l accepta pe cel gregorian, îl corectăm pe al nostru, propriu, potrivit cu descoperirile ştiinţei şi de asemenea fără a încălca legislaţia canonică relevantă.

Arhiepiscopul Chişinăului. Ce poziţie va adopta Biserica faţă de acele Biserici Ortodoxe locale, care poate nu vor dori să accepte reforma calendarului care are loc ? Oare nu va izbucni un scandal din posibila disidenţă a unei anumite Biserici Ortodoxe ? De exemplu, dacă Biserica Ierusalimului îşi va păstra opinia referitoare la schimbarea *Pascaliei* şi va continua să sărbătorească Sfintele Paşti în Ierusalim potrivit vechii *Pascalii*, în timp ce aceasta a fost schimbată în altă parte, problema nu va fi de mică importanţă pentru poporul rus ortodox, care este obişnuit să vadă în mama Bisericilor (care este legată de ea de multă vreme prin călătoriile pelerinilor) adevăratul păstrător şi paznic al dogmelor şi tradiţiilor Bisericii Ortodoxe.

Patriarhul ecumenic. Soluţia care a fost propusă are, pe lângă alte lucruri, şi avantajul că satisface dorinţa Bisericii Ierusalimului, care a fost exprimată în telegrama referitoare la această chestiune a patriarhului, care afirmă următoarele: ,,O înlocuire a calendarului *Heortologionului* Bisericii nu este de

folos câtuşi de puţin şi nici nu va fi acceptat de Patriarhia noastră, pentru că ne pune pe noi într-o poziţie extrem de dezavantajoasă faţă de latini la Sfintele Locuri”. Potrivit acestei telegrame, Biserica Ierusalimului nu doreşte ca noi să fim de acord cu calendarul gregorian şi să prăznuim întotdeauna Sfintele Paşti cu latinii, deoarece atunci Ortodoxia ar părea inferioară faţă de latini în slujbele de la Sfintele Locuri.

Cu toate acestea, dat fiind faptul că noi nu acceptăm calendarul gregorian şi că într-un număr fix de ani există o diferenţă între latini şi ortodocşi în prăznuirea Sfintelor Paşti, cererea Bisericii Ierusalimului este împlinită în parte. În ce priveşte poziţia mai generală că s-ar întâmpla ceva dacă anumite Biserici Ortodoxe nu ar accepta hotărârea noastră, cu siguranţă, un astfel de lucru nu ar fi binevenit, însă în nici un caz nu va produce o rupere a comuniunii între ele şi alţi ortodocşi, şi va fi tămăduită în timp. Altfel, oriunde apare numaidecât chestiunea, reforma calendarului ameninţă să fie impusă ca o hotărâre unilaterală a unei Biserici sau a Bisericilor, şi din acest motiv este prudent a proceda de comun acord.

Mitropolitul Muntenegrului. Noi de asemenea suntem de acord cu eventualitatea luării unei decizii în mod unilateral, dacă un asemenea lucru nu s-ar face în comun de către Biserică.

Profesorul Antoniades. Comitetul privind aspectul dogmatic-canonic a exprimat o opinie similară celei a patriarhului ecumenic, sugerând că dacă una sau chiar mai multe Biserici locale nu ar accepta oricare dintre deciziile luate, acest lucru nu ar fi privit ca un motiv pentru ruperea relaţiilor frăţeşti fie de noi, fie de ei.

Mitropolitul de Dyrrachion. Nădăjduiesc că hotărârea unanimă a Congresului va contribui mult, astfel că va fi aprobată de toate Bisericile Ortodoxe fără excepţie.

Mitropolitul Muntenegrului. Din nou referitor la prăznuirea Sfintelor Paşti, afirm că potrivit [Sfântu]lui Atanasie cel Mare, dacă luna plină cade duminica, aceasta este amânată pentru duminica următoare. Cel puţin, traducerea sârbă a textului afirmă acest lucru şi nădăjduiesc că acest punct este clarificat.

Profesorul Antoniades. Amânarea în duminica următoare este cerută canonic; într-adevăr, potrivit renumitului profesor G. Lianopoulos, în cazul în care luna plină a căzut sâmbătă, Sfintele Paşti trebuie prăznuite nu a doua zi, ci în duminica de după aceasta. Acest lucru se petrece pentru ca toţi creştinii aflaţi la vest de meridianul Ierusalimului să aibă sfârşitul lunii pline în interval, altfel creştinii s-ar putea trezi că prăznuiesc Sfintele Paşti înainte de luna plină.

Arhimandritul Scriban. Noi nu suntem obligaţi să-i urmăm pe evrei, care calculează greşit prăznuirea Sfintelor Paşti, ci luăm în consideraţie faptul corect ştiinţific că nici un canon interpretat corect nu interzice prăznuirea Sfintelor Paşti odată cu luna plină. Cred că această chestiune trebuie mai bine clarificată.

Patriarhul ecumenic. Cu siguranţă, cei care discutăm o prăznuire a Sfintelor Paşti în concordanţă cu dreptul canonic luăm în consideraţie ceea ce au făcut evreii potrivit Legii lui Moisi şi calculul greşit pe care îl urmează în prezent evreii. Se pare că în Biserica primară s-a stabilit foarte de timpuriu că praznicul Sfintelor Paşti este amânat pentru următoarea duminică atunci când ziua de 14 a lunii Nisan, care este ziua Paschăi Legii Vechi, cădea duminica.

Arhiepiscopul Chişinăului. Referitor la hotărârea primului Sinod Ecumenic, canonul 7 apostolic, scrisoarea Împăratului Constantin cel Mare către episcopi şi canonul 1 al Sinodului din Antiohia, mă exprim eu însumi în favoarea respectării acestei legislaţii canonice care interzice prăznuirea simultană a Paschăi Legii Vechi şi Sfintelor Paşti creştine, şi cred că oamenii de ştiinţă, cărora le va fi încredinţată alcătuirea unui tabel pentru praznicul Sfintelor Paşti, trebuie să ia acest punct în consideraţie.

Mitropolitul Muntenegrului. Scopul primului Sinod Ecumenic nu a fost ca noi creştinii să nu prăznuim Sfintele Paşti odată cu evreii, ci ca noi creştinii să prăznuim uniţi şi simultan, şi nu unii acum şi alţii altcândva. Primul Sinod Ecumenic de la Niceea a avut un scop prin canonul său privitor la subiect de a respinge opinia eronată care predomina pe atunci printre unii creştini, anume că creştinii ar trebui să prăznuiască Învierea Mântuitorului în aceeaşi zi în care evreii prăznuiau Paştile lor.

Patriarhul ecumenic permite arhimandritului Pangratie de la Vatopedi, care este prezent în timpul sesiunii, să-şi exprime opinia.

Arhimandritul Pangratie. Dacă s-ar putea hotărî ca prăznuirea Sfintelor Paşti să aibă loc în duminica cu lună plină, un asemenea lucru ar îndepărta Biserica Ortodoxă şi mai mult de restul Bisericilor creştine, deoarece Biserica Catolică, ori de câte ori Sfintele Paşti cad într-o duminică cu lună plină, le mută în următoarea duminică. În plus, vreme de mai bine de 1.000 ani, Biserica Ortodoxă nu a prăznuit niciodată Sfintele Paşti odată cu evreii într-o duminică cu lună plină, şi acceptarea în prezent a prăznuirii Sfintelor Paşti odată cu evreii ne-ar îndepărta mai mult de restul Bisericilor creştine, un lucru care este contrar scopului Congresului pan-ortodox.

Mitropolitul Muntenegrului. Nu sunt de acord cu ceea ce s-a spus. Repet ceea ce am spus anterior, crezând că Biserica Ortodoxă nu trebuie constrânsă în descoperirea a ceea ce este mai corect.

Mitropolitul de Dyrrachion. Descoperirea a ceea ce este mai corect ar trebui să ia în consideraţie temelia existentă a respectului pentru legislaţia canonică.

După ce s-a încheiat dezbaterea, au fost acceptate în unanimitate punctele propunerii generale a patriarhului ecumenic menţionate mai sus, cu excepţia punctului în discuţie, care este trimis primului comitet, din care face parte şi mitropolitul Muntenegrului, pentru studiu şi exprimarea unei opinii.

Patriarhul ecumenic. Cu ajutorul lui Dumnezeu, am terminat primul punct care prevede reforma provizorie a calendarului. Acest punct ne-a preocupat pe noi ca organism ortodox. Acum problema este că noi ne gândim la cel de-al doilea punct care se referă la găsirea unui calendar nou şi ne vom ocupa de acest punct ca membri ai frăţiei pan-creştine.

Chestiunea găsirii unui nou calendar mai perfect din punct de vedere ştiinţific şi mai simplu din punct de vedere practic a fost prezentată lumii academice, camerelor de comerţ şi Bisericilor de multă vreme. Reforma făcută în timpul Papei Grigorie al XIII-lea nu a rezolvat această problemă nici pentru popoarele din Apus, pentru că, în cursul secolelor care au urmat după această reformă, ştiinţa a progresat mult dezvăluind multe erori ale calendarului gregorian. S-au întrunit congrese ştiinţifice şi profesionale pentru această problemă. Cu câţiva ani înainte de război, reprezentanţii lumii academice s-au întâlnit la Petrograd şi dacă războiul nu ar fi întrerupt conferinţa, chestiunea ar fi fost rezolvată. Anul trecut s-a întrunit la Roma un congres ştiinţific şi a examinat această chestiune dintr-un punct de vedere ştiinţific şi practic, în parte şi dintr-un punct de vedere bisericesc. Sistemele calendaristice propuse erau unul mai perfect ca celălalt. Printre aceste sisteme erudite este cel prezentat de dl. jurist Drăghici în cursul sesiunii anterioare şi despre care am fost informaţi toţi. Arhimandritul Pangratie a pregătit de asemenea propriul calendar, pe care este invitat să-l explice înaintea congresului.

Arhimandritul Pangratie. Noul meu calendar, care este un sistem săptămânal, pentru că fiecare din lunile sale constă din 4 săptămâni, are o perioadă de 45 ani şi se prezintă sub 2 forme, sub forma unei luni bisecte sau intercalate şi sub forma unei săptămâni bisecte sau intercalate.

Prima formă

Sub forma lunii bisecte, perioada sa de 45 ani este împărţită în practică în 2 perioade mai scurte, dintre care prima de 20 ani conţine 19 ani comuni şi 1 an bisect şi cea de-a doua de 25 ani conţine 24 ani comuni şi 1 an bisect. Ultimul an al fiecărei perioade este stabilit ca an bisect.

Fiecare dintre anii comuni ai noului calendar are:

- 13 luni
- 52 săptămâni
- 364 zile

Fiecare dintre anii bisecţi ai acestui calendar nou are:

- 14 luni
- 56 săptămâni
- 392 zile

Anii bisecţi ai noului calendar se termină fie cu 5, fie cu 0, însă atunci doar un an care se termină cu 5 sau 0 este an bisect. Când un an, dacă este dublat şi se împarte la 45, dă rest 20, atunci este ultimul an al perioadei de 20 ani şi este bisect. Când un an dublat, care se termină cu 5 sau cu 0, împărţit la 45 dă rest 25, acel an este ultimul an al perioadei de 25 ani şi este bisect.

Şi acei ani bisecţi ai noului calendar, care au o lună suplimentară, sunt următorii:

1945	1970	1990	2015	2035	2060	2080	2105
2125	2150	2170	2195	2215	2240	2260	2285

Noul calendar este mai simplu şi mai practic decât toate celelalte calendare:

1) Deoarece fiecare an şi fiecare lună începe întotdeauna în aceeaşi zi a săptămânii;

2) Deoarece nu are zile nemarcate şi lipsă, care întrerup seria şi continuitatea săptămânilor;

3) Deoarece anii bisecţi sunt nu numai uşor de socotit, ci şi foarte puţini la număr, astfel că un om abia va întâlni 3 sau 4 pe parcursul întregii sale vieţi;

4) Deoarece, potrivit opiniei astronomilor, un calendar mai perfect este considerat a fi nu cel care oferă o exactitate absolută a timpului, ci cel care are mai puţini ani bisecţi;

5) Deoarece perioada sa alcătuită din 45 ani nu depăşeşte limitele unei vieţi omeneşti.

Cea de-a doua formă

Sub forma unei săptămâni bisecte, perioada de 45 ani conţine 37 ani comuni şi 8 ani bisecţi.

În timp ce fiecare dintre anii comuni este alcătuit din 52 săptămâni, fiecare dintre anii bisecţi este alcătuit din 53 săptămâni, şi fiecare an este alcătuit din 13 luni, cu excepţia anilor bisecţi, care au o săptămână intercalată suplimentară.

Anii bisecţi ai acestui calendar se termină întotdeauna cu 5 sau cu 0, cu excepţia celor divizibili cu 45, care sunt fiecare ani comuni de 52 săptămâni. Fiecare an rămas care se termină cu 5 sau cu 0 este an bisect, cu excepţia următorilor:

1935	1980	2025	2070	2115	2160	2205	2250	2295	2340	2385
2430	2475	2520	2565	2610	2655	2700	2745	2790		

şi orice an care se împarte exact la 45 este considerat an comun şi nu bisect.

Precizia calendarului

Lungimea medie a anului acestui calendar nou este egală cu 365,2444444… zile sau cu 365 zile, 5 ore şi 51 minute, care este mai mare decât lungimea medie a anului tropic cu: 0,00224444… dintr-o zi.

Este supus unei erori de o zi suplimentară după orice perioadă de 445,55446 ani. Această eroare este corectată dacă ultima zi a ultimului an al fiecărei perioade care se termină cu 445 este socotită ca fiind prima zi din anul următor.

Acest lucru se va petrece în orice an care, dacă este împărţit la 445, dă rest 45. Astfel de ani sunt: 2370, 2815, 3260, 3705, 4150, 4595, 5040 …

În acest fel, acest calendar caută veşnic să fie fără greşeală.

Dacă acest calendar ar fi considerat potrivit pentru a fi introdus în întreaga lume, cel care îi propune structura, ale cărui lege şi nume îl va purta, va socoti meritoriu ca fiecare an şi cei care urmează să înceapă duminica. De vreme ce potrivit calendarului iulian îndreptat[4] cel mai apropiat an de noi care începe duminica este anul 1928, dacă acest calendar va fi acceptat fie în prima, fie în cea de-a doua formă a sa de către lumea bisericească, ştiinţifică şi comercială, el poate fi introdus doar în cursul anului 1928.

Dacă ar fi introdus în cursul anului:

- 1924, prima zi a anului până în 2369 va fi miercuri;
- 1925, prima zi a anului până în 2369 va fi joi;
- 1926, prima zi a anului până în 2369 va fi vineri;
- 1927, prima zi a anului până în 2369 va fi sâmbătă;
- 1928, prima zi a anului până în 2369 va fi duminică.

Dacă în cursul introducerii sale, prima zi a fiecărui an este duminică, prima zi a anului 2370 va fi sâmbătă, şi prima zi a anului 2815 va fi vineri şi prima zi a anului 3260 va fi joi, şi aşa mai departe până în anul 5039, când prima zi a anului următor, 5040, va fi din nou duminică.

Heortologionul şi *Pascalia* vor fi calculate în mod adecvat de specialişti şi atunci toţi creştinii vor prăznui împreună ca fraţii.

Următoarea comunicare ştiinţifică este prezentată şi citită de membrii delegaţiei române:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

În completarea expunerii prezentate deja şi ca o adăugire la ceea ce s-a explicat în ea, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române autocefale are onoarea de a prezenta planul de mai jos.

1) Congresul reprezentanţilor Bisericilor autocefale cere ca Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, în numele Bisericii Ortodoxe, să ceară Ligii Naţiunilor convocarea imediată a unei conferinţe mondiale, la care să invite toate statele şi Bisericile, ca şi oameni de ştiinţă şi specialişti; şi cere să fie desemnată imediat delegaţia care va participa la conferinţa mondială din partea Bisericii Ortodoxe pentru susţinerea opiniilor şi ideilor sale.

2) Biserica Ortodoxă propune conferinţei mondiale ca, pentru reforma calendarului, calendarul stabilit de Iulius Cezar (45 î.Hr.) să fie acceptat ca bază pentru un punct de vedere ştiinţific şi cu toată precizia posibilă în introducerea sa.

3) Biserica Ortodoxă ar accepta cu recunoştinţă şi ar fi de acord cu toate reformele, cu siguranţă cu multe dintre cele care nu se opun canoanelor şi tradiţiilor; şi printre alte lucruri va accepta reforma calendarului fără abolirea zilelor săptămânii pentru a nu se crea confuzie.

4) Biserica Ortodoxă, luând în considerare dorinţa exprimată şi anticipată de mulţi, atât dintr-un punct de vedere creştin şi moral cât şi dintr-un punct de vedere practic şi economic, de restabilire a praznicelor pentru toţi creştinii, anulează diferenţa existentă între noul şi vechiul calendar, porunceşte îndreptarea sa imediată astfel ca 15 iulie să urmeze după 1 iulie şi prăznuirea sfinţilor dintre 1-15 iulie

să aibă loc odată cu sfinţii care cad între 15-27 iulie, şi ca această reformă să fie introdusă în acest an.

5) Biserica Ortodoxă, pe baza canoanelor de la Niceea, luând de asemenea în consideraţie cronologia zilei Răstignirii lui Iisus Hristos în limitele *Pascaliei* (22 martie - 25 aprilie), reduce limita de 35 zile la 7 zile şi fixează prăznuirea Paştelui în intervalul 18-25 aprilie şi hotărăşte că prăznuirea Paştelui va avea loc în duminica ce cade între 18-25 aprilie.

6) Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului i se cere ca, prin intermediul unei Societăţi ,,pentru frăţia popoarelor prin Bisericile creştine", să informeze toate Bisericile creştine despre hotărârile de la paragrafele 4 şi 5 şi să insiste ca ele să accepte hotărârea Bisericii Ortodoxe referitoare la prăznuirea Paştelui şi, în acest fel, prăznuirea sărbătorilor creştine să aibă loc în acelaşi timp.

7) Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului va aduce la cunoştinţa tuturor Bisericilor autocefale ale Ortodoxiei aceste decizii, pentru ca ele să poată fi ratificate de către sfintele lor sinoade şi introduse în fiecare din ele.

În Constantinopol, 20 mai 1923.

După observaţia că punctele 4 şi 5 ale documentului au fost soluţionate prin decizia luată mai sus, s-a aprobat ca documentul în chestiune să fie copiat şi distribuit membrilor congresului, după care patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Anastasie de Chişinău
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Potrivit Sfintei Tradiţii, există şi un punct d): ca Sfintele Paşti să nu săvârşească o dată cu iudeii, punct pe care participanţii la acest congres îl vor lua în discuţie mai jos.
[2] Se referă la adoptarea de către guvernele statelor ortodoxe a calendarului gregorian drept calendar civil.
[3] În ciuda oricăror argumente, este de neînţeles dorinţa de a schimba calendarul. De vreme ce el îşi îndeplinea funcţia de măsurător al timpului liturgic şi nu au apărut nici până astăzi probleme în funcţionalitatea sa, calendarul iulian trebuia să rămână în uzul Bisericii. De asemenea, este cu totul de neînţeles dorinţa Bisericii de a se alinia opţiunilor statului modern, laic, deja înclinat către anti-creştinism.
[4] Nu exista un calendar iulian îndreptat înainte de acest congres. Cel mai probabil, traducătorul din limba greacă a pus semnul egal între calendarul gregorian existent în uzul civil la acea vreme şi calendarul iulian îndreptat, care a fost implementat tocmai în urma acestui congres.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1439-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-vi

Cea de-a cincea sesiune

(Miercuri, 23 mai 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic. Înainte de a intra în ordinea de zi, aş dori să dau permisiune profesorului Demetrescu, care se pregăteşte să plece astăzi, să-şi explice opiniile privind problema căsătoriei clerului.

Congresul este de acord.

Profesorul Demetrescu. După calendar, problema celei de-a doua căsătorii a preoţilor apare ca o chestiune extrem de aprinsă pentru Biserică, mai ales pentru Bisericile Sârbă şi Română, dar şi pentru cea Rusă, fiind vorba în general de căsătoria clerului. Biserica, ca o mamă iubitoare, este interesată de viaţa credincioşilor, atât religioasă cât şi socială, şi întotdeauna se îngrijeşte să existe şi să se menţină relaţii adecvate între păstori şi turmă. Din acest motiv, ea a acordat importanţă chestiunii puse referitoare la căsătoria clerului, care se iveşte în mod diferit în Biserici diferite şi mai ales într-un mod presant, din care cauză se cere tocmai ca Biserica să ia o hotărâre cât de curând.

Când am fost la Belgrad acum 2 ani, ierarhii de acolo, patriarhul şi ministrul pentru probleme bisericeşti au discutat cu mine despre chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului şi au subliniat urgenţa unei soluţii la problema iminentă din cauza motivelor ecleziastice şi politice grave.

În acest fel se prezintă chestiunea în Biserica Română. Arhimandritul Scriban poate adeveri cât de mult sunt angajaţi şi interesaţi preoţii în această chestiune. Săptămâna trecută, preoţii, întrunindu-se în Bucureşti şi deliberând, au semnat un protocol referitor la această problemă. Şi unii dintre preoţii văduvi care au venit [la această întrunire] mi-au înmânat un document cu privire la această chestiune.

Problema apare de asemenea în Biserica Rusă, dar acolo într-o formă diferită. Acolo avem căsătoria preoţilor care au fost avansaţi la demnitatea episcopală.

În consecinţă, chestiunea căsătoriei clerului este în general una extrem de arzătoare pentru Biserică. Congresului nostru i se cere astăzi să cerceteze chestiunea în profunzime şi lărgime, dintr-o perspectivă dogmatică, canonică şi socială; să aibă în vedere caracterul ei urgent şi situaţia actuală în general, care se remarcă în particular în bisericile amintite; şi să aducă soluţia potrivită. Această soluţie nu este stânjenită din punct de vedere dogmatic. Neîndoios, canoanele Sfintelor Sinoade vorbesc limpede despre căsătoria clerului, însă aceste canoane au în vedere condiţiile istorice din acea vreme şi în mod special evitarea scandalului în Biserică. Acesta a fost motivul pentru care s-a hotărât ca episcopul să nu fie căsătorit. Cu toate acestea, în prezent, motivele care au prilejuit acea hotărâre au dispărut complet. Prin urmare, taina căsătoriei este şi este socotită cinstită. Aceasta este poziţia Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii. Numai în această taină, preotul şi în general clerul poate să-şi continue viaţa cu frică de Dumnezeu, credinţă şi dragoste. În afara acestei taine, există temerea că el ar putea trăi altă viaţă şi atunci ar putea aduce tulburare în comunitate.

Ca o consecinţă a tuturor lucrurilor pe care le-am spus, sunt de părere că Biserica, care are dreptul de a lega şi a dezlega, va soluţiona această chestiune fierbinte în concordanţă cu necesităţile actuale în care se găseşte ea însăşi. Congresul pan-ortodox poate şi trebuie, într-adevăr urgent, să exprime o opinie favorabilă, care va fi apoi trimisă în mod responsabil Bisericilor locale autocefale. Aceasta este opinia mea.

Patriarhul ecumenic. Faceţi o distincţie între prima căsătorie pentru toate treptele clericale şi cea de-a doua căsătorie a preoţilor văduvi ?

Profesorul Demetrescu. Cea de-a doua căsătorie a preoţilor văduvi va fi îngăduită prin iconomie de către Biserică care realizează necesităţile actuale, şi o căsătorie este permisă tuturor treptelor, de vreme ce motivele existente anterior în Biserică nu mai sunt în vigoare.

Patriarhul ecumenic. Găsiţi un motiv esenţial pentru ca taina cununiei să se săvârşească întotdeauna înaintea celei a hirotoniei ?

Profesorul Demetrescu. Căsătoria este cinstită, este o taină sfântă şi sfinţită, şi nu găsesc nici un motiv pentru o asemenea precedenţă permanentă.

Patriarhul ecumenic mulţumeşte profesorului şi adaugă că el socoteşte a fi un câştig faptul că congresul a luat la cunoştinţă opinia lui.

Opinia primului comitet asupra subiectului relevant cu care a fost însărcinată este citită apoi, precum urmează:

Întrebare. Este îngăduită canonic prăznuirea Paştelui cu o lună plină în prima duminică de după echinocţiul de primăvară ?

Răspuns. În raportul depus anterior privind care părţi din calendar legate de *Pascalie* şi *Heortologion* au vreun caracter dogmatic, este dat un răspuns referitor la punctul prezentat mai sus.

Există acolo 2 canoane; canonul 7 apostolic şi canonul 1 al Sinodului din Antiohia tratează prăznuirea Paştelui cu evreii. Dar aceste canoane care sunt interpretate potrivit cu motivele care au dus la emiterea lor, precum canonul pierdut al primului Sinod Ecumenic, cunoscut nouă din alte surse, sunt îndreptate doar către condamnarea şi interzicerea acelei opinii şi practici, care insista în mod sistematic şi într-un mod arţăgos asupra prăznuirii Sfintelor Paşti chiar în aceeaşi zi cu Paştele Legii Vechi.

Aceste canoane interzic complet Bisericii, care a respectat şi a păstrat duhul sfintelor canoane referitoare la prăznuirea Paştilor duminica şi primăvara devreme, să cugete liber şi să hotărască în mod afirmativ în împrejurarea de altfel rară prezentată mai sus, când într-adevăr este o chestiune de a preîntâmpina neînţelegeri grave în rândul credincioşilor noştri. Deoarece există posibilitatea serioasă ca, dacă Biserica Ortodoxă ar continua să deplaseze pe viitor odată cu Biserica Romană prăznuirea Paştilor în duminica următoare după luna plină, să dăm credincioşilor noştri impresia că după reforma calendarului iulian noi continuăm de asemenea să prăznuim Paştile cu Biserica Romană, lucru care ar putea fi exploatat rapid în dauna Bisericii Ortodoxe.

În patriarhie, 22 mai 1923

Pentru comitet,
† Calinic de Cizic

Mitropolitul Ciziciului explicând şi oral chestiunea a arătat că Bisericii nu îi este interzis canonic să prăznuiască Paştile în duminica în care are loc lună plină.

Patriarhul ecumenic. Chestiunea care trebuie examinată nu este dacă este îngăduit a prăznui Paştile într-o duminică cu lună plină, ci dacă este cerut de textele canonice ca noi să nu prăznuim în ziua cu lună plină, adică 14 Nisan. Problema ,,dacă este îngăduit" este legată în mod esenţial de calendarul mai perfect, din cauza căruia vor apărea cu siguranţă concesii de la litera canoanelor. Cu toate acestea, problema ,,dacă este cerut" de textele canonice este ceea ce este căutat acum. Deoarece acceptând principiul că noi rămânem credincioşi prevederilor canonice şi le aplicăm ştiinţific, nu vom putea ştiinţific să justificăm abaterea de la rânduiala ţinută acum bazată pe afirmaţia canonului, şi nu este benefic pentru Biserica Ortodoxă să se prezinte pe sine ca şi cum ar căuta o pricină de dezacord cu Biserica Romană asupra unui punct în care a fost până acum de acord. Altminteri, o asemenea inovaţie ar stârni neînţelegeri în Biserica Ortodoxă însăşi. În consecinţă, haideţi să acceptăm următoarea propunere: dacă luna plină, care este înţeleasă ca un punct fixat în timp, cade în cele 24 de ore ale duminicii, Paştile trebuie prăznuite în următoarea duminică.

Congresul a acceptat aceasta în unanimitate.

Profesorul Milankovici referindu-se la hotărârea luată deja cu privire la reforma calendarului iulian prin eliminarea a 13 zile a afirmat următoarele:

Dintr-un punct de vedere ştiinţific, scopul principal al unui calendar este măsurarea cu precizie a timpului în raport cât mai bun posibil cu anul tropic astronomic. Potrivit acestui punct de vedere, este posibil ca cele două calendare creştine, iulian şi gregorian, să fie privite ca două ceasuri diferite. Diferenţa fundamentală dintre ele derivă din faptul că ele au ritmuri inegale.

Ceasul iulian este în urmă cu o zi întreagă într-un interval de 128 de ani, prin care sunt marcate aceste diferenţe în cronologie. În plus, ştiinţa de astăzi demonstrează că şi ceasul gregorian este în urmă.

Dacă reforma propusă ar putea fi acceptată necondiţionat, nimic altceva nu va trebui să aibă loc după avansarea ceasului nostru iulian cu 13 zile, neglijat precum a fost. Va fi ca şi cum noi am fi recunoscut că ceasul nostru funcţionează prost, dar nu am putut alcătui altul, care să funcţioneze mai bine. A merge la Congresul pan-creştin cu acest ceas imperfect este totuna cu a recunoaşte inferioritatea noastră în faţa popoarelor Apusului. Este necesar să se petreacă acest lucru ?

Ritmul acestui ceas, pe care îl numim calendar, poate fi reglat prin intermediul intercalării anilor bisecţi. În acest fel, au luat măsuri întemeietorii celor două ceasuri creştine, astronomul alexandrin Sosigene şi italianul Silesis[1]. Prin intercalarea fiecărui al patrulea an ca an bisect, lungimea medie a anului iulian este de 365 zile şi 6 ore. Diferă cu 11 minute de anul astronomic, care are 365 zile, 5 ore, 46 minute şi 48 secunde.

Din acest motiv, calendarul gregorian scade 3 zile într-o perioadă de 400 ani iulieni şi face ca lungimea medie a noului an să fie 365 zile, 5 ore, 49 minute şi 12 secunde, care deja diferă foarte puţin de valoarea astronomică. Dar dacă în decurs de 9 secole ar fi eliminate 7 zile din calendarul iulian, se obţine jumătate din valoarea anului civil, care se potriveşte mai deplin cu valoarea astronomică. Noi am propus exact acest lucru în proiectul nostru, care asigură pe cât este posibil un acord perfect cu anul astronomic, rămânând totodată, precum afirmă raportul dlui. Scriban, în cadrul schemei străvechi a calendarului creştin. Cu alte cuvinte, noi am propus schimbarea ceasului nostru cu altul mai precis decât cel gregorian. Cu un asemenea ceas, putem merge la Congresul pan-creştin.

Dar, spre marea noastră surprindere, proiectul nostru nu a fost discutat deşi raportul comitetului ştiinţific a exprimat în mod înţelept opinia că trebuia făcută o alegere între cele două proiecte propuse. În consecinţă, am onoarea de a cere ca proiectul nostru să primească aprobarea Congresului. În noua sa formă, el nu cuprinde mai mult de 7 paragrafe, dintre care 5 concordă cu propunerea patriarhului ecumenic.

Arhimandritul Scriban. În sesiunea precedentă, noi am recunoscut că nu am vrut să acceptăm calendarul gregorian, ci mai degrabă să-l reformăm sau îndreptăm pe cel iulian. Dacă aşa stau lucrurile, trebuie să acceptăm o asemenea îndreptare, care este cu adevărat un lucru nou, astfel încât să putem demonstra că nu am alunecat complet în calendarul gregorian. Neîndoios, catolicii ar exploata acest lucru. În proiectul dlui. Milankovici, există o bază temeinică, prin care putem arăta că sistemul nostru este diferit în natură de cel gregorian. Cele două calendare, iulian şi gregorian, diferă unul de altul prin sistemul intercalării anilor bisecţi. Dar sistemul propus de dl. Milankovici, pentru a pune calendarul iulian în acord cu anul solar, diferă în întregime de intercalarea gregoriană. Putem să acceptăm sistemul dlui. Milankovici prin care suntem protejaţi de orice reproş că am acceptat pe deplin calendarul gregorian. În consecinţă, în calitate de preşedinte al comitetului ştiinţific, susţin că ar putea fi aprobat sistemul intercalării dlui. Milankovici.

Dl. Drăghici. Congresul nu se poate ocupa de chestiuni astronomice. Chestiunea îndreptării calendarului în general poate avea loc în cadrul unui congres mondial special.

Congresul nostru are ca scop pregătirea căii pentru aceasta şi prin eliminarea a 13 zile deja a fost deschisă calea. Cu toate acestea, propunerea dlui. Milankovici, care este vrednică de atenţia cuvenită, poate fi susţinută cu entuziasm înaintea congresului care se va întruni. Însă, până atunci, ar fi prematur ca noi să discutăm chestiunea intercalării anilor bisecţi şi ar trebui să ne limităm numai la eliminarea celor 13 zile. Aceasta este opinia mea.

Patriarhul ecumenic a explicat că propunerea profesorului Milankovici recomandă să fie acceptată, ca fiind în acord cu propunerea adoptată în principiu că noi nu acceptăm calendarul gregorian, ci îl reformăm pe cel iulian potrivit cu recomandările comitetului.

Congresul a aprobat propunerea dlui. Milankovici, respingând-o pe cea a dlui. Drăghici.

* * *

Soseşte Episcopul (mai târziu de Oxford) Gore însoţit de preotul Buxton şi ia loc în dreapta patriarhului.

Patriarhul ecumenic s-a adresat episcopului precum urmează:

Eminenţa voastră,

Noi suntem extrem de mulţumiţi, cei care constituim Congresul pan-ortodox, deoarece vă primim în sesiune completă. Noi, reprezentanţii majorităţii Bisericilor Ortodoxe ne-am întrunit deja de două săptămâni pentru a discuta multe probleme ecleziastice de o natură presantă pentru întreaga Ortodoxie. Dintre aceste probleme, cea a calendarului este prima, ca o consecinţă a hotărârii care a fost luată de statele balcanice de a accepta calendarul european.

Însă, printre chestiunile care trebuie să ne preocupe am inclus de asemenea pe cele referitoare la unirea tuturor Bisericilor şi în mod special la unirea Bisericilor Ortodoxă şi Anglicană. De aceea, vă salutăm cu bucurie deosebit de mare pe eminenţa voastră ca preşedinte al comitetului care lucrează la Londra pentru acelaşi scop. Întrucât doriţi cu fervoare unirea şi lucraţi cu tenacitate pentru ea, înţelegem că v-aţi bucura fără îndoială să fiţi informat într-o sesiune a Comitetului pan-ortodox că dorinţa pentru unire şi credinţa în posibilitatea unei uniri în viitor au crescut semnificativ în toate Bisericile Ortodoxe în general.

În cursul acestor ultimi ani, atât de critici pentru întreaga Ortodoxie şi pentru Bisericile locale, noi am găsit solidaritate caldă în rândul clericilor şi credincioşilor Bisericii Anglicane. Bisericile Greciei şi României au multe motive pentru a vă fi recunoscători. Grecia şi Serbia, care au suferit cea mai mare catastrofă în timpul războiului mondial, au găsit într-adevăr ospitalitate frăţească în Biserica Anglicană, care se îngrijeşte şi ajută îndeaproape. Când v-am vizitat pe eminenţa voastră în Cuddesdon, am întâlnit acolo la reşedinţa episcopului un grup de studenţi sârbi, care erau sub supravegherea şi grija anglicanilor. În Oxford, am întâlnit alt grup aflat în aceleaşi condiţii şi acolo am aflat că erau şi alţii în alte părţi. Ce pot să spun despre compasiunea frăţească a Bisericii voastre faţă de pătimitoarea Biserică Ortodoxă a Rusiei; fiind conduşi de eminenţa sa arhiepiscopul de Canterbury, nu aţi omis nici o ocazie pentru a vă manifesta în orice fel interesul frăţesc faţă de ea.

Afecţiunea Bisericii voastre pentru centrul Ortodoxiei, Patriarhia Ecumenică, s-a manifestat în chip desăvârşit când arhiepiscopul de Canterbury s-a unit cu întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe pentru a protesta împotriva cererii de izgonire a sa din oraşul în care l-au aşezat hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice.

Acestea sunt câteva din motivele pentru care s-a răspândit dorinţa de unire şi s-a statornicit cu căldură dorinţa de înfăptuire a rugăciunii Domnului către propriul Tată: ,,Ca toţi una să fie; precum tu, Părinte, întru mine, şi eu întru tine, ca şi aceştia întru noi una să fie; ca să crează lumea că tu m-ai trimis” (Ioan 17, 21).

Episcopul Gore răspunzând la aceste cuvinte a spus:

Înalt prea sfinţia voastră,

Cinstiţi fraţi,

Cu mare bucurie sunt prezent înaintea patriarhului ecumenic şi a Congresului pan-ortodox, care se întruneşte aici pentru a discuta diferite probleme bisericeşti şi mai ales despre calendar. Nu cunosc dacă aţi ajuns la hotărâri. Pentru noi în Apus, ar fi o mare mulţumire spirituală să ne aflăm în situaţia de a prăznui împreună marile sărbători creştine ale Naşterii Domnului, Învierii Domnului şi Cincizecimii[2].

Cu multă satisfacţie îi văd adunaţi aici pe reprezentanţii acelor Biserici pe care le-am vizitat în Balcani şi printre ei şi pe reprezentanţii Bisericii Ruse pătimitoare. Dacă aş îndrăzni să vorbesc sincer, aş spune că am văzut Bisericile din Balcani ca fiind mai **naţionaliste** decât este necesar chiar una faţă

de alta, şi nu atât de frăţeşti, un sentiment pe care l-am perceput destul de **limpede**. Repet că sunt bucuros văzându-i pe reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe reuniţi la un loc. Aş dori să întâlnesc aici de asemenea pe reprezentanţii Bisericii Bulgare în care, după câte ştiu, nu există nici o diferenţă de dogmă, teologie sau cult. Mă voi ruga ca în scurt timp să poată fi abolită dezbinarea observată între ea şi celelalte Biserici Ortodoxe.

Prezenţa aici a reprezentanţilor atât de multor Biserici Ortodoxe constituie cu siguranţă un mare eveniment al comunităţii ortodoxe, dar viziunea lui Iisus Hristos are în vedere înfiinţarea unei comuniuni şi unităţi bisericeşti, supranaţionale, mai presus de etnicism.

Înalt prea sfinţia voastră,

Aţi rostit cuvinte, pe care le-am ascultat cu bucurie, cuvinte despre prietenia şi dragostea Bisericii Anglicane pentru ortodocşi şi mai ales despre prietenia şi interesul marelui şi cinstitului meu prieten, eminenţa sa Randall. Cu toate acestea, nu este cu putinţă ca eu să stau aici fără a simţi ruşine din cauză că Biserica mea a făcut foarte puţin, dorind să facă mai mult. Persecuţiile fără precedent ale creştinilor sunt o ruşine pentru creştinătate, o ruşine pe care aliaţii ar fi putut să o evite, dacă ar fi existat o alianţă adevărată între ei. Din nefericire însă, în cadrul alianţei existente, sunt tăinuite ambiţii şi rivalităţi care îi slăbesc.

În plus, este adevărat că Biserica noastră a manifestat multă compasiune faţă de voi. Cu toate acestea, din nefericire, în tărâmul politic nu am fost ascultaţi şi din acest motiv repet că am făcut puţin pentru voi.

Totuşi, aceste evenimente triste au de asemenea latura lor bună. S-a petrecut ceva, care priveşte apropierea dintre cele două Biserici, Ortodoxă şi Anglicană, şi care a umplut de bucurie inima mea. Aceasta constituie chiar un pas către unitate; cel de-al doilea pas va fi pentru noi chestiunea calendarului, care ne-ar aduce la prăznuirea simultană a sărbătorilor. Cu siguranţă, unitatea prezintă dificultăţi derivate din tradiţiile dogmatice şi teologice, ca şi din obiceiurile cultului divin, care sunt depăşite cu greu. Fie voia Domnului.

Ieri, am dat patriarhului ecumenic 2 documente: primul poartă semnăturile a 5.000 de preoţi anglicani care declară că ei nu găsesc nici o dificultate în unirea deplină. În ce mă priveşte, eu nu găsesc dificil a deveni ortodox. Cu toate acestea, eu am istoria particulară a Bisericii mele, o Biserică care nu a rămas neafectată de confesiunile luterană şi calvină.

Cel de-al doilea document este o propunere referitoare la condiţiile unirii. El prezintă ideile întregii Biserici Anglicane, pentru că pretutindeni există un duh favorabil, un lucru care este foarte serios, pentru a sluji ca bază pentru discuţii sistematice. Un asemenea lucru este foarte plăcut, dar există multe dificultăţi dogmatice şi în ce priveşte sfintele taine.

Oh, Dumnezeu Ajutătorul ! Sper să păstrăm porunca Evangheliei, ,,ca toţi să fie una”. Haideţi să nu uităm că Evanghelia este mai presus de naţiuni (supranaţională). Există diferenţe şi neînţelegeri. Ele sunt o consecinţă a timpului. Circumstanţele, pătimirile Bisericilor ne apropie. Aceasta este o ocazie favorabilă de care trebuie să profităm.

Ca preşedinte al unui comitet numit de arhiepiscopul de Canterbury, privind relaţiile Bisericii noastre cu răsăritenii, am venit pur şi simplu pentru ca eu însumi să pot fi informat îndeaproape şi să mă familiarizez cu persoane şi evenimente. Vă admir, înalt prea sfinţia voastră, pentru curajul în faţa mulţimii nenumărate de pericole care vă ameninţă şi ne rugăm lui Dumnezeu să vă apere pe înalt prea sfinţia voastră şi întreaga Biserică Ortodoxă în aceste vremuri dificile.

Îngăduiţi-mi, înalt prea sfinţia voastră, cu ocazia prezenţei mele la Congresul vostru să vă prezint şi introduc pe tovarăşul meu de călătorie clericul Buxton, care a lucrat şi lucrează într-adevăr mai mult ca mine pentru Bisericile Armeană şi Georgiană. Lui i se cuvine recunoştinţa.

Patriarhul ecumenic. Dacă sunteţi interesat în a fi informat în ce punct [al discuţiilor] ne aflăm, v-aş spune că am decis să aplicăm canonul primului Sinod de la Niceea într-un mod ştiinţific. Noi nu dorim să acceptăm calendarul gregorian, care este eronat de asemenea, ci dorim să-l perfecţionăm pe cel iulian în concordanţă cu faptele ştiinţei astronomice. Rămâne o diferenţă cu privire la prăznuirea Paştilor. Pentru a putea fi de acord, ar trebui ca şi domniile voastre să vă îndreptaţi în mod adecvat calendarul.

Episcopul Gore. Această chestiune ne priveşte pe toţi. Există un comitet pe tema calendarului care lucrează la Vatican. Ei mi-au spus că papa este înclinat să continue reforma calendarului. Nu ştiu dacă

comitetul Vaticanului a ajuns la rezultate. Cu toate acestea, ar fi bine să se înfăptuiască o asemenea reformă a calendarului, care va contribui ca toţi creştinii să prăznuiască în acelaşi timp Sfintele Paşti.

Patriarhul ecumenic. Voi cere eminenţei voastre să comunicaţi arhiepiscopului de Canterbury că suntem înclinaţi să acceptăm un calendar nou care să fie alcătuit de Apus.

După ce a plecat episcopul Gore, a urmat o discuţie pe tema documentului dlui. Drăghici depus în cursul sesiunii anterioare, ca şi pe tema condiţiilor pe care le-ar putea accepta Biserica Ortodoxă, astfel încât să poată participa la o conferinţă pentru cercetarea şi acceptarea unui calendar nou mai precis ştiinţific şi practic.

Următoarele au fost aprobate:

1) Patriarhia Ecumenică, după ce s-a consultat întâi cu Bisericile Ortodoxe şi având opiniile lor, va declara Ligii Naţiunilor că Biserica Ortodoxă acceptă cu bucurie ca în viitor să fie analizat un calendar nou, câtă vreme toate Bisericile creştine acceptă de bunăvoie acest lucru. Dacă Liga Naţiunilor se consideră incompetentă pentru a accepta această declaraţie a Patriarhiei Ecumenice, patriarhia va fi liberă să facă ce este necesar.

2) Patriarhia Ecumenică va declara limpede că Biserica Ortodoxă stabileşte ca o condiţie esenţială a acceptării noului calendar păstrarea săptămânii, socotind introducerea în cursul anului chiar a unei singure zi suplimentare goale sau fără nume ca un lucru distrugător pentru sistemul săptămânilor.

Profesorul Antoniades nu a fost de acord cu acest punct, crezând că acest sistem săptămânal nu este atins deloc de inserarea unei zile fără nume.

3) Câtă vreme are loc un acord comun al Bisericilor şi confesiunilor creştine, Biserica Ortodoxă este de asemenea dispusă să se declare în favoarea unei date fixate pentru praznicul Paştilor întotdeauna într-o duminică.

4) Exprimă rugămintea ca duminica în care Domnul nostru a înviat să poată fi descoperită prin ştiinţă.

Patriarhul ecumenic. Chestiunea calendarului care a preocupat Congresul nostru atât de multe sesiuni a ajuns la sfârşit fiind discutată în lumina a două puncte de vedere: cel provizoriu, de natură presantă, prin reforma calendarului iulian, şi cel viitor, care priveşte noul calendar.

Şi acum ajungem la chestiunea arzătoare **a căsătoriei clerului** în cele 3 forme ale sale, precum au fost explicate într-o sesiune anterioară. Cer ca reprezentanţii Bisericilor Sârbă şi Română să depună rapoarte relevante în care să explice problema din toate punctele de vedere, opiniile care predomină în Bisericile lor, şi să le prezinte prompt la Secretariat anticipat, pentru ca această chestiune să fie discutată ca cel dintâi subiect în cursul sesiunii de vinerea viitoare.

Ca o a doua problemă, vom discuta în cursul aceleiaşi sesiuni **prăznuirea** în duminica cea mai apropiată a sărbătorilor sfinţilor care cad în timpul săptămânii.

Ca o a treia chestiune, vor fi discutate **impedimentele la căsătorie**. Şi pentru această chestiune, cer ca reprezentanţii Bisericilor Rusiei, Serbiei şi României să prezinte poziţiile prompt la Secretariat, care descriu în amănunt până la ce grad de rudenie (înrudire de sânge, înrudire prin alianţă,înrudire din 3 neamuri (trigeneia), şi relaţie duhovnicească) sunt permise căsătoriile în Bisericile lor.

După aceasta, patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Cel mai probabil, aceasta este o transliteraţie greşită a lui Aloysius Lilius (1510-1576), care este recunoscut drept creatorul calendarului gregorian.
[2] Potrivit acestei afirmaţii, s-a dorit schimbarea atât a calendarului, deci a sărbătorilor cu dată fixă (precum Naşterea Domnului), cât şi a *Pascaliei*, care determină sărbătorile cu dată mobilă (precum Învierea Domnului şi Cincizecimea).

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1469-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-vii

Cea de-a şasea sesiune
(Vineri, 25 mai 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic: Căsătoria clerului figurează ca prim subiect pe ordinea de zi. Mitropolitul Muntenegrului are cuvântul.

Mitropolitul Muntenegrului: Am pregătit un raport pertinent pe care l-am depus de asemenea cu cererea de a fi citit.

Patriarhul ecumenic: Să fie citit.

Secretarul citeşte:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Biserica Ortodoxă Sârbă a fost tulburată multă vreme de problema celei de-a doua căsătorii a preoţilor, o chestiune într-adevăr care de asemenea nu a rămas complet neobservată în alte Biserici. Deja de ani de zile, într-un mod organizat, clerul nostru căsătorit a cerut cu tărie şi energic ca, în cazul văduviei, să fie îngăduită căsătoria pentru văduv, chiar dacă este oprit de canoanele Bisericii să se căsătorească. Preotul de mir este îndeosebi silit în această direcţie de povara văduviei, care este sporită dacă soţia decedată l-a lăsat cu copii minori. În ciuda celor mai bune intenţii ale sale, preotul nu are nici timpul, nici capacitatea de a lua locul mamei în cămin pentru copii, şi majoritatea preoţilor nu au nici măcar mijloacele materiale pentru a-i plasa în afara căminului.

În absenţa mamei ca cel mai firesc păzitor şi educator al copiilor, nevoia altui slujitor feminin asemănător apare în mod absolut. Deoarece membrii unei familii necesită atât atenţie duhovnicească, cât şi fizică, căminul şi problemele casnice au necesităţile lor urgente şi cer a fi rezolvate zi de zi. Există puţini preoţi care au asemenea rude care ar putea avea grijă de familia lor, şi să crească şi să educe copiii până la majorat. Pe de altă parte, persoanele fără legătură de rudenie cu preotul fie nu sunt demne de încredere, fie nu se află într-o poziţie de a face faţă responsabilităţilor gospodăriei şi cerinţelor de creştere a copiilor. În consecinţă, preotului văduv nu-i rămâne nimic de făcut decât fie să se lipsească pe el însuşi şi copiii săi de acele lucruri necesare pentru suflet şi trup, şi în ciuda tuturor mijloacelor posibile şi existente, să trăiască în mare sărăcie şi lipsă; fie să caute ajutorul diverselor slujnice, care să-l ajute cu întreţinerea (dacă nu legat de gospodărie şi creşterea copiilor) care a încetat în casă din cauza decesului soţiei lui. Cu toate acestea, oricât de mult ar cugeta la propria mântuire, s-ar putea naşte diferite suspiciuni, adeseori pe de-a întregul nedrepte, din cauza acestei situaţii a lui ca văduv.

În astfel de culori sumbre descriu clericii înşişi situaţia disperată a fraţilor lor în rapoarte pe care le depun la cea mai înaltă autoritate a Bisericii, care recunoaşte adevărul a ceea ce se spune, în aceeaşi măsură în care recunoaşte faptul că un mare număr de preoţi, în nenorocirea lor, îşi iau concubine pentru ei înşişi şi astfel sporesc răul.

Sfântul Sinod Arhieresc al Serbiei, care aude plângerile frecvente ale propriilor fii duhovniceşti, se află în faţa unei dileme mari şi dureroase. Pentru că, pe de o parte, are înaintea sa o imagine limpede şi precisă a insuportabilei catastrofe, şi pe de altă parte rânduielile limpezi şi certe ale canoanelor bisericeşti care sunt obligatorii pentru întreaga Biserică a lui Dumnezeu, care nu permit aprobarea petiţiilor clerului şi îngăduinţa ca preoţii văduvi să se căsătorească a doua oară.

Privind din perspectiva că sfintele Biserici locale nu pot ele însele să schimbe reglementările obligatorii generale sau principiile pe care sunt întemeiate reglementările însele, pe care le-a stabilit întreaga Biserică a lui Hristos, Sfântul Sinod Arhieresc al Serbiei se adresează Bisericii Mamă şi celorlalte Biserici surori şi cere ca problema celei de-a doua căsătorii a preoţilor să fie depusă tribunalului infailibil al întregii Biserici Universale şi, neopunându-se acestor [reglementări], într-alt mod să fie căutat consimţământul ei (*consensus Ecclesiae dispersae*) cel puţin prin intermediul opiniei scrise, până când se va întruni un Sinod Ecumenic şi va formula hotărârea sa plină de autoritate cu privire la această chestiune.

În acelaşi timp, Biserica Sârbă depune o propunere concretă referitoare la modul, circumstanţele şi obligaţiile în care Bisericile locale vor putea, oricând socotesc că este o necesitate, să se abată de la respectarea strictă a legislaţiei canonice pe tema căsătoriei preoţilor văduvi.

Cu toate acestea, înainte de a prezenta propunerile Bisericii Sârbe, considerăm că este necesar să cităm principalele motive care, în opinia Bisericii Sârbe, pot fi folosite în această chestiune ca o bază pentru o hotărâre similară opiniei Bisericii Sârbe asupra acestor chestiuni.

Multe rânduieli bazate pe tradiţie interzic contractarea unei noi căsătorii pentru preoţii văduvi. Una dintre ele este aceea că nu este îngăduit bărbaţilor necăsătoriţi să se căsătorească după hirotonie. Alta este că preoţia este interzisă în mod specific pentru bărbaţii căsătoriţi a doua oară. Prima este cuprinsă în canonul 26 apostolic şi cea de-a doua în canonul 17 apostolic. Interzicerea căsătoriei după hirotonie este amintită într-o formă restrânsă (numai pentru preoţi) în canonul 1 al Sinodului din Neocezareea. Interzicerea *digamiei*[1], care este menţionată în canonul 12 al Sfântului Vasilie cel Mare, se întemeiază pe canonul 17 apostolic. Ambele interdicţii îşi găsesc aprobarea definitivă în canoanele 3 şi 6 ale Sinodului din Trullo. Este caracteristic faptul că nici una dintre aceste rânduieli nu citează o autoritate mai înaltă[2].
În ce priveşte chestiunea revizuirii acestor rânduieli bazate pe tradiţie, este necesar ca în prealabil să fie cercetate următoarele două probleme: 1) Îşi au originea în legea dumnezeiască ? şi 2) Sunt întemeiate pe raţiuni dogmatice ? Fiindcă doar în cazul unui răspuns negativ este posibilă revizuirea lor[3].

Haideţi să cercetăm mai întâi interzicerea căsătoriei după hirotonie. Această interdicţie este străveche. În cursul primului Sinod Ecumenic, Pafnutie s-a referit la ea ca la o străveche tradiţie bisericească (Socrate, *Istoria Bisericească*, 1.11). Această interdicţie nu există în Sfintele Scripturi şi nu se asociază cu îndreptarea moralităţii, deoarece convieţuirea maritală este îngăduită chiar după hirotonie, dacă mariajul a fost încheiat înainte de ea. Această interdicţie nu a fost respectată uniform cu stricteţe în toate vremurile şi pretutindeni deoarece canonul 10 al Sinodului din Ancira permite diaconilor necăsătoriţi să se căsătorească după hirotonie, dacă şi-au exprimat această dorinţă înainte de a fi hirotoniţi. Astfel, această interdicţie nu îşi are originea în legea dumnezeiască şi nu poate avea, în consecinţă, un caracter dogmatic printr-o învăţătură că preoţia, care este necesară pentru transmiterea celorlalte sfinte taine, printre care şi căsătoria, este superioară căsătoriei şi că încheierea căsătoriei după hirotonie ar însemna o diminuare a importanţei sale. O asemenea interpretare nu este corectă deoarece clerul chiar după hirotonie primeşte alte taine, de exemplu mărturisire, împărtăşanie, maslu. Interdicţia căsătoriei după hirotonie se bazează după toate probabilităţile doar pe raţiuni de ordin ecleziastic.

Cu alte cuvinte, anterior hirotoniei, Biserica a dorit să stabilească chestiunea modului de viaţă al celor hirotoniţi şi să asigure preîntâmpinarea posibilităţii unui scandal; şi se ştie cu certitudine că din astfel de raţiuni ea sugerează ca pentru treptele preoţeşti să fie alese persoane vârstnice (pentru diaconiţe, la I Timotei, Apostolul Pavel cere o vârstă de 60 ani).

Prin urmare, această interdicţie este de o asemenea natură, încât Biserica o poate schimba.

Cea de-a doua interdicţie se ocupă în mod special de acei bărbaţi care au fost căsătoriţi de 2 ori după botez sau au avut concubine.

Lor nu le este îngăduit să devină episcopi, preoţi, diaconi şi în general să intre în rândul clerului. Astfel, chiar dacă mariajul nu era încă interzis după hirotonie, preotul văduv nu putea să contracteze o căsătorie. Această interdicţie are în comun cu prima, că de asemenea nu citează o autoritate mai

înaltă. Cu toate acestea, există diferenţe între ele, prin aceea că interzicerea preoţiei pentru cei care au fost căsătoriţi de 2 ori este asociată cu un text al Apostolului Pavel (I Timotei 3, 2; Tit 1, 6).

Cerinţa apostolului ca episcopul, preotul şi diaconul să fie *bărbatul unei femei* (μιας γυναικος ανήρ) este binecunoscută. Însă, pentru a evalua semnificaţia cuvintelor apostolului cu privire la cea de-a doua căsătorie a preoţilor văduvi, este necesar să înţelegem sensul lor corect.

Dacă nu luăm în considerare interpretarea metaforică, [că apostolul nu înţelege soţie prin termenul *o* (μιας) soţie, ci eparhia pe care episcopul nu trebuie să o schimbe][4], pentru că o astfel de interpretare nu ar putea fi aplicată acolo unde apostolul vorbeşte doar despre tagma preoţilor şi diaconilor, unde din contextul cugetării nu este câtuşi de puţin probabilă o asemenea idee, rămân următoarele 4 interpretări ale cuvintelor Apostolului Pavel[5]:

1) Liturghisitorul trebuie să aibă o soţie.

2) Este interzisă poligamia concomitentă, fie sub forma de a avea multe soţii legale în acelaşi timp, fie de a avea o concubină fără o soţie legală.

3) Este interzisă poligamia în serie, mai presus de orice, o altă căsătorie după divorţ sau altă căsătorie după moartea soţiei.

4) Sunt interzise ambele tipuri de poligamie.

Dintre aceste interpretări, doar prima, a doua şi primul caz de la cea de-a treia pot fi folosite în sprijinul celei de-a doua căsătorii a preoţilor văduvi. Adică, dacă apostolul prin aceste cuvinte interzice numai poligamia concomitentă sau numai căsătoria după divorţ, atunci el îngăduie căsătoria după moartea soţiei. Dacă el cere de asemenea ca clericul să nu poată fi fără soţie (prima interpretare), atunci porunceşte deschis o a doua căsătorie pentru preotul văduv.

Interpretarea că apostolul cere ca preotul să fie căsătorit în orice caz cade de bunăvoie deoarece în primul loc Apostolul Pavel nu foloseşte niciodată cuvântul *unul* (εις) ci un pronume nehotărât, şi în cel de-al doilea loc pentru că el nu subliniază în frază cuvântul *soţie* (γυναικος) prin ideea ,,ar trebui să fie căsătorit” (πρέπει να ήναι έγγαμος), ci accentuează numeralul *o* (μιας).

Altfel, în acelaşi fel din textul *feciori având ascultători* etc (τέκνα εχοντα εν υποταγη) (I Timotei 3, 4), ar fi necesar să conchidem că Apostolul Pavel indică faptul că preot poate fi numai bărbatul care are fii ascultători şi modeşti. Cu toate acestea, cuvintele apostolului sunt limpezi, adică, el afirmă că dacă un preot este căsătorit, este necesar ca el să fie soţul unei femei şi să aibă fii ascultători şi modeşti. Dar apostolul nu putea să ceară căsătoria pentru cei care devin preoţi, de la care el cere cea mai desăvârşită moralitate, pentru că în alt loc el afirmă că *cel neînsurat grijeşte de ale Domnului, cum va plăcea Domnului; iar cel ce s-a însurat grijeşte de ale lumii, cum va plăcea femeii* (I Corinteni 7, 32-33).

Prin urmare rămân interpretările cuvintelor apostolului ca însemnând o interdicţie a poligamiei concomitente (mai multe soţii legale, sau nelegale fără o soţie legală) sau a poligamiei în serie (căsătorie după divorţ).

Cei care susţin căsătoria preoţilor văduvi înţeleg în general cuvintele apostolului ca semnificând o interdicţie a poligamiei simultane care, spun ei, era în uz atât printre evrei, cât şi printre păgâni în cursul perioadei apostolice. Dar în acest caz, textul *care a fost unui bărbat femeie* (ενος ανδρος γυνή) (I Timotei 5, 9) ar însemna atunci că în vremea Apostolului Pavel poliandria era de asemenea în uz şi pe baza acestui text apostolul s-a ridicat împotriva ei. În orice caz, nu numai că nu era permisă, dar erau cinstite în mod special acele femei care erau căsătorite o singură dată[6].

Alt fel de poligamie este a avea o concubină sau concubine fără o soţie legitimă, împotriva căruia se ridică probabil apostolul. Dar dacă este posibil ca o concubină să fie numită ocazional *soţie* (γυνή), ar fi cu siguranţă posibil ca stăpânul ei să fie numit *soţul* (ανήρ) ei.

În consecinţă, în favoarea celei de-a doua căsătorii a clerului rămâne doar interpretarea că apostolul interzice căsătoria după divorţ, astfel că nu ar putea exista în acelaşi timp două persoane cu care preotul să fi avut legături maritale. Dar această interpretare nu stă în picioare, imposibilitatea de a o susţine fiind arătată dacă dorim să o aplicăm textului *care a fost unui bărbat femeie* (ενος ανδρος γυνή). Este adevărat că în perioada apostolică divorţul era frecvent. Dar, în mod evident, apostolul nu a avut în vedere aceste cazuri. Există argumente puternice în sprijinul interpretării că apostolul face referire la poligamie în serie. În primul loc, el sfătuieşte pe cei necăsătoriţi şi pe cei văduvi să rămână ca el însuşi, *iar de nu se vor putea ţine, să se căsătorească; că mai bine este să se căsătorească*

decât să arză (I Corinteni 7, 9). El recomandă în special ca tinerele văduve să se mărite (I Timotei 5, 14). Din acestea şi alte texte, reiese că atunci când apostolul afirmă că cel care devine preot trebuie să fie soţul unei femei, el are în vedere mai degrabă orice tip de poligamie în serie decât alt gen de poligamie.

Cu toate acestea, nu se deduce limpede din cuvintele Sfântului Pavel dacă este interzisă sau nu căsătoria a doua, şi în consecinţă nu este cu putinţă ca noi să susţinem că interdicţia se bazează pe o prevedere explicită din Sfânta Scriptură.

Acele canoane care porunceau interdicţia nu fac apel în formularea lor la cuvintele apostolice.

Dar, de asemenea, în practica Bisericii nu lipsesc exemple de digamie în rândul clerului.

În cea de-a 17-a scrisoare a sa către episcopii macedoneni, Papa Inochentie I dezvăluie că mulţi dintre cei care s-au căsătorit cu văduve nu numai că au intrat în cler, dar au şi urcat la cea mai înaltă treaptă a preoţiei[7].
Mărturia lui Ipolit al Romei din capitolul 12 al cărţii a 9-a este în mod special semnificativă, care relatează următoarele despre Calist episcopul Romei: ,,În vremea lui, au început să fie numiţi în cler episcopi, preoţi şi diaconi căsătoriţi a doua şi a treia oară. Dacă un cleric s-ar putea căsători, un astfel de om a rămas în cler, ca unul care nu a păcătuit” (P.G. 16:3386)[8].
În plus, cităm 3 cazuri de digamie în rândul clerului, pe care le cunoaştem din epistola fericitului Teodoret către Domnos al Antiohiei (Teodoret, *Epistola 110*). Din această scrisoare aflăm că Alexandru al Antiohiei şi Acachie de Veria l-au hirotonit pe Diogene care era digam; că Praylius l-a hirotonit pe Domninus din Cezareea care era digam; şi că altă dată Domnos l-a hirotonit pe digamul Irineu ca episcop de Tir[9].

Din acestea ar reieşi că practica Bisericii nu a cunoscut interdicţia strictă a digamiei în rândul clerului şi că în consecinţă, în practică, cuvintele apostolului nu trebuiau de asemenea înţelese în sensul unei astfel de interdicţii. Mărturiile practicii ar facilita foarte mult soluţia dorită a chestiunii disputate. Dar aceste mărturii îşi pierd mult din tărie din cauza următoarelor fapte. În fiecare dintre surse, această practică este relatată ca o anomalie, şi în plus ca un lucru condamnabil care este împotriva prevederilor legii. Teodoret îl îndeamnă pe Domnos să apere hirotonia lui Irineu, dar Biserica a condamnat acest act şi Irineu a fost caterisit.

Întrebarea care se naşte în aceste cazuri este cum erau socotite căsătoriile care au dus la digamie. După toată probabilitatea, Tertullian, *Σικίλλιος*[10], Inochentie, Ipolit şi alţii au socotit căsătoriile de la naştere, pe când cei care au fost condamnaţi pentru digamie s-au apărat socotind căsătoriile de la botez.

Chiar dacă în practică, cuvintele apostolului nu erau înţelese ca o interdicţie a digamiei, în orice caz noi ar trebui să verificăm încă o dată că în Biserică tendinţa era atât de puternică, încât această practică a încetat.

Semnificaţia acestei verificări nu ar putea fi diminuată de faptul că interdicţia digamiei clerului: 1) a apărut numai în cursul secolului al IV-lea; 2) chiar atunci a apărut nu în întreaga Biserică, ci în Bisericile locale; şi 3) existau Biserici locale care îngăduiau căsătoria clericilor văduvi.

În orice caz, putem să afirmăm că în practica Bisericii cuvintele apostolului nu erau înţelese nici ca o interdicţie a digamiei care îşi avea originea în legea dumnezeiască, nici ca având un caracter dogmatic, ci ca o interdicţie de natură disciplinară, care ar putea fi modificată de organismul ecleziastic competent, cu atât mai mult cu cât în Sfânta Scriptură, în pofida respectului deosebit faţă de înfrânare, cea de-a doua căsătorie nu numai că nu este interzisă, ci în anumite cazuri este chiar recomandată explicit[11].

Prin urmare, cu convingerea că interdicţia celei de-a doua căsătorii a clerului nu îşi are originea în legea dumnezeiască şi că problema nu este de natură dogmatică, Biserica Sârbă – dorind să tămăduiască rana care slăbeşte curăţia vieţii ecleziastice şi duce în ispită şi în primejdie nu numai clerul direct implicat, ci şi rânduiala şi pacea propriei noastre Biserici – se adresează celorlalte Biserici Ortodoxe surori astfel ca în iubire şi armonie frăţească să se poată lua rapid o hotărâre provizorie în comun asupra acestei chestiuni vitale a Bisericii noastre.

Motivată de opinia că în asemenea cazuri Biserica Ortodoxă a făcut întotdeauna uz de iconomie, ea recomandă următoarele propuneri pentru o soluţie temporară a chestiunii:

1) Sfânta Biserică Ortodoxă, păstrând în viitor baza canonică pentru interdicţia celei de-a doua căsătorii a preoţilor văduvi, dar având în vedere situaţia teribilă a clericilor văduvi în prezent, vede ca

o datorie sfântă a ei ca, chiar înainte de adunarea unui Sinod Ecumenic, să ofere ajutor imediat preoţilor şi diaconilor văduvi, îngăduind prin hotărârea ei ca o excepţie contractarea unei a doua căsătorii pentru acei preoţi şi diaconi văduvi care, după opinia şi recomandarea episcopului local, au dorit să fie socotiţi vrednici de această îngăduinţă şi bunăvoinţă a Bisericii prin judecata şi decizia Sfântului Sinod competent.

2) Săvârşirea unor astfel de cununii pentru clericii văduvi ca un lucru permis prin excepţie şi potrivit iconomiei trebuie să aibă loc fără fast şi paradă, şi într-adevăr nu în biserică, ci fie în casa preotului, fie în reşedinţa episcopală.

3) Această hotărâre poate fi aplicată numai acolo unde există o nevoie gravă şi presantă pentru folosirea acestei iconomii, până la întrunirea Sinodului Ecumenic, care va exprima în mod competent şi valid o hotărâre canonică definitivă asupra acestei chestiuni.

Constantinopol, 25 mai 1923.

(Semnătura)
† Gavriil de Muntenegru

Patriarhul ecumenic: Are cuvântul arhimandritul Scriban.

Arhimandritul I. Scriban: Prea sfinţia voastră, şi eu am alcătuit un raport pe această temă şi cer să fie citit.

Prin porunca patriarhului ecumenic, este citit, fiind în traducere după cum urmează:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Chestiunea celei de-a doua căsătorii a preoţilor văduvi nu există de foarte multă vreme în Biserica Română. Cu siguranţă a existat întotdeauna, dar nu a fost iniţiată de preoţi. Ei au suferit în tăcere pentru că au crezut că este imposibil ca ei să obţină o soluţie mulţumitoare, diferită de canoanele străvechi. Au apărut numai cazuri părtinitoare de preoţi care căutau o a doua căsătorie şi nu li s-a dat atenţie. Unii preoţi au contractat o căsătorie civilă şi ei nu au fost mustraţi, alţii pe de altă parte au părăsit tagma clericală.

Până la războiul mondial, situaţia se prezenta astfel, şi se poate spune că înainte de război nu a existat o mişcare în rândul clerului. Dar totul s-a schimbat după război. Înainte de el, problema era discutată numai teoretic în România. Studiul episcopului sârb Milaš a provocat mare vâlvă. Au apărut şi alte broşuri care susţineau cea de-a doua căsătorie, precum cea a regretatului profesor Găină de la Şcoala Teologică din Cernăuţi. Cu toate acestea, alte broşuri şi alţi profesori de la şcoala teologică s-au opus.

După război, am trecut de la această formă teoretică a chestiunii la cea practică. Preoţii văduvi din Bucovina au început să acţioneze. Ei au câştigat sprijinul preoţilor din Transilvania şi din vechiul regat al României, au alcătuit o asociaţie, şi în prezent numărul celor care doresc o a doua căsătorie este mai mare de 1.000. Acum 2 ani, ei au organizat un congres la Bucureşti, după care au făcut apel la Sfântul Sinod pentru ca problema să fie soluţionată favorabil. Actualmente, chestiunea este studiată de o comisie sinodală, care nu a ajuns încă la o hotărâre. În particular, toţi se exprimă în favoarea chestiunii, dar ezită când se propune ca ei să ia o decizie în final.

Subsemnatul a exprimat opinii în public prin articolele mele care au fost publicate în presa română, ca şi pe parcursul congresului menţionat mai sus. Am afirmat că pentru Biserică există două căi: fie să permită cea de-a doua căsătorie, fie să-i depună pe acei preoţi care trăiesc cu concubine. Chestiunea coabitării preoţilor văduvi cu concubine a existat de multă vreme. Dar atunci de ce Biserica nu i-a caterisit pe preoţii vinovaţi ? Pentru că ea a văzut latura dureroasă a chestiunii şi fiind plină de compasiune faţă de cei nenorociţi a evitat să acţioneze cu asprime împotriva lor, şi din acest motiv a aplicat toleranţa. Peste tot în întreaga Biserică Ortodoxă au existat preoţi trăind cu concubine, dar ea a tolerat situaţia, pe care a socotit-o prea crudă pentru a o rezolva prin caterisire. Dar aceasta nu era o soluţie, ci mai degrabă o lipsă de soluţie. De aceea, cele două căi menţionate mai sus au rămas întotdeauna. Dar pentru că ea nu a aplicat caterisirea, adică, Biserica însăşi nu a făcut uz de stricteţe; de aici decurge ca o consecinţă că era necesar ca ea să se întoarcă spre toleranţă. Dar această

toleranţă nu era o soluţie canonică. Se cuvenea ca Biserica să ia o hotărâre; dăm sau nu dăm autoritate legală acestei toleranţe ? Şi dacă nu, atunci nu putem să ne oprim în mijlocul drumului şi trebuie aplicate pedepse, cu alte cuvinte, coabitarea cu o concubină trebuie pedepsită. Nu se poate ieşi din acest impas. Am spus acest lucru la congresul din Bucureşti, şi de asemenea spun acest lucru acum, deoarece starea de lucruri nu s-a schimbat.

Între timp, problema s-a înrăutăţit în România. Tribunalul ecleziastic al Arhiepiscopiei de Cernăuţi a început să-i pedepsească aspru pe preoţii care trăiesc cu concubine. Prin urmare, în prezent, preoţii iau măsuri încă o dată. Ei au convocat un congres la Bucureşti pe 9 mai, data plecării mele la Constantinopol. Spre seară, când plecau din Bucureşti, sosind în gară, mi-au dat un raport cu intenţia ca eu să susţin punctul lor de vedere la Constantinopol. În acest raport, pe care îl am la mine, ei nu vorbesc despre multe probleme. Ei descriu cursul problemei lor în România, paşii prin care au lucrat care ar putea conduce la o soluţie corectă, şi gradul în care acest lucru s-a realizat deja. Apoi, ei pun întrebarea: de ce insistă ei atât de mult pe respectarea strictă a canonului 6 al Sinodului din Trullo, când în acelaşi timp ei încalcă atât de multe altele ? Apoi, ei menţionează multe canoane care nu sunt respectate în prezent în practică, şi cer ca acelaşi lucru să se întâmple cu canonul care îi priveşte pe ei.

Aici ei îşi încheie argumentele şi încep ale mele. Chestiunea nu este rezolvată când cineva observă doar dificultăţile, greutăţile preoţilor sau nevoile. Este necesar ca noi să analizăm dacă o putem rezolva pe baza principiilor, deoarece este inadmisibil ca noi să atacăm, chiar dacă foarte puţin, învăţătura Bisericii. Este necesar ca noi să fim încredinţaţi prin studierea procedurii legale ecleziastice dacă putem aplica aceste principii într-un mod diferit de cel în care au fost aplicate până în prezent. Principiul învăţăturii creştine este întotdeauna că prima cununie este cinstită, şi prin urmare statutul văduviei a fost respectat de Biserică ca o stare de curăţie. Ştim că mama Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfânta Antusa, a preferat să rămână văduvă toată viaţa ei.

Cu toate acestea, Biserica a permis a doua şi a treia căsătorie. De ce a îngăduit ea aceste căsătorii dacă principiul era diferit ? Pentru că îşi aveau originea în altă perspectivă care a dat naştere unui principiu: din necesitate, dintr-un duh de îngăduinţă, dintr-o aplicare parţială a rânduielilor Bisericii mergând până la aplicarea lor completă, către care toţi trebuie să ţintim în viitor, deoarece creştinismul este un eveniment de proporţii uriaşe, care este asimilat treptat, intră în viaţa socială şi este absorbit de păturile sociale ale omenirii. Aşadar, creştinismul este o înălţare constantă către ideal, o forţă neîncetată care ne împinge către desăvârşire, cu alte cuvinte, întoarcerea omenirii rătăcite pe calea Domnului. Precum afirmă cât se poate de corect Houston Stuart Chamberlain, autorul faimos al *Temeliilor secolului al XIX-lea*: ,,Douăzeci de secole nu au fost de ajuns pentru ca această putere a creştinismului să se reverse în omenire"[12].

Însă, până când vom ajunge în acest punct ce devin principiile desăvârşite ale creştinismului ?

Noi le aplicăm în limitele posibile ale condiţiei morale în dezvoltare în care ne aflăm noi înşine, cu nădejdea că cu forţă deplină obţinem o omenire care este din punct de vedere duhovnicesc potrivită cu aplicarea deplină a principiilor creştine. De aici apare duhul toleranţei, duhul aplicării parţiale a unui principiu, pentru că Apostolul Pavel însuşi afirmă că este preferabil ca cineva să rămână în văduvie, dar tot el afirmă că este mai bine să se căsătorească decât să ardă (I Corinteni 7, 9). Iată aplicarea parţială, adică îngăduinţa în comparaţie cu principiul. Dacă Biserica nu a gândit astfel, atunci cum ar fi permis a doua şi a treia căsătorie ? Dar că aceasta a apărut dintr-un duh de toleranţă, dintr-o necesitate şi nu dintr-un principiu este limpede din ritul ei pentru cea de-a doua şi a treia căsătorie, care nu au fastul primei cununii şi care, într-adevăr, include condamnări pentru săvârşirea unor asemenea căsătorii. Din scrupulozitatea principiului asemenea îngăduinţă nu era permisă preoţilor, deoarece în calitatea lor de păstori era potrivit să se aplice cu severitate principiile creştine. Iată, cu toate acestea, că problema se prezintă ca o chestiune de mare necesitate. Nu este cu putinţă ca Biserica să facă uz de principiul necesităţii aşa cum a făcut-o până acum ?

Cred că este posibil să-l aplice, confirmând în acelaşi timp validitatea principiului (care este necesar să fie proclamat ca atare), ca un ideal de împlinit. Cu siguranţă, Biserica nu va oferi cu bucurie această uşurare, dacă o va face. Cu siguranţă, ea va verifica încă o dată neputinţa firii omeneşti, dar dacă nu este cu putinţă ca idealul să fie atins de toţi într-adevăr de astăzi încolo, atunci ea va avea, chiar dacă cu mâhnire, motive credibile pentru a îngădui cea de-a doua căsătorie pentru preoţii văduvi.

În consecinţă, în opinia mea, nu este necesar ca noi să discutăm pe baza canoanelor, cu alte cuvinte, dacă ele sunt valide sau nu, deoarece ele sunt fără îndoială valide şi sfinţesc principiul. Biserica nu ar trebui să le abroge, ci să ofere o anumită iconomie, care va putea fi suspendată după dorinţă.

Canoanele rămân în vigoare exprimând învăţătura creştină. Ceea ce ni se arată să facem este să păstrăm canoanele, confirmând validitatea lor, competenţa lor în călăuzirea vieţii. Dar constrânşi de necesitate, care de asemenea este un principiu care există în Biserică, facem uz de îngăduinţă în cazurile foarte limitate şi bine analizate. Deoarece preoţii sunt păstori şi în consecinţă se supun unei discipline diferite de cea a laicilor, nu este potrivit să le fie permisă întotdeauna o a doua căsătorie, ca oricărui mirean, ci în anumite condiţii, până la o vârstă stabilită, şi după examinarea fiecărui caz în mod individual de episcop sau sinodul episcopilor.

Sunt de părere că din acest punct de vedere şi în aceste condiţii, putem evita acuzaţia că am încălcat învăţătura creştină; şi că Biserica poate, cu conştiinţă limpede, să îngăduie cea de-a doua căsătorie a preoţilor văduvi.

Constantinopol, 25 mai 1923

Cu infinit respect,
Arhimandrit Iuliu Scriban

Patriarhul ecumenic: Pentru a completa informaţia relevantă, este necesar a adăuga că Patriarhia Ecumenică s-a ocupat de această chestiune în anii din urmă, şi s-a ocupat mai presus de orice din cauza epistolei lui Luchian, arhiepiscopul de Karlowitz, care i-a fost trimisă în 1910. La acea vreme, chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului apăruse în regiunea Karlowitz într-un mod serios exact aşa cum se prezintă actualmente într-o formă similară în Bisericile Serbiei şi României. Arhiepiscopul de Karlowitz a căutat prin intermediul Patriarhiei Ecumenice opinia Bisericilor autocefale cu privire la posibila adaptabilitate a rânduielii canonice care interzice cea de-a doua căsătorie a clerului. Acest demers al arhiepiscopului de Karlowitz a fost precedat de un tratat al autorităţii pan-ortodoxe în drept canonic, Episcopul Nicodim de Dalmaţia şi Istria, care a exprimat o opinie favorabilă.

Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice a transmis epistola arhiepiscopului de Karlowitz profesorilor de teologie de la Şcoala Teologică din Halki pentru o opinie. Şcoala a fost de acord cu punctul că opiniile scrise existente, rânduielile canonice şi practica Bisericii sunt clar definite, deşi ei au fost divizaţi în cei care resping şi cei care acceptă iconomia. Opinia profesorilor a făcut referire la Mitropolitul Filotei al Nicomidiei, un ierarh învăţat care se numără acum printre cei adormiţi întru Domnul, care susţinea opinia celor care s-au exprimat în favoarea iconomiei. Dl. Antoniades aici de faţă, care a fost unul dintre cei care au exprimat o opinie la acea vreme, doreşte să explice chestiunile privind deliberarea şi decizia profesorilor.

Mitropolitul de Dyrrachion: Asupra chestiunii celei de-a doua căsătorii a clericilor văduvi, nu am încă opinia autorizată a Bisericii Greciei. Cu siguranţă, această problemă există şi în sânul ei în acelaşi mod în care există în celelalte Biserici Ortodoxe. Însă, dacă în prezent nu s-a evidenţiat cu dinamismul cu care s-a evidenţiat, de pildă, în Biserica Sârbă soră, un asemenea lucru nici nu micşorează gravitatea subiectului, nici nu exclude viitoarea lui dezvoltare cu manifestări similare. De aceea, prea sfinţia voastră, reprezentantul Bisericii Greciei vede problema în cauză cu un ochi la fel de atent ca reprezentanţii celorlalte Biserici.

În ce priveşte soluţia care este recomandată de aceste vremuri dificile de după război şi de interesele bine intenţionate ale Bisericii, eu nu ezit deloc să fiu de acord cu opiniile şi vederile exprimate anterior de reprezentanţii Bisericilor Sârbă şi Română. Fără a dori să intru în detalii şi teorii, am susţinut ferm de la început că în chestiunile de rânduială ecleziastică şi nu de natură dogmatică, ceea ce i-a călăuzit întotdeauna pe păstorii Bisericii de fiecare dată în luarea de hotărâri a fost interesul adevărat al întregului trup al Bisericii lui Hristos. Părinţii de la Sinodul Penthekte[13], care sunt socotiţi mult mai apropiaţi decât noi de simplitatea vieţii vremurilor apostolice, când era necesar a se opune şi a preîntâmpina scandalurile morale vătămătoare pentru Biserică, ei cu greu au şovăit să dea hotărâri contrare Apostolului Pavel, apostolul neamurilor (deşi ei ar putea spune ,,nehotărând împotrivă” [ουκ αντινομοθετουντες], ei au hotărât împotrivă) şi au interzis căsătoria episcopilor, contrar poruncii lui explicite.

În consecinţă, Biserica duhovnicească contemporană, pe baza aceloraşi motive şi a unora mult mai mari decât la acea vreme, adică îndepărtarea diferitelor scandaluri şi edificarea întregului trup al Bisericii lui Hristos, nu numai că poate, ci s-ar cuveni să permită a doua căsătorie a clericilor văduvi doar, este înţeles, după moartea soţiei şi nu în general.

Arhimandritul I. Scriban: Există multe cazuri în istoria Bisericii şi revelaţiei dumnezeieşti în care principiile generale au avut în practică o aplicare atenuată. Iisus Hristos Însuşi ne arată acest mod de purtare şi această lege importantă care ţine cont că slăbiciunea firii omeneşti atenuează asprimea unui astfel de principiu. Un asemenea lucru înseamnă recunoaşterea principiului necesităţii.

Iată un asemenea exemplu:

1) În capitolul 19 al Evangheliei după Matei, citim discuţia dintre Iisus şi farisei referitoare la dreptul soţului de a divorţa de soţia lui, potrivit Legii lui Moise. Iisus Hristos le-a răspuns că Dumnezeu a făcut bărbat şi femeie pentru ca în nuntă ei să poată fi una, şi că *ce au împreunat Dumnezeu, omul să nu despărţească* (Matei 19, 6).

Fariseii au răspuns de îndată: *Dar cum Moisi a poruncit să i se dea carte de despărţire şi s-o lase pre ea ?* (Matei 19, 7) Şi Iisus a răspuns: *Moisi după învârtoşarea inimii voastre a dat voie să vă lăsaţi muierile voastre; dar din început nu a fost aşa* (Matei 19, 8). Aşadar, este extrem de evident că Iisus a făcut uz de metoda necesităţii[14]. Principiul era că omul nu trebuie să divorţeze; *ce au împreunat Dumnezeu, omul să nu despărţească*. Dar Moisi care a ţinut cont de slăbiciunea firii omeneşti s-a abătut puţin de la caracterul absolut al acestui principiu. El oferă acest divorţ, dar semnifică îngăduinţă şi este un act de necesitate pe care Biserica l-a recunoscut de asemenea şi l-a pus în practică. În consecinţă, rezultă că de asemenea în cazul căsătoriei preoţilor se poate face uz de principiul necesităţii. Sfânta Scriptură îl verifică şi îl aprobă. De vreme ce divorţul justificat de această necesitate există în Biserica Rusă, ierarhii ruşi care sunt la Congres nu au nici un cuvânt de principiu cu care să se opună celei de-a doua căsătorii a preoţilor.

2) Chestiunea depunerii jurământului se prezintă într-un mod similar.

Potrivit învăţăturii lui Iisus, a jura este interzis; *ci fie cuvântul vostru: aşa, aşa; nu, nu; iar ce este mai mult decât acestea, de la cel rău este* (Matei 5, 37). Cu toate acestea, Biserica face uz de depunere de jurământ, deşi nu ea însăşi. De pildă, preotul este de faţă la ceremonia de depunere a jurământului de către angajaţii guvernului, la depunerea de jurământ într-un tribunal, precum este relatat în *Învierea* de Tolstoi. Dacă principiul constă în faptul ca cineva să nu jure, cineva jură în duhul necesităţii. Biserica nu aprobă, dar tolerează jurământul. Idealul ar fi ca un om să depună mărturie de bunăvoie în ce priveşte adevărul, fără constrângere, iar *nu* şi *da* să fie considerate suficiente. Dar pentru că firea omenească este slabă şi nedesăvârşită, şi omul nu poate hotărî prin el însuşi să admită adevărul, într-o circumstanţă dată, se recurge la depunerea de jurământ ca la o necesitate şi un mijloc de constrângere pentru descoperirea adevărului. Iată justificarea depunerii de jurământ, pe care Biserica o ia în considerare şi prin urmare o tolerează.

Mitropolitul Cizicului: Din întreaga chestiune a căsătoriei clericale, punctul care iese în evidenţă cel mai puternic este incontestabil cel referitor la căsătoria preoţilor văduvi. În epistolele sale către Timotei şi Tit, sub inspiraţia dumnezeiască Apostolul Pavel alcătuieşte deja o rânduială referitoare la acest subiect. El proclamă *bărbat al unei femei* pentru episcopi, preoţi, diaconi. Cu toate acestea, contrar tuturor interpretărilor ingenioase şi subtile, înţelesul direct care izbeşte mintea cititorului este că digamia clerului este interzisă. Legislaţia canonică susţine această rânduială. Sinodul din Neocezareea hotărăşte: ,,Dacă un presbiter se căsătoreşte, el este îndepărtat din rangul său"[15]. Sfântul Vasilie cel Mare spune: ,,Canonul exclude digamii din cler", şi Sinoadele Ecumenice Penthekte şi VII au confirmat această lege. Şi contrar exemplelor sporadice referitoare la cazul opus, se cuvine să recunoaştem, dacă nu vrem să ne amăgim, că exista un canon general care a fost întotdeauna respectat în Biserică: interdicţia celei de-a doua căsătorii a clerului.
Prin urmare, în loc de sofisme şi eschivări, cred că este preferabil a lăsa deoparte aceste lucruri pentru a expune chestiunea în mod clar şi categoric: 1) Intră în discuţie o anumită iconomie asupra acestui subiect ?; 2) Există raţiuni serioase şi presante care recomandă această iconomie ? Rapoartele citite de reprezentanţii Bisericilor Sârbă şi Română nu lasă urmă de îndoială. Nu mai este o chestiune de scandal, ci de rebeliune bolşevică a clerului văduv care ameninţă întreaga organizare a Bisericii Ortodoxe. Aşadar este o necesitate de neevitat ca să punem în practică axioma romană: *Salus patriae suprema lex esto*[16].

Salvarea Bisericii Ortodoxe constituie legea supremă şi când se modifică legislaţia canonică prin iconomie, noi nu proclamăm un canon sau o lege generală, pentru că aceasta este doar de

competenţa unui Sinod Ecumenic, dar recunoaştem o măsură temporară din necesitate nu la nivel de episcopi, ci la nivelul sinoadelor Bisericilor autocefale, astfel încât în fiecare caz în parte, după evaluarea motivelor, condiţiilor şi circumstanţelor ele să permită cea de-a doua căsătorie a clericilor văduvi, dacă ei nu pot rămâne văduvi, până la convocarea unui Sinod Ecumenic ortodox. Aceasta este umila mea opinie.

Profesorul V. Antoniades: Când chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului a fost înaintată Şcolii Teologice pentru exprimarea unei opinii, m-am numărat printre cei care au hotărât în favoarea libertăţii pe această temă. Desigur, îmi amintesc că *Scholares* de la acea vreme şi acum, mitropolitul de Thyateira, a fost de părere că rânduiala prohibitorie a apărut dintr-o noţiune apostolică privind autoritatea morală a celui care deja s-a afierosit pe sine lui Dumnezeu prin hirotonie. Eu i-am replicat că este cu putinţă schimbarea tradiţiei străvechi despre această chestiune şi s-ar putea face fără nici o diminuare a apostolicităţii Bisericii. Părerea mea este notată în raportul legat de subiect. Cu siguranţă, în Biserică a predominat o practică austeră asupra subiectului în discuţie, pentru că se ştie din istorie că nici măcar cea de-a doua căsătorie a mirenilor nu era socotită vrednică de multă cinste. Dar se ştie că această practică s-a schimbat. Cu toate acestea, un asemenea lucru este lucrarea unui Sinod Ecumenic. Însă, până la o asemenea adunare, se cuvine ca problema să fie examinată în primul rând din motivele care l-au adus în atenţia noastră şi din necesităţiile care au fost arătate în favoarea lui.

Haideţi să ţinem seama de faptul că aceste necesităţi sunt trăite chiar de noi, precum a explicat şi mitropolitul de Dyrrachion. Îmi amintesc că unii au dat şi declaraţii că vor acţiona pe neaşteptate. Ţinând cont de toate aceste lucruri, putem să fim de acord în principiu că este posibil, până la convocarea unui Sinod Ecumenic, să permitem ca fiecare Biserică autocefală să facă – potrivit cu iconomia – orice consideră necesar şi de folos pentru ea, după circumstanţe. De asemenea, îmi explic opinia într-un raport relevant cu privire la reforme, ca acest lucru să aibă loc, dar cu condiţia ca autorităţile bisericeşti locale să analizeze riguros circumstanţele, deoarece există unele împrejurări, în care ar fi potrivit pentru cleric ca mai degrabă să rămână în văduvie decât să intre în comuniunea unei a doua căsătorii.

Patriarhul ecumenic: Vreţi să spuneţi că cea de-a doua căsătorie a preoţilor este îngăduită pe deplin în toate cazurile de văduvie ?

Profesorul V. Antoniades: În văduvie numai ca urmare a morţii. În caz de divorţ, sunt de părere că cea de-a doua căsătorie nu este permisă pentru preot.

Mitropolitul Niceei: Prea sfinţia voastră, opinia mea în general cu privire la căsătoria clerului este expusă pe larg în raportul meu pe care l-am depus pentru citire.

Patriarhul ecumenic: Să fie citit.

Secretarul citeşte:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Cinstiţi membri ai Congresului pan-ortodox,

Dau slavă atotbunului Dumnezeu pentru că la această vârstă am fost socotit vrednic să particip la luptele evlavioase şi filantropice ale comunităţilor omeneşti viguroase moral în vremurile actuale de încercare, în cursul cărora orice necesitate de îmbunătăţire rezonabilă este pusă înainte cu grijă şi atenţie neînfricate.

Cred atât drept cât şi cuvenit ca, după luptele groaznice prin arme şi iscusinţă politică, toate grupurile creştine din lume să înceapă în mod unanim lupta evlavioasă ,,pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi pentru unirea tuturor”. Îndeosebi pentru că în ea şi prin ea toate vor prospera.

Deja din toate părţile se manifestă o intenţie şi o sete arzătoare, este aprinsă o dorinţă inspirată, în acest fel temeliile sănătoase ale adevăratei păci vor fi consolidate în mod trainic în toată lumea. Şi în

acel moment, vor fi retezate suspiciunile actuale şi egoismul pur, elementele periculoase întotdeauna ale decadenţei şi distrugerii.

Şi mă bucur mult deoarece acest Congres pan-ortodox cu dragoste şi armonie frăţească are ca scop o strângere a relaţiilor tuturor Bisericilor Ortodoxe, o reglementare a problemelor grave de folos comun.

Când aceste lucruri au fost stabilite în mod corespunzător, urmează în mod firesc împlinirea rugăciunii fierbinţi de-a pururi a creştinilor către Domnul pentru unirea întregii omeniri. În aceasta cu siguranţă se află punctul culminant al prosperităţii comune, care va însemna propăşire pentru lucrurile din viitor prin colaborarea tuturor.

Dorinţa mea fără rezerve de multă vreme a fost de a-i vedea pe toţi oamenii fără excepţie uniţi ca fraţi adevăraţi, fiind împlinită în cele din urmă unirea tuturor sfinţilor Bisericilor lui Dumnezeu.

Mai ales din această pricină, am întreprins încrezător lupta actuală, încredinţată mie de cinstita Biserică apostolească autocefală a Ciprului, pe care am avut prilejul să o cunosc îndeaproape cu multă vreme în urmă.

Consider că subiectul căsătoriei în general este cea mai importantă dintre chestiunile examinate de Congres. Deoarece este potrivit să recunoaştem că aşa cum bunăstarea socială este în principal dependentă de opinii sănătoase faţă de căsătorie, tot astfel convingeri greşite în sens contrar în ce-o priveşte distrug mecanismul social şi pricinuiesc vătămare şi ruină ireparabile.

Din cele mai vechi timpuri, bunăstarea omenirii a mers mână în mână şi proporţional cu înţelegerile privind căsătoria şi familia; şi toţi oamenii care au prosperat în lume au avut întotdeauna principii sănătoase despre ele. În prezent este absurd ca cineva să-şi imagineze un popor înfloritor care să aibă convingeri greşite faţă de căsătorie şi familie care sunt manifestate continuu în viaţa şi obiceiurile sale.

Mai presus de toate, recunosc că creştinismul a ajutat de asemenea în chip minunat omenirea în acest câştig preţios ridicând la cea mai înaltă desăvârşire posibilă instituţiile căsătoriei şi familiei. Şi astfel prosperă în mod minunat agentul conducător al vieţii omeneşti înfloritoare.

În acelaşi timp, este dincolo de orice îndoială că o asemenea instituţie sfântă, prima şcoală a educaţiei omeneşti, nu a putut progresa pretutindeni într-un mod sănătos. Slăbiciunile fireşti inevitabile bântuie omenirea asemenea unor fantome întreaga viaţă, şi adeseori ele slăbesc în mod jalnic legăturile morale ale căsătoriei şi familiei.

Pentru limitarea vătămării produse de ele, legile bisericeşti şi civile din creştinism caută să neutralizeze comportamentul necorespunzător din punct de vedere moral născut din diferite motive. Dar, cu siguranţă, în aceste cazuri ele tămăduiesc şi îndepărtează cauzele, lucru care împiedică răspândirea răului. Legile bisericeşti şi civile referitoare la căsătorie şi familie se luptă pentru aceasta în multe feluri.

Din momentul în care au acceptat că ereditatea printre oameni, ca şi printre animalele necugetătoare, este o lege obligatorie a naturii („forţa grozavă a necesităţii” conduce în mare măsură fie la bunăstarea fizică, fie la risipirea omenirii), ele au luat întotdeauna măsuri serioase de precauţie pentru limitarea marilor rele care apar din risipirea ereditară. Starea fizică şi duhovnicească nesănătoasă care se dezvoltă din căsătoria între rude este fără îndoială o cauză principală de corupţie pentru familie, comunitate şi naţiune.

Pentru limitarea acestor rele, Biserica şi statul au stabilit diferite impedimente la căsătorie prin legi înţelepte şi filantropice. Ele au adăugat treptat la acestea interdicţii cu o semnificaţie mai degrabă teoretică decât fiziologică, cu o stricteţe particulară potrivit cu înţelegerile din vremurile străvechi.

În mod corespunzător, au fost stabilite şi motivele pentru divorţ, care în unele locuri au fost lărgite de stat pentru a include mai mult decât era cuvenit, neluând în seamă nici sfinţenia căsătoriei, nici marele folos primit de comunităţi prin ea. Doar caracterul sacru şi de folos public al acestei taine, ca o busolă demnă de încredere, călăuzeşte omul într-o călătorie frumoasă pe marea furtunoasă a acestei lumi.

Deşi cred că o părere unanimă privind impedimentele la căsătorie şi desfacerea ei este potrivită pentru toate Bisericile Ortodoxe, întrucât recunosc că nevoile locale pot prezenta diferenţe pe care nu putem să le ignorăm, ajunge numai că temelia legislaţiei ecleziastice referitoare la aceste lucruri nu este răsturnată. Ar fi fost de dorit ca autorităţile civile să fi urmat în mod corespunzător şi cu stricteţe autorităţile bisericeşti cu privire la astfel de probleme serioase de morală publică a societăţii.

Şi spun aceste lucruri într-un mod larg referitor la căsătorie între ortodocşi în general, şi acum îmi întorc cuvântul către chestiuni referitoare la **căsătoria membrilor cinului clerical sfinţit**. Aceste

lucruri necesită în mod special studiu şi atenţie constante pe baza faptelor autentice din experienţa îndelungată; şi a necesităţilor în mod clar inevitabile. Asemenea chestiuni nu permit amânări şi întârzieri nejustificabile. Mai ales în anumite Biserici este dorită cu putere cea de-a doua căsătorie a clerului de parohie.

Această necesitate a apărut printre preoţi şi diaconi după moartea prematură a soţiilor lor. Soţii, care de la început au afirmat de fapt că preferau viaţa conjugală firească, pe neaşteptate au văzut că sunt zădărnicite intenţiile lor de a sluji conştiincios Biserica.

Când asemenea intenţii bune sunt zădărnicite în floarea vârstei şi după dobândirea unuia sau mai multor copii care au nevoie de afecţiune şi îngrijire personală, dificultăţile vieţii sunt sporite pentru aceşti clerici nefericiţi. În astfel de cazuri, orice asprime privind litera legii poate duce la diferite abateri morale şi vătămare ireparabilă.

Apoi, în mod necesar, rezultă că din motive întemeiate este îngăduit unor asemenea clerici să se adreseze canonic autorităţilor lor ecleziastice pentru ca, în timp ce rămân în treapta lor clericală, să se căsătorească a doua oară doar pentru a trăi într-un chip potrivit cu ei înşişi şi familia lor. Acest lucru este de asemenea în acord cu duhul canoanelor bisericeşti.

Dar deoarece se ştie că o asemenea relaxare rezonabilă care are loc rapid şi cu uşurinţă poate cauza diverse anomalii, Bisericile în care s-ar introduce pentru prima oară o astfel de reglementare privind căsătoria preoţilor şi diaconilor văduvi, trebuie să abordeze această chestiune serioasă pentru îmbunătăţirea morală şi pentru evitarea diferitelor păcate şi scandaluri.

Deşi această chestiune necesită în general o opinie unanimă a Bisericilor Ortodoxe, care cad de acord împreună într-un mod cuvenit, este de asemenea posibil să existe un dezacord în rândul unora dintre ele. Potrivit principiului just din Biserica Ortodoxă care afirmă că opinia majorităţii prevalează[17], este cu putinţă ca ceea ce este necesar să aibă loc pe această temă să fie hotărât de Patriarhia Ecumenică printr-un acord oficial al Bisericilor.

Va avea loc o infimă vătămare a rânduielii noastre ecleziastice dacă feluritele necuviinţe vor fi reduse printr-o astfel de hotărâre înţeleaptă şi frăţească, şi buna-cuviinţă şi disciplina adecvate vor fi de asemenea menţinute în aceste chestiuni. Este evident că atunci când este aplicată o astfel de hotărâre canonică milostivă, preoţii căsătoriţi supuşi oricăror greşeli privind morala trebuie să fie pedepsiţi ca exemplu, ca nu cumva altfel ei să se fălească.

Cam atât despre **cea de-a doua căsătorie** a preoţilor şi diaconilor văduvi. De asemenea, dispoziţia privind **clerul superior celibat** de multe secole până în prezent este aplicată în mod necesar nu fără motiv, ci dintr-o îndelungată experienţă cumpătată şi învăţătură înţeleaptă dincolo de disputa logică şi justă. Toţi ierarhii şi nu puţini clerici se supun acesteia, cărora le este încredinţat viitorul Bisericii.

Studierea acestei chestiuni cu obiectivitate şi dragoste frăţească va conduce la reglementarea sa canonică şi dreaptă potrivit cu duhul extrem de grijuliu şi generos al Sfintei noastre Biserici, care este în esenţă întotdeauna în dezacord cu orice oprimare şi înrobire a libertăţii morale şi intelectuale a oricărei fiinţe omeneşti. Este un lucru evident şi nu este nicicând disputat în mod rezonabil de nimeni că libertatea intelectuală şi morală a sufletului şi trupului este o temelie fundamentală a sfintei noastre credinţe.

Însuşi Domnul nostru spune celor ce cred în El: *De veţi petrece voi întru cuvântul meu, cu adevărat ucenici ai mei sunteţi; şi veţi cunoaşte adevărul, şi adevărul vă va slobozi pre voi. … Dacă vă va slobozi pre voi Fiul, cu adevărat slobozi veţi fi* (Ioan 8, 31-32, 36).

Aceeaşi libertate lăuntrică a sufletului, care nu este copleşită de nici o forţă sau tiranie trupească, este în mod firesc marea putere esenţială binefăcătoare a vieţii creştine, generozitatea superioară a oamenilor raţionali şi morali [dobândită] prin creştinism.

Şi când un om, ca un ucenic credincios al Domnului are această suflare dătătoare de viaţă a libertăţii sufletului lui, poate oare vreo constrângere arbitrară să o distrugă şi să înlăture cele mai preţioase dintre lucrurile sale bune ? Şi supunându-se uneori în slăbiciunea omenească unor cereri nejustificabile chiar în legile omeneşti, cu siguranţă, el nu se supune de bunăvoie consecinţelor rele ale unei abrogări silite a sacrelor legi ale naturii, ale unei incriminări vinovate a omenirii libere şi raţionale.

Dar spunând aceste lucruri, eu nu particip deloc ca un distrugător al legilor, ca un antinomist, ca o persoană care ignoră manualele şi mărturiile legislaţiei umane. Omul în chestiune, clericul, diaconul, preotul, ierarhul sunt cu siguranţă incapabili în orice fel, doar prin ei înşişi, să încalce după bunul plac asemenea legi care au însemnătate civilă şi bisericească. Cu toate acestea, ei pot să protesteze ca unii care sunt supuşi unei vieţi supraomeneşti.

Totuşi, mama iubitoare Biserica poate şi trebuie să remedieze severitatea excesivă şi, fireşte, dacă are precedente în epoci diferite şi circumstanţe variate, că nu este o parte esenţială şi indispensabilă a vieţii morale creştine autentice a oricărui om de pe pământ fără excepţie, care crede în Domnul iubitor de oameni şi izbăvitorul nostru, vestitorul dumnezeiesc ceresc al libertăţii sufletului şi trupului. Ca nu cumva să par un super-apărător mai înflăcărat al libertăţii creştine pure a sufletului şi trupului decât păstorii şi învăţătorii Bisericii înşişi, decât ierarhii şi clericii superiori înşişi, socotesc în mod limpede că este datoria mea să ofer o explicaţie mai amănunţită referitoare la această chestiune bisericească gravă.

Chiar dintru început declar că nu sunt înfricoşat de ţărâna şi noroiul legăturilor trecătoare, dar cinstesc şi mă închin înaintea legilor naturale şi în consecinţă dumnezeieşti, legi referitoare la căsătorie, acelea privind legătura firească şi legală dintre un soţ şi o soţie prin cea mai sfântă şi mare taină a cununiei.

Dătătorul nostru de lege dumnezeiesco-uman lăsând neatinsă libertatea omenească spune în ce priveşte celibatul şi fecioria: *Cela ce poate cuprinde, să cuprinză* (Matei 19, 12). Şi El pare întrucâtva să favorizeze mai mult fecioria, dar în toată viaţa Lui, remarcabil El Însuşi prin toată virtutea, şi putând să spună: ,,Ce om mă acuză pe mine de păcat ?”, El se întovărăşeşte cu oameni de toate felurile şi îndeosebi cu bărbaţi căsătoriţi şi cu familie. Aproape toţi apostolii şi ucenicii Săi sunt bărbaţi căsătoriţi. Numai ucenicul Lui iubit, cel care I-a fost alături, vărul Său, Ioan Teologul, este în realitate feciorelnic, atât în trup cât şi în suflet.

Prima minune, începutul semnelor Lui, potrivit relatării lui Ioan Teologul însuşi, o săvârşeşte la nunta din Cana, dându-Şi binecuvântarea printr-un dar minunat şi binefăcător. În general, întreaga Lui viaţă pământească dezvăluie că este în armonie cu viaţa de familie a oamenilor, care decurge din nunta cinstită.

Apostolul Pavel, care preţuieşte extrem de mult viaţa morală a creştinilor, manifestă interes pentru nuntă şi familie în multe locuri din epistolele sale. În Epistola către Evrei, el declară solemn: *Cinstită este nunta întru toate, şi patul nespurcat; iar pre curvari şi pre preacurvari va judeca Dumnezeu* (Evrei 13, 4).

Referitor la episcopi, preoţi şi diaconi, el precizează că ei trebuie să fie căsătoriţi, soţi ai unei soţii legitime, având copii ascultători, morali în toate lucrurile şi virtuoşi, o bună pildă pentru credincioşi (I Timotei 3, 1-13; Tit 1, 5-8). Referitor la el însuşi şi la Varnava, el declară că ei puteau de asemenea să aibă cu ei o soră ca soţie, adică o soţie legitimă *ca şi ceilalţi apostoli, şi fraţii Domnului, şi Chifa* (I Corinteni 9, 5).

Vorbind mai general despre căsătorie, feciorie şi văduvie, este evident că el doreşte libertate şi cu libertate înfrânarea de la căsătorie în circumstanţe excepţionale, uneori neobişnuite (I Corinteni 7, 1-2; 8-9, 25 şi altele).

El atacă învăţăturile stricate introduse în secret de falşi fraţi, inovaţiile, deformările arbitrare ale adevărului, exact aşa cum face Domnul cu fariseii. Aceşti oameni au călătorit pe mare şi pe uscat pentru a face un convertit şi, când acesta a devenit convertit, ei l-au făcut fiu al gheenei îndoit mai mult decât ei înşişi[18]. Pe de altă parte, ei pun poveri grele şi cu anevoie de purtat pe umerii oamenilor, dar nu au vrut să îi ajute nici măcar cu degetul[19].

Domnul, care este cu totul împotriva acestor făţarnici urâtori de fraţi, spune ucenicilor Săi: *Veniţi către mine toţi cei osteniţi şi însărcinaţi, şi eu vă voiu odihni pre voi. Luaţi jugul meu preste voi şi vă învăţaţi de la mine, că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre; că jugul meu este bun şi sarcina mea uşoară* (Matei 11, 28-30).

Apostolul Pavel declară mai limpede că *în vremile cele de apoi se vor depărta unii de la credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile cele drăceşti; ale celor ce întru făţărie grăiesc minciuni; fiind arşi la a lor ştiinţă; oprind a se însura, învăţând a se feri de bucatele, care Dumnezeu le-au făcut spre împărtăşire cu mulţumită celor credincioşi şi care cunosc adevărul* (I Timotei 4, 1-3).

În viaţa de mai târziu a Bisericii vedem sfânta libertate păstrată în cursul primelor veacuri, la acea vreme clericii fiind căsătoriţi şi celibaţi. Dar între timp, mulţimea monahilor a sporit şi s-a înrăutăţit. Ei erau prigonitorii neînduratori ai marilor patriarhi ai Constantinopolului, ai Sfântului Ioan Gură de Aur, care a socotit înrăutăţirea monahilor grosolani şi desfrânaţi drept o mare rană a Bisericii. Astfel de oameni erau prigonitori aprigi în timpul izgonirii şi exilului său, aflaţi sub conducerea de Faretrie sau mai degrabă Feretrie, succesorul josnic al lui Vasilie cel Mare.

Deoarece cu timpul anumite abuzuri privind proprietatea ecleziastică au luat naştere de la episcopii aleşi dintre clericii căsătoriţi, iar numărul clericilor necăsătoriţi a crescut cu fiecare zi, a fost necesar ca Biserica să limiteze răul printr-o măsură prohibitivă fundamentală care interzice complet episcopilor şi clerului superior să aibă o viaţă căsătorită legitimă.

Din nefericire, aceeaşi hotărâre aspră a Bisericii cu colaborarea energică a statului a pricinuit multă vătămare Bisericii. Dar vremurile au mers înainte în condiţii potrivnice unei vieţi bisericeşti libere. Şi astfel, pentru o lungă perioadă de timp, a predominat limitarea căsătoriei pentru clerul superior al Bisericii: episcopi, preoţi şi diaconi.

În prezent, nimeni care are ochii curaţi ai înţelegerii nu poate să susţină că celibatul clerului superior al Bisericii, care prevalează contrar duhului liber al Bisericii, oferă mângâiere conştiinţei comune a tuturor creştinilor oneşti şi care cugetă cu sinceritate. Deja totul strigă şi spune că viaţa bisericească trebuie să se întoarcă la sfânta libertate străveche, când nu erau impuse nici celibatul, nici căsătoria, ci fiecare se conducea după cum îi îngăduia conştiinţa şi moralitatea sa.

O asemenea schimbare în bine a problemelor noastre bisericeşti, prin natură şi raţiune inevitabilă, necesită unanimitatea şi acordul tuturor sfintelor Biserici Ortodoxe ale lui Dumnezeu, care vor reglementa această chestiune importantă printr-o decizie comună fie într-o înţelegere la iniţiativa primului scaun al Marii Biserici a lui Hristos, fie când se va întruni un sinod ecumenic în viitorul apropiat. De asemenea, se vor reglementa în comun alte chestiuni importante, dintre care prima şi cea mai însemnată din punct de vedere etic şi al bunăstării este subiectul în chestiune.

Fie ca Domnul nostru Iisus Hristos *ieri şi astăzi acelaşi, şi în veci* să călăuzească prin Sfântul Duh Biserica Ortodoxă şi toate celelalte biserici ale Lui la tot adevărul mântuitor.

În Fanar, 25 mai 1923

† Vasilie al Niceei

Arhiepiscopul Chişinăului. Chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului văduv are multe faţete, şi analiza sa a fost începută cât se poate de corect de la legislaţia dogmatică şi canonică, pentru că într-adevăr este necesar ca problema să fie examinată în acest chip.

Punctul de pornire este textul Sfântului Pavel: *Bărbatul unei femei*. Există o gamă întreagă de interpretări privind semnificaţia acestui fragment, dar cea mai solidă interpretare este că se referă la poligamia concurentă, şi că Biserica a interzis ca bigamii să fie hirotoniţi. Motivată de o asemenea moralitate strictă, în vreme ce Biserica a permis căsătoria diaconilor şi preoţilor înainte de hirotonie, a interzis căsătoria după hirotonie.

Practica Bisericii care interzice cea de-a doua căsătorie are ca temelie moralitatea desăvârşită, deoarece se cuvine ca clericul, ca purtător al învăţăturii dumnezeieşti, să fie un model desăvârşit prin pildă, căci altfel cum este cu putinţă ca cel care se află el însuşi în lipsuri şi slăbiciuni să dea binecuvântare altora şi să păstorească ? Canonul 7 al Sinodului din Neocezareea interzice clerului să mănânce la ospeţele de nuntă ale celor ce se căsătoresc a doua oară. Latura canonică a chestiunii este clară pentru mine. Cu alte cuvinte, este interzis clericilor să contracteze o căsătorie după hirotonie. Rânduind lucrurile în acest fel, Biserica a fost în acord cu duhul Sfântului Pavel şi cu duhul general al întregii Biserici Ortodoxe.

Haideţi să examinăm acum temeiul pentru iconomie care ar putea fi baza unei soluţii temporare. Înainte de toate, să fie explicat de unde a provenit această chestiune, care nu are mai mult de două decenii vechime. Problema a apărut mai întâi în Rusia în timpul Soborului din 1905 şi ulterior la cel din 1917. La acea vreme, s-a născut o discuţie teologică şi au fost alcătuite tratate teologice complete. Chestiunea a avut ecou şi în alte ţări, mai ales în Serbia, şi broşura Episcopului [Nicodim] Milas de Dalmatia este exact un răspuns la această chestiune, deşi ideile din această broşură – favorabile celei de-a doua căsătorii a clerului – nu sunt în concordanţă cu interpretarea canoanelor importante de către acelaşi episcop. Au apărut de asemenea alte tratate şi astfel s-a format o literatură în sens opus. Şi când conducătorii celorlalte Biserici autocefale au fost întrebaţi despre chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului, Antonie de Sankt Petersburg s-a exprimat împotrivă.

Situaţia s-a accentuat în cursul războiului şi după război, când statul a dorit să asigure asistenţă şi clericului. Când chestiunea a fost prezentată Sinodului din 1917 de la Moscova, Sinodul nu a îndrăznit să ia o hotărâre proprie şi a insistat pe respectarea canoanelor. Dacă Biserica în general sau anumite Biserici au dorit să exprime o hotărâre diferită, ele ar trebui să cântărească în prealabil argumentele

pro şi contra deciziei. Cei care doresc să acorde iconomie sunt motivaţi de un spirit de compasiune faţă de clerul văduv. Cu toate acestea, de ce nu se gândesc la milioanele de credincioşi, care cred că clericul este o persoană care respectă cu stricteţe rânduiala Bisericii ? Aşadar, dacă vrem să arătăm simpatie faţă de puţini, să fim atenţi ca nu cumva să scandalizăm în vreun fel milioane după care rana Bisericii va fi mare. Dar cu toate acestea, este necesar ca mijloacele de tămăduire a bolii care tulbură Biserica să fie acceptate, şi aceste mijloace sunt expuse în sfintele canoane ale Bisericii.

Biserica a recomandat o limită de vârstă pentru preoţi şi dacă această rânduială canonică ar fi respectată, cazurile de văduvie a clerului ar fi foarte puţine. Pe de altă parte, este necesar de asemenea să se uşureze ieşirea din treapta clericală a celor care nu pot purta povara grea a preoţiei. Astfel, Biserica aplicând îngăduinţa se va găsi întotdeauna în hotarele dispoziţiilor canonice şi nu dincolo de ele.

Pe scurt, afirm că legislaţia şi canoanele Bisericii referitoare la interzicerea celei de-a doua căsătorii sunt limpezi şi doar un organism egal în cinste poate şi este în drept să le schimbe.

Arhiepiscopul Alexandru al Americii de Nord. Sunt de acord cu toate lucrurile pe care le-a explicat prea sfinţitul arhiepiscop al Chişinăului. Ele constituie glasul Bisericii Ortodoxe Ruse.

Patriarhul ecumenic. Este evident că Pavel care a legiuit privind unirea dintre bărbat şi femeie întru Hristos a aşezat căsătoria creştină în contrast cu cea evreiască şi cea greacă. Dar este tot atât de cert că învăţătura apostolică şi în general învăţătura creştină referitoare la căsătorie care a predominat în comunitatea creştină a găsit repede un destabilizator teribil în cei care propovăduiau că această căsătorie în sine, sub orice formă ar fi, este un lucru rău şi că celibatul constituie viaţa desăvârşită întru Hristos. Cei care au fost de acord într-un sens general cu cuvintele apostolului: *Bine este omului de muiere să nu se atingă* (I Corinteni 7, 1) au căzut în tulburarea de a lupta împotriva căsătoriei ca un rău. Unii făceau parte din tabăra lui Montanus, precum a văzut dinainte Pavel în duh şi a condamnat dinainte spunând că *în vremile cele de apoi se vor depărta unii de la credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile cele drăceşti; ale celor ce întru făţărie grăiesc minciuni; fiind arşi la a lor ştiinţă; oprind a se însura* (I Timotei 4, 1-3). Nu numai rânduielile canonice care îi pedepsesc pe cei care se despart de soţiile lor, dar de asemenea în cursul acelei epoci, toate învăţăturile Părinţilor privind căsătoria sunt asociate cu această confuzie a ereticilor care manifestau aversiune faţă de căsătorie ca mod de desăvârşire creştină. Când ereticii au insistat pentru a se impune creştinilor oprirea chiar de la o singură căsătorie, este lesne de înţeles de ce învăţătorii Ortodoxiei şi-au exprimat dezaprobarea faţă de cea de-a doua căsătorie şi încă mai multă dezaprobare faţă de o a treia. Însă, când în învăţătura patristică cea de-a doua căsătorie a fost discreditată într-un asemenea mod încât a fost numită ,,preacurvie care a fost îngrădită” şi când înţelegerile din dreptul canonic referitoare la ea au luat forma dezaprobărilor chiar şi pentru mireni, nimeni nu ar trebui să mai fie surprins de ce cea de-a doua căsătorie a fost considerată complet nepotrivită pentru preotul văduv.

De la secolele de tulburare a lui Montanus, haideţi să ne mutăm acum la secolul nostru de străduinţă de a reduce căsătoria la un simplu contract. Mă întreb ce ar crede Sfinţii Părinţi dacă ar fi avut înaintea lor această nouă tulburare care distruge cu totul ,,marea taină” a căsătoriei.

Cred că cei care s-au socotit obligaţi să susţină convieţuirea soţului cu soţia în Hristos ca temelie a comunităţii nu ar mai vorbi cu asprime despre cea de-a doua căsătorie, ci ar socoti-o exact cum o consideră Biserica astăzi, adică nu mai puţin sfântă decât prima căsătorie, şi ar repeta cu mai multă râvnă îndemnul lui Pavel: *Iar de nu se vor putea ţine* [văduvi şi necăsătoriţi]*, să se căsătorească; că mai bine este să se căsătorească decât să arză* (I Corinteni 7, 9).

Cea mai limpede dovadă că Biserica are astăzi altă înţelegere privind cea de-a doua căsătorie decât cea pe care a avut-o în cursul vremurilor de erezie a ,,celor care interzic căsătoria” este faptul că nu mai sunt în vigoare canoanele care pedepsesc preoţii care cinstesc a doua nuntă cu prezenţa lor la ospăţ şi pe care prea sfinţitul arhiepiscop al Chişinăului le-a menţionat ca dovadă pentru poziţia contrară.

Însă, în acelaşi timp, aceasta este o dovadă că toate celelalte rânduieli canonice care se referă la cea de-a doua căsătorie legală ca fiind mai puţin desăvârşită din punct de vedere moral decât prima căsătorie trebuie socotite a nu mai fi în vigoare. Dar sfatul lui Pavel, *de nu se vor putea ţine, să se căsătorească* (I Corinteni 7, 9), rămâne în general în vigoare atât pentru cler, cât şi pentru mireni de vreme ce a fost adresat lor fără distincţie. Un grad mai înalt de desăvârşire ar fi întotdeauna imitarea

apostolului, *bine este lor de vor rămâne precum şi eu* (I Corinteni 7, 8), dar deoarece fiecare *are darul său* (I Corinteni 7, 7), dacă ei nu ar putea să se ţină în curăţie, apostolul însuşi îndeamnă la repetarea căsătoriei adăugând de asemenea justificarea, *că mai bine este să se căsătorească decât să arză* (I Corinteni 7, 9).

Din acest punct de vedere, noi lăudăm Bisericile Serbiei şi României, deoarece în timp ce erau tulburate de această problemă într-un mod presant de multă vreme, nu au dorit să ia decizii unilaterale, ci au aşteptat prima ocazie potrivită pentru a cerceta o hotărâre a tuturor Bisericilor Ortodoxe.

Mitropolitul Muntenegrului. Prezentând raportul despre cea de-a doua căsătorie a clerului, am avut cinstea de a atrage atenţia Congresului pan-ortodox asupra acestei probleme. Să-mi fie îngăduit să adaug anumite puncte particulare înainte de a răspunde remarcilor arhiepiscopului Chişinăului.

Chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului există în ţările noastre de 50 ani şi mai mult, dar mai ales după războiul mondial această chestiune a dobândit o formă stringentă, întrucât clerul, care era de asemenea susţinut în general de credincioşi şi parţial de stat, a căutat în mod insistent şi activ soluţia la problema în cauză, ameninţând că, în cazul în care Sinodul Arhieresc General nu va hotărî în favoarea lor, vor obţine o hotărâre prin intermediul unei lovituri de stat.

Confruntându-se cu asemenea cereri şi neputând, fireşte, să rezolve în mod unilateral această problemă, în urmă cu 2 ani, Biserica Serbiei a fost silită să trimită pe unul din ierarhii săi la Constantinopol şi Atena pentru consfătuire şi căutarea unei căi de a rezolva problema.

Dar deoarece scaunul patriarhal al Marii Biserici Mamă era vacant, misiunea nu a avut rezultatul dorit.

Referitor la raportul meu, repet că această problemă este limpede când este examinată dintr-un punct de vedere canonic, adică sfintele canoane interzic cea de-a doua căsătorie a clerului. Dar este de asemenea limpede că interdicţia în sine a acestei căsătorii nu îşi are originea nici în legea dumnezeiască, nici în raţiuni dogmatice, ci este o chestiune care ţine cu totul de rânduiala şi disciplina bisericească, şi în consecinţă interdicţia în cauză nu este de neschimbat.

Cu toate acestea, problema este adusă în dezbatere. Cine are autoritatea de a face schimbarea cerută ? Cu siguranţă, se poate răspunde limpede că numai un Sinod Ecumenic are această autoritate. Luând în consideraţie circumstanţele generale actuale în care se găsesc Bisericile Ortodoxe şi naţiunile ortodoxe, noi nu putem întrezări întrunirea imediată a unui Sinod Ecumenic al Bisericii Ortodoxe, şi până când va fi întrunit un asemenea sinod, între timp, mă tem că se pot desfăşura evenimente triste care pot avea consecinţe grave atât pentru poziţia ierarhiei, cât şi pentru interesele Bisericii în general.

Şi acum ajungem să răspundem la remarcile prea sfinţitului arhiepiscop al Chişinăului. Prea sfinţitul arhiepiscop a observat că Apostolul Pavel a rânduit această chestiune când a făcut acea afirmaţie bine cunoscută, *bărbatul unei femei*. Cu toate acestea, eu răspund că Sinodul din Trullo prin canonul 7 a hotărât contrariul în alt mod, decretând ca episcopul să nu mai fie bărbatul nici unei femei. Dacă decizia Apostolului Pavel a fost un canon dumnezeiesc, prin urmare neschimbător, ar fi hotărât un sinod ca cel de mai sus împotriva acestei hotărâri ?

Însă, faptul că s-au luat măsuri înseamnă că această chestiune nu este una dogmatică şi prin urmare neschimbătoare, ci una de rânduială bisericească, în consecinţă care poate fi modificată. Şi eu întreb dacă oare, în Biserica timpurie, toate rânduielile ei şi-au avut originea într-o hotărâre imediată a Sinoadelor Ecumenice şi Locale ?

Ştim din istoria bisericească că, oricând apăreau probleme de rânduială şi disciplină în zone din oricare jurisdicţie ecleziastică, autorităţile bisericeşti care erau direct implicate, evaluând la timp circumstanţele şi raţiunile problemei, foloseau iconomia, luând o hotărâre adecvată. Astfel de hotărâri primeau ulterior autoritate universală având în vedere ortodoxia lor deplină după reconsiderarea şi confirmarea lor de către Sinoade Locale şi Ecumenice. Prea sfinţitul arhiepiscop afirmă în mod cu totul eronat că problema celei de-a doua căsătorii a clerului a apărut în Biserica Sârbă la 20 de ani distanţă de Rusia. Chestiunea a existat întotdeauna în întreaga Biserică, dar a apărut ca o mişcare şi a luat o formă precisă pentru prima oară în jurisdicţiile bisericeşti din Karlowitz, Serbia, Dalmatia şi Bucovina, după ce a început de asemenea să fie discutată în Rusia.

Arhiepiscopul Chişinăului se teme că dacă problema este hotărâtă în mod favorabil poate scandaliza conştiinţele a milioane de creştini. Sunt de altă părere. Cred că dimpotrivă, conştiinţele creştinilor au nevoie de o bună rânduială legală a lucrurilor şi în plus de evitarea până şi a celui mai mic scandal din

partea preotului în rândul creştinilor săi. De asemenea susţin opinia că însuşi poporul rus, care continuă să trăiască în actualele circumstanţe cunoscute, are o înţelegere similară celei de mai sus.

În ce priveşte remarca arhiepiscopului Chişinăului că Biserica trebuie să ia în consideraţie nu numai punctele în favoarea [unei astfel de hotărâri], ci şi pe cele împotriva ei, eu declar că Biserica Serbiei, care a dezbătut cu multă vreme în urmă aceste chestiuni, a luat în discuţie acele puncte; s-a exprimat în favoarea unei reglementări a chestiunii după acest studiu; şi a supus prin mine propunerea relevantă care a fost citită înaintea Congresului pan-ortodox. Precum am explicat, din atât de multe puncte se poate trage concluzia că nu este o problemă de anulare a rânduielilor canonice, aşa cum de altminteri a explicat pe drept patriarhul ecumenic. Este o chestiune de a face uz de iconomie prin care, pe de-o parte, am putea remedia necesităţile Bisericii prezentate în mod urgent şi, pe de altă parte, am putea preîntâmpina eventualităţi grave, deoarece nimic nu poate exclude posibilitatea că ceea ce s-ar întâmpla în Biserica Rusă s-ar putea petrece şi în Serbia, Grecia şi România. Mai mult, să nu uităm că problema nu se referă la o cerere restrânsă şi în consecinţă la un grup de clerici, ci la preoţie însăşi, faţă de care întreaga turmă şi statul manifestă interes. Cred că Biserica ar trebui să găsească o soluţie, chiar şi provizorie, la această problemă, pentru că orice întârziere ulterioară a acestei chestiuni poate deveni periculoasă. Prin urmare, în numele Bisericii Sârbe, pe care am cinstea să o reprezint, şi în numele acelor preoţi şi diaconi văduvi care se află într-o situaţie cumplită, cer înalt prea sfinţiei voastre şi Congresului pan-ortodox ca printr-o evaluare a situaţiei şi temeiurilor actuale să puteţi lua în considerare propunerea Bisericii Sârbe şi să hotărâţi prin iconomie în favoarea celei de-a doua căsătorii a clerului.

Patriarhul ecumenic. Voi adăuga încă un punct pe care l-am uitat. Noi nici nu mai instruim, nici nu mai alegem în treapta lor clericii Bisericii, preoţii de parohie, în modul în care o făcea Biserica primară. În Biserica primară, nu existau şcoli speciale pentru instruirea clerului. Clerul era instruit chiar în biserică şi în şcoala unde se învăţa alfabetul. El citea ca un citeţ, cânta ca un cântăreţ, slujea ca diacon şi învăţa teologie ascultând neîncetat propovăduirea sfântă. În prezent, noi avem şcoli teologice şi îi silim pe tineri să slujească Biserica în calitate de preoţi de parohie. Referitor la numirea preoţilor, în Biserica primară, episcopul numea câţi preoţi vroia în parohii, care erau întreţinuţi din veniturile Bisericii. Astăzi, lucrurile s-au schimbat. Statele moderne au dat legi privitoare la parohii, preoţi, salariile şi taxele lor. Uneori, fie şi rar, un astfel de preot de parohie rămâne văduv. Ce se va întâmpla ? În Biserica primară, existau mânăstiri în care putea fi trimis clericul pentru a duce o viaţă monahală. Însă, acest lucru nu are loc astăzi fără ca viaţa normală a parohiei, a preotului, să nu fie puternic zdruncinată. Mai mult, astăzi nu există mânăstiri şi viaţa monahală în sine este în general în declin printre noi. În consecinţă, observăm şi din aceste puncte că s-au schimbat cu totul condiţiile şi prin urmare suntem obligaţi să gândim în alt mod referitor la clerul văduv.

Arhiepiscopul Chişinăului. Cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi căsătoria episcopilor sunt chestiuni strâns legate între ele. Dacă una este îngăduită, este necesară îngăduirea celeilalte. Şi când moare cea de-a doua soţie a preotului, de ce nu şi-ar lua el atunci şi o a treia soţie, precum se întâmplă în cazul mirenilor, de vreme ce s-a schimbat modul în care este înţeleasă căsătoria clerului ? Unde ar trebui să căutăm modul în care comunitatea înţelege chestiunea ? Este foarte improbabil că îl vom găsi în articolele semnificative din ziare. Prea sfinţitul mitropolit al Muntenegrului afirmă că opinia populară este în favoarea chestiunii. Eu am o opinie contrară şi dacă Biserica ar putea părea preocupată de această chestiune a celei de-a doua căsătorii a clerului, poate că ar trebui să ne imaginăm că ea a cedat influenţelor străine ei. În discuţiile corespunzătoare de la Sinodul din 1917 de la Moscova s-a văzut cum percepe poporul rus adevărat chestiunea în dispută. A fost prezentată o propunere privind veşmintele preoţilor, dar membrii mireni ai Sinodului au răspuns că ei vor să vadă preotul îmbrăcat astfel.

Mă tem ca nu cumva comunitatea să se scandalizeze în vreun fel. De ce cedăm în faţa oamenilor slabi şi nu îi înălţăm către desăvârşire ? Traversăm o criză profundă în Biserică. Ce măsură este eficientă împotriva crizei văzute din Biserică ? Trebuie să ne arătăm milostivi sau trebuie să declarăm categoric că Biserica nu poate da înapoi ? Dacă toate Bisericile ar fi fost de acord cu acest al doilea punct, poate că nu ar fi apărut situaţia actuală. În ce priveşte cuvintele arhimandritului Scriban, remarc următoarele: lucrurile spuse despre divorţ sunt legate de mireni şi nu de cler. În ce priveşte depunerea de jurământ, nu cred că interpretarea dată este corectă. Mai mult, chestiunea discutată este una pur ecleziastică, a cărei soluţie trebuie să fie în concordanţă cu rânduielile apostolice şi canonice ale Bisericii.

Patriarhul ecumenic. Cer ca arhiepiscopul Chişinăului să ia în consideraţie poziţia în care se găsesc în prezent ierarhii Bisericii Ruse. Dacă Sinodul din 1917 de la Moscova s-ar întruni în mod canonic astăzi, ar fi studiat chestiunea pe care o discutăm şi sunt sigur că ar fi gândit diferit sub conducerea patriarhului Tihon decât prea sfinţitul arhiepiscop, adică, ar fi apreciat cu mai multă milostivire iconomia şi ar fi socotit-o benefică pentru Biserică. Cu toate acestea, în prezent ţinând cont de catastrofa bisericească care domneşte în Rusia şi ţinând cont de poziţia lor, ierarhii ruşi nu au libertatea morală de a cugeta şi decide în mod asemănător. Prin urmare, este foarte firesc ca ei să reflecteze cum este posibil ca noi să acceptăm hotărâri similare celor care au fost acceptate la Moscova şi, într-un asemenea caz, cum vom lupta împotriva celor pe care vrem să-i descriem ca încălcând legea[20]. Cu siguranţă, se va produce o oarecare confuzie din modul în care vor înţelege ei acest lucru. Am scris deja reprezentantului nostru la Moscova afirmând că cercurile bisericeşti de acolo trebuie să afle că problema nu este doar dacă sunt introduse reforme în Biserică, ci şi în ce fel ar trebui acestea să aibă loc.

Dar de asemenea numai faptul că cei din Moscova, fără a ajunge la o înţelegere cu noi, au luat hotărâri definitive este suficient pentru ca noi să-i privim ca fiind vrednici de condamnare. Neîndoios, este cu putinţă ca noi laolaltă să fi luat aceleaşi sau unele din hotărâri, dar deoarece, la Moscova, ei au luat hotărâri unilaterale şi au uzurpat jurisdicţia Bisericii Pan-Ortodoxe, au încălcat legea şi sunt socotiţi a fi vinovaţi, fără a mai adăuga că ierarhii care au luat parte la întruniri nu au condamnat poziţia lor.

Cer ca prea sfinţia voastră, când plecaţi la Karlowitz, să explicaţi fraţilor ruşi de acolo că noi aici avem o percepţie clară asupra punctului în chestiune, adică vom lua hotărâri care nu vor avea autoritatea necesară prin ele însele, dar ca o opinie informată ele vor fi supuse spre aprobare şi acceptare Bisericilor Ortodoxe locale. Vă dorim o călătorie plăcută şi o întoarcere în siguranţă.

Mitropolitul Muntenegrului. Problema despre care vorbim are nevoie de studiu special. Cer ca ea să fie încredinţată unui comitet condus de mitropolitul de Niceea, care după studiu să prezinte o opinie pertinentă.

Propunerea mitropolitului Muntenegrului este acceptată şi este încredinţată primului comitet, cu participarea mitropoliţilor de Muntenegru şi Dyrrachion, şi a arhiepiscopului de Insulele Aleutine, potrivit cu aranjamentele de mai sus.

După aceasta, patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Adică, celei de-a doua căsătorii.
[2] Ce autoritate poate fi mai înaltă decât cele deja citate ?
[3] Cu alte cuvinte, orice nu se regăseşte în Sfânta Scriptură sau în dogma Bisericii, poate fi revizuit.
[4] Oikoumenios, P.G. 119:157, 245-248; Theophylaktos, P.G. 125:41, 149.
[5] Interpretarea oricărui text scripturistic se face potrivit Tradiţiei, după scrierile Sfinţilor Părinţi; nu este cu putinţă ca fiecare creştin – indiferent ce loc ocupă în Biserică: laic, cleric sau chiar arhiereu – să spună ceea ce crede de cuviinţă despre cele scrise în Sfânta Scriptură. Dacă ar fi aşa, am fi

protestanţi. Dar, cum suntem ortodocşi, urmăm Sfinţilor Părinţi în gândirea lor, care ne călăuzeşte paşii în viaţa noastră duhovnicească.

În ce priveşte această expresie, *bărbat al unei femei*, Sfântul Ioan Gură de Aur spune, la Tit 1, 6: ,,*De este cineva*, zice, *fără de prihană, bărbat al unei femei, având fii credincioşi nu întru ocară de curvie sau neascultători*. Dar, oare, de ce-l pune la mijloc pe un astfel de episcop ? Voind a închide gura ereticilor care defăimau căsătoria şi ca să arate că faptul acesta nu este pângărit sau necurat, ci încă este atât de cinstit, încât cineva poate să se ridice chiar pe tronul sfânt fiind căsătorit; în acelaşi timp, îi biciuieşte şi pe cei desfrânaţi, şi **nu permite ca să se încredinţeze o astfel de stăpânire cuiva care are a doua căsătorie**. Căci cel ce nu mai păstrează nici o dragoste pentru memoria femeii celei dintâi, cum ar putea fi un sprijinitor bun ? Ce acuzaţii nu va suferi ? Voi ştiţi foarte bine că, deşi după legi nu este împiedicată căsătoria a doua, multe ponoase are faptul acesta în sine. De aceea apostolul pune faptul acesta înaintea tuturor, căci el voieşte ca să nu se dea celor stăpâniţi nici un motiv de hulă împotriva stăpânitorului".

A se vedea şi **Înţelesul dogmatic al interzicerii recăsătoririi slujitorilor sfinţiţi**.

[6] Euripide, *Alcestis*, 463-465; Pausanias, II 21.7.7-8.1.

[7] Inochentie I (402-417).

[8] Ipolit al Romei (cca 170-236), *Respingerea tuturor ereziilor*, IX.12.22. Pentru o ediţie critică, a se vedea dr. Paul Wendland, *Opera lui Ipolit, Refutatio Omnium Haeresium*, vol. 4, *Scriitori creştini greci din primele trei secole*, nr. 26 (Leipzig, J.C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1916), 1-293.

Mitropolitul Muntenegrului a ales un exemplu extrem de nefericit în persoana Episcopului Calist al Romei pentru a-şi susţine ideile.

Citând mărturiile din epocă şi în special pe cea a Sfântului Ierarh Ipolit al Romei, ucenicul Sfântului Irineu de Lyon, în *Istoria Bisericii*, Vladimir Guettée schiţează portretul episcopului Calist. Acesta era ,,şiret şi răutăcios"; era un escroc, care a furat bani şi, când a fost întemniţat pentru faptele sale, a pretins că a fost condamnat la închisoare pentru credinţă. Dornic de a deveni episcop, el nu s-a dat înapoi de la a-i dezbina pe credincioşii din Roma pentru a-i lua locul Episcopului Zefirin al Romei. Asemeni predecesorului său, el era ,,absolut ignorant, necultivat şi nu avea nici cele mai elementare noţiuni privind rânduielile Bisericii".

Înainte de a deveni episcop, dar şi după aceea, Calist a susţinut diverse opinii eretice, printre care mai multe erezii la adresa Sfintei Treimi. El a fost primul episcop al Romei care a pretins că are puterea să ierte toate păcatele şi drept urmare era înconjurat de eretici şi tot felul de oameni josnici.

Şi Vladimir Guettée citează fragmentul referitor la hirotonia clericilor căsătoriţi a doua şi a treia oară, dar urmând Sfântului Ipolit o face într-o notă negativă, arătând ce măsuri nefericite a putut lua acest episcop al Romei. Sfântul Ipolit arată că, pe lângă hirotonirea clericilor căsătoriţi de mai multe ori, Calist susţinea public concubinajul şi alte păcate infame.

[9] Teodoret al Cirului (393-460 (sau 457/8 sau 466)). În scrisoarea citată, Teodoret îl sfătuia pe Patriarhul Domnos al Antiohiei, care îl hirotonise pe Irineu ca episcop de Tir, să-şi susţină acţiunea anterioară. Pentru contextul controversei şi un text al scrisorii lui Teodoret, a se vedea Ivan Azema, ed. şi trad., *Teodoret al Cirului, Corespondenţă*, Sources Chrétiennes 40 (Paris, Les Editions du Cerf, 1955), 1:29-31, 38-42.

Mitropolitul Muntenegrului pare să se refere la următorul fragment:

,,Prin urmare, cred că este necesar a scrie un răspuns acelor clerici care au scris din capitală, cum că 'făcând ascultare faţă de o hotărâre a episcopilor bineplăcuţi lui Dumnezeu din Fenicia, am hirotonit ca episcop pe bineplăcutul lui Dumnezeu Irineu, cunoscând râvna lui, mărimea sufletului lui, dragostea pentru săraci, şi toate celelalte virtuţi şi, pe lângă acestea, ortodoxia vederilor lui. Căci nu ştiu ca el să fi refuzat vreodată să o numească Născătoare de Dumnezeu pe Sfânta Fecioară sau să susţină vreodată orice altă opinie contrară învăţăturilor Evangheliei. În ce priveşte digamia, i-am urmat pe cei dinaintea noastră. Căci Alexandru, de binecuvântată şi sfântă pomenire, care a slujit acest tron apostolic, cu preabinecuvântatul Acachie episcop de Veria, l-a hirotonit pe Diogene de binecuvântată pomenire care era digam. De asemenea, binecuvântatul Praylius l-a hirotonit pe Domninus de Cezareea care era digam. Aşadar, noi urmăm precedentul şi exemplul bărbaţilor binecunoscuţi pentru învăţătura şi caracterul lor. Bine ştiind aceasta şi multe alte cazuri, Proclu de binecuvântată pomenire, episcopul Constantinopolului, el însuşi a acceptat hirotonia şi a scris exprimând laudă şi admiraţie faţă de aceasta. Aşa au procedat şi episcopii conducători bineplăcuţi lui Dumnezeu din Eparhia Pontului, şi toţi episcopii din Palestina. Nu a apărut nici o îndoială cu privire la acest subiect, şi noi socotim că este necuviincios a condamna un om care se distinge prin multe şi felurite lucrări".

Acestea nu sunt precedente, ci excepţii, abateri de la regulă. Poate tocmai de aceea Sfinţii Părinţi întruniţi la Sinodul din Trullo din 692 au socotit necesar să întărească canoanele apostolice.

[10] Nume necunoscut, cel mai probabil o greşeală de tipar în text.
[11] I Corinteni 7, 9; I Timotei 5, 14-15.
[12] Acest citat este în realitate o parafrază a textului preluat din Houston Stewart Chamberlain, *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts*, 2 volume (München, Bei F. Bruckmann, 1922), 205-206: ,,Was sind denn auch unsere 19 Jahrhunderte für die bewusste Aufnahme eines derartigen Erlebnisses, für die alle Schichten der Menschheit durchdringende Umwandlung durch eine von Grund aus neue Weltanschauung ?" Autorul susţinea teorii rasiale şi anti-semite ale istoriei. Lucrarea lui a fost foarte preţuită de ideologul nazist Alfred Rosenberg. Lucrarea lui Chamberlain (1855-1927) era populară în vremea Congresului pan-ortodox. A apărut întâi în 1899 şi a avut 28 ediţii până în 1942. Pentru o examinare concisă a formaţiei autorului şi a relaţiei lui cu nazismul, a se vedea introducerea lui George L. Mosse la ediţia engleză, John Lees, trad., *The Foundations of the Nineteenth Century* (New York, Howard Fertig, 1968), v-xix.
[13] Sinodul Ecumenic Quinisext (al V-VI-lea) sau Sinodul din Trullo, care a avut loc în 692.
[14] Mântuitorul Hristos a venit să desăvârşească legea şi a ridicat cartea de despărţire; nu a făcut uz nicidecum de metoda necesităţii. Chiar dacă am admite că este o greşeală în procesul verbal sau în traducere şi nu este vorba de Hristos, ci de Moisi, tot este şocant modul în care se dezbate problema. Potrivit interpretării arhimandritului Scriban, se poate slăbi orice lege a Bisericii fiindcă firea omenească este slabă.
[15] Canonul 1.
[16] Fie ca binele naţiunii să fie cea mai înaltă lege.
[17] Nu există un astfel de principiu în Biserica Ortodoxă. Ortodoxiei îi sunt străine ideile democraţiei.
[18] Potrivit Matei 23, 15.
[19] Potrivit Matei 23, 4-5.
[20] Este foarte probabil ca patriarhul ecumenic să se refere la Sinodul Bisericii Vii (Renovaţioniste) – o structură paralelă cu Biserica Ortodoxă Rusă. Înfiinţată în 1922 de un grup de preoţi de orientare marxistă, şi primind susţinere din partea conducerii sovietice, Biserica Vie constituia o sciziune internă a Bisericii Ortodoxe Ruse şi urmărea reformarea din temelii a întregii Biserici Ruse. Sinodul Bisericii Vii a avut loc între 29 aprilie - 9 mai 1923, în timp ce congresul din Constantinopol a început exact pe 10 mai. Este uluitor faptul că reformele pe care doreau să le introducă conducătorii Bisericii Vii – printre care s-a numărat şi cea de-a doua căsătorie a preoţilor, ca şi permisiunea ca episcopii să fie căsătoriţi – semănau izbitor cu punctele de pe agenda Congresului pan-ortodox din Constantinopol.

Deşi din cele afirmate în această sesiune reiese că patriarhul ecumenic dezaproba ceea ce se hotărâse la Moscova, vom regăsi că ulterior scaunul ecumenic va avea relaţii apropiate cu renovaţioniştii. La cel de-al doilea Sinod Renovaţionist, întrunit la Moscova între 1-9 octombrie 1925, vor fi prezenţi delegaţi ai Patriarhiilor Constantinopolului şi Alexandriei, care vor coliturghisi cu membrii Sinodului renovaţionist.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1472-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-viii

Cea de-a şaptea sesiune

(Miercuri, 30 mai 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie.

Patriarhul ecumenic. Înainte de a intra în programul de astăzi, haideţi să dăm o expresie finală hotărârii luate cu privire la corectarea calendarului iulian. Secretarul să citească schiţa hotărârii.

El citeşte următoarele:

,,Congresul pan-ortodox care s-a întrunit în Constantinopol în mai 1923 sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea, recunoscând că anularea diferenţei dintre calendarul religios şi cel civil este o necesitate de neevitat şi că nu există nici un impediment canonic pentru corectarea

calendarului bisericesc în uz potrivit cu faptele ştiinţei astronomice, hotărăşte în mod unanim corectarea calendarului iulian precum urmează:

1. Sunt îndepărtate cele 13 zile din calendarul iulian care constituie diferenţa lui faţă de anii de la Sinodul Ecumenic I de la Niceea până în prezent. Astfel, 1 octombrie 1923 va fi socotit 14 octombrie 1923.

2. Praznicele din zilele eliminate vor fi ţinute fie împreună pe 14 octombrie 1923, fie precum doreşte să stabilească episcopul eparhiei.

3. Toate lunile anului vor păstra acelaşi număr de zile ca în prezent. Ca în prezent, în anii bisecţi, luna februarie va avea 29 de zile.

4. Ca în prezent, vor exista 2 tipuri de ani: **anii comuni** de 365 zile şi **anii bisecţi** de 366 zile. Anii bisecţi sunt anii care se împart la 4 fără rest, precum a fost până în prezent. Doar anii seculari sunt o excepţie, pentru care se va aplica regula de mai jos.

5. Anii seculari (adică, cei care se termină cu două zerouri) vor fi ani bisecţi numai când numărul anului secular împărţit la 9 dă ca rest 2 sau 6. Toţi ceilalţi ani seculari vor fi ani comuni. În consecinţă, dintre anii seculari notaţi mai jos, cei subliniaţi vor fi ani bisecţi. Astfel:

2000	2100	2200	2300	
2400	2500	2600	2700	2800
2900	3000	3100	3200	
3300	3400	3500	3600	3700

Potrivit acestui aranjament, lungimea normală a anului civil va fi de 365 zile, 5 ore, 48 minute şi 48 secunde, în acord deplin cu lungimea normală a anului tropic.

6. Sărbătorile cu dată fixă vor avea datele pe care le au în prezent.

7. Sărbătorile cu dată schimbătoare vor fi stabilite în funcţie de praznicul Paştilor. Potrivit legislaţiei canonice, care este ţinută neschimbată, Paştile vor fi prăznuite în duminica următoare primei luni pline după echinocţiul de primăvară.

8. Determinarea lunii pline pascale se va face pe baza calculelor astronomice care vor ţine seama mereu de progresele realizate de ştiinţă. Calcularea datei Paştilor se va face întotdeauna în acord cu timpul sfintei cetăţi a Ierusalimului.

9. Patriarhia Ecumenică cere observatoarelor sau departamentelor de fizică astronomică ale Universităţilor din Atena, Belgrad şi Pulkovo (Petrograd) să alcătuiască tabele pascale pe termen lung, care vor fi aduse la cunoştinţă tuturor Bisericilor Ortodoxe.

10. Actuala reformă a calendarului iulian nu poate constitui o piedică pentru o modificare ulterioară pe care doresc să o introducă toate Bisericile creştine.

Note

5. Noul calendar este mai precis decât cel gregorian a cărui lungime normală a anului diferă cu 24 sau 26 secunde de lungimea normală a anului tropic.

Diferenţa dintre lungimea anului civil al noului calendar şi cea a anului civil al calendarului gregorian este atât de mică, încât doar după 877 ani se va observa o diferenţă între calendare. De fapt, dintre anii seculari din tabelul de mai sus, anii subliniaţi vor fi ani bisecţi în calendarul gregorian: 2000, 2100, 2200, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700, 2800. Astfel, diferenţa va fi observată în anul 2800.

8. Pentru că ziua este socotită de la miezul nopţii la miezul nopţii, data civilă a primei opoziţii a lunii (*opposition de la lune*) de după echinocţiul de primăvară trebuie determinată pe baza timpului meridianului, care trece prin Biserica Sfântului Mormânt. Prima duminică după această dată este ziua Paştilor, adică, dacă această dată cade duminica, Paştile vor fi prăznuite în duminica următoare”.

Congresul acceptă formularea deciziei ca mai sus.

Patriarhul ecumenic. Despre aceeaşi chestiune, avem în atenţie un plan pentru un calendar pe care l-a întocmit profesorul Antoniades, susţinând principiul că introducerea unei zile în fiecare an nu reprezintă o încălcare sau anulare a sistemului săptămânilor. Într-o sesiune precedentă, s-a luat deja o decizie referitoare la această chestiune. În orice caz, putem să discutăm planul înaintat de profesor în sesiunea următoare.

Arhiepiscopul de America de Nord. Cer să fie citit raportul meu, care este un răspuns la ceea ce a spus arhimandritul Scriban în cursul ultimei sesiuni referitor la Biserica Rusă.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Când, în cursul sesiunii din 23 mai a Congresului pan-ortodox, Arhiepiscopul Anastasie de Chişinău a exprimat opinia hotărât negativă a Bisericii Ortodoxe Ruse asupra chestiunii ridicate de reprezentanţii Bisericilor Sârbă şi Română, dacă este permisă o a doua căsătorie pentru clerul văduv (nu divorţat), în calitate de cleric al Bisericii Ortodoxe Ruse nu am putut să nu fiu de acord cu el, pentru că această opinie este întemeiată pe fapte canonice şi Sinodul Local al Bisericii Ruse din 1917 a hotărât limpede că o soluţie diferită în această problemă este posibilă numai la un Sinod Ecumenic.

Ceilalţi membri ai adunării noastre care au vorbit înainte şi după arhiepiscopul Anastasie au fost toţi de acord că pe baza canoanelor existente nu este posibil a permite cea de-a doua căsătorie a clericilor, ci din cauza circumstanţelor particulare, pe care le aduce necesitatea, astfel de căsătorii ar trebui permise prin iconomie.

Iconomia, adică bunăvoinţa, relaxarea permisă pe baza circumstanţelor particulare, era cunoscută în Biserica primară. Dar calea iconomiei este foarte alunecoasă, conducând Biserica Romană să accepte *Filioque*, şi aceasta s-a petrecut după ce Papa Leon al III-lea declarase deja în mod solemn anatema împotriva tuturor celor care modificau Crezul niceo-constantinopolitan; sau, în epoca noastră, permiţând prin ispitire toate vicleniile şi amăgirile suplimentare din grădina papală. Şi este limpede de ce membrii Sinodului Local a toată Rusia din 1917 nu s-au prins în capcana iconomiei, ci au hotărât cu siguranţă deplină că problemele importante de natură canonică, de pildă cele referitoare la schimbarea calendarului sau acordarea permisiunii clericilor de a contracta o a doua căsătorie, pot fi stabilite numai de un Sinod Ecumenic. Prin glasul Sinodului din 1917 vorbeşte limpede o râvnă pentru credinţă, una care a dat naştere temerii că Biserica noastră, angajându-se pe calea periculoasă a iconomiei, ar putea înainta către desfiinţarea virtuală a tuturor canoanelor, pentru că o greşeală într-o chestiune minoră, o încălcare a unui punct mic poate perturba întreaga credinţă. Şi tocmai această teamă, şi nu simpla ignoranţă, i-a călăuzit pe opozanţii corectărilor cărţilor de cult care au avut loc sub Nicon, corectări în care ei au văzut o denaturare a credinţei[1].

În mod nedrept, unul din membrii adunării noastre, dorind să ne facă pe noi ruşii să ne exprimăm în favoarea iconomiei în chestiunea acceptării celei de-a doua căsătorii a clerului, a acuzat Biserica Rusă că ea însăşi ca o consecinţă a necesităţii nu numai că încalcă sfintele canoane în chestiunea divorţului, ci de asemenea contrazice cuvintele lui Hristos, care a interzis jurământul, iar ea permite jurământul. Dar în timp ce a interzis complet jurământul (Matei 5, 34-36), Domnul nu S-a referit la jurământul legal, necesar pentru viaţa publică şi particulară. Domnul Însuşi a confirmat jurământul când, la cuvintele arhiereului: *Juru-te pre Dumnezeul cel viu*, El a răspuns: *Tu ai zis* (Matei 26, 63-64), deoarece la evrei tribunalul cerea adesea un tip de jurământ. Acuzatul consimţea la el prin cuvintele: ,,Amin, aşa să fie, după cum spui”. Apostolul Pavel L-a invocat pe Dumnezeu ca martor al cuvintelor sale, care în mod evident este de asemenea un jurământ (Romani 1, 9; II Corinteni 1, 23; Evrei 6, 16 etc). Sunt interzise numai jurămintele goale, fariseice, făţarnice, imprudente.

Totodată, în mod nedrept, el a făcut o a doua acuzaţie împotriva Bisericii Ruse că atunci când permite divorţul din multe motive, ea încalcă sfintele canoane şi acţionează contrar cuvintelor lui Hristos, care a recunoscut numai un temei pentru divorţ, cel al păcatului trupesc (Matei 5, 32).

La evrei, divorţul era permis din motive superficiale, adică soţul putea să o alunge pe soţie chiar fără nici un motiv. Dar dacă potrivit cuvintelor Domnului, adulterul în sine desfiinţează unitatea instituită de Dumnezeu între soţ şi soţie, potrivit cu învăţătura lui Hristos alte cauze trebuie văzute ca motive serioase, care anulează de asemenea unitatea soţului cu soţia, adică ele distrug în realitate căsnicia. Pe baza acestora, Biserica Rusă recunoaşte următoarele temeiuri pentru divorţ:

1) absenţa fără cunoştinţa soţului sau soţiei timp de 7, 5 şi acum 2 ani;

2) nebunia unuia dintre soţi;

3) neputinţa unuia dintre soţi pentru convieţuire maritală;

4) condamnarea unuia dintre soţi care duce la pierderea tuturor drepturilor sale politice şi civile;

5) incompatibilitatea de caracter care se transformă în ură, urmată atât de bătăi cât şi de ameninţări pentru viaţa unuia dintre soţi; şi

6) persecuţia pentru credinţă care este dovedită de acte de violenţă şi chinuri (în căsătoriile mixte).

Dacă Biserica Rusă nu ar fi acceptat aceste motive pentru divorţ, ar fi într-adevăr retrogradă şi stagnantă, împlinind litera legii cu miopie fariseică. Vreme de 19 secole, viaţa umană a avansat mult, atât în bine cât şi în rău. Au fost create noi condiţii de viaţă, au apărut noi nevoi. Trăim într-o epocă în care valurile mărilor vieţii nu numai că au umplut pridvoarele Bisericii, ci lovesc la porţi şi intră prin ferestre, şi înăbuşă cu larma lor rugăciunile şi cântările noastre. Chiar dacă am fi dorit, nu putem păstra tăcerea, trebuie să răspundem.

În Evanghelie, nu vom găsi răspuns la toate, deoarece potrivit cuvintelor lui Ioan Gură de Aur nu toate lucrurile au fost scrise în ea. Nu vom găsi multe răspunsuri nici la Sfinţii Apostoli[2] şi Sfinţii Părinţi. Cuvântul lui Dumnezeu este infinit mai vast şi mai înalt decât aceste adunări şi oferă libertate şi auto-motivare pentru creştinul luminat de Duhul lui Dumnezeu[3]. Ni se cere nouă ca răspunsurile noastre să fie în conformitate nu cuvânt cu cuvânt, ci în natură, înţeles şi duh cu învăţătura lui Hristos tâlcuită în scrierile Apostolilor, Părinţilor şi Dascălilor Bisericii. Purtătorii de Dumnezeu Părinţi de la cel de-al VI-lea Sinod Ecumenic au fost de asemenea călăuziţi de aceste principii, prin canonul 12 care era într-o contradicţie aparentă cu porunca apostolică, în cuvânt, dar nu în esenţă, precum ei înşişi au explicat.
Or, precum afirmă comentatorul Zonaras: ,,Sfinţii Apostoli, la începutul deţinerii credinţei, şi când sfânta *kerygma*[propovăduirea şi mărturisirea credinţei creştine] nu fusese răspândită încă, îi tratau mai îngăduitor pe cei care veneau la credinţă şi nu cereau desăvârşire în toate privinţele, ci ţineau seama de neputinţa lor … Dar în prezent, după ce *kerygma* s-a răspândit, iar credincioşii au dobândit o situaţie şi o rânduială mai bună şi viaţa potrivit Evangheliei a avansat, ei susţin că era necesar ca arhiereii să-şi îndrepte propriile vieţi către curăţie”[4].

Prăbuşirea contemporană a vieţii creştine în întreaga lume este indiscutabilă, nu în conştiinţă şi înţelegere, deoarece şi în prezent albul moral este recunoscut ca alb şi negrul ca negru (cu excepţia câtorva nesăbuiţi care batjocoresc şi distrug tot ce este sfânt în Rusia), ci în viaţă şi practică, şi aceasta drept consecinţă a nenorocirilor înspăimântătoare pe care le-a suferit lumea şi care potrivit sentimentului comun nu s-au încheiat încă. Oamenii nu sunt atât de corupţi pe cât sunt slabi. Şi ei trebuie tămăduiţi nu prin cuvintele arzătoare ale Înaintemergătorului Domnului, ci prin dragoste absolută şi invitaţia blândă a iubitului ucenic al lui Hristos: ,,Iubiţilor, să iubim unul pre altul” (I Ioan 4, 7).

Dacă cea de-a doua căsătorie a clerului este socotită necesară pentru a îngădui binele Bisericii, această hotărâre ca una care nu contrazice duhul învăţăturii lui Hristos va fi canonică, deoarece este canonic numai ce este benefic pentru Biserică. O asemenea opinie nu a fost încă exprimată de Biserică în mod categoric şi oficial, dar **toţi sunt conştienţi de aceasta** şi s-a aplicat în practica Bisericii cu multă vreme în urmă. Fiindcă în prezent nu există nici o Biserică Ortodoxă locală care aplică literal toate canoanele Bisericii primare.

Şi Biserica are dreptul să acţioneze în acest fel, deoarece potrivit făgăduinţei certe a Mântuitorului, Sfântul Duh rămâne pentru totdeauna în ea, dând adunării reprezentanţilor Bisericii dreptul de a spune: *S-au părut Sfântului Duh şi nouă* (Faptele Apostolilor 15, 28). Şi noi putem spune aceste cuvinte nu numai într-un Sinod Ecumenic (deşi un asemenea sinod, adică un sinod al Bisericii nedivizate a lui Hristos nu este cu putinţă); nu numai într-un Sinod pan-ortodox (deşi un asemenea sinod nu este posibil înainte de pacificarea Rusiei şi dobândirea participării episcopilor Bisericii Ruse la sinod, nu cei ai aşa-zisei Biserici ‘Vii’, actuale, ci ai celei autentice, episcopii şi preoţii care sunt în prezent în închisori, în exil şi în detenţie grea); dar chiar în adunarea noastră, în care reprezentanţii a 5 Biserici autocefale (Marea Biserică a lui Hristos, cea Sârbă, Biserica României şi cea a Ciprului) caută în numele clerului şi credincioşilor să rezolve această problemă cu deosebită grijă pentru binele Bisericii.

Nu numai în calitate de cleric al Bisericii Ortodoxe Ruse, ci şi personal eu sunt împotriva celei de-a doua căsătorii a clerului. Dar în principiu, stând pe teren canonic, sunt obligat să spun că o asemenea hotărâre trebuie privită ca permisă nu doar ca o măsură de iconomie, ci ca o măsură canonică strict

necesară în epoca noastră pentru binele Bisericii. Nu ar trebui să ne temem că morala clerului nostru va fi prin urmare tulburată, că nivelul moral al clerului va scădea, deoarece apostolii care au permis episcopilor să fie căsătoriţi nu se temeau. Sunt convins că nu toţi clericii văduvi vor dori să contracteze o a doua căsătorie; se vor găsi râvnitori pentru evlavie, care vor acoperi neputinţa fraţilor lor prin râvna lor inspirată.

În Constantinopol, pe 29 mai 1923

† Alexandru, Arhiepiscop al Americii de Nord

Patriarhul ecumenic. Printre alte calităţi, raportul arhiepiscopului are şi cusurul că el a considerat că cuvintele arhimandritului Scriban se referă la Biserica Rusă şi din acest motiv el doreşte să o apere. Cu toate acestea, arhimandritul Scriban nu a intenţionat să exprime nici o acuzaţie împotriva Bisericii Ruse, ci a dorit să deducă un argument în favoarea chestiunii din ceea ce este practicat în ultima vreme cu privire la divorţ şi depunerea de jurământ, lucru cu care arhiepiscopul este de acord. Şi într-adevăr continuând, el este de părere că decizia trebuie să ia forma nu a iconomiei, ci a unei hotărâri canonice. În consecinţă, nu există o nevoie de a apăra Biserica Rusă. Şi acum haideţi să fim informaţi despre raportul comitetului.

Secretarul îl citeşte, precum urmează:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Membrilor Congresului pan-ortodox, în absenţa arhiepiscopului Chişinăului, li s-a cerut să se întrunească şi, lucrând ca un comitet, au studiat problema celei de-a doua căsătorii a preoţilor şi diaconilor văduvi şi au ajuns în mod unanim la opinia relevantă ataşată, care este depusă. Mai mult, după ce au studiat şi chestiunea căsătoriei clerului în general, vârsta limită pentru hirotonia lor, ca şi chestiuni legate de înfăţişarea lor exterioară în parohie, ei şi-au exprimat opinia, uneori prin majoritate şi alteori unanim, precum se vede în documentele relevante anexate, înaintate patriarhului ecumenic.

Cu respect,
În numele Comitetului

În Patriarhie, pe 29 mai 1923

† Calinic de Cizic

I. CEA DE-A DOUA CĂSĂTORIE A PREOŢILOR ŞI DIACONILOR VĂDUVI

Congresul pan-ortodox, examinând chestiunea celei de-a doua căsătorii a preoţilor şi diaconilor văduvi prin moartea soţiilor lor, ia în consideraţie şi respectă rânduielile canonice existente, dar interpretându-le potrivit duhului lor şi recunoscând necesităţile existente pretutindeni în Biserica Ortodoxă, prin opinia comună hotărăşte:

1). Cea de-a doua căsătorie în discuţie, a preoţilor şi diaconilor văduvi, nu are în principiu nimic potrivnic duhului învăţăturii evanghelice.

2). Congresul recunoaşte autoritatea Sfintelor Sinoade ale Bisericilor autocefale locale, la sfatul episcopului competent şi cu evaluarea individuală a circumstanţelor şi necesităţilor clericilor lor care sunt văduvi prin moarte şi rămân în slujba Bisericii, de a le îngădui sau nu contractarea unei a doua căsătorii.

3). Această măsură este socotită validă din punct de vedere canonic până la convocarea unui Sinod Ecumenic, căruia îi este de asemenea rezervat a o investi cu autoritatea sa sobornicească.

II. DEMNITATEA EPISCOPALĂ ŞI CĂSĂTORIA
DACĂ EXISTĂ O PRECEDENŢĂ PERMANENTĂ ÎNTRE TAINELE CUNUNIEI ŞI PREOŢIEI

Dogmatic şi mai precis sacramental, o taină nu o exclude pe cealaltă, dar din punctul de vedere al moralităţii este posibil datorită unor motive şi în anumite condiţii pentru ca adevărata feciorie să fie superioară convieţuirii conjugale. Totuşi, cununia este de asemenea cinstită şi în anumite condiţii nu este mai prejos decât prima.

În ce priveşte clerul, este mai potrivit cu litera şi duhul Sfintelor Scripturi, dacă li s-ar îngădui libertatea privind alegerea căsătoriei sau celibatului la toate treptele preoţiei fără nici o deosebire.

Atât canonic cât şi istoric, sistemul care domneşte astăzi în Biserica Ortodoxă, care a fost examinat, este pur şi simplu într-o stare jalnică de dezvoltare, în dezacord total cu practica Bisericii timpurii, şi îşi datorează dominaţia mai mult legislaţiei imperiale decât deciziilor importante ale Sinodului Penthekte.

Mitropolitul Ciziciului nu acceptă punctele relevante referitoare la legislaţia imperială.

Prin urmare, **majoritatea comitetului** este de părere că Congresul pan-ortodox poate în principiu să trateze această problemă şi să decidă că cununia clerului după hirotonie, inclusiv a episcopilor, nu este interzisă dogmatic şi sacramental, nici nu este contrară duhului Evangheliei şi practicii străvechi a Bisericii. Ar fi de dorit doar ca episcopii hirotoniţi deja să se înfrâneze de bunăvoie de la folosirea acestei libertăţi, şi aceasta în principal pentru evitarea neînţelegerilor şi reproşurilor împotriva acestei reforme.

Mitropolitul Ciziciului, referitor la chestiunea căsătoriei clerului după hirotonie, o limitează numai la canonul 10 al Sinodului din Ancira care permite condiţionat căsătoria diaconilor. Şi în mod specific privind punctul despre celibatul episcopilor, el este de acord numai atâta vreme cât prin aceasta se înţelege alegerea diaconilor şi preoţilor deja căsătoriţi la demnitatea episcopală.

Arhiepiscopul Americii şi **arhimandritul Scriban**, în ce priveşte chestiunea căsătoriei clerului după hirotonie, limitează chestiunea numai la diaconi şi preoţi văduvi din cauza morţii soţiilor lor, şi acest lucru a fost expus limpede mai sus. Cu toate acestea, referitor la chestiunea căsătoriei episcopilor, ei sunt de părere că nu este nici măcar potrivit a aborda această chestiune deoarece ea nu există în Biserică.

III. CARE ESTE VÂRSTA LIMITĂ PENTRU HIROTONIA
DIACONILOR, PREOŢILOR ŞI EPISCOPILOR

În această chestiune este necesară respectarea sfintelor canoane pertinente şi numai când este vorba de un caz excepţional, Sfintele Sinoade din fiecare Biserică întotdeauna cu sfatul episcopului competent pot hotărî altfel.

IV. ÎNFĂŢIŞAREA EXTERIOARĂ A CLERULUI ÎN PAROHIE

Înfăţişarea exterioară a clericului, aşa cum este în prezent, nu are nimic în comun nici cu natura preoţiei, nici măcar cu practica străveche a Bisericii, ci este rezultatul unei lungi evoluţii şi a feluriţi

factori. Creşterea părului lung a fost socotită vreme de secole necuviincioasă pentru cleric, cu toate acestea cu timpul a fost introdusă şi a predominat în Biserică[5].

Comitetul este de părere că, în mod unanim, Congresul pan-ortodox poate să treacă la următoarea decizie; adică, ca tunderea părului clericilor să fie permisă şi ca înfăţişarea lor exterioară actuală să fie limitată numai la biserică şi slujbe solemne, dar în celelalte perioade, trebuie introdusă o îmbrăcăminte uniformă pentru tot clerul, cu anumite însemne distinctive pentru fiecare rang, constând dintr-o pălărie cu boruri mari şi o haină neagră lungă până la călcâie potrivit exemplului clerului anglican.

În Patriarhie, pe 29 mai 1923

Comitetul
† Calinic de Cizic
† Alexandru de America de Nord
† Vasilie de Niceea
† Gavriil de Muntenegru
† Iacov de Dyrrachion

Secretarul
Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

Patriarhul ecumenic. Recapitulând punctele din raportul care a fost citit, observ că toţi membrii comitetului au acceptat să fie permisă cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi diaconilor văduvi din cauza morţii soţiilor lor. Dacă arhiepiscopul Chişinăului ar fi fost şi el prezent, poate chiar şi el s-ar fi găsit în acord cu ceilalţi membri ai comitetului. Acum îmi voi exprima opinia. Sunt de părere că iconomia recomandată nu este contrară **literei** Sfintei Scripturi, pentru că textul Apostolului Pavel *bărbatul unei femei* (I Timotei 3, 2; Tit 1, 6) nu se referă la chestiunea celei de-a doua căsătorii a celor care sunt deja clerici. Apostolul scriind lui Timotei şi Tit defineşte acolo calităţile celor eligibili pentru preoţie. Dacă apostolul ar fi dorit să menţioneze cea de-a doua căsătorie a bărbaţilor văduvi care continuă să fie clerici, nu ar fi neglijat să noteze acest lucru în epistola către corinteni, unde printr-o exprimare generală el subliniază: *Mai bine este să se căsătorească decât să arză* (I Corinteni 7, 9). Dacă Părinţii de la Sinodul Penthekte gândindu-se la folosul Bisericii au crezut că erau îndreptăţiţi chiar să eludeze prevederea expresă a apostolului în problema celibatului episcopului, cu atât mai mult este posibil a îngădui cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi diaconilor văduvi de vreme ce nu este interzisă de nici o rânduială scripturistică clară.

Profesorul Antoniades. Când comitetul a afirmat în general că cea de-a doua căsătorie a clerului văduv nu este potrivnică duhului învăţăturii evanghelice, aceasta implică şi că nu este potrivnică literei înseşi, pentru că la prima vedere ar putea fi dedusă o relaţie. Duhul cuvintelor Apostolului Pavel *bărbatul unei femei* nu are nici o legătură cu punctul discutat. În consecinţă, nefiind legat de o poruncă relevantă a Apostolului Pavel sau de orice altă dispoziţie categorică scrisă, afirmăm că punctul nu este contrar duhului învăţăturii evanghelice.

Patriarhul ecumenic. Ajungem la alte două puncte ale discuţiei. În acest moment, dacă am dezbate într-un Sinod Ecumenic, am putea fi de îndată îndreptăţiţi să spunem că hotărârea noastră în favoarea celei de-a doua căsătorii a preoţilor şi diaconilor văduvi nu este contrară învăţăturii evanghelice şi să votăm imediat o decizie pertinentă. Cu toate acestea, pentru că dezbatem într-un Congres, autoritatea hotărârilor lui fiind dependentă de altă sursă, suntem obligaţi să justificăm deciziile noastre spunând că, într-adevăr un Sinod Ecumenic este singurul competent să judece această chestiune; însă, deoarece convocarea unui asemenea Sinod poate întârzia şi chestiunile capătă între timp un caracter urgent, Congresul este de părere că Bisericile Ortodoxe autocefale locale pot să judece prin îngăduinţă şi să acţioneze pentru a permite contractarea unei a doua căsătorii de

către preoţii şi diaconii văduvi. Aceasta este opinia mea. Are cineva ceva important de spus referitor la această chestiune ?

Deoarece nimeni nu a cerut permisiunea de a vorbi, **patriarhul ecumenic** a declarat că discuţia s-a încheiat şi a cerut membrilor Congresului să ia o hotărâre privind chestiunea în cauză.

Toţi membrii au acceptat opinia comitetului aşa cum a fost completată mai sus cu poziţiile patriarhului ecumenic.

Patriarhul ecumenic. Ajungem la cea de-a doua parte a raportului comitetului. Sunt de părere că ar trebui să împărţim chestiunea aşa cum a fost formulată la sesiunea precedentă, deoarece problema celibatului episcopilor este în mod esenţial diferită de problema întâietăţii tainelor cununiei şi preoţiei.

Referitor la acest al doilea punct aflat în studiu, remarc următoarele: decizia care a fost luată unanim privind cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi diaconilor văduvi rezolvă şi această chestiune, căci dacă este îngăduită afirmaţia mai mare, atunci este cu siguranţă binecuvântată cea mai mică. Canonul 10 al Sinodului din Ancira rezolvă în principiu această problemă permiţând căsătoria diaconilor chiar dacă în anumite circumstanţe. Dar cel mai important lucru este că de asemenea în Scriptură însăşi este susţinută posibilitatea căsătoriei după hirotonie.

Apostolii Pavel şi Varnava, cu toate că ei nu erau simpli diaconi sau preoţi sau episcopi, ci **apostoli**, au simţit că aveau dreptul să se căsătorească: *Au nu avem putere pre o soră, femeie, a purta ?* (I Corinteni 9, 5). Aşadar, la întrebarea dacă există o întâietate a tainei cununiei faţă de taina preoţiei care a fost stabilită din motive dogmatice, putem să răspundem negativ. Dar dacă aceasta a domnit până în prezent în Biserică, era o problemă de simplă rânduială. Cu toate acestea, astăzi, toţi recunosc că interesele Bisericii cer ca noi să lucrăm într-un mod diferit, îndeosebi în ce priveşte două trepte ale preoţiei: diaconul şi preotul. De fapt, răspunsul aşa cum a fost dat mai sus la problema precedenţei celor două taine stabileşte multe chestiuni:

1). Face mai puţin dificil pentru noi să primim clerici din altă biserică în Biserica Ortodoxă, cu condiţia ridicată de ei ca ei să se căsătorească;

2). Întăreşte pe cât de mult posibil aspiraţia la hirotonie a mai multor absolvenţi de seminarii, deoarece ei vor şti în prealabil că au libertatea de a intra în comuniunea căsătoriei chiar după hirotonie şi în acest fel ceea ce se observă adeseori în prezent în Biserică va dispărea, adică, bărbaţi tineri care sunt instruiţi de ea sunt pierduţi pentru ea deoarece ei nu pot să se căsătorească după hirotonie.

Dar asupra acestui lucru ar trebui să fac următoarea observaţie pentru a evita neînţelegerile. Adică, spunând că nunta clerului este îngăduită după hirotonie, noi nu includem de asemenea printre ei pe cei care au depus în mod solemn un jurământ monahal înaintea lui Dumnezeu şi a omului. În consecinţă, este necesar să facem o distincţie între cei necăsătoriţi. Acei clerici care nu au fost legaţi de un asemenea jurământ monahal şi sunt ei înşişi încă fraţi care au luat numai aşa-numita binecuvântare a *rasei*, se cuvine să aibă libertatea de a contracta o căsătorie chiar după hirotonia lor întru diacon şi preot. Restul clerului care a luat marea sau mica *schimă*, care de asemenea confirmă cu o declaraţie că ei vor rămâne necăsătoriţi făcând un jurământ şi plecându-şi capul de bunăvoie, unii ca aceştia nu se pot căsători; şi numai Biserica judecându-i cu bunăvoinţă va putea să le permită căsătoria, dar fără ca ei să rămână în slujba Bisericii. Cu toate acestea, în acelaşi timp, se cuvine să analizăm în mod asemănător legea monahală care hotărăşte ca primirea monahilor să fie interzisă înainte de vârsta de 25 ani.

Mitropolitul Cizicului. În această chestiune a precedenţei tainelor cununiei şi preoţiei, avem în mod limpede şi categoric legislaţia străveche a Bisericii care se opune. Canonul 26 apostolic afirmă clar: ,,Dintru cei ce au intrat în cleros neînsuraţi, vrând să se însoare, permitem numai anagnoştii (citeţii) şi psalţii”. Să remarcăm că termenul ,,**permitem**” (κελεύομεν) este întâlnit doar în acest canon şi de asemenea cuvântul ,,**numai**” (μόνους) este subliniat. Cu toate acestea, noi acceptăm căsătoria după hirotonie pe baza canonului 10 al Sinodului din Ancira ca fiind valabil şi pentru preoţi, dar cu rezerva că acest canon poate fi interpretat mai larg.

Arhimandritul Scriban. Ne-am adunat aici din pricina unei chestiuni de o necesitate absolută şi natură stringentă, şi am luat hotărârea potrivită pentru această problemă. În prezent, s-a introdus de asemenea chestiunea căsătoriei clerului după hirotonie. Am scris deja mitropolitului primat al României la începutul lucrării Congresului şi, căutând sfatul lui, l-am înştiinţat de chestiunile care vor fi tratate de acesta. Referitor la problema căsătoriei după hirotonie, el mi-a scris că Biserica ar trebui să rămână conservatoare. Cu toate acestea, recunosc că apare cazul intrării clerului catolic în Ortodoxie cu condiţia să li se permită să se căsătorească. Acest caz poate fi luat în discuţie.

Patriarhul ecumenic. Această chestiune este prezentată în principiu din cauza acestui motiv, şi în consecinţă noi suntem obligaţi să gândim pe o bază generală şi să decidem, fără ca aceasta să însemne că Bisericile vor începe de îndată să implementeze hotărârea Congresului nostru. Părintele ştie că noi suntem conservatori, dar totodată ştie că această chestiune este discutată deja de multă vreme în Biserică; şi deoarece în prezent este pusă de Biserica Sârbă în legătură cu intrarea catolicilor în Biserică, ar trebui să analizăm problema şi să formulăm poziţia noastră generală asupra ei şi, mai înainte de orice, asupra chestiunii precedenţei sfintelor taine.

Mitropolitul Muntenegrului. Deoarece arhimandritul Scriban are dreptul să examineze şi să expună probleme care sunt urgente pentru Biserica sa, şi eu am dreptul să prezint chestiunile urgente ale Bisericii mele. Chestiunea pe care am menţionat-o pe scurt, anume, dacă preoţii romano-catolici care doresc să se convertească ar trebui primiţi în condiţiile pe care ei le pun privind căsătoria, este de o asemenea natură (urgentă); prin urmare, Congresul pan-ortodox ar trebui să fie corect discutând şi exprimând o opinie asupra ei. Cât despre chestiunea căsătoriei episcopilor, natura acestei chestiuni nu este atât de urgentă pentru Biserica Sârbă, pe cât este cea a celei de-a doua căsătorii a preoţilor văduvi, dar ea există. Există o întreagă literatură, au fost rostite şi publicate cuvinte înflăcărate, şi s-a cerut alegerea clerului căsătorit pentru demnitatea episcopală, şi dacă Sinodul Arhieresc nu săvârşeşte această alegere, atunci sindicatul clerului va face aceasta. Patriarhul ecumenic a expus corect problema căsătoriei clerului după hirotonie. Cu siguranţă, cei care au făcut o făgăduinţă clară că vor duce o viaţă monahală sunt excluşi, dar există clerici celibatari care nu au făcut o asemenea făgăduinţă. De ce nu este permisă o primă căsătorie pentru ei, când este îngăduită cea de-a doua ? Nu este ciudat că clerul solicită căsătoria.

Mitropolitul Cizicului. Mă refer la chestiunile afirmate anterior despre canonul 10 al Sinodului din Ancira. Noi nu putem hotărî mai presus de acesta. În ce priveşte faptul că este posibil pentru cler să solicite şi să ceară să fie căsătorit, sunt de părere că hotărârea noastră nu ar trebui să aibă o validitate retroactivă. Altfel, noi producem tulburare. În ce priveşte convertirea romano-catolicilor, noi putem decide ceva în mod specific.

Mitropolitul Muntenegrului. Doresc să fie înţeles că problema căsătoriei clerului după hirotonie nu are o însemnătate şi origine locală. Ea preocupă întreaga Biserică Ortodoxă. Dacă nu este interzisă dogmatic căsătoria după hirotonie, atunci de ce nu este permisă căsătoria clerului ?[6] Ajungem în mod specific la Biserica pe care o reprezint. Avem un număr mare de clerici în Croaţia şi Boemia care au făcut apel la noi şi cer să fie primiţi în Biserica Ortodoxă, însă cu condiţia să li se permită să se căsătorească. Am răspuns că vom ajunge la o înţelegere cu celelalte Biserici Ortodoxe. În prezent, aceşti clerici continuă să aştepte[7].

Patriarhul ecumenic. Chestiunea pe care o discutăm este în mod indiscutabil de interes pan-ortodox, dar forma în care o prezintă mitropolitul Muntenegrului este urgentă şi de actualitate. Pentru Bisericile Sârbă şi Română, care se află în ţări unde există milioane de neortodocşi şi unde parohii întregi cu preoţi de parohie în frunte solicită cer să fie primite în Ortodoxie, chestiunea are o semnificaţie şi importanţă particulare. Dar voi anunţa că acest lucru se petrece şi în Biserica noastră. Pot să enumăr mai mult de 15 clerici care au părăsit rangurile bisericeşti în ultimii ani, nu ca bărbaţi nepotriviţi sau imorali, ci pentru că ei credeau că libertatea lor privind căsătoria, pe care nu au avut timp să o contracteze înainte de hirotonie, nu ar trebui încătuşată. Ei au fost apoi caterisiţi şi Biserica a fost lipsită de clerici atât de utili în alte privinţe. Şi eu întreb: nu ar trebui ca Biserica să ia în considerare aceste lucruri ? De exemplu, Biserica Română are un număr de seminarii şi un cler învăţat. Cu toate acestea, noi care nu avem foarte multe seminarii nu putem fi indiferenţi faţă de

asemenea pierderi. Subliniez de asemenea din nou că problema este de actualitate, nu preocupă doar o biserică particulară, ci întreaga Biserică Ortodoxă.

Mitropolitul de Dyrrachion. Toate chestiunile care au fost discutate în Congresul nostru sau chiar doar problemele menţionate pe scurt până acum sunt de interes pan-ortodox deoarece totul are legătură cu Biserica Ortodoxă în general. Putem împărţi aceste probleme în chestiuni de urgenţă totală şi de urgenţă relativă. Şi ca probleme de urgenţă totală sunt: chestiunea calendarului, chestiunea celei de-a doua căsătorii a clerului văduv, atât preoţi cât şi diaconi, ultima din cauza intensităţii cu care a apărut în Biserica noastră soră Sârbă, şi toate chestiunile rămase ele însele cu siguranţă urgente, dar în diferite grade. Poziţia de a nu menţiona anumite chestiuni, precum cea a căsătoriei episcopatului şi altele, nu mi se pare corectă. Pentru că majoritatea Bisericilor locale sunt reprezentate prin harul lui Dumnezeu, Congresul nostru are o datorie de a aborda şi discuta toate chestiunile puse pe ordinea de zi stabilită şi de a-şi formula opinia clar, deschis, fără ezitare şi fără eschivare, întrucât aceasta mai mult decât alte lucruri folositoare este legată de luminarea opiniei comune a comunităţii ortodoxe, care urmăreşte de multă vreme cu interes viu aceste probleme din dragoste şi afecţiune pentru Sfânta Biserică. Revenind la subiectul discutat, dacă există o precedenţă între tainele preoţiei şi cununiei, declar că nu poate exista o precedenţă, şi în sprijinul opiniei mele citez conţinutul canonului 10 al Sinodului din Ancira care permite căsătoria după hirotonie.

Arhimandritul Scriban. Cu siguranţă când o Biserică hotărăşte în mod oficial că o anumită chestiune pusă înaintea ei cere o soluţie, atunci această chestiune este de actualitate şi de o natură urgentă. Însă, deoarece noi am scris puncte de vedere pertinente ici şi colo referitor la o anumită chestiune sau fiindcă anumiţi clerici cer soluţionarea ei, aceasta nu înseamnă că acea chestiune pare urgentă. Eu însumi l-am auzit o dată pe patriarhul Serbiei afirmând că în Biserica Sârbă nu există o asemenea chestiune.

Patriarhul ecumenic. Este de competenţa mea, având o îndelungată experienţă ierarhică, ca patriarh şi ca preşedinte al Congresului, să cercetez o chestiune dacă este de actualitate şi urgentă şi să o supun discuţiei. Ceea ce se discută în prezent este de actualitate şi sunt de părere că Congresul ar trebui să-şi exprime opinia.

Mitropolitul Muntenegrului. Sunt nedumerit de faptul că arhimandritul Scriban poate susţine că această sau acea chestiune este de actualitate şi urgentă pentru Biserica Sârbă, de vreme ce ca reprezentant al acestei Biserici eu sunt cel mai în măsură să vorbesc despre aceasta. Arhimandritul nu m-a auzit pe mine niciodată spunând că aceasta sau aceea este urgentă pentru Biserica Română, deoarece eu ştiu că un asemenea lucru este de domeniul lui. Mai mult, patriarhul ecumenic a pus deja în discuţie problema ca fiind de actualitate. Arhimandritului nu-i rămâne decât să voteze pro sau contra chestiunii.

Mitropolitul Cizicului. Nu neg că problema referitoare la preoţii romano-catolici ar trebui legiferată specific şi potrivit iconomiei, dar nu sunt de părere că chestiunea ar trebui de asemenea generalizată.

Patriarhul ecumenic. Dacă duhul sfintelor canoane nu permite căsătoria după hirotonie, atunci nu poate fi aplicată iconomia pentru preoţii romano-catolici. Dacă da, atunci se poate hotărî în general.

Arhimandritul Scriban. Întreb dacă în realitate problema căsătoriei clericilor după hirotonie este examinată în mod serios în Biserica Sârbă.

Mitropolitul Muntenegrului. Am spus mai înainte şi acum repet că această chestiune există în Biserica mea, deşi nu într-o formă de urgenţă totală, ci relativă.

Patriarhul ecumenic. Discuţia este închisă. Supun chestiunea la vot, există o precedenţă permanentă între tainele cununiei şi preoţiei ?

Congresul a acceptat în unanimitate că din punct de vedere dogmatic şi sacramental, sfintele taine în discuţie nu se exclud una pe alta, fie că precedă sau urmează, şi în consecinţă nu există precedenţă între ele.

Patriarhul ecumenic. Este permisă după hirotonie prima căsătorie pentru preoţi şi diaconi care nu sunt monahi ?

Congresul a decis în unanimitate că este permisă cu anumite restricţii. În definirea acestor restricţii, au apărut puncte de vedere diferite.

Mitropolitul Cizicului şi **Arhiepiscopul Americii de Nord** sunt de părere că numai cu înţelesul canonului 10 al Sinodului din Ancira interpretat într-un fel mai larg în ce priveşte excepţia este posibil a permite căsătoria extinsă prin iconomie pentru diaconi şi preoţi. Totuşi, **arhimandritul Scriban** crede că este posibil prin iconomie şi prin excepţie a permite căsătoria pentru preoţi şi diaconi care vin din altă biserică.

Patriarhul ecumenic. Următoarea chestiune în ordine este ,,scaunul episcopal şi căsătoria". Care este opinia Congresului ?

Mitropolitul de Dyrrachion. De vreme ce este considerată posibilă extinderea canonului 10 al Sinodului din Ancira la preoţi, de ce nu ar fi privită ca posibilă şi pentru episcopi ? Mai mult, chestiunea de faţă nu priveşte pe acei episcopi care au fost deja hirotoniţi, ci se referă la viitorii episcopi.

Mitropolitul Muntenegrului. Mai presus de orice, trebuie hotărât în principiu dacă este permisă căsătoria după hirotonie şi dacă este conformă cu învăţătura Evangheliilor. Dar această problemă a fost stabilită anterior şi există dovada că noi am decis în favoarea căsătoriei preoţilor şi diaconilor. În comitet, chestiunea a fost discutată şi stabilită în principiu.

Patriarhul ecumenic. Cu siguranţă, dintr-un punct de vedere dogmatic, extinderea libertăţii cu privire la căsătorie nu este interzisă nici măcar episcopilor. Dar socotesc că într-adevăr nu trebuie să aibă loc discuţia referitoare la căsătoria episcopilor după hirotonia lor întru episcop. Este adevărat că noi discutăm numai promovarea preoţilor căsătoriţi la scaunul episcopal fără obligaţia de a-şi trimite soţia într-o mânăstire, şi procedăm astfel dintr-un motiv urgent.

În Rusia, în prezent, s-a purces la alegerea de episcopi din rândul clerului căsătorit[8]. Evenimentul preocupă întreaga Biserică. Măsura, fiind unilaterală şi anulând legătura de unitate a Bisericii, este condamnabilă şi este posibil ca cei care au anulat unitatea ecleziastică să nu scape de condamnare. Cu toate acestea, chestiunea restabilirii libertăţii Bisericii de dinainte de secolul al VII-lea, când se permitea preoţilor căsătoriţi intrarea în treapta episcopală, este vie de asemenea peste tot în alte Biserici în afară de Rusia. Voi descrie ce s-a întâmplat printre noi. Condiţiile de viaţă chiar pentru demnitatea de episcop s-au schimbat. În Serbia şi România, unde poate predomină încă o concepţie monahală mai strictă de viaţă bisericească, deoarece, precum suntem informaţi, reşedinţele episcopale sunt socotite mânăstiri, unde nu pot locui nici măcar rudele episcopilor. Însă, lucrurile stau diferit pentru noi. Reşedinţa mitropolitului nu este considerată mânăstire şi mitropolitul poate vieţui liber cu rudele sale, care constituie adeseori mai mult de o familie. În consecinţă, în prezent, episcopii dintre noi nu duc viaţa pe care o presupune canonul 12 al Sinodului Penthekte, care nu o îngăduie nici pe soţia legitimă a episcopului în reşedinţa episcopală. În orice caz, de vreme ce nu este respectat canonul *ad litteram*, se pune întrebarea dacă este mai benefic pentru Biserică să ne întoarcem la libertatea de dinainte de Sinodul Penthekte în forma în care membrii clerului căsătorit sunt incluşi întotdeauna printre cei eligibili pentru episcopat, câtă vreme respectă celelalte condiţii.

Arhiepiscopul Americii de Nord. Ţinând cont de situaţia din Rusia, socotesc chestiunea foarte importantă şi din acest motiv îndrăznesc să rog fierbinte pe patriarhul ecumenic şi întregul Congres ca în prezent să evităm orice hotărâre în această problemă. Să nu uităm că Biserica Ortodoxă Rusă

canonică putrezeşte în închisori, este terorizată, este persecutată şi din această pricină nu poate să ia o hotărâre pe tema discutată. Modul în care poporul rus înţelege această chestiune se vede din primirea proastă pe care am făcut-o episcopului căsătorit şi celorlalţi.

Categoric chestiunea nu este interzisă dogmatic. Dar Apostolul Pavel afirmă că *toate îmi sunt slobode, dar nu toate îmi sunt de folos* (I Corinteni 6, 12). Aflându-mă eu însumi în America, am văzut de asemenea şi am observat viaţa de familie a episcopilor căsătoriţi[9], şi am văzut-o plină de putere constructivă pentru Biserică. Dar printre noi domneşte încă altă poziţie referitoare la episcopat şi în consecinţă orice modificare bruscă cu privire la acest subiect este periculoasă. De aceea, dacă dorim ca implementarea celorlalte decizii ale noastre să fie susţinută, socotesc că este cel mai bine ca nici măcar în principiu măcar să nu abordăm subiectul căsătoriei episcopilor.

Patriarhul ecumenic. Avem propunerea limpede şi chibzuită a prea sfinţiei sale. O susţin cu condiţia ca, de vreme ce se va întruni fără îndoială un Sinod pan-ortodox în orice caz pentru situaţia generală din Rusia, să supunem chestiunea căsătoriei episcopilor hotărârii sale.

Congresul a fost de acord în unanimitate şi patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Nu este un exemplu bun. Credincioşii de rit vechi, sau lipovenii, s-au opus într-adevăr corectării cărţilor de cult iniţiate de patriarhul Nicon. Sfântul Maxim Grecul (1480-1556) care a fost chemat să îndrepte cărţile de cult ne-a lăsat mărturie că aceste corectări erau îndreptăţite şi tot el a pătimit pentru acestea. Dar credincioşii de rit vechi – care se numesc aşa tocmai din cauza faptului că au păstrat vechiul rit bisericesc rusesc – au fost atât de îndărătnici şi răuvoitori, încât au alunecat în cele din urmă în tot felul de învăţături greşite, s-au dezbinat între ei, dând naştere la nenumărate facţiuni şi au căzut în final în erezie.
[2] Pare că se referă la cartea liturgică a Sfintelor Epistole.
[3] Arhiepiscopul se contrazice. Cuvântul lui Dumnezeu se află în Sfânta Scriptură şi în Sfânta Tradiţie – în care intră şi scrierile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii – şi într-adevăr nu toate lucrurile sunt scrise în Scriptură, dar avem tradiţie scrisă şi orală care ne vorbeşte despre tot ceea ce este de folos pentru o vieţuire creştinească. La care alt cuvânt al lui Dumnezeu se referă, când spune că oferă creştinului libertate şi auto-motivare ? La un cuvânt pe care l-ar tâlcui creştinul după mintea lui ? Aceasta este o învăţătură străină de Ortodoxie, care aduce a protestantism. Apoi, în fraza următoare se contrazice din nou.
[4] Acest citat, luat din comentariul canonistului bizantin Ioan Zonaras (secolul al XII-lea) la canonul 12 al Sinodului din Trullo, urmează textul din *RP*, 2: 331-332. O traducere a întregului comentariu este următoarea:

,,Canonul 5 apostolic afirmă: 'Episcopul sau prezbiterul sau diaconul, pe soţia sa să nu o alunge sub pretext de evlavie. Iar de o va alunga, să se afurisească, iar dacă persistă să se caterisească'. Canonul de faţă interzice arhiereilor să trăiască după hirotonie cu soţiile lor pe care le-au avut înainte de hirotonie. Cei care explică acest canon afirmă: 'Noi interzicem episcopilor vieţuirea cu fostele lor soţii, nerăsturnând ceea ce a fost hotărât de apostoli şi stabilind contrarul, ci dorind mântuirea

oamenilor şi progresul lor în ceea ce este mai bun, şi ca nu cumva de asemenea prin aceasta să poată fi pricinuit preoţiei vreun reproş’.

Ei aproape spun aceasta, că sfinţii apostoli, la începutul deţinerii credinţei şi când sfânta *kerygma* nu fusese răspândită încă, îi tratau mai îngăduitor pe cei care veneau la credinţă şi nu cereau desăvârşire în toate privinţele, ci ţineau seama de neputinţa lor, atât în ce priveşte obiceiurile păgâne cât şi cele evreieşti. Deoarece arhiereilor evreilor li se permisese prin Lege să se căsătorească şi căsătoria nu era interzisă pentru arhiereii grecilor. Dar în prezent, după ce *kerygma* s-a răspândit, iar credincioşii au dobândit o situaţie şi o rânduială mai bună şi viaţa potrivit Evangheliei a avansat, ei susţin că era necesar ca arhiereii să-şi îndrepte propriile vieţi către curăţie, astfel încât să se înfrâneze nu numai de la femeile aparţinând altora, ci şi de la cele cu care împărţiseră patul mai înainte. Şi nu numai să nu împartă patul sau să se împreune cu ele, dar nici să nu vieţuiască cu ele în aceeaşi casă. Căci poate chiar aşa ei vor trăi în curăţie, dar aceasta va fi o ofensă şi sminteală pentru alţii.

Aceşti Sfinţi Părinţi îl pun înainte şi pe marele Pavel care scrie: *Fără sminteală fiţi, şi Iudeilor şi Elinilor şi bisericii lui Dumnezeu; precum şi eu întru toate tuturor plac, necăutând folosul meu, ci al celor mulţi, ca să se mântuiască. Următori fiţi mie, precum şi eu lui Hristos* (I Corinteni 10, 32-33; 11, 1). Apoi ei introduc pedeapsa caterisirii pentru cei care nu respectă acest canon”.

[5] Trebuie remarcat că dacă ar fi să socotim lucrurile după cum le prezintă participanţii la acest congres, ar rezulta că Biserica Ortodoxă are o mulţime de rânduieli proaste, datorate ba legislaţiei imperiale, ba altor factori care i-au impus alt curs decât cel dorit de ea. Şi potrivit lor, acum, după 20 de veacuri de creştinism, apar primii oameni luminaţi care înţeleg în profunzime aceste probleme şi încearcă să salveze Biserica de samavolniciile atâtora şi s-o pună pe temeiuri sănătoase !

[6] Din discuţiile care au avut loc în cadrul acestei sesiuni se poate vedea ce şi cum s-a lucrat. Dacă au dorit să modifice un lucru în învăţătura şi rânduiala Bisericii, au descoperit că acesta atrage după sine o nouă modificare, şi tot aşa. Dacă s-a crezut că hotărârile acestui congres au constituit doar o mică schimbare, motivată de circumstanţe, ea a însemnat în realitate o fisură care, în final, a devenit autostradă ...

[7] Din modul în care este pusă problema reiese că era de la sine înţeles că oricărui cleric romano-catolic care doreşte să intre în Biserica Ortodoxă i se va recunoaşte hirotonia, şi nu numai, ci şi botezul, mirungerea. Aşadar, vorbim de o recunoaştere a tainelor Bisericii Catolice. Altfel, nu era necesară discutarea întâietăţii cununiei: ei ar fi fost botezaţi, mirunşi, se puteau căsători şi apoi erau hirotoniţi, de erau vrednici.

[8] Este vorba de Biserica Vie. A se vedea notele anterioare 4, 16 şi 61.

[9] Arhiepiscopul vorbeşte probabil despre episcopi anglicani, cu care, la acea vreme, ortodocşii aveau legături extrem de strânse. A se vedea **Îndrumări pastorale privind relaţiile şi slujirile ortodoxo-anglicane în America (1912)**.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1517-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-ix

Cea de-a opta sesiune

(Vineri, 1 iunie 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie al IV-lea.

Patriarhul ecumenic. Continuăm discuţia asupra raportului comitetului. Ne aflăm la punctul ,,care este vârsta limită pentru hirotonia diaconilor, preoţilor şi episcopilor”. Ce părere are reprezentantul Bisericii Serbiei ?

Mitropolitul Muntenegrului. Este necesar să aibă loc o discuţie şi să se ia o hotărâre referitor la acest subiect, dat fiind faptul că dispoziţiile canonice pertinente care stipulează limitele de vârstă pentru hirotonia preoţilor şi diaconilor nu sunt respectate în multe Biserici. La noi, seminariile au un ciclu de studii de 5 ani, absolvenţii lor au 20-25 ani. Întrucât, potrivit hotărârilor canonice, este obligatoriu ca un preot să fie hirotonit la 30 ani, ce se va întâmpla ? El îşi va alege cu siguranţă altă profesie şi va fi pierdut pentru slujba bisericească. Aşadar, cel puţin pentru Biserica noastră,

respectarea acestor dispoziţii canonice este imposibilă. Avem nevoie de candidaţi la preoţie şi este o mare pierdere ca tineretul educat pe cheltuiala Bisericii să părăsească o carieră preoţească.

Patriarhul ecumenic. În practică, ce se petrece astăzi în Biserica voastră ?

Mitropolitul Muntenegrului. Preoţii sunt hirotoniţi înainte de vârsta de 30 ani, sau mai degrabă de la 23 ani în sus.

Patriarhul ecumenic. Deci, în Biserica voastră, canonul respectiv este inactiv. Arhimandritul Scriban are permisiunea de a vorbi. Ce se întâmplă în Biserica Română ?

Arhimandritul Scriban. Aproape acelaşi lucru care are loc în Biserica Serbiei. Ei absolvă seminariile la 20 ani, se căsătoresc şi ulterior sunt hirotoniţi. Sau absolvă şcolile teologice la 24-25 ani şi apoi sunt hirotoniţi. În orice caz şi la noi canonul este inactiv. Şi, în opinia mea, trebuie să acceptăm reducerea vârstei pe care canonul o prevede pentru preoţi şi diaconi. În trecut, nu existau seminarii şi şcoli teologice astfel încât clerul nu era educat în acest mod. Totuşi, astăzi, asemenea lucruri există. Un tânăr nu are nevoie să petreacă mult timp pentru a fi instruit din punct de vedere teologic şi bisericesc, ca odinioară. El termină o şcoală teologică sau un seminar şi împlineşte condiţiile de instruire pentru a fi hirotonit.

Patriarhul ecumenic. Dacă ne amintim corect, în statutele Bisericii României, vârsta limită pentru preoţi este 24 ani.

Arhimandritul Scriban. Desigur.

Patriarhul ecumenic. Prin urmare nici în Biserica României canonul nu este respectat. Arhiepiscopul Alexandru are permisiunea să ia cuvântul. Ce se petrece în Biserica Rusă ?

Arhiepiscopul Alexandru [al Americii de Nord]. Ceea ce se petrece şi în Bisericile Sârbă şi Română. Ei absolvă seminariile şi sunt hirotoniţi imediat preoţi şi diaconi, totuşi la nu mai puţin de 21 ani.

Patriarhul ecumenic. În Cipru, în Patriarhiile Răsăritului şi în Patriarhia Ecumenică, este posibil a se spune de asemenea că acest canon este inactiv. Doar în Grecia este respectat, aproape neatins, dar şi acolo predomină opinia că ar trebui făcută o concesie, pentru că altfel este imposibilă dobândirea clerului parohial educat.

Mitropolitul Muntenegrului. Ar trebui adăugat şi aceasta. Vârsta de 21 ani este socotită vârsta civilă a majoratului şi în consecinţă este posibil a hirotoni un diacon şi un preot la 21 ani. Doar că acest lucru se întâmplă rar, deoarece el şi-ar putea încheia cu greu studiile teologice la 22 ani şi apoi să fie hirotonit.

Profesorul Antoniades. Nu există un interval de timp între hirotonia întru diacon şi hirotonia întru preot ?

Mitropolitul Muntenegrului. Noi păstrăm diaconi numai în oraşele mari şi în consecinţă, după un interval de timp, ei sunt hirotoniţi preoţi. Totuşi, în sate, avem nevoie de preoţi şi din acest motiv candidaţii sunt hirotoniţi diaconi şi în ziua imediat următoare preoţi.

Patriarhul ecumenic. După ce am verificat că acest canon care prevede vârsta de 25 ani pentru hirotonia întru diacon şi 30 ani pentru hirotonia întru preot este inactiv în întreaga Biserică Ortodoxă,

cu excepţia Greciei, ar fi zadarnic a-i condamna şi a impune pedepse celor care încalcă acest canon. Prin urmare este obligatoriu ca noi să formulăm o poziţie privind limitele de vârstă pentru cei care vin la hirotonie şi într-adevăr una pentru candidaţii căsătoriţi şi alta pentru cei necăsătoriţi. Pentru primii, noi credem că este posibil să se stabilească vârsta de 21 ani pentru diaconi şi 22 ani pentru preoţi. Pentru ultimii, cei necăsătoriţi, ar trebui stabilită vârsta de 25 ani pentru diaconi şi 30 ani pentru preoţi.

Extinzând opiniile noastre şi asupra vieţii monahale, putem constata că numai făgăduinţa pe care o face candidatul când primeşte *schima* mică sau mare îl leagă pe călugăr. Dar făgăduinţa însăşi trebuie făcută după vârsta de 25 ani. Altfel, dacă este făcută înainte de această vârstă, ar trebui să nu fie socotită ca legându-l pe călugăr.

Mitropolitul Muntenegrului. Nu ar trebui făcută o distincţie între candidaţii căsătoriţi şi cei necăsătoriţi. Este dificil pentru monahii instruiţi teologic să aştepte până la vârsta de 30 ani pentru a fi hirotoniţi.

Arhimandritul Scriban. Mânăstirile au nevoie de călugări hirotoniţi. În consecinţă, vom întâmpina greutăţi dacă se stabileşte vârsta de 30 ani pentru hirotonia ieromonahilor şi 25 ani pentru hirotonia ierodiaconilor. În plus, avem nevoie de clerici necăsătoriţi pentru a fi episcopi. Aş nădăjdui doar că se va stabili ca hirotonia să fie interzisă înainte de vârsta de 21 sau 22 ani şi să fie lăsat liber cel care doreşte să fie hirotonit după această vârstă.

Mitropolitul Muntenegrului. La noi, nu sunt mulţi monahi. Mânăstirile noastre numără cu dificultate peste 10 monahi. Dacă limităm vârsta pentru hirotonia ieromonahilor la 30 ani, atunci nu vom mai avea monahi hirotoniţi. Cred că putem doar să exprimăm rugămintea ca respectivul canon să fie aplicat acolo unde este posibil, dar în orice caz să nu interzicem hirotonia călugărilor înainte de 30 ani.

Patriarhul ecumenic. Ce se întâmplă referitor la acest subiect în Rusia ?

Arhiepiscopul Alexandru [al Americii de Nord]. Hirotonia monahilor ca preoţi nu este permisă înainte de 30 ani, cu excepţia cazului în care ei sunt absolvenţi ai unei academii sau seminar, când sunt hirotoniţi începând cu vârsta de 22 ani.

Patriarhul ecumenic. Propun să considerăm diaconul şi preotul necăsătorit şi monah, ca şi pe cei căsătoriţi pe o bază egală şi să stabilim limita de vârstă de 21 ani pentru hirotonia întru diacon, 24 ani pentru preot şi 30 ani pentru episcop. Are cineva vreo obiecţie ?

Congresul a acceptat propunerea patriarhului ecumenic.

Patriarhul ecumenic. Referitor la subiectul monahilor, noi expunem opinia noastră precum urmează: jurământul monahal, care este stabilit pentru *schima* mare şi mică, este considerat un jurământ obligatoriu respectat pe viaţă câtă vreme nu este făcut înainte de 25 ani. Altminteri, nu îl obligă pe cel care-l face să fie monah.

Congresul a acceptat de asemenea această formulare a patriarhului ecumenic.

Patriarhul ecumenic. Există propunerea anterioară a Mitropolitului Niceei de a hotărî până la ce vârstă poate fi permisă hirotonia.

Mitropolitul Niceei. Am în vedere în primul rând clerul de parohie. Sunt unii care, nereuşind în alte profesii, vin apoi pentru a fi hirotoniţi la o vârstă avansată.

Mitropolitul Muntenegrului. În sfintele canoane, nu există nimic legat de acest subiect. Cred că nu este necesar ca noi să abordăm această chestiune.

Mitropolitul de Dyrrachion. Nu trebuie abordată.

Patriarhul ecumenic. Haideţi să trecem peste ea, să o lăsăm la judecata episcopului sau sinoadelor locale competente.

Membrii sunt de acord.

Patriarhul ecumenic. În ce priveşte limita pentru slujirea obligatorie a clerului în Biserică, ce crede Congresul ?

Mitropolitul Muntenegrului. La noi, este prevăzută limita de vârstă pentru un ierarh. Funcţionarii civili, printre care se numără ierarhul, au dreptul de a cere să se pensioneze după 40 ani de slujbă. În Serbia, un preot nu este compensat de stat, în timp ce în Muntenegru preotul este socotit funcţionar civil şi dacă 3 medici depun mărturie privind incapacitatea lui [de a mai sluji], el primeşte pensie.

Patriarhul ecumenic. Legea vizează apărarea drepturilor celui care slujeşte Biserica suficient de mult timp. Cu toate acestea, nu se ocupă de cazul în care poziţia este pierdută. În mod evident, chestiunea este canonică, dar Biserica străveche nu a prevăzut nimic referitor la acest subiect.

Mitropolitul Muntenegrului. Dacă s-ar prevedea o limită de vârstă pentru retragerea din serviciul activ, atunci am avea mulţi episcopi şi preoţi retraşi, lucru care este important mai ales dintr-un punct de vedere economic.

Profesorul Antoniades. Chestiunea trebuie analizată nu în privinţa unei limite de vârstă, ci a unei limite de competenţă sau incompetenţă a clericului. Un cleric nu ar trebui să se retragă pentru că a ajuns la o limită de vârstă prevăzută, când în alte privinţe el poate să ofere încă o bogată slujire Bisericii. Chestiunea se transformă în cine judecă competenţa sau incompetenţa clericului. În orice caz, Biseric stabileşte acest lucru. Altminteri, rămân punctele evidente că un cleric a devenit incompetent şi apoi se retrage cu cinstea cuvenită.

Arhimandritul Scriban. În Biserica noastră, pentru preoţi a fost stabilită vârsta limită de 70 ani, iar pentru episcopi nu a fost stabilită o vârstă limită. În practică, episcopul moare în timpul slujirii lui. El nu este constrâns să se retragă niciodată din serviciul activ din motive de incapacitate. Nu este necesar ca noi să concepem ceva nou; Biserica poate convinge orice episcop să se retragă când apare necesitatea. La catolici, este în uz instituţia episcopilor auxiliari, care îi suplinesc complet pe păstorii conducători neputincioşi din cauza slăbiciunii sau a vârstei înaintate şi îi înlocuiesc imediat pe cei care mor.

Patriarhul ecumenic. Şi la noi, instituţia episcopilor auxiliari a fost şi rămâne în vigoare într-o oarecare măsură, fără ca totuşi să rezolve problema. Pentru mine, o măsură mai practică pare propunerea profesorului Antoniades. Cu alte cuvinte, să nu fie stabilită o limită de vârstă, ci o limită a competenţei fizice, pe care sinodul local o va hotărî când se iveşte cazul. Haideţi să supunem la vot propunerea profesorului care este formulată precum urmează: ,,Îndatorirea pastorală implică competenţa preotului Bisericii, şi este de competenţa sinodului local să constate când este cazul competenţa fizică şi psihologică a păstorului de a-şi exercita slujba”.

Toţi reprezentanţii sunt de acord.

Patriarhul ecumenic. Şi ajungem acum la ultima chestiune a raportului, şi anume înfăţişarea exterioară a clerului în societate.

Mitropolitul Muntenegrului. Noi am dezbătut această problemă în Sinodul Arhieresc General, dar am hotărât ca înainte de orice implementare unilaterală să fie acceptată de asemenea de alte Biserici. Prin urmare, propunerea a fost a mea şi comitetul şi-a exprimat opinia.

Patriarhul ecumenic. În Biserica străveche, chestiunea portului clerului era reprezentată de bogăţie şi culori, niciodată de *schimă*. Fiindcă domnea din tradiţia apostolică ca, exceptând bogăţia şi culorile, veşmântul clericului să nu difere de cel al mireanului. De-a lungul timpului, lucrurile s-au schimbat, deşi există încă locuri la noi unde clericul de ţară nu diferă în îmbrăcăminte de mireanul local. Dacă astăzi ar trebui să luăm o hotărâre cu privire la această chestiune, trebuie să luăm în consideraţie stilul veşmântului mirenesc cu modestia cuvenită pentru cler. În mod firesc, schimbarea veşmântului implică de asemenea schimbarea portului pentru cap şi tăierea părului. Porunca Apostolului Pavel privind părul nu trebuie încălcată niciodată. Cred că schimbarea înfăţişării exterioare a clericului va atrage mulţi tineri buni către slujirea preoţească.

S-a acceptat că, pe baza opiniei comitetului şi a vederilor de mai sus ale patriarhului ecumenic, această chestiune ar putea fi redactată.

Patriarhul ecumenic. Chestiunea **impedimentelor la căsătorie** este următoarea pe ordinea de zi. Memoriile pertinente vor fi citite primele pentru a afla până la ce grad de rudenie sunt oprite căsătoriile în Bisericile Serbiei şi României.

Secretarul citeşte:

1. **Memoriul** Mitropolitului Muntenegrului este precum urmează:

Impedimente importante pentru căsătorie
care sunt luate în considerare în Biserica Sârbă

a) **Consangvinitatea (înrudirea de sânge)**. Căsătoria este complet interzisă pentru linia directă a înaintaşilor şi urmaşilor. Pentru relaţiile colaterale este permisă căsătoria la spiţa a 8-a. Spiţele 7 şi rar 6 sunt permise de ierarhie prin iconomie.

b) **Înrudirea prin alianţă**. Este permisă spiţa a 7-a. Sunt permise spiţele 6 şi rar 5 de către ierarhie prin iconomie.

c) **Înrudirea din 3 neamuri (trigeneia)**. Este permisă spiţa a 3-a de către ierarhie prin iconomie.

d) **Înrudirea duhovnicească**. Se respectă canonul referitor la înrudirea de sânge. Este interzisă căsătoria pentru linia descendenţilor până la spiţa a 7-a inclusiv. Cu toate acestea, această spiţă, ca şi spiţa a 6-a sunt permise de ierarhie potrivit iconomiei. În Serbia şi Muntenegru este interzisă căsătoria între finii aceluiaşi naş.

e) **Înrudirea prin adopţie**. Este respectat canonul privind înrudirea duhovnicească.

Notă: În anumite zone şi mai ales în anumite districte noi din Iugoslavia, impedimentele la căsătorie variază.

În Patriarhie, pe 29 mai 1923

Mitropolitul Gavriil al Muntenegrului

2. **Memoriul** arhimandritului Scriban este precum urmează:

Situaţia în România
privind impedimentele la contractarea căsătoriei

Nimic nu s-a schimbat în România în ce priveşte dogma Bisericii despre contractarea căsătoriei. A existat întotdeauna regula ca cineva să se poată căsători după spiţa a 7-a de rudenie. Fiecare caz de înrudire mai apropiată este supus iconomiei pastorale a episcopului. În practică, iconomia este acordată oricare ar putea fi gradul de înrudire. Nu s-a cunoscut niciodată ca vreun episcop să fi respins iconomia pastorală. Cazurile celor două mari familii ale lui Dimitrie Sturdza şi Petru Carp, care au fost prim-miniştri ai României, sunt binecunoscute. Mitropolitul primat a permis prin îngăduinţă căsătoria între copiii lor, veri primari. Există un caz în care Biserica a permis ca doi fraţi să se căsătorească cu două surori. Dar trebuie să recunoaştem că aceste cazuri sunt foarte rare. Oamenii realizează că nu ar trebui contractată căsătoria între rude apropiate. De altfel, nu rezultă deloc că dacă Biserica nu a introdus niciodată impedimente la contractarea căsătoriei, nu ar putea de asemenea să interzică formarea unei asemenea căsătorii. Teoria este întotdeauna vie în conştiinţele lor şi nimeni nu ar obiecta dacă Biserica refuză să permită o astfel de căsătorie prin iconomie. Motivată de un duh de îngăduinţă şi nu de puterea coerciţiei, Biserica a permis asemenea căsătorii. Singurul exemplu de împotrivire faţă de o astfel de căsătorie a fost cel al fostului patriarh al Constantinopolului şi mitropolit al Valahiei la acea vreme, Nifon, care a intrat în conflict cu voievodul în acea perioadă, în urmă cu 300 de ani[1].

S-ar putea spune că în România nu mai există impedimente la căsătorie. Regatul României a introdus căsătoria civilă în codul civil în urmă cu 60 ani. Căsătoria va avea loc întotdeauna civil la primărie şi preotul nu poate săvârşi cununia religioasă dacă cea civilă nu o precedă. Cu toate acestea, după încheierea căsătoriei civile, preotul nu poate refuza legal binecuvântarea religioasă.

Nu trebuie să se obiecteze şi să se afirme că România a răsturnat rânduiala ecleziastică privind căsătoria, deoarece este vorba de cazuri excepţionale care au loc rar în viaţă. Deşi codul civil permite încheierea căsătoriei după spiţa a 4-a de rudenie, căsătorii între rude nu au loc frecvent.

Se poate afirma acelaşi lucru şi despre înrudirea duhovnicească. În general, creştinii sunt atenţi să nu o încalce, dar dacă apare necesitatea contractării unei căsătorii între două persoane care au o relaţie de rudenie duhovnicească, Biserica nu va refuza permisiunea pentru aceasta. În orice caz, dacă episcopul ar putea refuza, cei în cauză nu vor asculta[2].

Înainte de încheierea căsătoriei, în unele biserici sunt puse anunţuri referitoare la săvârşirea unei anume căsătorii, cu posibilitatea ca publicul general, dacă ştie ceva referitor la gradul de rudenie dintre cei logodiţi, să poată împiedica căsătoria.

Cu toate acestea, un asemenea lucru se petrece numai în teorie; în practică, care arareori şi în puţine cazuri se bazează pe teorie, impedimentele la căsătorie nu sunt luate în considerare.

Constantinopol, 29 mai 1923

(semnat) Arhimandrit Iuliu Scriban
Din Bucureşti

Patriarhul ecumenic. Cer arhiepiscopului Alexandru să ne spună ce se întâmplă referitor la aceste probleme în Biserica Rusă.

Arhiepiscopul Alexandru [al Americii de Nord]. În Biserica Rusă, este valabilă următoarea rânduială. Pentru **înrudirea de sânge** este absolut interzisă căsătoria pentru linia directă a înaintaşilor şi urmaşilor. Pentru liniile colaterale este interzisă doar până la spiţa a 4-a. Pentru spiţa a 5-a este permisă numai cu permisiunea ierarhului.

Pentru **înrudirea duhovnicească**, căsătoria este interzisă între naşi şi părinţii copilului botezat.

Pentru **înrudirea prin alianţă**, căsătoria este interzisă până la spiţa a 4-a de rudenie, cu excepţia că la spiţa a 4-a este permisă căsătoria cu permisiunea ierarhului.

Trigeneia nu există în realitate.

Mitropolitul de Dyrrachion. Cred că luând în considerare practica Bisericii primare, Congresul ar face bine să reînvie canoanele 53 şi 54 ale Sinodului Penthekte şi să încredinţeze Bisericilor locale tratarea dificultăţilor cauzate de impedimentele existente în afara acestor canoane.

Patriarhul ecumenic. Dintre toate canoanele, există numai 3 care au legătură cu această chestiune: canonul 80 al Sfântului Vasilie cel Mare, care a fost confirmat de Sinodul Penthekte, şi canoanele 53 şi 54 ale Sinodului Penthekte. Cu toate acestea, există legislaţie bisericească ulterioară care lărgeşte gama impedimentelor la căsătorie. Este necesar să avem în vedere că dificultăţile prezente cer facilitarea căsătoriei. Biserica Serbiei se găseşte până în prezent unită în opiniile ei cu patriarhul ecumenic, cu care celelalte patriarhii ca şi Bisericile Ciprului şi Greciei sunt de acord. În Biserica Română, toată legislaţia pertinentă în afara canoanelor 53 şi 54 ale Sinodului Penthekte este abrogată în practică; într-adevăr, iconomia a afectat acolo chiar litera de la Penthekte deoarece am auzit că prin decret regal este permisă căsătoria nu numai la spiţa a 4-a de înrudire prin alianţă, ci şi la spiţa a 3-a. În Biserica Rusă, litera sfintelor canoane în chestiunea de la Penthekte domneşte cu stricteţe, cu singura diferenţă la spiţa a 5-a de înrudire de sânge, care este supusă iconomiei. Trigeneia nu este luată în considerare, dar impedimentele legate de înrudirea duhovnicească sunt valabile aşa cum sunt prezentate în canonul 53 al Sinodului Penthekte, adică, numai între naş şi mama finei şi nu fina însăşi. Ar trebui adăugat că în Patriarhia Ecumenică şi Biserica Greciei spiţa a 6-a de înrudire de sânge şi spiţa a 5-a de înrudire prin alianţă sunt permise de sinoadele lor. În cazuri de necesitate care ar conduce la pericol fizic şi duhovnicesc grav, s-a descoperit că uneori patriarhul ecumenic permite prin iconomie şi spiţa a 4-a de înrudire de sânge. În consecinţă, chiar în Patriarhia Ecumenică, acest canon de la Penthekte nu este respectat pe deplin. În orice caz, trebuie să se observe limpede până în ce punct sunt valabile impedimentele la căsătorie fără nici o excepţie şi de la ce grad intră iconomia. Cred că ar fi posibil ca noi să formulăm opiniile noastre precum urmează: numai acele impedimente la căsătorie menţionate în canoanele Sinoadelor Ecumenice sunt considerate obligatorii. Ce s-a hotărât dincolo de ele în legislaţia ulterioară este administrat de sinoadele locale potrivit cu fiecare din necesităţile lor.

Formularea de mai sus a chestiunii este acceptată.

Patriarhul ecumenic. Avem problema **mutării praznicelor sfinţilor din mijlocul săptămânii în duminica următoare**. Primatul Bisericii Române a ridicat această chestiune. Arhimandritul Scriban ar dori să vă explice opiniile sale.

Arhimandritul Scriban. Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, deoarece în afara duminicilor, există multe zile bisericeşti, naţionale şi încă altele, pe care oamenii înşişi le-au creat, din aceasta derivă o pierdere gravă pentru viaţa economică a ţării. Şi noi vom examina această pierdere nu numai din punctul de vedere că există zile în care ei nu lucrează, ci şi din punctul de vedere că există mulţi care nu folosesc praznicele ca pe un timp de adevărată odihnă. Ei risipesc în cârciumi tot ce au strâns în timpul săptămânii. Dacă problema este înţeleasă astfel, şi din cele două puncte de vedere de mai sus, ar fi mai bine să existe mai puţine sărbători. Categoric nu este o chestiune de a desfiinţa nici un praznic duminical sau al Maicii Domnului, ci praznice ale sfinţilor. Ar fi de asemenea posibil să le lăsăm la locurile lor, ca sărbători ale Bisericii, şi doar să le declarăm a fi zile de lucru.

Patriarhul ecumenic. Ce părere aveţi, mitropolite al Muntenegrului ?

Mitropolitul Muntenegrului. Această chestiune este cu siguranţă importantă şi are un aspect benefic şi avantajos, dar ar trebui analizată doar în legătură cu discutarea şi acceptarea unui calendar nou, care ar putea permite transferarea propusă a praznicelor. În prezent, interesul Bisericii nu cere, în opinia mea, ca noi să luăm o hotărâre şi să părem în vreun fel că ne-am îndepărtat în acest punct de catolici. Mai mult, există un motiv special pentru Biserica Sârbă. La noi, fiecare familie are praznicul ei, cu numele *Slava*, şi este imposibilă transferarea lor în altă zi. Pe baza acestor raţiuni, recomand precauţie privind această chestiune.

Mitropolitul de Dyrrachion. Măsura pe care o propune primatul Bisericii Române este benefică în multe feluri, dar de asemenea întrucâtva prematură. Haideţi să o lăsăm pentru viitor. Poate noul calendar va facilita introducerea acestei măsuri.

Mitropolitul Niceei. Sunt şi eu de părere să amânăm această chestiune.

Patriarhul ecumenic. Chestiunea mutării zilelor de sărbătoare duminica are precedentele sale în *Heortologion*. Toate praznicele Sfinţilor Părinţi de la Sinoadele Ecumenice sunt mutate de la data corespunzătoare adunării lor şi sunt sărbătorite într-o zi de duminică[3]. În acelaşi fel, Biserica ar putea aranja în prezent celelalte praznice ale sfinţilor. Dar cred că fiecare Biserică locală are libertatea de a rândui prin enciclică pentru turma sa care praznice sunt obligatorii sau nesuspendate şi de a reglementa în mod corespunzător vremea prăznuirii sfinţilor. Propun următoarea formulare: ,,Este îngăduit Bisericilor locale să reglementeze vremea sărbătoririi praznicelor sfinţilor care cad în timpul săptămânii, până va fi stabilit un nou calendar, care să se ocupe de această problemă”.

Formula este adoptată.

Patriarhul ecumenic. Rămâne chestiunea **Bisericii Ortodoxe din diaspora**.

Mitropolitul Muntenegrului a propus ca această chestiune să fie amânată până la următoarea sesiune.

Patriarhul ecumenic. Ajungem la propunerea înaintată de Mitropolitul Transilvaniei, referitoare la prăznuirea în 1925 a 1600 de ani de la primul Sinod Ecumenic. Arhimandritul Scriban are cuvântul.

Arhimandritul Scriban. Cer să fie citit memoriul meu legat de subiect.

Este citit precum urmează:

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

În cursul celei de-a doua sesiuni a acestui Congres, am avut cinstea de a aduce în atenţia sa propunerea Mitropolitului Nicolae al Sibiului (Transilvania) ca în 1925 să poată fi organizată marea aniversare a Sinodului de la Niceea, când vor fi trecut 1600 de ani de la convocarea lui.

Mitropolitul a afirmat că ar trebui publicată o nouă mărturisire de credinţă cu o nouă afirmare a credinţei ortodoxe, şi ar trebui adresată episcopilor lumii creştine, inclusiv episcopilor catolici pentru ca ei să vină împreună în unitatea creştină. Aceste idei în chestiune au fost deja explicate. Sunt de părere că ar trebui să ne ocupăm mai mult de metoda de pregătire a aniversării. Prin urmare, am cinstea de a expune următoarele propuneri:

1). Să poruncim tuturor teologilor ortodocşi să alcătuiască mărturisirea de credinţă la care s-a făcut referire; să fie o competiţie între ei, prin care să fie posibilă alegerea celei mai bune lucrări. Este necesară înfiinţarea unei comisii care să evalueze lucrările şi să hotărască.

2). Începând din acest moment, să fie pregătită opinia publică din toate naţiunile ortodoxe şi trebuie ca fiecare dintre noi să primească de îndată această lucrare în propria naţiune. Doi ani este o perioadă foarte scurtă de timp pentru un asemenea proiect imens.

Este necesar ca toţi episcopii lumii ortodoxe şi toate instituţiile superioare de teologie ortodoxă să participe la marea prăznuire aniversară. În plus, este necesar ca în cursul acestei sărbătoriri, toate instituţiile educaţionale şi pedagogice creştine să fie reprezentate, ca şi uniunile preoţilor.

3). Trebuie trimise invitaţii Bisericilor Anglicană, Veche-Catolică, Romano-Catolică, Armeană, Nestoriană şi Etiopiană pentru ca acestea să poată de asemenea participa.

4). Trebuie ales locul unde să aibă loc prăznuirea. Cu siguranţă cel mai potrivit oraş este Constantinopolul, ca scaun istoric al patriarhului ecumenic, dar dacă acest lucru este imposibil din considerente politice şi alte raţiuni, trebuie ales un loc potrivit.

5). Începând din acest moment, trebuie să convingem guvernele naţiunilor ortodoxe să anticipeze în bugetele lor cheltuielile necesare pentru reprezentarea lor în timpul celebrării aniversare.

Acestea sunt propunerile pe care am onoarea să le înaintez Congresului şi la care de asemenea este posibil a se adăuga altele.

Constantinopol, 30 mai 1923

Arhimandrit Iuliu Scriban
Din Bucureşti

Patriarhul ecumenic. Mai aveţi ceva de adăugat ?

Arhimandritul Scriban. Referitor la alegerea locului. Dacă nu este posibil din cauza factorilor să fie Constantinopolul, atunci alt oraş ar putea fi ales, poate Nyssa, cu acordul Mitropolitului Muntenegrului. Ar trebui alcătuit un comitet, care să pregătească sărbătorirea.

Mitropolitul Muntenegrului. Susţin propunerea. Referitor la loc, este opinia mea personală că ar trebui ales Constantinopolul, dar dacă acest lucru este imposibil, atunci propun Nyssa, locul natal al lui Constantin cel Mare. Referitor la alcătuirea unui comitet, nu văd necesitatea acestuia. Vom cere patriarhului ecumenic să ia iniţiativa de a ajunge la o înţelegere cu celelalte Biserici Ortodoxe şi de a pregăti celebrarea, în special de a invita celelalte Biserici creştine.

Decizia formulată de patriarhul ecumenic a fost adoptată în cele din urmă precum urmează:

1. Propunerea înaintată de Mitropolitul Nicolae al Transilvaniei privind prăznuirea festivă în 1925 a 1600 de ani de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea este primită cu bucurie.
2. Congresul cere ca patriarhul ecumenic să ia iniţiativa ca aceasta să fie celebrată după merit de întreaga Biserică Ortodoxă, nu numai la nivel local, ci de asemenea prin convocarea unui Sinod pan-ortodox, cu o agendă de a rezolva toate chestiunile care preocupă Biserica Ortodoxă în prezent.
3. Este adăugată rugămintea ca la această celebrare comună să poată fi invitate toate Bisericile care acceptă Simbolul de la Niceea.

Patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Felul în care prezintă situaţia arhimandritul Scriban este mizerabil. Cel mai probabil, expunerea sa a slujit intereselor străine Bisericii care militau pentru reducerea sau chiar eliminarea impedimentelor la căsătorie.

Istoria îl contrazice pe arhimandritul Scriban: iconomia nu a fost acordată oricare ar putea fi gradul de înrudire. Se cunosc cazuri de episcopi care au respins iconomia pastorală şi 2 nume vor fi de ajuns: mitropolitul Veniamin Costachi (1768-1846), al Moldovei, şi Mitropolitul Nifon al Ţării Româneşti († 1508), cinstit ca sfânt de Biserica Ortodoxă. Este ignobil felul în care-l prezintă arhimandritul Scriban pe Sfântul Nifon, care a luptat pentru respectarea rânduielilor bisericeşti şi aplicarea lor în viaţa de zi cu zi a creştinilor, de la cei de rând până la nobilime. În vremea sa, nobilimea încălca impedimentele la căsătorie până la a friza incestul.

Au existat cazuri de căsătorii incestuoase, nu puţine la număr, mai ales în Ardeal, cauzate de influenţa catolică şi protestantă; clericii ortodocşi s-au luptat decenii de-a rândul – există consemnări în primele decenii ale secolului XX – pentru a readuce în rândul creştinilor adevăratele rânduieli privind căsătoria. Dar acestea, ca şi cele din marile familii boiereşti reprezintă doar încălcări ale canoanelor aflate în vigoare până astăzi în Biserica Ortodoxă Română şi recunoscute de societate ca atare.

Cu alte cuvinte, arhimandritul Scriban a prezentat exact pe dos starea de lucruri ...

[2] Aşa se pune problema ?

[3] Sfinţii Părinţi au avut un motiv întemeiat pentru a aşeza prăznuirea Sinoadelor Ecumenice duminica. Ele au reprezentat o biruinţă a învăţăturii despre Dumnezeu, ereziile fiind un atac direct la aceasta, şi au fost socotite atât de importante încât au fost aşezate în ziua Domnului, duminica.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1518-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-x

Cea de-a noua sesiune

(Marţi, 5 iunie 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie al IV-lea.

Patriarhul ecumenic. Împlinind o datorie sfântă, pe această bază aduc calde mulţumiri Congresului pan-ortodox pentru că şi-a împărtăşit în mod spontan mâhnirea şi suferinţa faţă de evenimentele regretabile care au avut loc vinerea trecută[1] şi pentru interesul său puternic şi frăţesc manifestat cu privire la viitoarea soartă a scaunului ecumenic. Este cumplit de trist pentru mine să mă gândesc că, în timp ce am invitat reprezentanţii Sfintei Biserici a lui Dumnezeu pentru ca împreună să putem discuta şi să aducem folos întregii Biserici Ortodoxe, am devenit o cauză involuntară ca ei să fie martorii scenelor regretabile de vineri şi să trăiască momente de emoţie tragică.

Dar, pe de altă parte, mulţumim Domnului că aceste evenimente triste s-au desfăşurat în timpul şederii reprezentanţilor aici ca ei să poată vedea cu propriii ochi şi apoi să informeze Bisericile lor despre condiţiile în care subzistă Prea Sfânta Biserică a Constantinopolului. Cu siguranţă ele ştiu că aceste condiţii sunt groaznice. Dar una este să auzi şi să fii informat de departe şi alta să le vezi şi să le pricepi cu propriii ochi. Reprezentanţii l-au văzut pe cel care a pus stăpânire în mod josnic pe rangul patriarhal şi au înţeles poziţia viitoare problematică a patriarhiei. Cu siguranţă nu a fost greu de găsit un grup din drojdia cea mai de jos a Constantinopolului şi să devină o unealtă. Lucrul surprinzător şi sfâşietor este că scenele îngrozitoare au avut loc sub ochii poliţiei locale care şi-au îndreptat baionetele în sus în cinstea celui care comitea sacrilegiul. Toate aceste lucruri înseamnă că noi trăim în afara legii şi, chiar dacă în altă parte libertatea şi siguranţa sunt socotite a fi cele mai preţioase pentru toţi indivizii, noi nu avem aici nici libertatea, nici siguranţa elementare ca instituţie de mare importanţă sau ca organizaţie pan-ortodoxă.

Mulţumesc din nou reprezentanţilor Bisericilor pentru expresiile lor de solidaritate.

Revenim la lucrarea care a fost întreruptă de evenimentele de vineri. Secretariatul a pregătit un proiect de hotărâri pentru chestiunile discutate şi aprobate până în acest moment. Să fie citite.

Secretarul citeşte:

1) Proiectul hotărârii **privind un nou calendar**.

Mitropolitul Muntenegrului. Cred că nu ar trebui să fim nevoiţi anticipat să declarăm că dorim păstrarea săptămânii ca o condiţie esenţială pentru acceptarea noului calendar. Haideţi să nu luăm în discuţie deloc acest punct.

Profesorul V. Antoniades. Repet ceea ce am spus de asemenea în sesiunea din 23 mai şi ceea ce am explicat în memorandumul meu către patriarhul ecumenic că, altfel spus, introducerea unei zile fără nume sau goale nu vatămă câtuşi de puţin sistemul săptămânal şi, în consecinţă, dacă ştiinţa ar putea descoperi un nou calendar care admite sistemul săptămânilor cu introducerea unei singure zile fără nume, Biserica Ortodoxă ar trebui să-l accepte, în măsura în care doreşte ca alte Biserici să-l accepte de asemenea.

Mitropolitul de Dyrrachion. Sunt de acord pe deplin cu profesorul că introducerea unei zile nu strică sistemul zilelor săptămânii.

Patriarhul ecumenic. Este o posibilitate ca celelalte Biserici să fie de acord cu recunoaşterea unui nou calendar care necesită reducerea folosirii neîntrerupte a săptămânii. Prin urmare, nu va fi practic să venim ca Biserică Ortodoxă şi mai mult să fim ataşaţi în mod explicit de poziţia că nu vom accepta alt sistem cu excepţia unuia care păstrează folosirea neîntreruptă a săptămânii. Va părea o cerere egoistă, de vreme ce nici o raţiune dogmatică nu susţine aceasta.

Arhimandritul Scriban. Există o raţiune scripturistică, care recunoaşte sistemul săptămânal; planul dlui. Drăghici este de aşa natură încât păstrează acest sistem, fără inserarea nici unei zile fără nume sau goale. Acest plan al dlui. Drăghici a fost socotit acceptabil, şi din acest motiv în cursul sesiunii din 23 mai s-a hotărât şi stabilit ca Biserica Ortodoxă să prezinte păstrarea săptămânii ca o condiţie obligatorie pentru acceptarea unui nou calendar. Nu văd motivul ca noi să revizuim această decizie a noastră care a fost luată de asemenea în prezenţa dlor. Drăghici şi Demetrescu.

Mitropolitul Muntenegrului. Noi ne vom afla într-o poziţie dificilă dacă pe neaşteptate astronomia alcătuieşte un nou plan doar cu schimbarea sistemului săptămânal şi dacă toate Bisericile creştine acceptă acest plan. Din acest motiv şi eu cred că ar trebui adoptată în totalitate poziţia adecvată.

Arhimandritul Scriban. Repet că există raţiuni scripturistice, dar adaug şi că raţiuni economice necesită păstrarea săptămânii.

Patriarhul ecumenic. Nu se pune problema de a desfiinţa săptămâna. Sistemul săptămânal va rămâne şi în consecinţă raţiunile care au fost citate mai sus de arhimandritul Scriban sunt respectate. Este o chestiune numai de o zi intercalară pe an şi de o a doua o dată la 4 ani şi aceasta nu mi se pare un motiv atât de grav încât să nu acceptăm un calendar, care bazat de reducerea succesiunii săptămânale, va prezenta alte avantaje excelente, dorit şi acceptat de toate Bisericile creştine.

Arhimandritul Scriban. Într-un asemenea caz, ce rămâne din discuţia care a avut loc referitor la planul dlui. Drăghici şi din decizia favorabilă în sprijinul său ?

Patriarhul ecumenic. Recomandarea în sprijinul său ca fiind un calendar care păstrează pe deplin sistemul săptămânal fără nici o zi intercalară.

Arhimandritul Scriban. Ar fi bine ca noi să avem un plan precis pentru un calendar nou, pe care l-am putea supune atenţiei conferinţei competente care este pe cale să se întrunească. Şi un astfel de plan, ca cel al dlui. Drăghici, a fost analizat şi decizia luată, precum s-a recunoscut anterior. Am făcut deja un raport către Biserica pe care o reprezint şi din această cauză îmi exprim astăzi rezervele faţă de reconsiderarea acestei hotărâri şi cer ca rezervele mele să fie consemnate în procesul verbal.

Patriarhul ecumenic. Nu se poate nega că a fost luată o hotărâre clară de vreme ce planul lui a fost prezentat şi discutat, şi în măsura în care Congresul este îndreptăţit până în ultimul moment să-şi completeze ideile şi, luând în considerare alte lucruri şi în mod special constatând că nici o raţiune nu susţine introducerea neîntreruptă a săptămânii, să reconsidere totodată hotărârea sa formulată anterior în termeni generali. Altminteri, eu cred că hotărârile mitropolitului Muntenegrului şi sfinţiei voastre sunt compatibile, în măsura în care vom formula decizia noastră precum urmează: ,,Biserica Ortodoxă preferă un calendar care păstrează secvenţa săptămânii, cu toate acestea nu se ataşează de opinia sa, în cazul în care alte Biserici sunt de acord cu acceptarea unui nou calendar care necesită reducerea secvenţei săptămânii".

Majoritatea Congresului a acceptat această formulare.

Arhimandritul Scriban a fost în minoritate pentru motivul pe care l-a explicat. Celelalte puncte din decizie au fost acceptate în unanimitate.

2) Proiectul **privind cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi diaconilor văduvi**.

Este acceptat cu mici modificări.

3) **În ce priveşte chestiunea dacă întâietatea existentă între sfintele taine ale cununiei şi hirotoniei este permanentă**.

Este acceptat cu mici modificări.

4) Despre propunerea mitropolitului Transilvaniei **referitoare la prăznuirea festivă în 1926 a 1.600 de ani de la Sinodul Ecumenic I de la Niceea**.

Este acceptată.

5) Despre **limita de vârstă pentru hirotonia diaconilor, preoţilor şi episcopilor** şi despre punctul referitor la **competenţa fizică şi spirituală a păstorilor Bisericii**.

Este acceptată.

6) Despre **înfăţişarea exterioară a clerului în societate**.

Patriarhul ecumenic. Când vom formula decizia potrivită, va fi necesar să spunem că respectăm şi suntem în acord cu porunca Apostolului Pavel (1 Corinteni 11, 14) şi cu legislaţia şi practica Bisericii primare, astfel că părul clerului este tuns şi înfăţişarea sa exterioară în societate, care nu este departe de stilul de veşmânt al mirenilor, susţine în mod fidel legislaţia canonică antică privind culorile şi luxul şi că celelalte detalii aparţin sinoadelor Bisericilor locale.

Toţi reprezentanţii au acceptat această formulare.

7) Despre **respectarea obligatorie a făgăduinţelor monahale**.

Este acceptată.

8) Despre **impedimente la căsătorie**.

Este acceptată cu mici modificări.

9) Despre **prăznuirea zilelor sfinţilor care cad în mijlocul săptămânii**.

Este acceptată.

10) Despre **problema postului**.

Mitropolitul Cizicului. După ce au discutat ieri neoficial, membrii Congresului au formulat următoarele opinii referitoare la post. Anume, să fie respectat postul stabilit pentru zilele de miercuri şi vineri, ca şi posturile din ajunul Botezului Domnului, din ziua Tăierii capului Cinstitului Înaintemergător şi ziua Înălţării Sfintei Cruci. În Postul Mare este permis consumul de peşte, ouă, lapte, brânză, unt şi ulei, cu excepţia primei şi ultimei săptămâni, în cursul cărora este impusă respectarea severă a regimului de post. Postul Sfinţilor Apostoli este limitat la o săptămână înainte de praznic, în cursul căreia este permis a se mânca peşte. Consumul de ulei este permis în timpul postului din august de 15 zile. Asupra acestui punct, mitropolitul de Dyrrachion, arhimandritul Scriban şi cu mine nu am fost de acord gândind că consumul de peşte, ouă, lapte, brânză şi unt ar trebui permis cu excepţia ultimei săptămâni, în cursul căreia ar trebui practicată o respectare severă. Asupra acestui punct, arhimandritul Scriban nu a fost de acord considerând că ar fi necesar a practica asprimea în cursul primei săptămâni. În cele din urmă, regimul actual de post trebuie respectat cu severitate în mânăstiri. Pe baza celor de mai sus, schiţa deciziei a fost alcătuită în scurt timp de secretar.

Patriarhul ecumenic. Lucrarea Congresului nu va fi vătămată dacă orice discuţie suplimentară despre problema postului a fost amânată. Hotărârile luate sunt suficiente.

Mitropolitul Muntenegrului. Cred că părerea Congresului trebuie exprimată asupra problemei în discuţie.

Patriarhul ecumenic. Într-un asemenea caz, cred că autoritatea fiecărei Biserici poate fi călăuzită de canonul apostolic 69, care stipulează: ,,Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, sau ipodiacon, sau citeţ, sau cântăreţ, nu posteşte cele 40 zile ale Paştelui, sau miercuri, sau vineri, să se caterisească, fără numai de s-ar opri pentru boală trupească. Iar de este mirean, să se afurisească”. Având în vedere necesitatea iconomiei circumstanţiale, să fie folosit drept călăuză comentariul lui Valsamon la acelaşi canon, care afirmă: ,,Observaţi din prezentul canon că există înainte de toate un post, cele 40 de zile, al Paştelui. Căci dacă ar fi fost altele, canonul le-ar fi menţionat şi pe ele. Fără numai că în celelalte posturi, adică al Sfinţilor Apostoli, al Născătoarei de Dumnezeu şi al Naşterii lui Hristos când postim nu suntem ruşinaţi ...”. Sunt de acord toţi reprezentanţii că opinia lor în chestiune a fost exprimată printr-o asemenea formulare ?

Toţi reprezentanţii sunt de acord.

Patriarhul ecumenic. Şi acum intrăm în ordinea de zi de astăzi. Chestiunea priveşte motivele pentru desfacerea căsătoriei. Aş crede că asupra acestei chestiuni orice discuţie ar trebui de asemenea amânată.

Mitropolitul de Dyrrachion. Suntem de acord cu poziţia referitoare la amânare, de vreme ce în toate statele ortodoxe guvernul se ocupă de chestiune.

Mitropolitul Muntenegrului. În sesiunea neoficială de ieri a membrilor Congresului, am propus să încredinţăm fiecărei Biserici care tratează această chestiune sarcina de a o rezolva individual, întotdeauna pe baza legislaţiei canonice şi în acelaşi timp Congresul să stabilească în ce măsură Biserica poate ceda în chestiunea motivelor pentru divorţ în faţa guvernului care administrează această problemă. Această chestiune priveşte taina şi Biserica nu este îndreptăţită să fie indiferentă, ci dimpotrivă ar trebui să-şi susţină şi să scoată în relief punctul său de vedere.

Patriarhul ecumenic. Am putea ajunge la o hotărâre despre slăbirea remarcată faţă de chestiunea divorţului şi, în consecinţă, să hotărâm că atunci când căsătoria a fost încheiată bisericeşte să fie de asemenea desfăcută la nivel bisericesc.

Dar trebuie în mod necesar să subliniem că declarăm dacă îi mai este permisă vreodată o altă căsătorie părţii vinovate de desfacerea căsătoriei şi dacă este permisă sau nu căsătoria pentru cel

curvar. Astfel, propun următoarea formulare: ,,Deoarece s-a observat în unele părţi ale Bisericilor Ortodoxe o slăbire a legăturilor tainei cununiei din partea Bisericii în ce priveşte divorţul, noi am hotărât ca de acum încolo numai o căsătorie contractată la nivel bisericesc să fie de asemenea considerată că poate fi desfăcută la nivel bisericesc, când autoritatea bisericească competentă declară aceasta. În desfacerea căsătoriei, partea vinovată nu poate contracta altă căsătorie înainte de trecerea unui an de la divorţ. În nici o circumstanţă nu este permisă contractarea căsătoriei cu persoana cu care s-a stabilit legal că a fost comis adulterul, din cauza căruia a avut loc desfacerea căsătoriei".

Reprezentanţii acceptă opinia precum a fost formulată mai sus.

Patriarhul ecumenic. **Chestiunea Bisericii Ortodoxe din diaspora** a fost lăsată ultima pe ordinea de zi de astăzi.

Bisericile din vechime au avut stabilite hotarele jurisdicţiei lor, care erau socotite fixate pe vecie, astfel că este adeseori folosită expresia ,,a nu se depăşi hotarele". Pentru scaunul Constantinopolului, există hotărârea canonului 28 de la cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic la care, cu precizarea că mitropoliile eparhiilor Pontului, Asiei şi Traciei vor fi supuse ei, s-a dat ei de asemenea jurisdicţie asupra episcopilor din zonele din afara Imperiului care sunt numite ,,locuri barbare". În timpul dezvoltării moderne a formării Bisericii, Patriarhia Ecumenică, oricând s-a găsit în situaţia fericită de a acorda unora din Bisericile fiice ale ei administrare autocefală deplină, în acelaşi timp a şi stabilit hotarele lor regionale. În această privinţă, a predominat regula generală că aceste hotare trebuiau înţelese a nu depăşi hotarele statului, pe seama căruia a fost acordată autocefalia Bisericii.

Dar dat fiind că hotarele Bisericilor autocefale sunt înţelese în acest fel, cu totul în afara acestor hotare patriarhale sunt un număr mare de creştini care sunt organizaţi în grupuri, comunităţi şi parohii, şi care ar trebui să aparţină unei jurisdicţii ecleziastice, care potrivit legislaţiei canonice actualmente în vigoare nu poate fi alta decât Patriarhia Ecumenică. Este complet exclus cazul în care o Biserică ce a propovăduit cuvântul dumnezeiesc prin propriile misiuni printre necreştini şi a întemeiat o Biserică din ei, precum se întâmplă în Japonia şi China.

Cu toate acestea, referitor la această chestiune a Ortodoxiei din diaspora, avem încă un punct de vedere, cel naţional. Această perspectivă a zguduit Biserica în urmă cu jumătate de veac din cauza exprimării sale de către bulgari într-un mod aflat în opoziţie cu temeliile canonice ale administrării Bisericii. Din această cauză, a fost condamnată, iar tradiţia Bisericii care stă pe o temelie canonică a fost întărită printr-o hotărâre a unui mare sinod care şi-a asumat autoritate pan-ortodoxă.

Între timp, tendinţele judecate şi condamnate la acea vreme se manifestă şi astăzi sub diferite forme, şi problemele Bisericii Ortodoxe asupra acestui punct se dovedesc a fi încurcate. Acest fenomen apare îndeosebi în America. În Statele Unite ale Americii de Nord, s-a estimat că există în prezent aproape un milion de ortodocşi americani care nu sunt născuţi acolo, ci sunt emigranţi din diferite ţări ortodoxe. În consecinţă, avem acolo ortodocşi care sunt vorbitori de limbă greacă, arabă, rusă, sârbă, română şi neîndoios altele. Pentru că au mers în număr mare în America în perioade variate şi unii i-au precedat pe alţii, ei au alcătuit parohii şi jurisdicţii episcopale.

În acest moment, există episcopi greci, arabi şi ruşi în America, iar sârbii şi românii se pregătesc să trimită alţii. Însă, toţi aceşti episcopi nu sunt legaţi între ei şi actuala privelişte a Bisericii Ortodoxe în America este departe de a fi edificatoare pentru marele nume al Ortodoxiei, şi lucrul întristător este că aceasta se petrece sub ochii unui popor înclinat spre Ortodoxie. Într-adevăr, ar fi un mare avantaj pentru ea dacă frumuseţea structurii ei canonice ar fi reuşit să se manifeste acolo. Dar ce ar trebui să se întâmple ca Biserica Ortodoxă în America să nu se înfăţişeze ca dezorganizată şi dezmembrată (când sunt tolerate totuşi sentimentele naţionale, care îi leagă pe creştinii ortodocşi de acolo de pământurile lor natale) ? În mijlocul nostru se află un ierarh care cunoaşte situaţia Bisericii Ortodoxe din America din experienţa personală, arhiepiscopul Alexandru, care ar trebui să explice vederile sale înaintea Congresului pan-ortodox.

Am vizitat America de două ori şi, după ce am studiat situaţia nemijlocit, am descoperit că singura cale pentru o reprezentare bine constituită a Bisericii Ortodoxe acolo este alcătuirea unei unităţi administrative sub cele mai înalte auspicii duhovniceşti ale Patriarhiei Ecumenice cu condiţia auto-guvernării interne a fiecărui grup naţional, până în ziua în care ar putea apărea emanciparea tuturor într-o Biserică Americană autocefală.

Patriarhia Ecumenică declară în mod răspicat că are o mare stimă pentru sentimentele naţionale şi într-un duh de egalitate şi dreptate este dispusă să asigure fiecărui grup naţional nu numai autonomia parohială, ci şi conducerea episcopală şi pastorală autonomă.

În acest fel, pot exista păstori pentru fiecare grup naţional, care să fie propuşi de Bisericile interesate şi să primească binecuvântarea Patriarhiei Ecumenice pentru a imigra în America. Sub conducerea exarhului patriarhal, pe care îl va numi Patriarhia Ecumenică, aceşti episcopi întruniţi periodic într-un sinod vor rezolva local chestiunile de acolo. Astfel, Patriarhia Ecumenică va fi legătura subţire, dar necesară canonic dintre diferitele Biserici Ortodoxe naţionale din America şi această rânduială va conduce la suprimarea neregularităţii şi dezordinii canonice observate în prezent. Cer ca arhiepiscopul Alexandru să-şi expună opiniile.

Arhiepiscopul Alexandru [de America de Nord]. În octombrie trecut, am înaintat un raport privind situaţia actuală a Bisericii Ortodoxe în America. Cred că propunerea patriarhului ecumenic este extrem de oportună, dar trebuie luată în considerare situaţia în care se află astăzi Biserica Ortodoxă Rusă. Dacă s-ar spune ruşilor din America că trebuie plasaţi sub conducerea duhovnicească a exarhului Patriarhiei Ecumenice, un asemenea lucru ar fi folosit ca o plângere, pentru a declara că ei îl vor trăda pe patriarhul Tihon. Ca măsură provizorie, am recomandat în raportul meu ca patriarhul ecumenic să numească un ierarh rus ca exarh al său pentru o perioadă de 4 ani. Dar înţeleg şi respect motivele pentru care patriarhul ecumenic nu a făcut numirea. Sentimentele naţionale au fost sporite în America într-o asemenea măsură, încât numai timpul va aduce vreo temperare. Pentru moment, mi se pare că ierarhii ruşi şi greci trebuie să rămână în America şi cei supuşi patriarhilor Antiohiei şi Ierusalimului să plece. Alături de ortodocşii ruşi din America, se află acolo şi ortodocşi sârbi, români, albanezi şi bulgari. Am încredere că ierarhii ruşi şi greci vor întări legăturile de iubire reciprocă şi vor lucra împreună pentru binele Bisericii.

Bazat pe temeiuri canonice, sunt de acord pe deplin cu opinia patriarhului ecumenic, dar circumstanţele sunt de aşa natură, încât există un pericol serios de a inflama sentimentele naţionale în America. Din această cauză, noi trebuie să aşteptăm o perioadă astfel ca situaţia din America ce ameninţă cu o mare catastrofă să fie ameliorată puţin câte puţin prin lucrarea comună a ierarhilor ruşi şi greci.

Mitropolitul de Dyrrachion. Patriarhul ecumenic, ca şi arhiepiscopul Alexandru au explicat situaţia întristătoare care există în Biserica Ortodoxă din diaspora şi în special din America. Ambele declaraţii sunt de acord asupra acestui punct. Cu toate acestea, în timp ce arhiepiscopul acceptă soluţia propusă de patriarhul ecumenic ca singura oportună, el consideră că este inaplicabilă în prezent. Mi se pare mie că implementarea soluţiei propuse trebuie urmărită, deoarece mulţumeşte deplin celelalte Biserici interesate şi singură păstrează dreptul canonic al întâietăţii Patriarhiei Ecumenice.

Arhimandritul Scriban. Din nefericire lipseşte unitatea administraţiei duhovniceşti a Bisericilor din diaspora şi trebuie urmărit un asemenea lucru. Din acest motiv, tind să susţin poziţiile patriarhului ecumenic şi mitropolitului de Dyrrachion.

Mitropolitul Muntenegrului. Ar fi mai bine, Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, ca problema Bisericii din diaspora să nu fi intrat în discuţiile de astăzi, când Congresul pan-ortodox se găseşte deja la sfârşitul lucrării sale. Această chestiune nu este nici simplă, nici nu a fost studiată în vreo măsură ca să putem expune măcar o decizie în principiu în cursul Congresului nostru, deoarece noi nu avem nici timpul necesar, nici călăuzirea necesară pentru o discuţie şi soluţie a chestiunii în cauză. Biserica Sârbă care cu adevărat întotdeauna se îngrijeşte şi se jertfeşte mult atât material, cât şi moral pentru sârbii care se află în străinătate dă o mare importanţă chestiunii de adaptare a problemelor bisericeşti ale ortodocşilor din diaspora. Nu este doar o problemă a creştinilor ortodocşi din America. Această problemă priveşte şi grupurile şi comunităţile Bisericii Ortodoxe din alte părţi. Punctele de vedere variate, care derivă din interesele naţionale ale diferitelor naţiuni, au contribuit la organizarea de sisteme diferite ale administraţiei Bisericii, care există astăzi în America şi în alte părţi în străinătate.

Biserica Sârbă, care are o înţelegere comună cu guvernul statului nostru, manifestă un mare interes faţă de soarta comunităţilor sârbe din străinătate; exact aşa cum celelalte Biserici Ortodoxe surori sunt preocupate de propriile comunităţi din străinătate. Dacă avem în vedere faptul că actuala situaţie a Bisericii Ortodoxe din diaspora nu a fost instituită azi, nici ieri, ci cu secole în urmă, atunci trebuie

să facem schimbări cu multă grijă, având de asemenea studii şi o examinare mai extinse ale acestor chestiuni, dacă nu dorim să creăm complicaţii şi dificultăţi şi mai mari pentru această problemă. Din această cauză, cred că Congresul pan-ortodox poate, în loc de orice altă hotărâre, să ceară Patriarhiei Ecumenice să continue în momentul de faţă cu măsurile necesare pentru o înţelegere comună cu Bisericile Ortodoxe locale privind posibilităţile, astfel ca această problemă să fie supusă sinoadelor competente spre studiu şi ca, în consecinţă, în colaborare şi armonie frăţească să poată fi găsite mijloace comune ale soluţionării ei. Într-una din sesiunile anterioare, am avut cinstea să declar că în mod special cu Patriarhia Ecumenică voi discuta multe probleme legate de interesele noastre bisericeşti în străinătate, dar neştiind că problema va fi prezentată în termeni generali înaintea Congresului pan-ortodox nu am cerut călăuzire adecvată în ce o priveşte de la Biserica locală pe care am cinstea să o reprezint aici.

Din aceste motive, cer ca Congresul să nu ia o decizie prematură, care ar putea genera obstacole pentru soluţia finală a acestei chestiuni şi astfel să vatăme interesul general al Ortodoxiei ca întreg, ca şi interesele particulare ale Bisericilor Ortodoxe locale.

Patriarhul ecumenic. Dat fiind faptul că problemele pe care le-am discutat şi în privinţa cărora am luat hotărâri trebuie comunicate Bisericii pentru ca ele să primească aprobare, putem să ne exprimăm opinia chiar în principiu asupra acestei chestiuni referitoare la Bisericile din diaspora.

Mitropolitul Muntenegrului. Nu pot fi convins că această chestiune poate fi rezolvată în cursul actualului Congres şi insist asupra opiniei mele deja exprimate. Trebuie să luăm în considerare că rezoluţia finală asupra acestei chestiuni nu depinde numai de conducătorii Bisericilor locale, ci şi de guvernele responsabile, care asigură sprijin material şi moral cetăţenilor lor care trăiesc în străinătate. Prin urmare, colaborarea guvernelor implicate în organizarea Bisericilor Ortodoxe din diaspora nu poate fi exclusă. Repet că Biserica Sârbă şi guvernul sârb sunt interesate nu numai de comunităţile sârbe din America, ci şi de cetăţenii noştri care se află în multe alte ţări ca Albania, Italia, Austria, Ungaria şi în alte părţi. Biserica Sârbă are un interes moral şi în ce-i priveşte pe cei din Cehoslovacia şi Carpato-Rusia, pentru că după ce a fost chemată de cei care doreau să îmbrăţişeze Ortodoxia ea a făcut multe eforturi şi sacrificii pentru a progresa şi a organiza lucrarea Ortodoxiei în aceste ţinuturi.

Se ştie că Patriarhia Ecumenică din timpuri străvechi a deţinut canonic dreptul jurisdicţiei duhovniceşti asupra Bisericii Ortodoxe din diaspora, dar se ştie de asemenea că Patriarhia Ecumenică a pierdut acest drept cu mult timp în urmă în multe cazuri şi asupra multor organizaţii ecleziastice din afara altor naţiuni ortodoxe. În plus, se ştie că Patriarhia Ecumenică a acordat în mod oficial acest drept altei Biserici autocefale, adică Biserica Greciei.

Dacă chestiunea în cauză nu este examinată cu grijă şi cu atenţia cuvenită înaintea Bisericilor şi guvernelor interesate, nu s-ar putea ca toate faptele din trecut şi prezent ca şi multe alte motive să fie criticate, astfel încât întâietatea Patriarhiei Ecumenice care este întemeiată pe legislaţia canonică ar putea să nu fie reînviată ? Cer ca poziţia mea să nu fie înţeleasă greşit ca opunându-se reglementării canonice a chestiunii în cauză. Dimpotrivă, sunt sigur că Biserica Sârbă va fi dornică de o asemenea colaborare asupra acestei chestiuni, care va aduce beneficii intereselor Ortodoxiei şi va combina acestea cu cele ale populaţiei sârbe din străinătate. Din aceste motive, doresc să aduc în atenţia Congresului pan-ortodox faptul că această problemă delicată nu poate fi rezolvată printr-o hotărâre prematură şi forţată, ci trebuie acordat conducătorilor Bisericilor locale timpul necesar ca ei să se poată consulta şi să poată delibera cu conducătorii civili, care vor avea un rol activ în rezolvarea acestei chestiuni. Apoi interesele nu numai ale Ortodoxiei şi ale Bisericilor locale interesate, ci chiar ale Patriarhiei Ecumenice înseşi, care trebuie susţinută de toate naţiunile ortodoxe, necesită ca problema în cauză să fie investigată în deplină armonie şi iubire reciprocă ale Bisericilor şi naţiunilor ortodoxe, şi în acest fel actuala situaţie anormală în care se află Biserica Ortodoxă din diaspora să poată fi ameliorată. Dacă acest Congres nu ţine cont de motivele mele de mai sus şi continuă cu orice fel de soluţionare a chestiunii Bisericii Ortodoxe din diaspora, declar cu mâhnire că într-un asemenea caz voi fi silit să susţin rezerve depline asupra chestiunii în numele Bisericii Sârbe.

Arhimandritul Scriban. Chestiunea Bisericii Ortodoxe în mod special din America trebuie rezolvată, pentru că – pentru a ne exprima încă mai simplu – Biserica însăşi nu trebuie să continue să existe într-o formă incoerentă, o imagine pe care ne-o pune înainte zeflemeaua Bisericii Catolice.

Patriarhul ecumenic. Chestiunea constituie în mod evident latura slabă a Bisericii Ortodoxe care o expune batjocurii şi atacurilor Bisericii Catolice, care crede că este imposibil ca Biserica noastră să progreseze câtă vreme stă pe poziţia naţională ca temelie. În ce priveşte obiecţiile mitropolitului Muntenegrului, observ că nu se pune problema ca noi aici să rezolvăm chestiunea, ci pur şi simplu să exprimăm o opinie subliniind nevoia de rânduială şi administrare canonică a parohiilor ortodoxe din diaspora.

Patriarhia Ecumenică consideră că este obligaţia sa să sublinieze această necesitate şi să lupte în numele unei autorităţi administrative bisericeşti unite asupra Ortodoxiei din diaspora. Chiar dacă nu cu mult timp în urmă, aflându-se ea însăşi în circumstanţe nefericite, a încredinţat Bisericii Greciei administrarea pastorală a parohiilor greceşti din străinătate, ea a revenit asupra acestei măsuri şi a restabilit lucrurile pe temelia lor canonică. Dreptul canonic al Patriarhiei Ecumenice asupra Bisericilor din diaspora este teoretic în afară de orice discuţie, dar repet că există o cale de a pune lucrurile în rânduială, pentru ca atât rânduiala canonică să fie menţinută, cât şi interesele naţionale ale fiecărei naţionalităţi să fie respectate şi garantate. Bunăvoinţa poate împăca cele două puncte de vedere, cel canonic şi cel naţional. Haideţi să studiem aceste puncte de vedere şi eu cred că la următoarea sesiune vom lua în considerare formularea unei hotărâri adecvate de către Congres.

După aceasta, patriarhul ecumenic a declarat încheierea sesiunii.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Patriarhul ecumenic vorbeşte aici despre atacul a cărei victimă a fost şi care a avut loc în vara anului 1923. El a fost atacat de Papa Eftim I şi susţinătorii săi, cu dorinţa de a-l detrona şi a-l alunga din Constantinopol.

Papa Eftim I (1884-1968), pe numele său de mirean Pavlos Karahisarithis, hirotonit preot ortodox în 1915 când a primit numele de Eftim, a fost fondatorul Bisericii Ortodoxe Turce autocefale, o grupare nerecunoscută în lumea ortodoxă, susţinută iniţial de statul turc care dorea să se debaraseze de Patriarhia Ecumenică. Pe 1 iunie 1923, el şi susţinătorii săi au atacat sediul Patriarhiei şi pe patriarhul Meletie al IV-lea – evenimente amintite de patriarh în cuvântul său.

Pe 2 octombrie 1923, Papa Eftim a atacat sediul Sfântului Sinod şi a instalat acolo propriul sinod, proclamându-se pe sine ,,reprezentantul general al tuturor comunităţilor ortodoxe”. În decembrie 1923, a avut loc o nouă ocupare a Patriarhiei de către Papa Eftim şi adepţii lui, dar de data aceasta, ei au fost evacuaţi de poliţie.

În 1924, Papa Eftim a câştigat sprijinul conducerii Republicii Turce şi a fost ales patriarh de un congres bisericesc turc. După moartea lui Mustafa Kemal (1881-1938), Papa Eftim şi-a pierdut prestigiul şi sprijinul statului turc, iar gruparea lui şi-a pierdut importanţa. Biserica Ortodoxă Turcă există şi astăzi, fiind condusă de un strănepot al lui.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1519-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-xi

Cea de-a zecea sesiune

(Miercuri, 6 iunie 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit în sesiune sub conducerea P.S. patriarh ecumenic Meletie al IV-lea.

Patriarhul ecumenic. Haideţi să continuăm discuţia despre Bisericile din diaspora.

Mitropolitul Niceei. Ar fi necesar ca mai întâi părţile interesate să studieze chestiunea.

Mitropolitul Muntenegrului. Precum am spus şi ieri pe larg, această chestiune este foarte delicată şi serioasă, fără a nega situaţiile anormale care se observă în prezent în aceste Biserici. Din acest motiv, este necesară realizarea de către Biserici a unui studiu minuţios şi serios al chestiunii. Ar fi bine dacă Patriarhia Ecumenică ar cere, printr-o enciclică adresată Bisericilor Ortodoxe, căutarea unei căi de a rezolva această chestiune.

Patriarhul ecumenic. Patriarhul ecumenic ar fi fost ajutat la obţinerea acestei înţelegeri cu restul Bisericilor dacă această chestiune ar fi fost discutată înainte de Congresul nostru, chiar dacă acest lucru nu era obligatoriu. Aş fi recunoscător să aud opinia mitropolitului Muntenegrului nu ca reprezentant al Bisericii Sârbe, ci ca ierarh ortodox. Subliniez de asemenea că în prezent Patriarhia Ecumenică este conştientă de obligaţia sa de a întreprinde examinarea acestei chestiuni. Este conştientă de responsabilitatea sa înaintea întregii Biserici Ortodoxe şi nu doreşte să pară că pretinde drepturi şi recunoaşte obligaţii fără a le şi exercita.

Ne amintim un lucru relevant publicat în urmă cu 2 ani în *Pantainos*, periodicul oficial al Patriarhiei Alexandriei, şi anume: cu ocazia unei decizii a Bisericii Antiohiei referitoare la un ierarh misionar în America pentru ortodocşii vorbitori de limbă arabă de acolo, cineva a făcut o observaţia binemeritată că Patriarhia Ecumenică nu-şi împlineşte datoria sa faţă de Bisericile din diaspora. Patriarhia Ecumenică doreşte să declare că singurul său scop este de a suprima evidenta situaţie anormală din administraţia Bisericilor din diaspora şi de a restabili o situaţie canonică, mulţumind totodată punctele de vedere naţionale ale părţilor interesate. Atunci vom putea să afirmăm că Congresul pan-ortodox atribuie o mare importanţă administrării canonice a Bisericilor din diaspora astfel ca Biserica Ortodoxă să se poată înfăţişa în aceste regiuni unită pe temeliile generale ale administraţiei bisericeşti, şi nu divizată în grupări naţionale ale parohiilor ortodoxe din diaspora; şi aceasta este de părere că Patriarhia Ecumenică ar trebui să ajungă cât mai curând posibil la o înţelegere cu acele Biserici locale care au, din motive naţionale, un interes în administrarea acestor parohii.

Mitropolitul Muntenegrului. Afirmăm ceea ce am spus atât ieri, cât şi cu puţin timp în urmă, şi repetăm că în momentul de faţă, în loc de orice altă hotărâre, Congresul poate doar să ceară ca Patriarhia Ecumenică să ia iniţiativa şi să ajungă la o înţelegere cu Bisericile locale, astfel încât să poată fi căutată o cale de rezolvare a chestiunii parohiilor din diaspora.

Patriarhul ecumenic. O asemenea formulare ar fi acceptabilă cu condiţia ca Patriarhia Ecumenică, în înţelegere cu Bisericile locale, să poată investiga maniera de reglementare a administrării parohiilor ortodoxe din diaspora potrivit cu legislaţia canonică.

Mitropolitul Muntenegrului. Formularea mea expune chestiunea mai general fără a menţiona legislaţia canonică. Nu putem intra în acest amănunt fiind lipsiţi de călăuzire.

Patriarhul ecumenic. Retrag complet chestiunea şi propunerea mea privind Bisericile din diaspora.

Mitropolitul Muntenegrului. Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, în cursul celei de-a doua sesiuni a Congresului, au fost citite propunerea mea şi cea a dlui. Milankovici ca Congresul pan-ortodox să poată depune mărturie în faţa întregii lumi în ce priveşte persecuţia împotriva patriarhului, clerului şi întregii Biserici Ruse. Cer să se poată lua o decizie adecvată.

Patriarhul ecumenic. Să fie citită întâi propunerea, ca şi cea a arhiepiscopului de Chişinău.

După citire, **patriarhul ecumenic** a afirmat: Când au fost citite prima oară aceste propuneri, s-a cerut să fie amânată orice discuţie pe marginea lor, pentru a putea obţine între timp informaţie demnă de încredere cu privire la deciziile importante ale adunării care se întruneşte la Moscova[1]. Această informaţie obţinută a fost publicată fără note şi comentarii în ultimul număr al publicaţiei *Adevărul ecleziastic*. Este suficient de lămuritoare, dar nu completă, din care cauză noi am cerut expedierea prin telegramă a unor copii ale hotărârilor anunţate, care nu au sosit în momentul de faţă.

Între timp, este un fapt că această adunare, care s-a numit pe sine ,,Sobor a toată Rusia", a decis – printre alte hotărâri cu un caracter radical – condamnarea patriarhului Tihon, care este semnată, precum se afirmă, de 46 episcopi. Fără a intra în detalii, observăm că acest grup de episcopi nu poate fi numit ,,Sobor" al Bisericii Ruse deoarece mulţi dintre ei nu au încă o poziţie stabilită în Biserica Rusă ocupând scaune fără o hotărâre canonică şi într-adevăr fiind hirotoniţi de clerici căsătoriţi încălcând rânduiala canonică păstrată de secole. Şi ţinând cont numai de această ultimă decizie, cineva nu ar fi dispus să recunoască hotărârile luate, într-o perioadă în care episcopii cu adevărat canonici sunt fie exilaţi în străinătate, fie întemniţaţi în Rusia. În consecinţă, acest grup de episcopi a purces la condamnarea unui întâistătător şi patriarh care, purtând rănile unui mărturisitor, înfruntând primejdia şi pătimind în numele credinţei creştine, nu a meritat o asemenea maltratare din partea clericilor care pretind că reformează viaţa bisericească din Rusia.

Cu totul independent de hotărâri, care cu siguranţă vor fi luate într-un mare sinod când circumstanţele vor permite convocarea lui, din cauza tuturor tulburărilor din Rusia, sunt de acord cu propunerile care au fost citite, care prevăd exprimarea compasiunii faţă de patriarhul Moscovei, mărturisitorul bătut şi osândit.

Mitropolitul de Dyrrachion. Odată cu exprimarea compasiunii noastre, haideţi să adresăm un apel către întreaga lume creştină pentru eliberarea patriarhului mărturisitor din temniţă.

Arhimandritul Scriban. Biserica României şi-a exprimat deja compasiunea faţă de patriarhul Tihon. În consecinţă, sunt în acord cu Biserica mea votând în favoarea propunerii în discuţie.

Mitropolitul Muntenegrului. Mulţumesc călduros patriarhului ecumenic pentru frumoasele cuvinte pe care le-a rostit în sprijinul patriarhului Tihon, care este cumplit împresurat, şi a restului clerului Bisericii Ruse, şi noi adoptăm opinia sa şi adăugirea mitropolitului de Dyrrachion. Aş cere doar ca patriarhul ecumenic să fie atât de binevoitor încât să formuleze decizia potrivită.

Patriarhul ecumenic formulează precum urmează:

Congresul pan-ortodox care a fost înştiinţat că la Moscova s-a întrunit o adunare bisericească de clerici şi mireni, care printre alte hotărâri necanonice a emis şi o decizie de caterisire a Patriarhului Tihon al Moscovei şi a toată Rusia, care este întemniţat, hotărăşte următoarele în unanimitate:

1). Îşi exprimă mâhnirea faţă de acest act împotriva întâistătătorului preasfintei Biserici din Rusia, chiar în vremea în care continuă mucenicia lui, şi îşi exprimă compasiunea sinceră faţă de patriarhul mărturisitor.

2). Îl roagă fierbinte pe Cel Preaînalt ca să-l întărească până la ultima suflare în timpul bunei lui lupte pentru credinţă.

3). Face un apel către întreaga lume creştină pentru (a susţine) eliberarea lui şi a ierarhilor din temniţă, ca şi a restului clerului întemniţat împreună cu el.

4). Cere Patriarhiei Ecumenice să se consulte cu restul Bisericilor Ortodoxe privind situaţia bisericească din Rusia ca să poată oferi călăuzire fermă conştiinţei religioase tulburate a poporului rus evlavios, care este cumplit încercat în credinţă.

Reprezentanţii acceptă formularea de mai sus şi sesiunea este încheiată.

† Meletie de Constantinopol
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Este vorba de soborul Bisericii Vii.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1520-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-xii

Cea de-a unsprezecea sesiune

(Vineri, 8 iunie 1923)

Congresul pan-ortodox s-a întrunit în sesiune sub conducerea Î.P.S. patriarh ecumenic Meletie al IV-lea şi în prezenţa membrilor invitaţi ai Sfântului Sinod şi a onorabilului Consiliu Naţional Mixt Permanent, ca şi a clerului de rang mai înalt şi angajaţilor laici ai Tribunalului Patriarhal.

Patriarhul ecumenic. Declarând deschiderea sesiunii, el a afirmat:

Aceasta este ultima sesiune. În cele 10 sesiuni anterioare au fost discutate diferite chestiuni de natură urgentă şi au fost luate hotărâri în ce le priveşte, dar astăzi subiectul este de a încheia oficial lucrarea Congresului pan-ortodox. Înainte de aceasta, însă, aş dori să le cer iubiţilor reprezentanţi ai Bisericilor să spună dacă există altceva care poate că a fost omis şi care ar putea fi adăugat astăzi.

Mitropolitul Calinic de Cizic în numele reprezentanţilor Bisericii Constantinopolului.

La încheierea promiţătoare a lucrării acestui prim Congres pan-ortodox, care va marca întotdeauna o etapă remarcabilă în istoria întregii Biserici, dând slavă Dătătorului a tot binele, îmi exprim rugămintea ca acest Congres să servească ca început al unor legături mai continue şi mai strânse între Bisericile Ortodoxe locale pentru rezolvarea nu numai a problemelor de natură mai generală, ci şi a oricăror lucruri importante care se petrec spre slava Uneia Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti Biserici şi pentru manifestarea unităţii şi solidarităţii indivizibile, care trebuie să domnească printre ierarhii săi.

Arhiepiscopul Alexandru de Insulele Aleutine şi America de Nord în numele Bisericii Ruse.

Înalt Prea Sfinţite, preaiubitul nostru părinte şi stăpân,

Sunt profund mâhnit fiindcă nu pot să exprim în limba greacă cu propria-mi gură gândurile şi sentimentele trezite în acest moment. Dar cu siguranţă, dincolo de limbajul sunetelor există de asemenea o limbă mai înaltă, limba sufletului creştinătăţii ortodoxe, în care fără nici o deosebire naţională, există veşnic ceva elen, deoarece toţi ortodocşii au primit credinţa lui Hristos înveşmântată în haina minunată ţesută de strădaniile geniului grec, care a fost luminat de Sfântul Duh. Există limba

inimii pentru că noi toţi suntem uniţi ca unul prin dragostea lui Hristos şi semnele lui Hristos, pe care toate Bisericile le poartă pe trupul lor, dar şi prin nesfârşita iubire filială pentru marea noastră mamă Preasfânta Biserică a Constantinopolului şi mesagerul său conducător, patriarhul ecumenic, pe care îl respectăm profund ca pe propriul nostru părinte şi conducător arhieresc, aşa cum a fost evident la sesiunile Congresului pan-ortodox.

Noi am hotărât să introducem anumite modernizări, dar în aceste modernizări se aude glasul sfintei vechimi, duhul străvechii Biserici a lui Hristos.

Nu este oare introducerea noului calendar pan-ortodox prima piatră pentru construirea unităţii tuturor Bisericilor lui Dumnezeu ? Nu vorbeşte hotărârea privind convocarea unui sinod ecumenic la aniversarea a 1.600 de ani de la Primul Sinod Ecumenic despre o întoarcere a epocii de aur a Bisericii lui Hristos ? De asemenea nu sunt oportune celelalte decizii ale Congresului nostru care au ca scop tămăduirea rănilor Bisericii ? Şi întrunirea noastră oare nu prevesteşte acel timp prielnic când, în frunte cu Patriarhia Ecumenică, vor exista adunări pan-ortodoxe permanente ale reprezentanţilor tuturor Bisericilor Ortodoxe ? Aşa să fie ! Aşa să fie.

Am avut cea mai mare bucurie să vă văd, preasfinte doamne, în timpul zilelor triumfale ale intrării voastre în Ierusalim. Aceasta s-a petrecut în America, când nu numai ortodocşii, dar şi heterodocşii v-au întâmpinat cu veselie. Aceasta a fost o biruinţă a Ortodoxiei. Vă văd acum de asemenea pe Golgotha. Am fost mâhniţi şi suntem mâhniţi, dar am fost şi uluiţi de curajul vostru. Fie ca durerea noastră, şi care este - credem noi - de asemenea a întregii lumi creştine, faţă de ceea ce s-a întâmplat aici să fie spre mângâierea şi întărirea voastră.

Ca rus din naştere, când toate s-au spus şi făcut, trebuie să mulţumesc cu o prosternare adâncă marii mame Biserica Constantinopolului şi Congresului pan-ortodox pentru iubirea voastră plină de milostivire faţă de Biserica Rusă răstignită şi mărturisitorul ei, patriarhul Tihon.

Mitropolitul Gavriil de Muntenegru în numele reprezentanţilor Bisericii Serbiei.

În calitate de reprezentanţi ai Bisericii Serbiei, noi declarăm că suntem mulţumiţi de lucrarea Congresului pan-ortodox şi nădăjduim că reprezentanţii altor Biserici vor fi de asemenea mulţumiţi.

La încheierea misiunii noastre, simţim în acest moment o datorie sfântă de a declara că progresul favorabil al lucrării noastre, rezultatul în rezolvarea cu succes şi rapidă a atât de multe probleme grave, într-adevăr de o natură urgentă, se datorează mai presus de orice călăuzirii înţelepte a discuţiilor de către patriarhul ecumenic.

Rezultatul lucrării noastre este foarte mulţumitor când este analizat din puncte de vedere particulare şi generale. Dintr-un punct de vedere particular, deoarece se preocupă de tratarea multor nevoi ale păstorilor Bisericilor locale prin hotărârile luate. Dintr-un punct de vedere general, deoarece prin adunarea aici a reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe s-a confirmat că unitatea existentă teoretic până în prezent în rândul acestora s-a manifestat prin aceasta, şi noi putem spune astăzi cu adevărat şi fără rezerve că marea putere morală a Bisericii Ortodoxe care este prezentă în relaţiile dintre Bisericile autocefale şi întrupată în primul scaun al Bisericii Constantinopolului constituie o temelie fermă, pe care bazându-se Ortodoxia străluceşte în toată slava şi frumuseţea ei.

Şi într-adevăr, cu rugăciunile şi binecuvântările patriarhului ecumenic, plecând spre iubita noastră patrie mamă, respectatul profesor Milankovici împreună cu mine cerem mai presus de toate ca ea (n.r.: Biserica Constantinopolului), în cererile ei către Cel Preaînalt, să nu înceteze niciodată să se roage pentru monarhii noştri creştini şi evlavioşi Alexandru şi Maria, ca şi pentru clerul şi poporul nostru evlavios, care nutreşte întotdeauna sentimente de evlavie şi devotament faţă de marea mamă Biserica lui Hristos.

În plus, socotim de datoria noastră să exprimăm recunoştinţă sinceră faţă de preasfânta mamă Biserica Constantinopolului şi în mod special faţă de patriarhul ecumenic care o conduce pentru primirea şi ospitalitatea caldă şi amabilă de care am avut parte pe durata şederii noastre aici. Amândoi afirmăm că suntem mulţumiţi şi prin viu grai vom aduce la cunoştinţa sfintei noastre Biserici şi poporului sârb evlavios toate aceste lucruri.

Fie ca Dumnezeu cel atotbun să împartă cu dărnicie armonie, iubire şi frăţietate tuturor Bisericilor Ortodoxe şi naţiunilor lor evlavioase spre slava preasfântului Său nume.

Mitropolitul Vasilie de Niceea, reprezentantul Bisericii Ciprului.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, preacinstiţi colegi,

Îmi pare foarte încurajator şi mângâietor că, în circumstanţele actuale, un număr suficient dintre Sfintele Biserici Ortodoxe ale lui Dumnezeu invitate au trimis cu înflăcărare reprezentanţi pentru ca ei să se poată consulta cu privire la diferite chestiuni bisericeşti în mod vădit serioase.

Multe dintre aceste chestiuni au fost studiate şi discutate din când în când, dar toate necesitau o înţelegere comună pentru rezolvarea lor cu succes. Din fericire, astăzi în colaborare cu o râvnă inspirată şi un duh frăţesc, ele au fost stabilite într-un mod preliminar precum era potrivit.

Rămâne la latitudinea acestor Biserici să le studieze la nivel local pentru ca ele să poată ajunge, întotdeauna într-o înţelegere comună, la o armonie care pregăteşte calea pentru alte foloase mai mari pentru sfintele Biserici ale lui Dumnezeu. Apogeul tuturor acestor lucruri va fi acordul comun şi unirea frăţească a tuturor credincioşilor întru Domnul, dorinţa de veacuri.

Subliniind în acest fel puterea Duhului, precedat de respect reciproc şi excluzând orice aroganţă înfumurată, cu ajutorul lui Dumnezeu vom intra într-o unitate duhovnicească prin legăturile păcii cu o iubire frăţească prisositoare, care nu scade niciodată.

Adresez acestea vouă tuturor în numele străvechii Biserici apostolice autocefale a Ciprului, pe care am avut fericirea să o reprezint la actualul Congres pan-ortodox care îşi încheie lucrarea.

Fie ca înalt prea sfinţia voastră să vă rugaţi atotbunului Dumnezeu ca această lucrare evlavioasă şi frăţească să meargă înainte cu succes spre slava lui Hristos, pentru binele comun al tuturor, spre desăvârşirea omenirii.

Mitropolitul Iacov de Dyrrachion, reprezentantul Bisericii Greciei.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, delegaţia Bisericii Greciei nu are nimic să adauge sau să remarce la lucrarea Congresului pan-ortodox, care se încheie astăzi.

Ea îşi exprimă marea şi nemăsurata bucurie că prin această lucrare s-a făcut un mare pas către reglementarea vieţii noastre bisericeşti mai întâi prin schimbarea problemelor precizate din ceea ce a fost moştenit, în măsura în care într-adevăr nu este o chestiune de dogmă neschimbătoare a Bisericii noastre Ortodoxe; şi în al doilea rând, prin întărirea mai puternică a relaţiilor preasfintelor Biserici Ortodoxe locale, care va produce mult rod în viitor.

Delegaţia Bisericii Greciei socoteşte ca o datorie necesară să exprime în acest moment sfânt cea mai profundă recunoştinţă a Bisericii Greciei faţă de Marea Biserică a lui Hristos, preasfânta ei mamă, atât pentru acele lucruri pentru care s-a străduit în numele ei, cât şi pentru iniţiativa ei de convocare a prezentului Congres, care este pe cale să marcheze o etapă extrem de importantă în istoria Bisericii Ortodoxe Soborniceşti Răsăritene a lui Dumnezeu.

Preasfântul tron ecumenic, care deţine canonic şi exercită întâietatea asupra Bisericii Ortodoxe Răsăritene a lui Dumnezeu, care a convocat actualul Congres pan-ortodox în cursul acestor zile cumplite pentru el, a dovedit încă o dată continuarea misiunii sale celei mai înalte, menită de secole, care a fost şi este şi va fi urmarea şi apărarea a ceea ce este de folos pentru întreaga Biserică, independent de răul care o înconjoară.

Sfântul Sinod al Bisericii Greciei cu preasfinţitul său preşedinte arată prin mine multă simpatie şi dragostea sa faţă de Sfântul Sinod al Preasfintei Biserici a Constantinopolului şi respectul său nemărginit pentru patriarhul ecumenic Meletie care conduce Biserica Ortodoxă, a cărui măreaţă reputaţie în Biserica Ortodoxă a conferit autoritate şi acordă semnificaţie mare prezentului Congres pan-ortodox.

Arhimandritul Iuliu Scriban, reprezentantul Bisericii României.

Dacă bucuria noastră a fost mare în urmă cu o lună când am început această conferinţă, cu cât ar trebui să fie mai mare când o încheiem ! În realitate, orice început este o aşteptare, o nădejde, o făgăduinţă. Am început lucrarea noastră fără a şti ce va aduce. Astăzi, la sfârşit, putem fi bucuroşi pentru roadele culese, care erau ca nişte seminţe la începutul conferinţei noastre. Lucrarea noastră a fost binecuvântată de Dumnezeu. A fost rodnică. Acesta este un lucru care ar trebui să-i mulţumească pe toţi. Ne aflăm noi înşine înainte de cules. Avem acum ceva pozitiv. Strădaniile noastre nu au fost irosite în van. Noi am făcut o impresie favorabilă în întreaga Biserică Ortodoxă. De aceea se cuvine să fim bucuroşi la sfârşitul lucrării noastre la fel de mult pe cât am fost la început.

Cu siguranţă, nu a fost posibil ca totul să fie perfect în cursul întregii conferinţe. A fost posibil să se observe ici şi colo erori în activităţile sale. Dar atunci a fost mult mai mult decât am fi putut face. După o asemenea perioadă lungă [de pauză] în comunicare, se explică cu uşurinţă că în diferite părţi ale Bisericii Ortodoxe au predominat puncte de vedere diferite.

Este extrem de explicabil că noi nu am reuşit să cădem de acord asupra chestiunilor de natură urgentă, care aşteaptă cu adevărat o rezolvare rapidă.

Dar cel mai important lucru dintre toate este că noi ne-am întrunit în acelaşi loc. Acesta este un început. Un Congres, ca cel prezent, trebuie să conducă la o instituţie permanentă, prin care să fie întărită într-o mai mare măsură centralizarea ortodoxă[1].

Lăudându-l pe patriarhul ecumenic Meletie al IV-lea pentru iniţiativa Congresului şi mulţumindu-i, deoarece a pus un început pentru lucrarea sa, haideţi să ne rugăm şi pentru ca altele mai roditoare să urmeze acestui Congres.

Şi chiar dacă în urmă cu o săptămână am fost martorii scenelor oribile împotriva persoanei respectabile şi inviolabilităţii patriarhului ecumenic, acest lucru sporeşte încă mai mult convingerea noastră că ar trebui să ne adunăm laolaltă mai strâns ca un instrument al unităţii şi puterii ortodoxe pe care porţile iadului nu ar putea-o birui.

Fie ca acest congres şi ceea ce a săvârşit matur într-un asemenea rod copt să devină atât de apreciate, încât să producă o sămânţă puternică a unei viitoare recolte.

Patriarhul ecumenic. I-am ascultat pe reprezentanţii Bisericilor. Unul dintre sfinţii fraţi din Sfântul Sinod ar dori de asemenea să spună ceva cuvenit ?

Agatanghel de Neocezareea, primul în demnitate dintre cei prezenţi.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

În numele Sfântului Sinod şi al preacinstiţilor membri ai Consiliului Naţional Mixt Permanent, mi s-a încredinţat mie să exprim bucuria noastră sinceră pentru încheierea plină de reuşită a lucrării benefice a acestui prim Congres pan-ortodox din Constantinopol. Cu siguranţă, aceasta s-a datorat, precum a fost limpede din cuvântările rostite, călăuzirii iscusite a respectatului şi preacuviosului patriarh progresist, discuţiilor teologice şi ştiinţifice care au avut loc în cursul celor 10 – precum am aflat recent – sesiuni ale Congresului, dar de asemenea, fără îndoială, înţelepciunii şi experienţei bisericeşti a tuturor membrilor săi fără nici o excepţie, ale mitropoliţilor, prea cuviosului arhimandrit şi profesorilor erudiţi.

În cursul activităţii Congresului pan-ortodox sub conducerea respectabilă a patriarhului ecumenic, din nefericire, a avut loc o diversiune şi în particular vandalizare, însă nu de către preaevlaviosul popor ortodox din Constantinopol, ci de câteva persoane care s-au făcut cu totul necugetat un instrument al altora şi fără a-şi imagina vreodată greşeala dezgustătoare pe care au făcut-o.

Dar acesta a fost un nor mic şi a trecut întocmai precum alte asemenea ceţuri şi nori au trecut vreme de 1.612 ani în suferinţe şi tânguiri dureroase, dar care de asemenea au fost socotite spre slava acestei Mari Biserici a lui Hristos.

Şi acum la încheierea Congresului şi buna plecare a membrilor din străinătate către ţările lor, pe lângă bucuria binemeritată pe care fiecare reprezentant al diferitelor Biserici Ortodoxe ale lui Hristos o va lua cu sine prin participarea rodnică la el, fie ca arhiepiscopul rus să spună fiilor şi fraţilor săi duhovniceşti de pretutindeni care pătimesc împreună cu el că poate fi o mică mângâiere pentru pătimirile lor faptul că Marea Biserică a lui Hristos, care conduce Ortodoxia din întreaga lume[2] deja de secole, adică de 1.612 ani, în cursul uneori a prigoane cumplite, ridică cu răbdare Crucea Domnului deşi defăimată şi ocărâtă dinăuntru şi din afară, dar niciodată nu şi-a pierdut şi nici nu-şi va pierde nădejdea în Dumnezeul cel drept, în timp ce se roagă să-L urmeze pe Hristos pentru luminarea de sus a celor care în cei 1.612 ani au vătămat-o în multe feluri.

De asemenea, când onorabilii reprezentanţi la Congres ai Bisericilor surori din Serbia şi România se vor întoarce în Bisericile lor, fie ca ei să relateze tot ce au văzut şi au auzit aici în cursul sesiunilor şi discuţiilor teologice, ca şi orice alte chestiuni evanghelice le-ar propune inimile lor iubitoare.

În ce priveşte lucrarea religioasă a Congresului, reprezentantul înţelept al Bisericii autocefale a Ciprului şi admirabilul reprezentant al Bisericii Elene soră de asemenea vor lumina cu siguranţă

Bisericile surori pe care le-au reprezentat atât de vrednic cu toată limpezimea şi cu un duh de iubire familială faţă de Biserica Mamă.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, tot clerul şi poporul ortodox al Constantinopolului au fost pe drept bucuroşi datorită acestui Congres pan-ortodox, care a fost convocat la iniţiativa voastră şi prin hotărârea unanimă a Sfântului Sinod, ca şi prin aprobarea generală a clerului şi poporului ortodox în întregime. Constantinopolul a fost fără îndoială onorat de convocarea unui Congres religios. Ne rugăm din tot sufletul [ca acesta] să conducă în consecinţă la un Congres pan-creştin, când vom auzi în acest loc sfânt cuvinte evanghelice în multe limbi străine, cuvinte de iubire autentică, iubire sinceră şi armonie internaţională entuziastă.

Haideţi să-L rugăm fierbinte pe Dumnezeu cel ce dă pace ca în 1925, adică la exact 1.600 ani de la Sinodul Ecumenic Creştin de la Niceea din 325, primul din lume, să poată fi convocat, prin rugăciunile voastre dumnezeieşti stăruitoare, nu numai un sinod ecumenic pan-ortodox, ci un sinod ecumenic pan-creştin[3], care lucrând fără îndoială religios şi ecleziastic va contribui la pacea comună a întregii lumi, care este dorită şi râvnită de toţi oamenii raţionali de pretutindeni.

Patriarhul ecumenic. Congresul pan-ortodox a ajuns la sfârşitul lucrării sale. În peste 10 sesiuni, care s-au întrunit în sesiuni plenare şi în multe reuniuni ale comitetelor lor, au fost examinate chestiuni de interes pan-ortodox şi urgenţă pentru toate sau pentru câteva Biserici locale. Toate propunerile şi discuţiile au fost inspirate de credinţa vie în Una Sfântă Sobornicească şi Apostolească Biserică, ca Biserică a Dumnezeului celui viu, stâlp şi temelie a adevărului, şi de iubirea slavei lui Hristos Dumnezeul nostru.

Nu a fost scopul Congresului nostru să examineze toate problemele de practică ecleziastică de importanţă mare şi mică fără nici o excepţie, ci pe cele de natură urgentă; din această pricină multe dintre cele menţionate în cuvântările din timpul Congresului au fost omise, fiind posibil a fi examinate în alt Congres viitor sau chiar în acest Congres pan-ortodox, adică cel care cu ajutorul lui Dumnezeu se va întruni în timpul celei de-a 1.600-a aniversări a Primului Sinod Ecumenic de la Niceea.

Hotărârile luate nu pot fi puse în aplicare prin ele însele, ci necesită aprobarea Sfintelor Sinoade ale Bisericilor locale ale lui Dumnezeu, cărora vor fi comunicate de patriarhul ecumenic, când vor fi transmise copiile actelor care conţin discuţiile pe larg.

Toţi membrii Congresului le sunt acordate cele mai calde mulţumiri din partea mea ca preşedinte al Congresului, şi eu doresc ca voi să puteţi exprima mulţumirile mele la fel de calde ca patriarh întâistătătorilor Bisericilor pentru delegaţiile voastre la acest Congres.

Şi acum haideţi să ne răspândim în pace mulţumind lui Hristos călăuzitorul vieţilor noastre şi rugându-ne fierbinte pentru pacea întregii lumi, bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi unirea tuturor.

Fie ca pacea lui Dumnezeu, care covârşeşte toată mintea, să ne păzească inimile şi cugetele în Hristos Iisus Domnul nostru.

Ridicându-ne, haideţi să ne rugăm.

Rugăciune

Împărate ceresc, întăreşte pe regii credincioşi şi ortodocşi, linişteşte popoarele, dăruieşte pace lumii, păzeşte întreaga Biserică sub protecţia Ta, fă ca hotărârile acestui Congres să fie de folos prin harul Unuia-Născut Fiului Tău, cu care bine eşti cuvântat împreună cu Preasfântul şi de viaţă făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

† Meletie al Constantinopolului

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

---

[1] Nu există aşa ceva în Ortodoxie. Este un concept specific catolicismului care a centralizat puterea în mâinile unei instituţii permanente, papalitatea.
[2] Această idee – că Ortodoxia din întreaga lume ar fi condusă de patriarhul Constantinopolului –, ca multe altele de acelaşi gen, cu totul străine Ortodoxiei, îşi au originea în lucrarea masonică a patriarhului Meletie Metaxakis şi a altor confraţi ai săi de lojă care ocupau scaunele arhiereşti la începutul secolului XX. De altfel, la acest congres au mai fost prezenţi câţiva clerici care făceau parte din rândurile masoneriei: Mitropolitul Vasilie de Niceea, care va fi mai târziu patriarhul Vasilie al III-lea, Mitropolitul Iacov de Dyrrachion şi arhimandritul Iuliu Scriban.
[3] Iată ce s-a dorit în realitate: unirea tuturor creştinilor din toate confesiunile existente, unire precedată de un Sinod Ecumenic pan-creştin, cum îl numesc ei, întrunit eventual la Constantinopol, ,,când vom auzi în acest loc sfânt cuvinte evanghelice în multe limbi străine, cuvinte de iubire autentică, iubire sinceră şi armonie internaţională entuziastă”.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1487-congresul-pan-ortodox-de-la-constantinopol-din-1923-xiii

Hotărârile Congresului pan-ortodox

1

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea care recunoaşte că anularea diferenţei dintre calendarele religios şi civil este o necesitate inevitabilă şi că nu există nici un impediment canonic pentru îndreptarea calendarului bisericesc folosit în prezent potrivit datelor ştiinţei astronomice, hotărăşte în unanimitate îndreptarea calendarului iulian după cum urmează:

1) Sunt eliminate cele 13 zile din calendarul iulian, care constituie diferenţa în ani solari de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea până în prezent. Astfel: 1 octombrie 1923 va fi considerat 14 octombrie 1923.

2) Sărbătorile din zilele eliminate vor fi prăznuite fie toate laolaltă pe 14 octombrie 1923, fie precum doreşte să hotărască chiriarhul locului.

3) Toate lunile anului îşi vor păstra acelaşi număr de zile pe care îl au în prezent. Ca în prezent, în anii bisecţi, luna februarie va avea 29 zile.

4) Ca în prezent, vor exista două tipuri de ani: **ani comuni** de 365 zile şi **ani bisecţi** de 366 zile. Anii bisecţi sunt acei ani care împărţiţi la 4 nu dau rest, precum a fost până în prezent. Numai anii seculari sunt exceptaţi, pentru care se va aplica regula de mai jos.

5) Anii seculari (adică, cei care se termină cu două zerouri) vor fi ani bisecţi doar dacă numărul anului împărţit la 9 dă rest 2 sau 6. Toţi ceilalţi ani seculari vor fi ani comuni. În consecinţă, printre anii seculari notaţi mai jos, cei subliniaţi vor fi ani bisecţi. Astfel:

<u>2000</u>	2100	2200	2300	
<u>2400</u>	2500	2600	2700	2800
<u>2900</u>	3000	3100	3200	
<u>3300</u>	3400	3500	3600	3700

Potrivit acestui calcul, lungimea normală a anului civil va fi de 365 zile, 5 ore, 48 minute şi 48 secunde, în acord deplin cu lungimea normală a anului tropic.

6) Praznicele cu dată fixă vor avea datele pe care le au în prezent.

7) Praznicele cu dată schimbătoare vor fi stabilite după praznicul Paştilor. Potrivit legislaţiei canonice, care este respectată fără schimbare, Paştile vor fi prăznuite în duminica de după prima lună plină de după echinocţiul de primăvară.

8) Stabilirea lunii pline pascale se va face pe baza calculelor astronomice care vor lua în considerare întotdeauna progresele realizate de ştiinţă. Cu toate acestea, calculul datei Paştilor se va face întotdeauna potrivit timpului sfintei cetăţi a Ierusalimului.

9) Patriarhia Ecumenică va cere observatoarelor sau departamentelor de fizică astronomică ale universităţilor din Atena, Belgrad şi Pulkovo (Petrograd) să alcătuiască tabele pascale pe termen lung, care vor fi aduse la cunoştinţă tuturor Bisericilor Ortodoxe.

10) Actuala reformă a calendarului iulian nu poate constitui un obstacol pentru modificarea ulterioară a calendarului pe care doresc să o accepte toate Bisericile creştine.

Note

La § 5. Noul calendar este mai exact decât cel gregorian, a cărui lungime a anului obişnuit diferă cu 24 sau 26 secunde de lungimea normală a anului tropic. Diferenţa dintre lungimea anului civil al noului calendar şi cea a anului civil al calendarului gregorian este atât de mică, încât numai după 877 ani se va observa o diferenţă între calendare. De fapt, printre anii seculari din tabelul de mai sus, anii subliniaţi vor fi ani bisecţi în calendarul gregorian: 2000, 2100, 2200, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700, 2800. Astfel, diferenţa va fi observată în anul 2800.

La § 8. Deoarece ziua este socotită de la miezul nopţii la miezul nopţii, data civilă a primei opoziţii a lunii (*opposition de la lune*) după echinocţiul de primăvară trebuie să fie determinată pe baza timpului meridianului care trece prin Biserica Sfântului Mormânt. Prima duminică după această dată este ziua Paştilor, iar dacă această dată cade duminica, Paştile vor fi prăznuite în duminica următoare.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

2

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea şi deliberând în cursul sesiunilor din 23 mai şi 5 iunie 1923 cu privire la condiţiile în care Biserica Ortodoxă ar putea participa la conferinţe care au în vedere descoperirea unui calendar nou mai precis ştiinţific şi practic, hotărăşte în unanimitate:

1) Cere ca Patriarhia Ecumenică, după ce se va consulta mai întâi cu restul Bisericilor Ortodoxe, să declare Ligii Naţiunilor că Biserica Ortodoxă doreşte cu entuziasm să accepte ca în viitor să fie investigat un nou calendar, de vreme ce toate Bisericile creştine doresc ca acest lucru să fie acceptat. Dacă Liga Naţiunilor consideră că nu este de competenţa ei să accepte această declaraţie a Patriarhiei Ecumenice, Patriarhia trebuie susţinută să facă declaraţia de mai sus în orice alt mod ar considera potrivit.

2) Biserica Ortodoxă preferă un calendar care păstrează utilizarea continuă a săptămânii, dar nu este legată de acest punct de vedere în cazul în care alte Biserici sunt de acord cu acceptarea unui calendar nou care necesită reducerea utilizării continue a săptămânii.

3) Dacă va avea loc un acord comun al Bisericilor creştine, Biserica Ortodoxă este de asemenea dornică să se declare în favoarea unei date fixe pentru praznicul Paştilor întotdeauna într-o duminică.

4) Ea exprimă rugămintea ca o asemenea duminică fixată a Paştilor să corespundă cu duminica reală a Învierii Domnului, care va fi stabilită prin metodologie ştiinţifică.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

3

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea care s-a ocupat în sesiunile din 25 şi 30 mai şi 5 iunie 1923 cu examinarea chestiunii ,,dacă întâietatea existentă între tainele cununiei şi preoţiei este de neclintit” şi a ţinut seama că: ambele taine analizate din punct de vedere dogmatic şi sacramental nu se exclud între ele, şi că practica care prevalează până în prezent permite modificare, care este recomandată acum de acest folos de a sluji şi a fi slujit de Biserică, precum este înţeles din fragmentele scripturistice (potrivit I Corinteni 9, 5) şi este de asemenea îngăduit de duhul Bisericii primare (potrivit canonului 10 al Sinodului din Ancira), hotărăşte uneori în unanimitate şi alteori prin vot majoritar:

1) Acceptă că nu există o raţiune dogmatică a întâietăţii permanente între tainele cununiei şi preoţiei, şi în consecinţă consideră că în principiu este permisă căsătoria preoţilor şi diaconilor, cu excepţia celor care au fost legaţi prin jurământul monahal.

2) Sinoadele Bisericilor locale sunt autorizate ca, la recomandarea episcopului competent, să permită contractarea căsătoriei pentru preoţii şi diaconii care cer.

3) Această măsură este socotită validă canonic până la convocarea unui sinod pan-ortodox, căruia îi este rezervat exclusiv a învesti această legislaţie cu autoritate sobornicească.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

4

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea care s-a ocupat în sesiunile din 25 şi 30 mai şi 5 iunie 1923 cu examinarea chestiunii pusă în discuţie într-un mod urgent în anumite Biserici locale, privind cea de-a doua căsătorie a preoţilor şi diaconilor văduvi prin moartea soţiilor lor,

şi ţinând seama că practica Bisericii noastre, care este susţinută de dreptul canonic, nu are o sfinţenie de neatins şi autoritate de neschimbat,

şi că, aşa stând lucrurile, admite modificarea care este dictată de anumite nevoi şi circumstanţe presante ale Bisericilor locale autocefale, şi care are în vedere folosul întregii Biserici Ortodoxe care păstoreşte şi este păstorită, hotărăşte în mod unanim:

1) Socoteşte că este permisă cea de-a doua căsătorie a acelor preoţi şi diaconi văduvi ca urmare a morţii [soţiei], ca nefiind deloc opusă duhului învăţăturii Bisericii, ci mai degrabă chiar preîntâmpinând condamnarea condiţiei preoţeşti.

2) Sinoadele Bisericilor locale sunt autorizate ca, la recomandarea episcopului competent, să permită contractarea unei a doua căsătorii pentru preoţii şi diaconii care cer.

3) Această măsură este socotită validă canonic până la convocarea unui sinod pan-ortodox, căruia îi este rezervat exclusiv a învesti această legislaţie cu autoritate sobornicească.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

5

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea şi deliberând în sesiunile din 30 mai şi 1 şi 5 iunie 1923 asupra chestiunilor de mai jos, evaluând necesităţile şi condiţiile existente în Bisericile locale autocefale şi pentru folosul întregii Biserici care slujeşte şi este slujită, hotărăşte în mod unanim:

1) Nimeni nu poate fi hirotonit diacon înainte de vârsta de 21 ani, nici preot înainte de 24 ani, nici episcop înainte de 30 ani.

2) Îndatorirea pastorală implică în mod necesar capacitatea fizică şi duhovnicească a păstorului Bisericii, şi este de competenţa Sfântului Sinod local a constata această capacitate a clerului din jurisdicţia sa de a-şi exercita atribuţiile.

3) Considerăm corect şi în concordanţă cu porunca Apostolului Pavel (I Corinteni 11, 14), ca şi cu legislaţia şi practica Bisericii primare ca părul clerului să fie tuns şi ca înfăţişarea exterioară în societate, fără a fi străină de stilul laicilor de a se îmbrăca, să păstreze fără abatere străvechea legislaţie canonică privind culorile şi luxul. Detaliile suplimentare sunt de competenţa sinoadelor Bisericilor locale.

4) Făgăduinţa monahală de la *schima* mică şi mare este considerată obligatorie pe viaţă câtă vreme a fost făcută nu mai devreme de vârsta de 25 ani.

5) Toate impedimentele la căsătorie menţionate în mod explicit în canoanele Sinoadelor Ecumenice sunt socotite obligatorii. Impedimentele în afara celor introduse prin legislaţia ulterioară sunt prevăzute de Sinoadele locale potrivit cu necesităţile individuale.

6) Deoarece s-a observat în unele părţi ale Bisericilor Ortodoxe o slăbire a legăturilor tainei cununiei din partea Bisericii în ce priveşte divorţul, am hotărât ca de acum încolo numai o căsătorie contractată bisericeşte este considerată că se poate desface de asemenea bisericeşte, când autoritatea bisericească competentă declară aceasta. La desfacerea căsătoriei, partea vinovată nu poate intra în comuniunea altei căsătorii înainte de trecerea unui an de la divorţ. În nici o circumstanţă nu este permisă intrarea în comuniunea căsătoriei cu persoana cu care s-a stabilit legal că a fost comis adulterul, din cauza căruia a avut loc desfacerea căsătoriei.

7) Este permis Bisericilor locale să reglementeze, atunci când apare ocazia, momentul prăznuirii unei sărbători a sfinţilor care cade în cursul săptămânii împreună cu o [altă] sărbătoare, până când se va găsi şi se va accepta un nou calendar, care să prevadă prăznuirea sărbătorilor fixe în fiecare duminică, cu scopul de a reduce numărul zilelor de sărbătoare.

8) În ce priveşte chestiunea postului, fiecare autoritate bisericească se poate călăuzi după canonul 69 apostolic care porunceşte: ,,Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, sau ipodiacon, sau citeţ, sau cântăreţ, sfântul marele post nu-l posteşte, sau miercurea, sau vinerea, să se caterisească. Fără numai de s-ar opri pentru boală trupească. Iar de ar fi mirean, să se afurisească”. Din cauza necesităţilor individuale pentru iconomia de circumstanţă să fie folosit drept călăuză comentariul lui Valsamon la acelaşi canon, care afirmă: ,,Observaţi în acest canon că există în primul rând un post, cele 40 de zile, cel al Paştelui. Căci dacă ar fi fost altele, canonul le-ar fi menţionat şi pe acestea. Fără numai în cursul altor posturi, adică al Sfinţilor Apostoli, al Născătoarei de Dumnezeu şi al Naşterii lui Hristos, când postind noi nu suntem ruşinaţi …”.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

6

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea hotărăşte în mod unanim în cursul sesiunii din 1 iunie 1923:

1) Primeşte cu bucurie propunerea înaintată de Mitropolitul Nicolae al Transilvaniei privind sărbătorirea festivă în 1925 a celei de-a 1.600-a aniversări a primului Sinod Ecumenic de la Niceea.

2) Solicită ca Patriarhia Ecumenică să ia iniţiativa ca aceasta să fie prăznuită în mod vrednic de către întreaga Biserică Ortodoxă, nu numai local, ci şi prin convocarea unui Sinod pan-ortodox, cu agenda de a rezolva toate chestiunile care preocupă Biserica Ortodoxă în prezent.

3) Adaugă rugămintea ca toate Bisericile care acceptă Simbolul de la Niceea să poată fi invitate la această sărbătorire comună.

În Patriarhie, 5 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

7

Congresul pan-ortodox din Constantinopol întrunit sub conducerea patriarhului ecumenic Meletie al IV-lea, care a fost informat că o adunare bisericească clerici-mireni s-a întrunit la Moscova, care printre alte hotărâri necanonice a emis o decizie prin care îl caterisea pe Patriarhul Tihon al Moscovei şi a toată Rusia, care este întemniţat, hotărăşte următoarele în mod unanim:

1) Exprimă mâhnirea faţă de acest act împotriva întâistătătorului Preasfintei Biserici din Rusia, exact în timp ce continuă mucenicia sa, şi îşi exprimă compătimirea sinceră faţă de patriarhul mărturisitor.

2) Face o rugăciune fierbinte către Cel Preaînalt pentru întărirea lui până la ultima suflare în lupta sa bună pentru credinţă.

3) Face un apel la întreaga lume creştină pentru eliberarea sa din legături, a ierarhilor, ca şi a restului clerului întemniţat cu el.

4) Solicită Patriarhiei Ecumenice să se consulte cu restul Bisericilor Ortodoxe cu privire la situaţia bisericească din Rusia pentru a se putea da călăuzire statornică conştiinţei religioase tulburate a poporului rus evlavios, care este teribil încercat în credinţă.

În Patriarhie, 6 iunie 1923

† MELETIE al Constantinopolului
† Calinic de Cizic
† Arhiepiscopul Alexandru de America de Nord
† Mitropolitul Gavriil de Muntenegru şi Parathalassia
† Vasilie de Niceea
† Iacov de Dyrrachion

Arhimandrit Iuliu Scriban
V. Antoniades
Dr. M. Milankovici

† Arhimandrit Ghermano
Secretar şef al Sfântului Sinod

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1563-hotarari

Anexă

Mai jos este publicat planul pentru un calendar, înaintat de reprezentantul Bisericii Constantinopolului, profesorul **V. Antoniades**, secretarului Congresului pan-ortodox.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Planul de calendar dinaintea voastră, care este înaintat fără nici o pretenţie (o consecinţă directă a recomandărilor şi propunerilor care au fost făcute în Congresul nostru privind chestiunea calendarului, a schimbului de opinii şi a discuţiilor purtate între noi), ar fi fost deja înaintat Congresului în cursul sesiunii sale anterioare (de miercuri), dacă nu ar fi apărut o oarecare întârziere şi unele consideraţii suplimentare impuse de declaraţia demnă de atenţie a prea sfinţiei voastre potrivit căreia un plan de calendar (care este întocmit de oamenii de ştiinţă şi autorităţile competente, şi acceptat de un congres internaţional întrunit în acest scop, şi presupunând că va fi în mod vădit precis şi exact). Cu toate acestea, el ar fi dificil de acceptat în prealabil la nivel bisericesc, dacă şi în măsura în care va afecta săptămâna (va afecta săptămâna când, fie o dată pe an fie de 2 ori la fiecare al patrulea an, va fi inserată o perioadă de timp suplimentară în forma unei zile goale, care este surplusul de la cele 364 zile sau 52 săptămâni ale anului solar tropic).

Deoarece planul uniform şi uşor de înţeles, propus de mine doar din cauza simplităţii sale, are săptămâna ca bază, şi numai săptămâna, totuşi, din cauza lungimii reale a anului tropic din necesitate recurge la intercalări (şi în loc de intercalarea unei săptămâni întregi, propusă de dl. Drăghici, propune intercalarea obişnuită a unei zile în fiecare an sau a 2 zile în fiecare al patrulea an dar, ca să spunem aşa, zile ,,extra" sau neutre neafectând seria categoric uzuală a săptămânilor). Din această pricină doresc să propun aici unele lucruri, elocvente din umilul meu punct de vedere, că o asemenea neutralizare a zilelor menţionate anterior, care are loc pe baza acestui ultim sistem săptămânal şi este obţinut printr-un simplu acord, cu greu [se poate spune că] reprezintă o încălcare sau distrugere a sistemului săptămânal. Va fi posibil a afirma referitor la circumstanţele de faţă un lucru similar cu ceea ce a spus apostolul referitor la desfiinţarea aparentă a Legii Vechi prin credinţa creştină: *Deci au doar stricăm legea prin credinţă ? Să nu fie, ci întărim legea* (Romani 3, 31). Distrugem oare sistemul săptămânal prin metoda de intercalare menţionată mai sus ? Nicicum, ci întărim sistemul săptămânilor prin această metodă.

Într-adevăr, înalt prea sfinţite, ce a fost afirmat anterior şi recent cu privire la natura normativă şi uzuală a majorităţii termenilor şi prevederilor vieţii noastre este de asemenea aplicabil chestiunilor de cronologie. Şi bazat pe supoziţia că problemele de natură deţin acest caracter inviolabil, că în aceleaşi condiţii ele au loc întotdeauna în acelaşi fel, potrivit aceloraşi legi, legile înţelegerii noastre nu corespund întotdeauna şi în toate cu astfel de efecte şi expresii ale naturii. Cu siguranţă înţelegerea deţine propriile sale legi şi uniformitate. Doar cele două domenii, obiectiv şi subiectiv, nu coincid întotdeauna, şi astfel mintea noastră adeseori este silită să caute modalităţi şi căi nu pentru a adapta lucrurile naturii la aceleaşi legi, ci mintea însăşi să se adapteze în mod precis la aceasta din urmă (natura).

Prin urmare, natura în mare măsură relativă şi uzuală a diferenţelor care există referitor la cronologie şi calendare duce la calcule, obiceiuri şi reglementări ale diferitelor epoci şi oameni, din antichitate până în prezent. Astfel, aranjamentul propus în orice mod stabilit al zilelor intercalare menţionate anterior va fi discutat numai într-un mod relativ şi uzual, şi oamenii, care rămân neştiutori ai unor asemenea distincţii, se vor obişnui rapid cu el, cu existenţa în noul calendar a unei zile şi uneori a unei a doua zile, care este introdusă în afara săptămânilor şi ca neregulată, şi le vor da nume şi titluri simple, ca în cazul lunii februarie şi în alte situaţii asemănătoare.

Cu siguranţă, Biserica a primit folosirea săptămânii de la evrei. Însă, din acest motiv, pentru că era folosită de ei şi constituia temelia poruncii: *În şase zile vei lucra şi vei face toate lucrurile tale. Iar în ziua a şaptea este Sâmbăta Domnului Dumnezeului tău*[1], din acestea şi din motive asemenea, precum sfinţenia de neatins şi durata neîntreruptă, orice schimbare sau modificare de orice fel a sistemului săptămânal poate fi luată în discuţie cu dificultate, înainte de a fi exclus din Biserica însăşi. El a fost statornicit în Biserică prin folosirea îndelungată şi prin reglementarea *Heortologionului* şi *Pascaliei* bisericeşti, dar, în opinia mea, nu există nici un risc în a sugera o oarecare acţiune asupra acestor puncte prin aranjamentul propus sau neutralizarea uneia sau a două zile în plus, ci mai degrabă acest lucru va fi de folos sistemului nostru de închinare duminicală prin simplitatea, uniformitatea şi flexibilitatea sa. Înalt Prea Sfinţite Stăpâne, acestea sunt propunerile esenţiale pe care le depun aici, ca plan al meu, împreună cu *Heortologionul* şi *Pascalia* Bisericii noastre.

Cu respectul datorat înalt prea sfinţiei voastre

În Halki, pe 24 mai 1923

Un fiu smerit întru Domnul
V. Antoniades

* * *

Plan de calendar

Cu siguranţă, un plan de calendar nu este contrar acordului provizoriu privind soluţionarea chestiunii calendarului doar în Biserica Ortodoxă, şi mai ales dintr-un punct de vedere ecleziastic, nici nu ar fi judecat ca fiind nenecesar, deoarece în prezent Congresul nostru a început deja să schimbe opinii referitor la soluţia mai generală şi finală a aceleiaşi chestiuni; referitor la problema care va implica mai devreme sau mai târziu (şi cel mai probabil cu o majoritate sau acord anterior) cercuri mult mai largi şi totuşi competente; şi cum va fi stabilit un calendar sau poate va fi ales din multe planuri întocmite şi prezentate până acum; referitor la un nou calendar care are mai multe avantaje decât cele deja cunoscute şi care are prioritate în acceptarea de către lume nu numai pe baza preciziei potenţiale ştiinţific, ci şi pe baza simplităţii, caracterului convenabil şi oportun pentru condiţiile şi necesităţile vieţii moderne. Un asemenea calendar va fi acceptat din necesitate şi de către Biserici drept *quadre*, pentru determinarea în acest fel şi prin această metodă a liniilor generale ale calendarului bisericesc în mod special.

Comitetul ştiinţific al Congresului nostru a făcut deja o evaluare şi, din planurile prezentate, este înclinat să recomande planul onorabilului jurist P. Drăghici, membru al delegaţiei Bisericii Române. Alt plan a fost înaintat Secretariatului de către arhimandritul Pangratie, din delegaţia noastră. Ar fi temerar, dar voi îndrăzni să înaintez spre judecata Congresului nostru un al treilea plan, un plan cutezător, cutezător prin faptul că este expus fără veşmântul elegant al calculelor astronomice şi matematice şi, în plus, prin faptul că are originalitate. Într-adevăr, este îndrăzneţ pretinzând simplitate şi uşurinţă, şi îndrăzneţ în alt fel, ca (fiind) radical, şi radical până la a fi provocator, proclamându-se regina firmamentului, şi neţinând cont de mânia ei, care nu este pe de-a întregul nedreaptă, ci cu dreptate, pentru ofensă, pentru indiferenţă îşi exilează copiii, lunile, preferând săptămâni simple şi scurte în toate cele 12 faimoase luni ale anului. Indiscutabil, ele sunt faimoase, cu excepţia faptului că toate sunt şi au fost greu de coordonat în orice măsurătoare regulată a zilelor, astfel că pentru ca ele să aibă aceeaşi lungime este necesar ca cele 12 să fie întinse realmente pe patul celebrului Procust, apoi să fie alcătuită altă lună din bucăţile lor rupte şi aceasta, ca o a treisprezecea, un număr clevetit şi nenorocos, de o atracţie îndoielnică chiar pentru luna însăşi, care ştie numai 12 drept copii ai săi, şi aceştia nemutilaţi.

Cei indiferenţi faţă de aceste lucruri, care preferă pe cea de-a treisprezecea în loc de a scăpa complet de toate, sunt întotdeauna liberi să socotească în luni, dar cu condiţia ca sistemul săptămânal să rămână neafectat şi să se utilizeze ca măsurătoare de bază pentru socotirea anului civil săptămâna legendară care este întâlnită prima oară în Sfintele Scripturi. Fiecare din cele 13 luni vor cuprinde nici mai mult, nici mai puţin de 28 zile, care constituie 4 săptămâni întregi, şi care permit mereu sincronizarea lunilor şi săptămânilor pentru aceeaşi secvenţă de 7 zile ale săptămânii[2]. În mod categoric există şi alte mijloace de sincronizare a sistemelor lunare şi săptămânale, dar singura cale uniformă de a menţine sistemul lunar este cea cu 13 luni.

Oricum, pe orice cale de ajustare a sistemului săptămânal la luni, anui civil va avea în general 52 de săptămâni şi o zi, dar în cursul fiecărui an bisect câte 2 zile în plus. Ziua care este surplus în anul comun va fi nefixată sau liberă, în afara numărului celor care constituie cele 52 de săptămâni, şi care nu este inclusă în ele. În acest fel, toate săptămânile ar putea avea întotdeauna aceleaşi zile în ordine, începând de duminică ca prima zi (creştinii vor păstra numele de duminică), şi sfârşind cu sâmbătă ca a şaptea zi. Vinerea va fi numărată ca a şasea zi. Celelalte sunt deja numite în mod corespunzător de noi.

Deşi cea de-a 365-a zi ca suplimentară nu va fi inclusă cu celelalte, ea va fi inserată la sfârşitul fiecărui an, după cea de-a 52-a săptămână, sub forma Ajunului Crăciunului. Ziua Crăciunului va fi socotită ca Ziua Anului Nou, ca an de la naşterea lui Hristos, bineînţeles potrivit cu tradiţia care predomină în mod obişnuit, independent de acurateţea istorică referitoare la asemenea chestiuni. Prăznuirea lor[3] va cădea întotdeauna duminica sau prima zi, şi într-adevăr în timpul solstiţiului de iarnă, când în orice caz ele sunt stabilite ştiinţific.

Şi întotdeauna cealaltă zi, cea de-a 366-a, care se formează la fiecare 4 ani din orele, minutele şi secundele suplimentare (5 ore, 48 minute, 46 secunde) ale fiecărui an tropic, şi care este acum inserată în forma unui an bisect, va fi cu siguranţă socotită suplimentară, şi sub numele de intercalară va fi inserată în cursul solstiţiului de vară, după cea de-a 26-a săptămână, cu toate că se poate aranja şi în alt fel. Într-adevăr, dacă este cercetată opinia oamenilor, ar fi de asemenea pusă fie în cursul celui de-al patrulea an şi ca nefixată, pentru o înlocuire sau mai degrabă restaurare a lui 1 mai mort în noul ,,regim". Deficienţele deja cunoscute ale ambelor calendare, iulian şi gregorian, privind inserarea exactă a acestei zile în anii specificaţi, nu vor găsi în mine un judecător şi corector competent. Cu toate acestea, mi se pare că prin calculele dlor. Tripkovici şi Milankovici care au fost propuse în dările de seamă depuse, ei s-au limitat la ,,minimum" posibil, şi acest lucru va deveni vizibil în timpuri îndepărtate de noi, astfel că o serie succesivă de generaţii s-ar putea să nu realizeze necesitatea şi urgenţa unei noi reforme a calendarului.

Oricum, când zilele suplimentare menţionate anterior sunt potrivite sau neutralizate, cele 52 de săptămâni întregi vor completa ciclul anului (atât civil, cât şi bisericesc), care începe la solstiţii, divizat în 4 părţi a câte 13 săptămâni, iarna de la ultimul solstiţiu (de iarnă) până la echinocţiul vernal, primăvara de la acest echinocţiu până la solstiţiul de vară, vara de la acest solstiţiu până la echinocţiul de toamnă şi, în cele din urmă, toamna de la acest echinocţiu până la solstiţiul de iarnă.

O asemenea rânduială a anului doar prin săptămâni, pe lângă uniformitatea şi simplitatea evidentă, va avea şi acest beneficiu, că va pune capăt deplasării praznicelor duminicale din jurul Sfintelor Paşti, facilitând fixarea Învierii Domnului, şi într-adevăr în cea de-a 16-a duminică, în acest fel prima săptămână de primăvară, la 105 zile după praznicele Crăciunului şi Anului Nou (deşi este posibil a fixa praznicul în duminica următoare, a 17-a). Acest plan va avea şi alt câştig, deoarece va uşura extrem de mult împlinirea rugăciunii întâistătătorului Bisericii soră din România privind mutarea praznicelor ce cad în timpul săptămânii duminica. ,,Το πα στω" a lui Arhimede ar avea un loc chiar aici, dacă este permisă compararea celui mic cu cel mai mare. El nu ţine cont de luni, pune în locul lor împărţirea în săptămâni, şi veţi avea simplificarea celui dintâi şi uşurarea celui din urmă.

Un *Heortologion* şi o *Pascalie* a Bisericii noastre, construite pe baza socotirii duminicii a 16-a ca fiind cea a Învierii, ar arăta precum urmează:

Săptămâni	**Duminici**
1	Naşterea după trup a Domnului şi începutul anului nou
2	Tăierea împrejur după trup a Domnului şi pomenirea lui Vasilie cel Mare. Sfânta Teofanie sâmbătă sau în a 7-a zi a celei de-a doua săptămâni
3	Soborul lui Ioan Botezătorul
4	După Botez şi pomenirea binecuvântaţilor Antonie cel mare şi Eftimie
5	Atanasie şi Chiril, patriarhii Alexandriei. Întâmpinarea Domnului şi cei trei ierarhi joi în săptămâna a 5-a
6	Vameşul şi Fariseul
7	Fiul Risipitor
8	Lăsatul secului de carne
9	Lăsatul secului de brânză Începutul Postului Mare, luni în a noua săptămână
10	Ortodoxia
11	A doua duminică din post
12	Cinstirea Crucii şi pomenirea celor 40 de mucenici
13	A patra duminică din post. Buna Vestire a Născătoarei de

	Dumnezeu joi în săptămâna a 13-a
14	A cincea duminică din post
15	Stâlpările
16	Paştile
17	Toma şi pomenirea Sfântului Gheorghe
18	Femeile mironosiţe
19	Slăbănogul
20	Samarineanca
21	Orbul şi Sfinţii Constantin şi Elena
22	Părinţii de la primul Sinod Ecumenic
23	Cincizecimea. Sfânta Treime luni în săptămâna a 23-a
24	Toţi Sfinţii
25	Matei
26	Matei. Începutul postului Sfinţilor Apostoli marţi în săptămâna a 26-a
27	Matei
28	Petru şi Pavel. Soborul Sfinţilor Apostoli luni în săptămâna a 28-a
29	Părinţii de la cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic şi pomenirea Sfintei Eufimia
30	Matei
31	Proorocul Ilie
32	Sfântul Pantelimon. Începutul Postului Maicii Domnului luni în săptămâna a 32-a
33	Schimbarea la Faţă a Domnului
34	Adormirea Maicii Domnului
35	Odovania Adormirii
36	Tăierea capului Înaintemergătorului
37	Naşterea Născătoarei de Dumnezeu şi pomenirea lui Ioachim şi a Anei
38	Înălţarea Sfintei Cruci
39	După Înălţarea Sfintei Cruci
40	Matei
41	Matei
42	Matei
43	Părinţii de la cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic
44	Sfântul Dimitrie
45	Matei

46	Arhanghelul Mihail
47	Ioan Gură de Aur. Începutul postului Crăciunului miercuri în săptămâna a 47a
48	Intrarea Maicii Domnului în Biserică
49	Sfânta Ecaterina
50	Andrei cel întâi-chemat
51	Sfinţii Nicolae şi Spiridon
52	Strămoşii după trup ai Domnului

Cu siguranţă, acest *Heortologion* va prevedea anumite transferări în cazul preferării duminicii a 17-a pentru Înviere, dar foarte puţine, şi acestea sunt cuprinse în 20 de săptămâni.

Şi întâi praznicul celor Trei Ierarhi va fi separat de Întâmpinarea Domnului şi împreună cu cel al Sfântului Fotie va constitui duminica a 6-a, cea de-a 7-a fiind socotită ca Duminica Vameşului şi Fariseului, restul transferat încheindu-se în duminica a 26-a, în timp ce între Duminica Tuturor Sfinţilor şi începutul Postului Sfinţilor Apostoli are loc numai o Duminică a lui Matei. Apoi praznicul celor 40 de Mucenici va fi mutat din Duminica Cinstirii Sfintei Cruci în duminica a 2-a a postului, Buna Vestire a Maicii Domnului va fi prăznuită întotdeauna în joia celei de-a 13-a săptămâni, dar în loc să fie în mijlocul săptămânii a 4-a de post, va cădea în mijlocul săptămânii a 3-a, după Duminica Cinstirii Sfintei Cruci, aproape în mijlocul Postului Mare. În cele din urmă, praznicul Sfinţilor Constantin şi Elena va fi transferat din Duminica Orbului în cea a Samarinencei, neabătându-se foarte mult în timp de la data fixată în prezent.

În Halki, pe 24 mai 1923

V. Antoniades

[1] A Doua Lege 5, 13-14 (LXX).
[2] Cu alte cuvinte, 1 ianuarie va cădea întotdeauna într-o zi de luni.
[3] Adică, a Naşterii Domnului şi a Anului Nou.

http://www.catacombeleortodoxiei.ro/index.php/paginiistorie/131-arhiva-revistei/cuprinsd/1591-anexa